

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

PhDr. Marta Hošťálková, Th.D.

**Vliv různých směrů současné religiozity
na středoškolskou mládež**

Disertační práce

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Marcela Musilová, Ph.D.

OLOMOUC 2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem disertační práci vypracovala samostatně a použila jsem přitom jen uvedené prameny a literaturu.

V Lipové dne 12. ledna 2013

.....

Děkuji paní doc. PaedDr. Marcele Musilové, Ph.D. za odborné vedení práce, cenné rady a podněty.

SEZNAM POUŽÍVANÝCH ZKRATEK A ZNAČEK

aj. - a jiný(-í)
angl. - anglický
apod. - a podobně
atd. - a tak dále
a. v. - augsburské vyznání
CG - církevní gymnázium (-a)
cit. - citováno
č. - číslo
ČR - Česká republika
ČSÚ - Český statistický úřad
ed(s). - editor(ři)
G - gymnázium
kol. - kolektiv
MŠMT - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
n. - následující
např. - například
přeprac. vyd. - přepracované vydání
přel. - přeložil(-a)
příp. - případně
r. - rok
rozš. vyd. – rozšířené vydání
RVP - rámcový vzdělávací program
řec. - řecký
s. - strana
Sb. - sbírka
SŠ - střední škola(-y)
SOŠ - střední odborná(-é) škola(-y)
srov. - srovnej
stol. - století
tj. - to je
tzv. - takzvaný
uprav. vyd. - upravené vydání
vyd. - vydání

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 NÁSTIN SOUČASNÉ NÁBOŽENSKÉ SCÉNY ČESKÉ REPUBLIKY	10
1.1 Základní vymezení pojmů: religiozita, náboženství	10
1.2 Současná sociálně kulturní situace	12
1.2.1 Postmoderní společnost a pluralismus	12
1.2.2 Globalizace a multikulturalismus.....	13
1.3 Současná česká religiozita.....	17
1.3.1 Legislativní rámec pro existenci a činnost církví a náboženských společností v ČR	17
1.3.2 Vývoj české religiozity od roku 1989	19
1.3.3 Zastoupení středoškolské mládeže v celkové populaci ČR a její podíl na náboženském vyznání	23
1.4 Prezentace vybraných tradičních a nových náboženských a duchovních směrů v ČR v kontextu náboženského zájmu mládeže	27
1.4.1 Současnost křesťanství.....	27
1.4.2 Mimokřesťanské směry východního typu.....	29
1.4.3 Mimokřesťanské směry západního typu	30
2 RELIGIOZITA STŘEDOŠKOLSKÉ MLÁDEŽE V ČESKÉ REPUBLICĚ	32
2.1 Charakteristika období adolescence se zaměřením na aspekt hledání a nalézání identity	32
2.2 Hlavní rysy životního stylu současné středoškolské mládeže.....	37
2.2.1 Hodnotová orientace středoškolské mládeže	40
2.2.2 Trávení volného času středoškolskou mládeží v ČR.....	42
2.3 Přítomnost religiozity u středoškolské mládeže.....	44
2.4 Zájem o duchovní hodnoty u středoškolské mládeže v kontextu osobního a sociálního rozměru identity	47
2.4.1 Hodnota smyslu a přesahu (transcendence) vlastního života	48
2.4.2 Hodnota vztahu a společenství.....	49
3 INFORMOVANOST A KULTIVACE POSTOJŮ STUDENTŮ STŘEDNÍCH ŠKOL K TRADIČNÍM A NOVÝM NÁBOŽENSKÝM A DUCHOVNÍM SMĚRŮM.....	51

3.1 Náboženství a nové náboženské a duchovní směry v kontextu rámcových vzdělávacích programů pro střední školy	51
3.1.1 Problematika náboženství a nových náboženských a duchovních směrů v kontextu <i>Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia</i>	51
3.1.2 Problematika tradičních a nových náboženských a duchovních směrů v kontextu rámcových vzdělávacích programů pro střední odborné školy	56
3.1.3 Podklady k výuce multikulturní výchovy pro učitele	58
3.2 Hodnocení učebnic a učebních textů pro výuku základů společenských věd a občanské nauky na středních školách z hlediska problematiky tradičních a nových náboženských a duchovních směrů	61
4 EMPIRICKÁ ČÁST DISERTAČNÍ PRÁCE.....	73
4.1 Metodika pedagogického výzkumu	73
4.1.1 Formulace hlavního výzkumného problému a vymezení cílů výzkumu.....	73
4.1.2 Stanovení hypotéz	74
4.1.3 Popis výzkumného vzorku	74
4.1.4 Prezentace základních metod výzkumu	75
4.2 Analýza a vyhodnocení výsledků prvního třídění.....	79
4.3 Analýza a vyhodnocení výsledků druhého třídění	103
4.4 Srovnání výsledků vlastního výzkumného šetření s výsledky podobně zaměřených výzkumů	141
4.4.1 Srovnání výsledků vlastního výzkumného šetření s výsledky výzkumů firmy INSOMA a P. Saka.....	141
4.4.2 Srovnání výsledků vlastního výzkumného šetření s výsledky výzkumu V. Řešetkové.....	151
4.5 Diskuze.....	164
4.5.1 Diskuze o výsledcích prvního třídění.....	164
4.5.2 Diskuze o výsledcích druhého třídění	180
ZÁVĚR.....	185
ANNOTATION	189
ANNOTATION	191
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY.....	193
1. Prameny	193
2. Sociologie náboženství, religionistika, teologie.....	193

3. Pedagogika, psychologie, sociální pedagogika, pedagogika volného času.....	195
4. Ostatní konzultovaná literatura	196
5. Učební texty a učebnice	197
6. Internetové zdroje	197
SEZNAM PŘÍLOH.....	199

ÚVOD

Česká společnost na začátku třetího tisíciletí se potýká s celou řadou politických, ekonomických, ekologických, vojensko-bezpečnostních a infromatických problémů. Mimořádná rychlost změn a jejich množství ve všech oblastech sociálního života, které se ale citelně dotýkají každého člověka, následně vyvolávají sociální, kulturní, morální a psychologické konflikty. Zvláště mládež vnímá citlivě a intenzivně destabilizaci, nepřehlednost a komplikovanost společenského systému a mezilidských vztahů. V období adolescence si totiž klade mladý člověk celou řadu důležitých otázek: kým jsem a jaký jsem, kam patřím a kam směřuji, jaké hodnoty jsou v mém životě nejvýznamnější. Při hledání uspokojivých odpovědí na existenciální, duchovní a náboženské otázky se setkává s tradičními a novými náboženskými a duchovními směry, které působí v České republice.

Cílem disertační práce proto je zjistit, které směry současné religiozity ovlivňují českou středoškolskou mládež ve věku 15-19 let.

Disertační práce zahrnuje teoretickou a empirickou část. Teoretická část je zpracována především na základě metody obsahové analýzy (studium odborné domácí a zahraniční literatury a internetových zdrojů) a sekundární analýzy dat (výzkumy jiných autorů a institucí věnované zkoumané problematice). Součástí empirické části je výzkumné šetření kvantitativního a kvalitativního charakteru.

Teoretická část se člení do 3 okruhů: V prvním okruhu, *Nástin současné náboženské scény České republiky*, po vymezení základních termínů je popsána současná sociálně kulturní situace, která má vliv na utváření české religiozity; následně jsou prezentovány vybrané tradiční a nové náboženské a duchovní směry, působící na území naší republiky, o které mládež projevuje zájem. Druhý okruh, *Religiozita středoškolské mládeže v České republice*, po uvedení vývojových charakteristik období adolescence se zaměřením na aspekt hledání a nalézání identity z psychologického a sociologického pohledu přináší specifikaci hlavních rysů kultury a religiozity adolescentů ve věku 15-19 let v současnosti; v souvislosti s těmito otázkami je řešena její hodnotová orientace adolescentů a využívání volného času, ve kterém se odráží hodnotový systém. Informace o hodnotových postojích, naplnění volného času a religiozitě mládeže v České republice kromě literárních zdrojů jsou čerpány z výzkumů firmy INSOMA, P. Saka a Národního institutu dětí a mládeže při Ministerstvu školství,

mládeže a tělovýchovy ČR.¹ Třetí okruh, *Informovanost a kultivace postojů studentů středních škol k tradičním a novým náboženským a duchovním směrům*, seznamuje se zastoupením zkoumané problematiky v *Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia MŠMT ČR* a *Rámcových vzdělávacích programech pro střední vzdělávání MŠMT ČR*, dále v učebnicích a učebních textech pro výuku základů společenských věd a občanské nauky a hodnotí objektivitu zprostředkování informací o náboženstvích a nových náboženských a duchovních směrech a podporu adekvátních způsobů chování adolescentů, především náboženské tolerance.

Obsahem druhé části disertační práce, tj. empirické části, je realizovaný vlastní pedagogický výzkum, jehož podstatou je sběr dat, jejich analýza a vyhodnocení. Zabývá se řešením problému: Které skupiny adolescentů z hlediska vybraných středních škol projevují zájem o náboženství a jsou ovlivnitelné působením nových náboženských a duchovních směrů?

Předkládaná disertační práce představuje skromný příspěvek k zmapování současné náboženské scény České republiky a religiozity středoškolské mládeže.

¹ Srov. www.nidm.cz; www.insoma.cz; SAK, P. *Proměny české mládeže. Česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha : Petrklíč, 2000. 291 s.; SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce. Sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha : Svoboda Servis, 2004. 240 s.

1 NÁSTIN SOUČASNÉ NÁBOŽENSKÉ SCÉNY ČESKÉ REPUBLIKY

Po Sametové revoluci v listopadu 1989 následovala celá řada zásadních společenských, ekonomických a politických změn, jejichž součástí bylo i nové vymezení vztahu Čechů k náboženství, ale také hledání nového místa pro náboženství ve vznikající pluralitní společnosti.²

1.1 Základní vymezení pojmů: religiozita, náboženství

Pojem „*religiozita*“, odvozený z latinského výrazu „*religio*“ (=„náboženství“), představuje podle I. O. Štampacha osobně prožívaný a sociálně (příp. institucionálně) vyjádřený vztah člověka k transcendentní skutečnosti.³

D. Václavík rozlišuje dvě základní dimenze současné religiozity, a to tradiční religiozitu, svázanou s náboženskými institucemi typu církve, a alternativní religiozitu, která se uskutečňuje mimo tradiční náboženské struktury a často nabývá charakteru privatizované, individualizované, synkretické zbožnosti. D. Pollack zastává diferenciaci religiozity na tradiční institucionalizovanou, jejímiž znaky jsou především členství v náboženské skupině (církvi), účast na bohoslužbách, důvěra v náboženské instituce a aktivní účast na životě náboženské skupiny, a na tradiční privatizovanou, kterou spojuje zvláště s vírou v Boha nebo vírou v duchovní či životní sílu jako základem veškeré existence a mírou hodnocení vlastní religiozity.⁴

V disertační práci používáme termín „*religiozita*“ v pojetí I. O. Štampacha.

Termín „*náboženství*“ je v sociologii definován ze substantiálního a funkcionálního zřetele. Podle substantiálního pojetí existuje podstata, společná pro všechna náboženství. É. Durkheim, R. Otto, M. Eliade, aj. u náboženství pozorují skutečnosti profánní (světské) a sakrální (nadpřirozené), proto za podstatu všech náboženství považují sakrální. K základním prvkům náboženství kromě posvátna pak řadí spásu, rituály, existenci náboženského

² Srov. VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*. 1. vyd. Praha : Grada, 2010, s. 130.

³ Srov. ŠTAMPACH, I. O. *Na nových stezkách ducha. Přehled a analýza současné religiozity*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 2010, s. 16.

⁴ Srov. VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*, s. 141-142.

společenství atd. Předností tohoto přístupu je relativní jednoznačnost kritérií pro náboženství, nevýhodou je však jeho úzké zaměření na explicitní složku náboženství.⁵

Podle funkcionálního pojetí náboženství odpovídá na nějakou lidskou potřebu nebo plní nějakou důležitou sociální roli. Např. V tradičních kulturách náboženství fungovalo jako síla, která držela společnost pohromadě. Působilo zvláště jako stabilizující faktor, sociální tmel a záruka společenského řádu. Bylo zdrojem všech projevů lidské kolektivity a základem společenské hierarchie. Legitimovalo všechny dílčí složky společenského života (právo, školství, politiku atd.). Poskytovalo zakotvení a orientaci jak pro jedince, tak pro celé společenství. Posilovalo společenskou solidaritu a navozovalo symbolickou příbuznost všech členů společnosti.⁶

Sociologové J. M. Yinger, R. Stark, W. S. Bainbridge se domnívají, že náboženství sleduje úsilí lidí nalézt odpovědi na existenciální otázky po smyslu života, smrti a utrpení, zla a nespravedlnosti, na jejichž základě se formuje víra v překonání utrpení a zla po smrti. Výhodou tohoto přístupu je zohlednění též implicitních projevů víry, záporem je příliš široké definiční pole, které pojímá i ideologie (např. komunismus, nacionalismus) a mnoho aktivit.⁷

V disertační práci pod pojmem „náboženství“ jsou chápána „tradiční náboženství“: křesťanství, judaismus, buddhismus, hinduismus a islám, včetně etablovaných náboženství, která se místo od místa liší; pro tuto kategorii také používáme označení „tradiční náboženské a duchovní směry“.

Vedle tradičních náboženství vznikají nové formy náboženského života a nová, především eklektická náboženství. Pro označení obou nových fenoménů se používá výraz „nová náboženská hnutí“ (angl. „new religious movements“, ustálená zkratka: „NRM“). Toto označení není zcela výstižné, protože se vždy nejedná o jasně vymezená náboženství, ale také o různé formy téže nenáboženské spirituality. Používaný výraz „směr“ pak zahrnuje jednak hnutí, které dosud nedosáhlo plného rozvoje a jehož sociální vyjádření je spíše volné a neformální, jednak tradiční náboženství s propracovanou organizací.⁸

V disertační práci proto používáme pojmy „tradiční a nové náboženské a duchovní směry“, uplatňujeme níže uvedenou jejich klasifikaci, včetně obsahového vymezení každé kategorie v dané publikaci:

1. současnost tradičních náboženských směrů,
2. atypické směry navazující na křesťanství,

⁵ Srov. LUŽNÝ, D. *Nová náboženská hnutí*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1997, s. 22-23.

⁶ Srov. HOŠEK, P. *A bohové se vracejí. Proměny náboženství v postmoderní době*. Jihlava : Mlýn, 2012, s. 12.

⁷ Srov. NEŠPOR, Z.; LUŽNÝ, D. *Sociologie náboženství*. Praha : Portál, 2007, s. 19-20.

⁸ Srov. ŠTAMPACH, I. O. *Na nových stezkách ducha. Přehled a analýza současné religiozity*, s. 18-19.

3. mimokřesťanské směry západního původu,
4. mimokřesťanské směry východního původu,
5. eklektické směry,
6. kvazireligiózní směry.⁹

1.2 Současná sociálně kulturní situace

V současné době je Česká republika liberálně demokratickým státem uprostřed Evropy a dotýkají se jí stále více nejrůznější společenské problémy jako jiných západoevropských a severoamerických zemí, s kterými se, kromě svých vlastních spojených s historií a zejména s předcházejícím komunistickým systémem, musí vyrovnávat. Především čelí výzvám postmoderní kultury.

1.2.1 Postmoderní společnost a pluralismus

Současná společnost je označována za „*postmoderní*“. Nejvýstižnější vymezení „*postmoderny*“ pochází od F. Lyotarda, který také tento pojem uvedl do filozofie prostřednictvím publikace svého spisu „*La Condition postmoderne*.“ „*Postmodernu*“ chápe především jako konec „*meta-vyprávění*“, která v moderně vždy udávala vůdčí ideu, kolem níž se v každé době soustřeďovaly všechny vědní záměry i životní praxe a koncentrovaly se za jedním cílem.¹⁰ Postmoderna popírá nárok na širokou platnost a obecnou pravdivost těchto velkých univerzálních konceptů moderny¹¹ a na jejich místo klade radikální „*pluralismus*“, mnohost rozdílných jazykových her, forem jednání, životních způsobů, koncepcí vědění, které koexistují vedle sebe bez nároku na výlučnost.¹² Pluralismus představuje klíčovou pozici

⁹ Srov. ŠTAMPACH, I. O. *Na nových stezkách ducha. Přehled a analýza současné religiozity*, s. 68.

¹⁰ Znamená to rozchod s velkými myšlenkovými projekty, které propagovaly vždy jednu vůdčí myšlenku, jež pak určovala způsob poznání i praktický život dané doby (např. emancipaci lidstva v osvícení, naplnění ducha v idealismu, obšťastnění všech lidí bohatstvím v kapitalismu, osvobození lidstva k autonomii v marxismu atd.). Tato velká vyprávění už v dnešních lidech nemohou vzbuzovat důvěru, v neposlední řadě díky moderním totalitářským, které představovaly odvrácenou tvář jednoty. Srov. WELSCH, W. *Postmoderna. Pluralita jako etická a politická hodnota*. Praha : KLP, 1993, s. 34.

¹¹ V těchto charakteristikách je patrna aktuálnost Nietszcheho filozofie, jeho kritika západní etické tradice. Srov. ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*. Praha : Zvon, 1994, s. 177, 187.

¹² Srov. ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*, s. 187.

postmoderny¹³ a své odůvodnění nachází v životě samém, když „*život a lidskost existují principiálně v plurálu.*“¹⁴

Postmoderna znamená, že žádný typ racionality si nemůže činit monopolní nárok na rozum. Jasně se proto rozlišují různé typy racionality a ukazují se jako autonomní a neredukovatelné. V této postmoderní pluralizaci je vyjádřen velmi silně nárok na autonomii.¹⁵

V souvislosti s pluralismem jsme konfrontováni s celou řadou podstatně odlišných hodnotových řádů světa, z nichž podle W. Welsche žádný nelze pomíjet, a všechny se zdají mít stejnou závaznost. A právě nemožnost učinit definitivní volbu mezi heterogenními nároky považují lidé na postmoderně za znepokojující. Welsch na jejich nejistotu reaguje reflexí normativního pojmu „*demokracie*“, ze které podle něho je zřejmé, že tato organizační forma, v níž žijí, nemá charakter konsensu, ale mnohem více disensu různých přesvědčení, nároků a práv. Dále připomíná, že k demokracii, jako k jejímu základu, patří presumpce toho, že ve společnosti existují rozdílné, stejnou měrou legitimní a ovšem v posledku nesjednotitelné nároky; moment nejistoty radikálního pluralismu je tak principiálně akceptován a institucionalizován v moderních demokraciích.¹⁶

Při pohledu na rozmanitost filozofických a etických koncepcí, náboženských a duchovních směrů, politických a ekonomických proudů se však nabízí otázka: Jak utvářet společný život na planetě Zemi? Jak vychovávat mladou generaci? Jaké hodnoty jí předat? Tato nepřehledná situace do jisté míry nahrává fundamentalistickým a sektářským skupinám, které nabízejí to, po čem dezorientovaní lidé touží: jistotu a řád.¹⁷

1.2.2 Globalizace a multikulturalismus

Moderní společnost byla kulturně uniformní a tendenčně povýšila evropskou kulturu na kulturu celého světa a prostřednictvím hospodářské, průmyslové expanze zcela potlačila a odstranila kulturní rozdíly ve světě. S rozvojem letecké dopravy a telekomunikace pak hrozila všem kulturám uniformita, protože od sebe ztrácely odstup a žily v jednom čase. Na druhou stranu vyspělá technika umožnila expandování jedné kultury na jiný kontinent v důsledku migrace obyvatel; tak se setkáváme s pronikáním asijské kultury do Evropy a Severní

¹³ Srov. WELSCH, W. *Postmoderna. Pluralita jako etická a politická hodnota*, s. 20.

¹⁴ WELSCH, W. *Postmoderna. Pluralita jako etická a politická hodnota*, s. 39.

¹⁵ Srov. ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*, s. 187; WELSCH, W. *Postmoderna. Pluralita jako etická a politická hodnota*, s. 38.

¹⁶ Srov. WELSCH, W. *Postmoderna. Pluralita jako etická a politická hodnota*, s. 45.

¹⁷ Srov. HOŠEK, P. *A bohové se vracejí. Proměny náboženství v postmoderní době*, s. 72.

Ameriky. V okamžiku, kdy reálně hrozilo zahlázení kulturních rozdílů, začala je společnost chápat jako ideální hodnoty, které se pokouší zachránit a bránit je proti unifikacním tendencím. Tak v současné době můžeme pozorovat, že světová pospolitost stále více respektuje interkulturní pluralitu.¹⁸

Na významu však již nabývá sílicí intrakulturní pluralita, kdy kulturní diference existují na jednom teritoriu a uvnitř jedné a téže značně homogenní kultury a kdy příslušníci různých kultur se dožadují respektu a uznání. Demokratické společnosti se tak vyrovnávají s výzvou multikulturalismu.¹⁹ Tato otázka je pro liberální demokracie, které principiálně staví na rovnoprávnosti všech osob, velmi aktuální.²⁰

„*Etnocentrismus*“,²¹ který se dodnes společnosti nepodařilo zcela překonat, je jedním z faktorů, jenž negativně ovlivňuje multikulturní dialog. Jeho zbytky jsou dosud zakonzervovány v přesvědčení některých národů či příslušníků jedné rasy o vlastní vyvolenosti. Tyto tendence mohou se odvolávat na „pseudovědecké“ výsledky či mohou zneužívat pro šíření svých názorů poznatky filozofie či náboženství.²² V uplynulém století jsme byli svědky, kdy v zájmu nadřazenosti nordické rasy byly životy miliónů lidí (především židovského původu) násilně ukončeny.

Dalšími negativními jevy, které ztěžují skutečný multikulturní dialog, jsou: vzrůstající se nacionalismus v různých formách, feminismus a mnohé kultury, propagující etnickou či

¹⁸ Srov. WELSCH, W. *Postmoderna. Pluralita jako etická a politická hodnota*, s. 38.

¹⁹ „*Multikulturalismus*“ představuje pozitivní koexistenci různých společenských a kulturních skupin se specifickými systémy institucí, tradic, významů, postojů a hodnot na území jednoho politického celku. V rámci multikulturního soužití by měly být respektovány kulturní zvláštnosti jednotlivých skupin a měla by být respektována jejich kulturní identita včetně jazyka, přičemž příslušníci těchto skupin by měli mít stejná práva a povinnosti vůči státu, ve kterém žijí. Multikulturalismus znamená též úsilí o vytvoření pluralitní společnosti zahrnující množství odlišných sociokulturních skupin. Soužití je založeno na principech tolerance, respektu, dialogu a konstruktivní spolupráce. Důležitou složkou a nástrojem multikulturalismu je interkulturní výchova. Srov. www.varianty.cz, [cit. 2012-12-09].

²⁰ Srov. GUTMANN, A. *Úvod*. In GUTMANN, A. (ed.) *Charles Taylor. Multikulturalismus. Zkoumání politiky uznání*. Praha : Filosofia, 2001, s. 17.

²¹ „*Etnocentrismus*“ (z řec. „*ethnos*“ = „národ“, „*etnikum*“; lat. „*centrum*“ = „střed“) znamená tendence přijímat a hodnotit všechny životní jevy z hlediska tradic a hodnot vlastní skupiny, která se stává všeobecným měřítkem všech hodnot. Termín „*etnocentrismus*“, široce používaný v soudobé sociologické a etnografické literatuře, zavedl americký sociolog W. G. Sumner (1840-1910) pro sklon prvobytných skupin zveličovat rozdíly mezi vlastní a cizí skupinou, spatřovat ve své skupině ztělesnění veškeré pravdy a dobra a chovat se přezíravě a nepřátelsky k těm, kteří jsou mimo jejich skupinu. Cít sounáležitosti s určitou skupinou však naprosto neznamená vždy nepřátelství k druhým; v prvobytné společnosti se vyvíjely i vztahy spolupráce a přátelství mezi etnickými skupinami; v třídní společnosti se vztahy mezi národnostmi a národy a s nimi spjaté stereotypy utvářejí v závislosti na třídních vztazích; jsou to reakční třídy, které zasévají nedůvěru a nenávisť mezi národy. Stupeň etnocentrismu závisí mimo jiné na šíři a intenzitě styků členů jedné skupiny s druhou. Přátelské styky mezi různými etnickými a jinými skupinami vedou k lepšímu vzájemnému porozumění a pochopení vlastních i cizích stanovisek. Srov. <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/40536-etnocentrismus>, [cit. 2012-12-09].

²² Názory o nadřazené nordické rase byly podporovány spisem Alfréda Rosenberga „*Mýtus 20. století*“ nebo knihou „*Mein Kampf*“ od Adolfa Hitlera. Fašismus opíral se o poznatky darwinisty Ludwiga Gumplovitze, který tvrdil, že boj ras je hybnou silou společenského vývoje; čerpal z Nietzscheovy filozofie o „*nad-člověku*“, („*Übermensch*“).

rasovou nadřazenost vůči jiným kulturám. Jejich zástupci se domáhají veřejného uznání a respektu. Přitom nadřazenost, kterou proklamují, je neslučitelná se závazkem rovnosti všech lidí. Tyto problémy představují jednu z nejvýznamnějších a nejvýbušnějších politických záležitostí v demokratických zemích.²³

Zpočátku při řešení otázky intrakulturní plurality se zastával názor, že občanská svoboda a rovnost všech lidí odkazuje k univerzálním charakteristikám, kterými jsou náboženská svoboda, svoboda svědomí, slova, tisku, shromažďování, volební právo, právo zastávat veřejný úřad, příjem, zdravotní péče, vzdělání. Tyto zájmy sdílejí všichni lidé bez ohledu na to, k jaké přísluší rase, k jakému náboženství, etniku nebo pohlaví, proto uznání kulturních zvláštností – rozšířené na všechna individua – lze sloučit s univerzalismem.

Ch. Taylor je jiného názoru. Rozlišuje politiku všeobecné důstojnosti a politiku diferenciací. Politika všeobecné důstojnosti (politika univerzalismu) zdůrazňuje důstojnost jako „*něco, co náleží stejnou měrou všem občanům*“²⁴ a svým obsahem směřuje k přizpůsobení a vyrovnání práv a nároků. Po zhroucení stabilních sociálních hierarchií se požadavek veřejného uznání spolu s ideou obecné lidské důstojnosti stal samozřejmostí: lidé byli hrdí především na to, že jsou rovnými z rovných a jako takoví se mohou těšit veřejnému uznání.

Z vývoje moderní představy o identitě vzešla politika difference. Podle tohoto pojetí má být každý člověk uznáván pro svou jedinečnou „*identitu*“, ²⁵ která se od všech ostatních liší. Základem je argument, že právě tato zvláštnost byla dosud přehlížena, opomíjena a asimilována identitou dominantní. Požadavek uznání, který vznáší jednotlivec nebo (většinou) skupina, vychází tedy ze spojitosti mezi uznáním a identitou. Identitou se chápe sebeporozumění lidí a vědomí hlavních příznaků, které lidi dělají lidmi. Naše identita je zčásti charakterizována uznáním či neuznáním, často také zneuznáním ze strany druhých, takže

²³ Srov. GUTMANN, A. *Úvod*. In GUTMANN, A. (ed.) *Charles Taylor. Multikulturalismus. Zkoumání politiky uznání*, s. 19-20.

²⁴ TAYLOR, CH. *Politika uznání*. In GUTMANN, A. (ed.) *Charles Taylor. Multikulturalismus. Zkoumání politiky uznání*, s. 54.

²⁵ Ze sociologického hlediska je pojem „*identita*“ používán ve dvou základních významech, jako identita osobní nebo skupinová. „*Identita osobní*“ zahrnuje jak sebepojetí, tak i způsob, jímž jsme chápáni druhými. Identita jedince se utváří v průběhu jeho života na základě kategorií věku, pohlaví, společenského postavení. Během času je identita jedince utvářena na základě rozmanitých společenských rolí, které vyplývají ze situací, v nichž se daný jedinec nachází (studentka, kamarádka, spolucestující, učitelka, manželka, matka atd.). Identita jedince je souborem všech jeho rolí a je také určována jeho příslušnostmi k různým skupinám.

„*Identita skupinová*“ je klíčovým principem seskupování lidí do různých společenských skupin. Členy vlastní skupiny poznáme na základě společných kulturních stereotypů, společenských institucí a životního stylu, spolu s jazykem. Na základě těchto společných znaků se členové jedné skupiny odlišují od skupin ostatních. Identita může být dána jak narozením do dané skupiny (etnická, náboženská či rasová), tak přijetím společenských pravidel, na nichž daná společnost funguje v průběhu výchovy. Některé formy identity jako je například identita národní, etnická či rasová se mohou dostávat do konfliktu s ostatními, a to když je považována za jediný možný způsob identifikace jedince se skupinou. Srov. www.varianty.cz, [cit. 2012-12-09].

člověk nebo skupina lidí mohou utrpět skutečnou újmu, deformaci, jestliže jejich okolí či společnost zrcadlí omezující, ponižující nebo znevažující obraz jich samých. Neuznání či zneuznání může působit ublížení, může být formou útlaku, může druhého uzavřít do falešného, narušeného a redukovaného způsobu existence. Neuznání či zneuznání druhého svědčí o nedostatku náležitého respektu. Uznání není pouze výrazem zdvořilosti, jíž jsme lidem povinováni. Touha po uznání je spíše základní lidskou potřebou.²⁶

Proto chápání státního občanství jako všeobšáhle, univerzální identity považuje Taylor za nemožné a své důvody shrnuje do dvou postulátů:

1. lidé jsou jedinečná, tvořivá individua, která vytvářejí sama sebe;
2. jsou nositeli kultury, které se liší v závislosti na jejich minulých a současných identifikacích.

Jedinečnost individuí je odvozena z toho, jakým způsobem integrují, reflektují a mění své vlastní kulturní dědictví i dědictví lidí, s nimiž se setkávají. Lidská identita je podle Taylora vytvářena dialogicky v setkání s druhými lidmi a prostřednictvím rozhovorů s nimi. Proto veřejné uznání naší identity vyžaduje politiku, která nám nechává prostor k veřejné poradě o těch aspektech, které sdělíme či jsme schopni je sdílet s jinými občany.²⁷

Respekt si ale v žádném případě nezasluhují názory, které znevažují zájmy druhých (vůbec tak nezaujmají morální stanovisko), nebo které obsahují zcela nepřesvědčivé empirické nároky (např. názory na rasovou nadřazenost), jež nejsou založeny na veřejně sdílených a přístupných důkazních kritériích. Rasistická a antisemitská hesla narušují základní morální příkaz o respektu důstojnosti všech lidí, neboť předpokládají bytostně nižší hodnotu jiných osob.²⁸

Veřejné instituce mají podle Taylora podporovat partikulární kulturní hodnoty při zachování tří podmínek:

1. musí být chráněna základní práva všech občanů, včetně svobody projevu, myšlení, náboženské svobody a svobody shromažďování;
2. nikoho nelze manipulací nutit, aby přijímal kulturní hodnoty, které reprezentují veřejné instituce;

²⁶ Srov. TAYLOR, CH. *Politika uznání*. In GUTMANN, A. (ed.) *Charles Taylor. Multikulturalismus. Zkoumání politiky uznání*, s. 42.

²⁷ Srov. GUTMANN, A. *Úvod*. In GUTMANN, A. (ed.) *Charles Taylor. Multikulturalismus. Zkoumání politiky uznání*, s. 21.

²⁸ Srov. GUTMANN, A. *Úvod*. In GUTMANN, A. (ed.) *Charles Taylor. Multikulturalismus. Zkoumání politiky uznání*, s. 38.

3. veřejní představitelé a instituce rozhodující v oblasti kultury musejí být podřízeni demokratické kontrole nejenom formálně, nýbrž také prakticky.²⁹

Současné multikulturní společnosti jako demokratická společenství se musí zasazovat o svobodu a rovnost všech lidí a zakládat na respektu k rozumným intelektuálním, politickým a kulturním rozdílům. Vzájemný respekt vyžaduje široce rozšířenou ochotu a schopnost formulovat rozdíly ve svých míněních; zastávat je vůči lidem, kteří je nesdílejí; rozeznávat rozdíly v míněních, jež jsou hodny či nehodny úcty; a ochotu měnit vlastní mínění s ohledem na dobře zdůvodněnou kritiku. Morální příslib multikulturalismu tak stojí a padá s tím, nakolik tyto zásady ve společnosti budou uplatněny.³⁰

1.3 Současná česká religiozita

Kanonizace sv. Anežky České v r. 1989 a návštěva papeže Jana Pavla II. o rok později v Československu se staly manifestací síly křesťanství, především římskokatolické církve, a zároveň demonstrací odporu vůči nenáboženskému a proti náboženskému komunistickému režimu. Zdálo se, že česká víra byla v průběhu čtyřiceti let jeho vlády pouze potlačena a odsunuta do pozadí a že v 90. letech 20. stol. dojde k jejímu výraznému oživení.³¹

Zároveň s příchodem náboženské svobody se rozvinuly na našem území nové náboženské a duchovní směry (soudí se, že začalo na našem území působit asi osmdesát až sto těchto směrů najednou) a nastala pluralizace české náboženské scény³²

1.3.1 Legislativní rámec pro existenci a činnost církví a náboženských společností v ČR

Legislativa, která se týkala církví a náboženských společností v ČR, se po r. 1989 opírala o Listinu základních práv a svobod, Zákon č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností, a Zákon České národní rady č. 161/1992 Sb., o registraci církví a náboženských společností.

²⁹ Srov. GUTMANN, A. *Úvod*. In GUTMANN, A. (ed.) *Charles Taylor. Multikulturalismus. Zkoumání politiky uznání*, s. 25.

³⁰ Srov. GUTMANN, A. *Úvod*. In GUTMANN, A. (ed.) *Charles Taylor. Multikulturalismus. Zkoumání politiky uznání*, s. 39.

³¹ Srov. NEŠPOR, Z. R. *Ústřední vývojové trendy současné české religiozity*. In NEŠPOR, Z. R. (ed.) *Jaká víra? Současná česká religiozita a spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství*. 1. vyd. Praha : Sociologický ústav akademie věd České republiky, 2004, s. 23.

³² Srov. TYCHO, A. P. *Tak mnoho cest*. 1. vyd. Olomouc : Spolek moravských nakladatelů, 2001, s. 161.

Podle těchto zákonů mohou státem registrované církve a náboženské společnosti vyučovat a vychovávat své duchovní i laické pracovníky ve vlastních školách a jiných zařízeních i na vysokých školách - teologických fakultách; mohou zřizovat a provozovat zařízení sociálních a zdravotních služeb apod. Pověřené osoby, které vykonávají duchovní službu, mají právo vstupovat do veřejných zařízení zdravotních a sociálních služeb, do ubytovacích objektů Armády ČR a do míst, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranná léčba nebo výchova. Dále mohou ve školách vyučovat nepovinný předmět náboženství; jejich duchovní a laičtí zaměstnanci jsou placeni ze státních prostředků. V rámci podání žádosti o registraci musela daná společnost buď vykázat nejméně deset tisíc svých členů, zletilých osob s trvalým pobytem na území ČR, anebo být členem Světové rady církví a mít pět set členů starších 18ti let s trvalým pobytem na území ČR. Na základě Zákona č. 161/1992 Sb. bylo zaregistrováno 21 církví a náboženských společností.³³

Výše uvedené zákony v roce 2002 nahradil Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností.

Podle tohoto zákona může být registrována jako náboženská každá slupina, když o její registraci požádají alespoň tři fyzické osoby ve věku 18ti let, mají způsobilost vykonávat právní úkony a jsou občany ČR nebo mají trvalé bydliště na území ČR. Dále musí doložit základní charakteristiky náboženské skupiny, včetně jejího učení, zápis o jejím založení, její základní dokument (ústavu, pravidla apod.) a doložit podpisy existenci aspoň tři sta zletilých členů. Kromě toho musí prokázat, že její činnost neohrožuje svobodu, práva a rovnoprávnost občanů, nepoškozuje fyzicky či psychicky své členy, nebrání jejich vzdělávání a přijetí zdravotní péče v souladu s jejich potřebami; neutajuje svou organizační strukturu, příp. vazby na zahraniční složky. Zvláštní práva, která vyplývala i z předchozího zákona, však mohou nyní získat pouze náboženské skupiny, které jsou registrovány nejméně deset let, plní své právní závazky ke státu i třetím osobám, pravidelně o své činnosti informují výročními zprávami a především mají tolik členů, kolik odpovídá aspoň jednomu promile z celé populace; ty společnosti, kterým byla tato zvláštní práva přiznána předchozím zákonem, si je ponechaly i nyní.³⁴

³³ Srov. VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*, s. 185-186; LUŽNÝ, D. *Nová náboženství a sekty. Extremismus*. 1. vyd. Praha : MŠMT ČR, 1999, s. 6.

³⁴ Srov. VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*, s. 189-190.

V současné době k datu 31. 12. 2012 je zaregistrováno 35 církví a náboženských společností, žádost o registraci k tomuto datu předložilo 5 subjektů a doposud bylo zamítnuto 7 žádostí náboženských skupin.³⁵

Důležité je poznamenat, že registrace určité náboženské skupiny nepředstavuje státní záruku její kvality; totéž platí i opačně - nebezpečné nebo společensky neprospěšné nejsou náboženské skupiny státem neuznané.³⁶ Projevy náboženského sektářství³⁷ se mohou objevovat jak v tradičních, tak v nových náboženských a duchovních směrech, a proto není možné je spojovat jen s tzv. novými náboženskými hnutími.

Studiem problematiky sekt a sektářských rysů tradičních a nových náboženských a duchovních směrů se v českém prostředí zabývá **Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů**, která v současné době dokumentuje činnost náboženských uskupení, aniž by jednoznačně vymezovala sekty vůči náboženskému okolí; poskytuje poradenství, včetně služby linky důvěry. Rovněž organizuje badatelské a vzdělávací aktivity prostřednictvím častých seminářů a občasných konferencí i s mezinárodní účastí. Úzce spolupracuje s časopisem *Dingir*, který se jako čtvrtletník od 1998 věnuje současné náboženské scéně.³⁸

1.3.2 Vývoj české religiozity od roku 1989

Po r. 1989 se církve, zvláště římskokatolická církev, těšily sympatiím velké části české společnosti, která tak ocenila statečnost celé řady křesťanů, zejména katolických kněží, kteří

³⁵ Srov. MINISTERSTVO KULTURY ČR. *Data registrace církví a náboženských společností a svazů církví a náboženských společností* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <<http://www.mkcr.cz/cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/registrace-a-evidence/data-registrace-cirkvi-a-nabozenskych-spolecnosti-a-svazu-cirkvi-a-nabozenskych-spolecnosti-11263/>>. Viz Příloha 1.

³⁶ Srov. LUŽNÝ, D. *Nová náboženství a sekty. Extremismus*, s. 6.

³⁷ „*Sekta*“ je velmi kontroverzní pojem, zpravidla používaný teology, psychology a sociálními pedagogy, médií a společností pro označení nových náboženských hnutí. Obsahuje odpuzující a odsuzující odstíny. Pojem *sekta* se vyskytuje v sociologii, konkrétně u M. Webera, který ho užívá při rozlišení mezi sektou a církví, jako ideálními typy. *Sekta* je chápána jako náboženská skupina s exkluzivním členstvím (malá, uzavřená, vylučující aktivitu v jiné náboženské skupině), do které jedinec vstupuje volným aktem v dospělosti. Církev se naopak snaží získat co největší část společnosti (je otevřená pro kohokoli, ve společnosti zavedená a zabydlená) a jedinec do ní často vstupuje narozením rodičům, kteří již jsou členy této církve. Srov. NEŠPOR, Z.; LUŽNÝ, D. *Sociologie náboženství*, s. 104.

K hlavním sektářským rysům podle D. Enrotha pak patří: fundamentalismus, autoritářství, opozice, výlučnost, zákonictví, sugestibilita, pocit pronásledování, strach ze sankcí a trestů za neposlušnost, esoteričnost (tajnůstkářství) a odpor proti duchovním církví (proti kněžství). Srov. ENROTH, R., a kol. *Průvodce sektami a novými náboženstvími*. Praha: Návrat domů, 1994, s. 14-18.

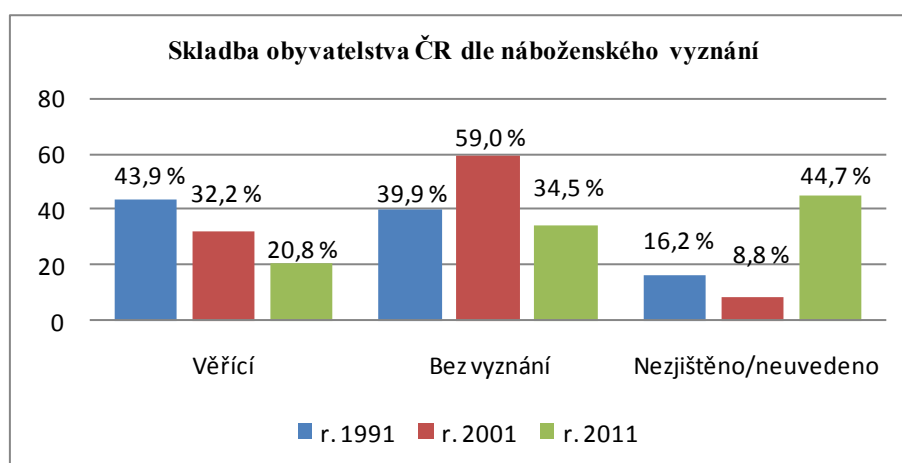
Podle Štampacha typickými sektářskými znaky jsou: autoritativní řízení přecházející až v moc nad lidmi, fundamentalisticky pojatý vztah k pramenům nebo k učení, fyzická nebo ideová uzavřenost, jednosměrná nebo obousměrná selekce informací (utajování). Srov. ŠTAMPACH, I. O. *Přehled religionistiky*, s. 186.

³⁸ Srov. ŠTAMPACH, I. O. *Přehled religionistiky*, s. 190.

v důsledku věrnosti svému náboženskému přesvědčení byli vězněni a různě diskriminováni komunistickým režimem; rovněž vysoce kladně ohodnotila nekompromisní postoj papeže Jana Pavla II. vůči komunistické ideologii a jeho vliv na politické události ústící v rozpad sovětského bloku.³⁹

Vývoj religiozity v české populaci od r. 1989 až do současnosti zachycují údaje ze tří provedených *Sčítání lidí, domů a bytů* (r. 1991, 2001, 2011), jež předkládá graf 1.⁴⁰

Graf 1 Skladba obyvatelstva v ČR dle náboženského vyznání v letech 1991, 2001, 2011

Ve *Sčítání lidí, domů a bytů* v r. 1991 se z 10.302.215 obyvatel Československé republiky za věřící považovalo 43,9 % (tj. 4.523.734 osob), z nichž 39,0 % se hlásilo k Církvi římskokatolické, 2,0 % k Českobratrské církvi evangelické a 1,7 % k Církvi československé husitské; ke všem dalším církvím a náboženským společnostem se přihlásilo 1,2 % lidí, což v úhrnu představovalo 120.000 věřících. Bez vyznání uvedlo 39,9 % obyvatel ČR.⁴¹ Václavík za vysokým počtem věřících spatřuje především projev politické deklarace související s negativním vymezením se obyvatel ČR vůči bývalému režimu a zároveň vyjádření jisté politické naděje spojené s očekáváním nového, jiného a lepšího společenského uspořádání.⁴²

³⁹ Srov. HOŠEK, P. *A bohové se vracejí. Proměny náboženství v postmoderní době*, s. 94-95.

⁴⁰ Graf zpracován na základě údajů:

ČSÚ. *Sčítání lidí, domů a bytů* v r. 1991. *Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03_obyvatelstvo_hlasici_se_k_jednotlivym_cirkvim_a_nabozenskym_spolecnostem>.

ČSÚ. *Sčítání lidí, domů a bytů* z r. 2001. *Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/a_nabozenskym_spolecnostem>.

ČSÚ. *Sčítání lidí, domů a bytů* v r. 2011. *Obyvatelstvo podle věku, náboženské víry a pohlaví* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/A10032AAAF/\\$File/OBCR604.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/A10032AAAF/$File/OBCR604.pdf)>.

⁴¹ Srov. ČSÚ. *Sčítání lidí, domů a bytů* (v r. 1991). *Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03_obyvatelstvo_hlasici_se_k_jednotlivym_cirkvim_a_nabozenskym_spolecnostem>.

⁴² Srov. VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*, s. 215.

V souvislosti s politickými, ekonomickými a sociálními změnami nastal v Československé republice velký rozmach nových náboženských a duchovních směrů, který znamenal výraznou pluralizaci náboženského života. Vlna zájmu o náboženství a popularity církví během 90. let 20. stol. poměrně rychle zeslábla v důsledku působení celé řady obecných a specifických faktorů, které se vzájemně prolínaly. K obecným náležela především liberalizace společnosti a individualizace osobnosti moderního člověka, šíření materiálního konzumního způsobu života a úpadkové masové kultury. Ke specifickým patřila určitá klerikalizace společenského a politického života české společnosti (ovlivňování řešení vnitropolitických i mezinárodněpolitických otázek Církví římskokatolickou, zvláště ve vztahu k Německu a sudetoněmecké otázce) a spory o restituci církevního majetku.⁴³

Ve *Sčítání lidí, domů a bytů* v r. 2001 ve srovnání s výsledky předešlého sčítání se projevil zjevný pokles religiozity. K náboženskému vyznání se z 10.230.060 obyvatel naší země přihlásilo 3.288.088 lidí (tj. 32,2 %; jedna třetina): Nejvíce osob uvedlo příslušnost k římskokatolické církvi, tj. 2.741.000 věřících, což představovalo o něco více než jednu čtvrtinu všech obyvatel ČR (tj. 26,8 %), a na celkovém počtu věřících se podílelo více než čtyřmi pětinami (tj. 83,4 %). Dominantní postavení této církve má své historické souvislosti a je dlouhodobě spojeno se značnou konfesní roztržičností zbývajících věřících. Věřících, kteří se přihlásili k Českobratrské církvi evangelické, bylo 117.212 (tj. 1,1 % z počtu věřících) a osob hlásících se k Církvi československé husitské čítalo 99.103 (tj. 1,0 %). Ke všem dalším církvím a náboženským společnostem se přihlásilo skoro 330.000 osob (tj. 3,3 %), což znamenalo nárůst oproti počtu z předcházejícího sčítání o 2,1 % (tj. zhruba o 210.000 věřících). Osob bez vyznání uvedlo 6.039.991 lidí (59 % osob), což ve srovnání s r. 1991 bylo již více než věřících.⁴⁴

K náboženským komunitám překračujícím svým počtem věřících hranici deset tisíc patřily ve *Sčítání lidí, domů a bytů* v r. 2001 jednak dvě evangelické církve, Evangelická církev augsburského vyznání v ČR a Slezská církev evangelická augsburského vyznání, které se koncentrují zejména v severovýchodní části Moravskoslezského kraje. Dále to byla Pravoslavná církev v českých zemích, která působí, při mírně vyšší koncentraci věřících v Praze a v Ústeckém kraji, po celé republice. Těsně pod uvedenou hranicí, s více než devíti tisíci věřícími, jsou Církev bratrská a Církev adventistů sedmého dne. Jeden z největších

⁴³ Srov. SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce : Sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. 1. vyd. Praha : Svoboda Servis, 2004, s. 36-37.

⁴⁴ Srov. ČSÚ. *Sčítání lidí, domů a bytů* (z r. 2001; srovnání s rokem 1991). *Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <http://www.czso.cz/csu/2003ediciplan.nsf/o/4110-03obyvatelstvo_hlasici_se_k_jednotlivym_cirkvim_a_nabozenskym_spolecnostem>.

přírůstků (z 14.575 osob v r. 1991 na 23.162 lidí, tj. nárůst o 58,9 %) zaznamenala Náboženská společnost Svědků Jehovových. Z mimokřesťanských světových náboženství byl početně nejvíce zastoupen buddhismus s téměř 7.000 věřícími a také islám, ke kterému se hlásilo 3.700 osob.⁴⁵

Ve *Sčítání lidí, domů a bytů* v r. 2011 ve srovnání s předchozími sčítáními se v šetření věřících vyskytly dvě kategorie: věřící bez příslušnosti k některé z církví a věřící, kteří deklarují svou církevní příslušnost. Z celkového počtu 10.436.560 obyvatel v ČR se tak za věřící nehlásící se k žádné z církví považuje 705.368 osob (tj. 6,76 %) a za věřící, kteří se hlásí k některé z církví, se pokládá 1.463.584 lidí (tj. 14,02 %); věřící představují 20,78 %, tj. asi jednu pětinu, obyvatel ČR. Nejvíce osob uvedlo příslušnost k římskokatolické církvi, 1.082.463 věřících (tj. 10,37 %), pak k Českobratrské církvi evangelické 51.858 (tj. 0,5 % z počtu věřících) a k Církvi československé husitské 39.229 (tj. 0,38 %). Bez vyznání uvedlo 3.604.095 lidí (tj. 34,53 %), k otázce víry se nevyjádřilo 4.662.455 obyvatel (tj. 44,67 %).⁴⁶

V těchto výsledcích je patrné pokračování trendu, který se projevil již u předcházejícího sčítání, pokles věřících, tentokrát o 11,42 %. Tento jev byl zaznamenán především u tří velkých církví: Církve římskokatolické, Českobratrské církve evangelické, Církve československé husitské. Naopak, pozvolného nárůstu členů dosahují některé malé protestantské církve vyznavačského typu: Apoštolská církev, Církev bratrská, Církev Křesťanská společenství. Odliv členů je zřejmý také u nových náboženských a duchovních směrů, konkrétně u Církve Ježíše Krista Svatých posledních dnů v ČR a Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi; další pak čítají několik desítek nebo stovek členů: Církev sjednocení (65 věřících), Hnutí Grálu (232 stoupenců), Hnutí New Age (22 příznivců), Hnutí Hare Krišna (673 přívrženců). Úbytek věřících je zaznamenán i u mimokřesťanských světových náboženství: judaismu, islámu, buddhismu a hinduismu. Tradiční i nové náboženské a duchovní směry svého rozkvětu dosáhly v první polovině 90. let 20. stol. v důsledku protináboženského útlaku a duchovního vakua vytvářeného předcházejícím komunistickým režimem. P. Hošek soudí, že náboženské instituce se svými vysokými nároky na soukromí, finanční obětavost a životní styl svých členů nemohou mít v současné společnosti, zasažené masovou kulturou, velký úspěch.⁴⁷ Podle Václavíka v poklesu věřících

⁴⁵ Srov. ČSÚ. *Sčítání lidí, domů a bytů* (z r. 2001; srovnání s rokem 1991). *Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03obyvatelstvo_hlasici_se_k_jednotlivym_cirkvim_a_nabozenskym_spolecnostem>.

⁴⁶ Srov. ČSÚ. *Sčítání lidí, domů a bytů* (z r. 2011). *Obyvatelstvo podle věku, náboženské víry a pohlaví* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/A10032AAAF/\\$File/OBCR604.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/A10032AAAF/$File/OBCR604.pdf)>.

⁴⁷ Srov. HOŠEK, P. *A bohové se vracejí. Proměny náboženství v postmoderní době*, s. 98.

jako členů některé z církví nebo náboženských společností se projevuje proces odcírkevnění a náboženské detradicionalizace.⁴⁸

Z celkového počtu věřících se vyčlenila „náboženská“ skupina, druhá nejpočetnější po tradičním prvenství římskokatolické církve, věřící, kteří ale odmítají se identifikovat s kteroukoli z tradic, církví nebo náboženských společností. Víra tak pro ně představuje záležitost jejich soukromého, individuálního prožívání a nabývá různých podob: od víry v nějaký typ mystických či okultních sil a objektů až po osobní náboženskou víru, ale bez vazby na náboženskou instituci.⁴⁹ Skoro polovina občanů ČR využila možnosti dobrovolného reagování na otázku náboženského vyznání a neodpověděla. Podle Hoška se u této skupiny lidí může uplatňovat jednak typická česká nedůvěra k institucím „(a jejich slídění po soukromí občanů)“⁵⁰, jednak „příslavečná plachost víry“⁵¹, kdy Češi vzhledem k dějinným událostem se obávají víru projevovat veřejně.

Na začátku třetího tisíciletí se většina Čechů (z počtu kategorie „bez vyznání“ a „neuvedeno“) považuje za nenáboženské a zároveň připouští a dokonce se identifikuje s náboženskou interpretací světa a používá náboženské a duchovní praktiky.⁵²

1.3.3 Zastoupení středoškolské mládeže v celkové populaci ČR a její podíl na náboženském vyznání

Ve *Sčítání lidí, domů a bytů* v r. 2001 z 10.230.060 obyvatel naší země bylo 683.463 mladých lidí ve věku 15-19 let, což představovalo 6,69 % české populace. Z celkového počtu 3.288.088 věřících obyvatel ČR tvořili věřící adolescenti skupinu 137.181 osob (tj. 4,17 %.); z celkového počtu 6.039.991 lidí žijících v ČR bez náboženského vyznání činila středoškolská mládež soubor 490.405 lidí (tj. 8,12 %); z celkového počtu 901.981 obyvatel v ČR, který neuvedl náboženskou příslušnost, pak zahrnovalo seskupení mladých lidí ve věku 15-19 let 55.877 jedinců (tj. 6,19 %).⁵³

Ve *Sčítání lidí, domů a bytů* v r. 2011 z 10.436.560 obyvatel naší země bylo 575.815 mladých lidí ve věku 15-19 let, což představovalo 5,52 % české populace. Z celkového počtu

⁴⁸ Srov. VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*, s. 194.

⁴⁹ Srov. NEŠPOR, Z. R. *Ústřední vývojové trendy současné české religiozity*. In NEŠPOR, Z. R. (ed.) *Jaká víra? Současná česká religiozita a spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství*, s. 28-29.

⁵⁰ HOŠEK, P. *A bohové se vracejí. Proměny náboženství v postmoderní době*, s. 100.

⁵¹ HOŠEK, P. *A bohové se vracejí. Proměny náboženství v postmoderní době*, s. 101.

⁵² VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*, s. 215-216.

⁵³ Srov. ČSÚ. *Sčítání lidí, domů a bytů* (z r. 2001). *Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <[http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/D60030FC73/\\$File/41320510.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/D60030FC73/$File/41320510.pdf)>.

2.168.952 věřících v ČR tvořili věřící adolescenti 87.168 osob (tj. 8,13 %), z nichž 57.509 středoškoláků (3,93 %) se hlásilo k některé z církví nebo náboženských společností a 29.659 jedinců (4,20 %) se považovalo za věřící, ale bez příslušnosti k některé z církví nebo náboženských společností. Z celkového počtu 3.604.095 žijících lidí v ČR bez náboženského vyznání činila mládež soubor 229.686 lidí (tj. 6,37 %); z celkového počtu 4.662.455 obyvatel naší země, který neuvedl náboženskou příslušnost, tvořil skupinu o velikosti 258.892 mladých lidí ve věku 15-19 let (tj. 5,55 %).⁵⁴

Přehlednost výsledků, týkajících se náboženského vyznání středoškolské mládeže z obou sčítání vzhledem k celkové populaci ČR, zachycuje tabulka 1 a graf 2.⁵⁵

Tabulka 1 Podíl středoškolské mládeže na náboženském vyznání obyvatelstva ČR na základě výsledků ze Sčítání lidí, domů a bytů v r. 2001 a v r. 2011

Rok	r. 2001			r. 2011		
	15-19 let		Σ	15-19 let		Σ
Věková kategorie / Σ	n_i	f_i (%)	100 %	n_i	f_i (%)	100 %
Obyvatelstvo celkem	683.463	6,68	10.230.060	575.815	5,52	10.436.560
Věřící celkem, nehlásící se k žádné církvi	Nebylo zjišťováno			29.659	4,20	705.368
Věřící celkem, hlásící se k církvi	137.181	4,17	3.288.088	57.509	3,93	1.463.584
Bez náboženské víry	490.405	8,12	6.039.991	229.686	6,37	3.604.095
Nezjištěno/neuvedeno	55.877	6,19	901.981	258.892	5,55	4.662.455

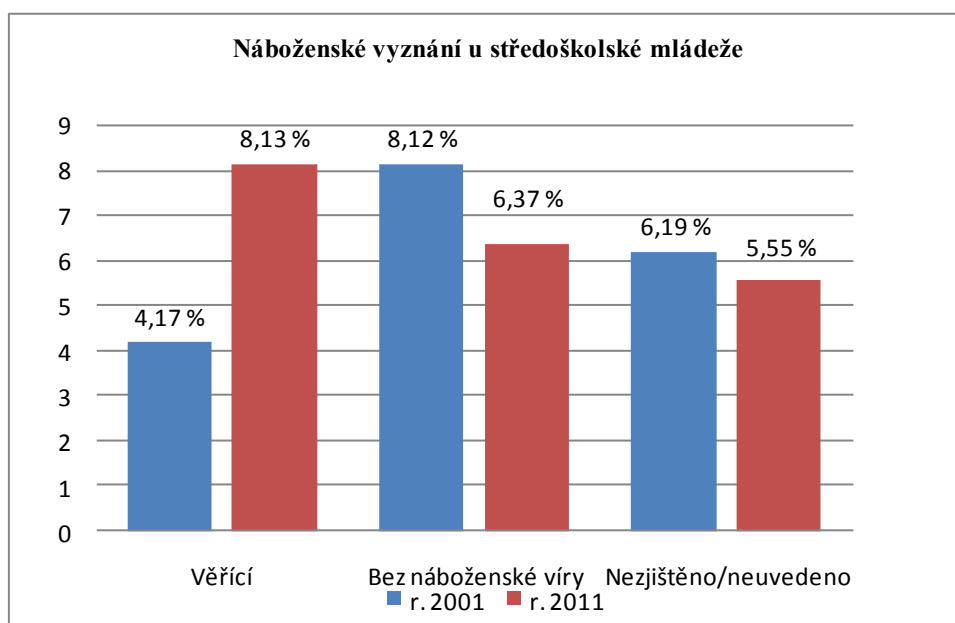
⁵⁴ Srov. Sčítání lidí, domů a bytů (z r. 2011). Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/A10032B40F/\\$File/OBCR606.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/A10032B40F/$File/OBCR606.pdf)>.

⁵⁵ Tabulka 1 a graf 2 zpracovány na základě podkladů z:

1. ČSÚ. Sčítání lidí, domů a bytů v r. 2001. Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <[http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/D60030FC73/\\$File/41320510.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/D60030FC73/$File/41320510.pdf)>.

2. ČSÚ. Sčítání lidí, domů a bytů v r. 2011. Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/A10032B40F/\\$File/OBCR606.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/A10032B40F/$File/OBCR606.pdf)>.

Graf 2 Podíl středoškolské mládeže na náboženském vyznání obyvatelstva ČR na základě výsledků ze *Sčítání lidí, domů a bytů* v roce 2001 a v roce 2011

Následně v tabulce 2 představujeme podíl středoškolské mládeže na náboženském vyznání obyvatelstva ČR u jednotlivých tradičních a nových náboženských a duchovních směrů na základě výsledků ze *Sčítání lidí, domů a bytů* v roce 2001 a v r. 2011.⁵⁶

Tabulka 2 Podíl středoškolské mládeže na náboženském vyznání obyvatelstva ČR u jednotlivých tradičních a nových náboženských a duchovních směrů na základě výsledků ze *Sčítání lidí, domů a bytů* v r. 2001 a v r. 2011

Rok	r. 2001			r. 2011		
	15-19 let		Σ	15-19 let		Σ
Věková kategorie / Σ	n_i	$f_i(\%)$	100 %	n_i	$f_i(\%)$	100 %
Věřící celkem, nehlásící se k žádné církvi	Nebylo zjišťováno			29.659	4,20	705.368
Věřící celkem, hlásící se k církvi	137.181	4,17	3.288.088	57.509	3,93	1.463.584
Anglikánské církve	11		201	2		112
Apoštolská církve	290	6,35	4.565	387	7,85	4.930
Bratrská jednota baptistů	227	6,27	3.622	180	5,61	3.208
Budhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü	registrace od r. 2007			233	6,69	3.484
Církev adventistů sedmého dne	535	5,48	9.757	440	5,95	7.391
Církev bratrská	653	6,58	9.931	727	6,69	10.865
Církev československá husitská	1.283	1,29	99.103	578	1,47	39.229

⁵⁶ Tabulka 2 zpracována na základě podkladů z:

1. ČSÚ. *Sčítání lidí, domů a bytů* v r. 2001. *Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <[http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/D60030FC73/\\$File/41320510.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/D60030FC73/$File/41320510.pdf)>.
2. ČSÚ. *Sčítání lidí, domů a bytů* v r. 2011. *Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/A10032B40F/\\$File/OBCR606.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/A10032B40F/$File/OBCR606.pdf)>.

Rok	r. 2001			r. 2011		
	15-19 let		Σ	15-19 let		Σ
Věková kategorie / Σ	n_i	$f_i(\%)$	100 %	n_i	$f_i(\%)$	100 %
Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů	78		1.366	50		923
Církev Křesťanská společenství	226	5,63	4.012	540	5,76	9.377
Církev řeckokatolická	199	2,59	7.675	290	2,93	9.883
Církev římskokatolická	114.058	4,16	2.740.780	40251	3,72	1.082.463
Církev sjednocení (moonisté)	1		43	2		65
Církev živého Boha	registrace od r. 2007			32		371
Česká hinduistická náboženská společnost	registrace od r. 2002			23		427
Českobratrská církev evangelická	3.630	3,10	117.212	1598	3,08	51.858
Evangelická církev a v. v ČR	649	4,36	14.885	193	2,91	6.632
Evangelická církev metodistická	87		2.694	80		1.949
Federace židovských obcí v ČR	74		1.515	37		1129
Hnutí Grálu	nepřihlásil se nikdo			1		232
Hnutí Nového věku (New Age)	nepřihlásil se nikdo			0		22
Jednota bratrská	191	5,58	3.426	108	5,02	2.152
Křesťanské sbory	462	6,67	6.927	168	4,87	3.450
Lutherská evangelická církev a.v. v ČR	320	5,91	5.412	141	5,45	2.589
Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny, Hnutí Hare Krišna	33		294	39		673
Náboženská společnost českých unitářů	3		302	1		155
Náboženská společnost Svědkové Jehovovi	1.419	6,13	23.162	629	4,81	13.069
Novoapoštolská církev v ČR	26		449	96		3
Obec křesťanů v České republice	registrace od r. 2002			28		122
Pravoslavná církev v českých zemích	854	3,72	22.968	761	3,71	20.533
Ruská pravoslavná církev, podvorje patriarchy moskevského a celé Rusi v ČR	registrace od r. 2002			266	6,97	5.817
Scientologická církev	10		110	17		374
Slezská církev evangelická a. v.	851	6,07	14.020	403	4,94	8.158
Starokatolická církev v ČR	47		1.605	46		1.730
Ústředí muslimských obcí	registrace od r. 2004			102	7,10	1.437
Višva Nirmala Dharma	registrace od r. 2007			90		1.098
Nepřesně uvedené křesťanské církve	nepřihlásil se nikdo			2.814	3,06	91.894
Buddhismus	764	11,21	6.817	181	6,92	2.617
Esoterismus	nepřihlásil se nikdo			0		4
Hinduismus	124	16,17	767	8		210
Islám	199	5,38	3.699	103	5,36	1.921
Judaismus	nepřihlásil se nikdo			36		345
Bez náboženské víry	490.405	8,12	6.039.991	229.686	6,37	3.604.095
Nezjištěno/neuvedeno	55.877	6,19	901.981	258.892	5,55	4.662.455

*Výpočet f_i provádíme u hodnot $n_i > 100$.

V dalších částech disertační práce se budeme zabývat jen těmi tradičními a novými náboženskými a duchovními směry, u kterých je splněno jedno ze dvou kritérií:

1. výpočet podílu středoškolské mládeže na projeveném náboženském vyznání obyvatel ČR buď v r. 2001, nebo r. 2011 je vyšší než 6 %;
2. zastoupení středoškolské mládeže na projeveném náboženském vyznání obyvateli ČR buď v r. 2001, nebo r. 2011 je vyšší než 1.000 jedinců.

Ad 1: Apoštolská církev, Bratrská jednota baptistů, Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü, Církev bratrská, Křesťanské sbory, Náboženská společnost Svědkové Jehovovi,

Ruská pravoslavná církev, podvorje patriarchy moskevského a celé Rusi v ČR, Slezská církev evangelická a. v., Ústředí muslimských obcí, Buddhismus, Hinduismus (11).

Ad 2: Církev československá husitská, Církev římskokatolická, Českobratrská církev evangelická (3).

1.4 Prezentace vybraných tradičních a nových náboženských a duchovních směrů v ČR v kontextu náboženského zájmu mládeže

K postmoderní kultuře patří nová otevřenost pro náboženské a duchovní zájmy. Část středoškolské mládeže zejména z řad gymnazistů, především ve větších městech, hledá podněty z oblasti náboženství a nových náboženských a duchovních směrů. Můžeme pozorovat, že obnovu zažívají tradiční náboženství, v našich místních kulturních podmínkách především křesťanství, konkrétně římskokatolická církev a ostatní křesťanské církve; z mimokřesťanských směrů se mládež zajímá pak zvláště o buddhismus.⁵⁷

1.4.1 Současnost křesťanství

Křesťanství patří k monoteistickým náboženstvím a svůj vznik datuje k začátku našeho letopočtu. Hlavním zdrojem náboženského učení je Bible, která se skládá ze dvou částí, Starého zákona a Nového zákona. Ve Starém zákoně má křesťanství společný základ s judaismem. Nový zákon se skládá ze čtyř evangelií a dalších třidvaceti částí; centrální postavou je Ježíš, kterého křesťané považují za Krista, tedy Mesiáše, a Božího Syna, který se stal člověkem.⁵⁸

Dnešní křesťanství je velmi rozvětvené – existují církve katolického, reformačního typu a atypické směry, které vznikly v polovině 19. a začátkem druhé poloviny 20. století.

Na území ČR se vyskytuje **Církev římskokatolická**, která je nejpočetnější a nejvlivnější náboženskou společností. Tvoří ji dvě provincie, česká a moravská, které se skládají z diecézí (celkem 8). Viditelnou hlavou církve je papež, který sídlí ve Vatikánu. Vrcholným orgánem římskokatolické církve v naší republice je Česká biskupská konference, jejíž členem je i **Církev řeckokatolická**, menší, tvořena jednou diecézí (eparchií).⁵⁹

⁵⁷ Srov. ŠTAMPACH, I. O. *Náboženství v dialogu*. Praha : Portál, 1998, s. 138.

⁵⁸ Srov. DOLISTA, J.; TŮMA, J. *Problematika prevence „nových náboženských hnutí“*. Brno : L. Marek, 2012, s. 13; ŠTAMPACH, I. O. *Na nových stezkách ducha. Přehled a analýza současné religiozity*, s. 70.

⁵⁹ Srov. LUŽNÝ, D. *Nová náboženství a sekty. Extremismus*, s. 6-7.

Zhruba do poloviny 20. století se datují počátky tzv. „*hnutí obnovy*“, k němuž patří katolická akce, apoštolát laiků a hnutí „*ad fontes*“, které si přálo návrat k Bibli a tradici a podnítilo liturgickou reformu. Ke skupinám, které vznikly v této době, se řadí: Fokolare, Neokatechumenát, Hnutí charismatické obnovy, Hnutí Světlo-Život; zejména poslední dvě jmenované si získávají stále oblibu u katolické mládeže.⁶⁰

Rozkol v křesťanství r. 1054 znamenal vznik dvou silných proudů, západního reprezentovaného především katolickými církvemi, a východního (pravoslavného), který tvoří samostatné (autokefální) církve. V současné době na území ČR působí **Ruská pravoslavná církev**, která zde má dvě zastupitelství (podvorje): v Praze při velvyslanectví Ruska a v Karlových Varech (existuje od konce 70. let 20. století, od r. 2007 registrováno jako církev pod názvem *Ruská pravoslavná církev, podvorje patriarchy moskevského a celé Rusi v Karlových Varech, ve farnosti s chrámem svatých nejpřednějších apoštolů Petra a Pavla*).⁶¹

Protestantské církve jsou spojeny s úsilím o reformaci katolické církve v 16. stol. V ČR je z nich nejpočetnější **Českobratrská církev evangelická**, která spojuje snahy Martina Luthera a Jana Kalvína a patří k dědictví Jednoty bratrské; na tradici poslední jmenované navázala **Církev bratrská**. Lutherskou tradici rozvíjí v ČR **Slezská církev evangelická a. v.**. Z anglického protestantismu (17. stol.) vychází **Bratrská jednota baptistů** (hlavní důraz je kladen na uvědomění si významu křtu). **Křesťanské sbory** vycházejí z protestantství a z ideálu necírkevního společenství bez kostelů a ordinovaných duchovních; jejich členové se vyznačují pocitem výlučnosti a fundamentalismu s touhou odlišit se.⁶²

Církev československá husitská vznikla v r. 1920 oddělením od římskokatolické církve jako výraz protestu vůči úzkému spojení církve a státní moci za Rakouska-Uherska a přihlásila se k tradici české husitské reformace. Do r. 1971 působila pod názvem Církev československá, aby zdůraznila svůj národní charakter jako protipól římskému centralismu.⁶³

Nová religiozita v protestantských církvích nabývá svého vyjádření v **letničním hnutí** (počátek 20. stol.), a to buď v letničních skupinách v rámci církví, nebo ve vznikajících samostatných letničních církvích, k nimž můžeme přiřadit u nás **Apoštolickou církev**. Velký důraz je kladen na působení Ducha svatého, který se projevuje dary (charismaty). Často se

⁶⁰ Srov. ŠTAMPACH, I. O. *Přehled religionistiky*. Praha : Portál, 2008, s. 160.

⁶¹ Srov. DOLISTA, J.; TŮMA, J. *Problematika prevence „nových náboženských hnutí“*, s. 13.

⁶² Srov. LUŽNÝ, D. *Nová náboženství a sekty. Extremismus*, s. 7-8.

⁶³ Srov. LUŽNÝ, D. *Nová náboženství a sekty. Extremismus*, s. 7; DOLISTA, J.; TŮMA, J. *Problematika prevence „nových náboženských hnutí“*, s. 14.

vyskytuje také náboženský fundamentalismus, který jednak zvýrazňuje vybrané věroučné články, jednak morální zásady a který má tendence se uplatňovat v politice.⁶⁴

V posledních desetiletích dochází ke sblížení křesťanských církví (ekumenické hnutí), jehož výrazem v ČR je Ekumenická rada církví.⁶⁵

K vlivným atypickým směrům, vycházejících z křesťanství, patří v naší republice **Náboženská společnost Svědkové Jehovovi**. Tato náboženská skupina vznikla v USA ve druhé polovině 20. stol., kdy CH. T. Russel založil Mezinárodní společnost pro studium Bible; název Svědkové Jehovovi pak získala v r. 1931. Hlavním sídlem církve je Brooklyn. Podstatou její nauky je hlásání blízkého konce světa, po kterém bude zničena říše Satana a nastoleno Boží království.⁶⁶

1.4.2 Mimokřesťanské směry východního typu

Buddhismus patří k hlavním světovým náboženstvím s původem v oblasti Indie, odkud se rozšířilo po celé východní Asii. Za jeho zakladatele je pokládán Gitana (Gautama), nazvaný titulem Buddha (Probuzený). Podstatou učení jsou tzv. Čtyři vznešené pravdy: všechno žití je strast, která má příčinu v žádosti, odstranění žádosti vede k odstranění utrpení prostřednictvím návodu, tzv. osmidílně stezky (ke správnému nazírání, rozhodování, mluvě, konání, živobytí, snažení, uvědomění a soustředění). Sledováním této stezky člověk může dosáhnout nirvány, kdy pohasne žádostivost a dosáhne se přerušení řetězce vznikání a koloběhu znovuzrovnání.⁶⁷

V českých zemích se buddhismus vyvíjel v těsném vztahu s některými oblastmi jogínského hnutí. V současné době u nás působí několik skupin, mimo jiné **Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü**, která se rozvíjí zhruba od první poloviny 90. let 20. stol. a byla zaregistrována Ministerstvem kultury ČR jako náboženská společnost v r. 2007. Ve svých meditačních centrech nabízí tyto aktivity: pořádání přednášek a výstav, organizování meditačních soustředění; nedílnou součástí je vydávání duchovní literatury a časopisů.⁶⁸ Buddhismem jsou inspirovány i některé bojové sporty a školy bojového umění karate, aikido, kung-fu.⁶⁹

⁶⁴ Srov. ŠTAMPACH, I. O. *Přehled religionistiky*, s. 161.

⁶⁵ Srov. DOLISTA, J.; TŮMA, J. *Problematika prevence „nových náboženských hnutí“*, s. 37.

⁶⁶ Srov. LUŽNÝ, D. *Nová náboženství a sekty. Extremismus*, s. 7.

⁶⁷ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v ČR*. Praha : Portál, 2004, s. 355.

⁶⁸ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v ČR*, s. 363.

⁶⁹ Srov. DOLISTA, J.; TŮMA, J. *Problematika prevence „nových náboženských hnutí“*, s. 19.

Hinduismus je vnější neindické označení pro souhrn náboženských směrů, které vzešly z tradice véd (obsahují především chvalozpěvy) a upanišad (zahrnují filozoficko-náboženské úvahy). Nejznámějším spisem je zřejmě epos Mahábhārata, do něhož byl později vložen Zpěv vznešeného Bhagavadgíta. Předmětem úcty jsou stovky bohů, k nejvýznamnějším pak patří Brahma, Višnu a Šiva. Pro Višnu je typické vstupování do jiných božských nebo lidských bytostí, avatarů; nejznámějším avatarem je Kršna. Společnou vírou indických náboženství je reinkarnace (převtělování).⁷⁰

Uctívání boha Kršny je na Západě spojeno s organizací Mezinárodní společnost pro uvědomování si Kršny, kterou založil A. Č. Bhaktivédanta Swami Prabhupáda. Nejvýznamnější rituální praxí jejích členů je džapa – zpěvné pronášení Haré Kršna mantry, čili svatých jmen boha. V ČR existuje několik středisek hnutí, nejznámější je ekologická farma Kršnúv Dvůr u Děčína.⁷¹

Guruové přizpůsobili hinduismus touhám a možnostem lidí západní civilizace - Transcendentální meditace, který v našich podmínkách rozvinuli manželé Míla a Eduard Tomášovi, s jejichž jmény jsou spojeny alternativní jógové praktiky a také tzv. integrální jóga. Cvičení jógy pro mnohé není jen prostředkem k posílení či zachování fyzického zdraví, ale též vstupní branou k přijetí hinduistického náboženského obrazu a k přijetí zasvěcení od duchovního mistra.⁷²

1.4.3 Mimokřesťanské směry západního typu

Judaismus je monoteistické náboženství, které vzniklo ve druhém tisíciletí před naším letopočtem. Jeho podstatou je vyvedení (tzv. exodus) židovského národu z egyptského zajetí Bohem – Hospodinem (je označován hebrejským tetragramem JHVH, což znamená: jsem, který jsem) a následné přijetí jeho Zákona s Desaterem na posvátné hoře Sinaj. Během babylonského zajetí se vyvolený národ stává lidem Knihy (tj. Bible); náboženský život se přesouvá z chrámu do synagog, kde se žáci seznamovali s tórou, kterou tvoří prvních pět knih Starého zákona (Mojžíšových). Nejvýznamnější knihou je Bible (tj. Starý zákon), na kterou navazuje Talmud, obsahující dvě části Mišnu a Gemaru. Židé na území ČR se sdružují ve Federaci židovských obcí v ČR.⁷³

⁷⁰ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*. Praha : DINGIR, 1998, s. 12.

⁷¹ Srov. LUŽNÝ, D. *Nová náboženství a sekty. Extremismus*, s. 10.

⁷² Srov. DOLISTA, J.; TŮMA, J. *Problematika prevence „nových náboženských hnutí“*, s. 17-18.

⁷³ Srov. DOLISTA, J.; TŮMA, J. *Problematika prevence „nových náboženských hnutí“*, s. 15-16.

Islám představuje monoteistické náboženství, jehož zakladatelem je Muhammad (asi 570 – 632), který na základě zjevení zformoval učení vycházející z judaismu a křesťanství. Zjevení zachycuje základní náboženská kniha islámu Korán. Podstatou je víra v jednoho Boha Alláha a víra v Muhammada jako jeho proroka i misijní úsilí uvést do Alláhovy podřízenosti ty, kdo v něho dosud nevěří. Z muslimských organizací u nás je nejaktivnější Nadace pro zřízení a provoz islámského centra v Praze a Brně, která na veřejnosti vystupuje jako **Ústředí muslimských obcí**.⁷⁴

⁷⁴ Srov. DOLISTA, J.; TŮMA, J. *Problematika prevence „nových náboženských hnutí“*, s. 16.

2 RELIGIOZITA STŘEDOŠKOLSKÉ MLÁDEŽE V ČESKÉ REPUBLICE

Mladí lidé v období adolescence (životní období, vymezované v rozmezí 15 - 20 let)⁷⁵ si kladou celou řadu důležitých otázek: kým jsem a jaký jsem, kam patřím a kam směřuji, jaké hodnoty jsou v mém životě nejvýznamnější. K náboženským otázkám (včetně otázek po smyslu života, po příčinách zla a možnosti jeho překonání, otázek týkajících se smrti apod.) jsou velmi vnímaví. Při hledání uspokojivých odpovědí na tyto naléhavé otázky poznávají svou jedinečnost, své možnosti i omezení, zakouší svou identitu.⁷⁶ Setkávají se s tradičními a novými náboženskými a duchovními směry. Novost a nezvyklost nových náboženských a duchovních směrů splňuje jejich potřebu odlišit se a vymezit se vůči okolnímu světu dospělých a zároveň najít vlastní pozici ve světě.⁷⁷

2.1 Charakteristika období adolescence se zaměřením na aspekt hledání a nalézání identity

Adolescence (z latin. „*adolescere*“, znamená „*dorůstat, dospívat, mohutnět*“; v české terminologii „*mládí*“)⁷⁸ je věkové období, které následuje po pubescenci a předchází rané dospělosti. Časové rozmezí se nejčastěji udává mezi 15-20 lety. Zatímco „*adolescence*“ je termín typický pro psychologii, preferují lékařské vědy pro toto životní období výraz „*dospívající*“ či „*dorost*“ a sociologie a pedagogika pak širší označení „*mládež*“.⁷⁹ V disertační práci užíváme volně všechny tři uvedené pojmy se stejným významem.

Pro období adolescence podle Jandourka je charakteristické:

- dokončování fyzických změn organismu započatých v pubertě,
- příprava na převzetí role dospělého,
- odpoutávání se od primární rodiny,
- hledání hodnotové orientace,

⁷⁵ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha : Portál, 2000, s. 253.

⁷⁶ Srov. HOŠŤÁLKOVÁ, M.; SMĚKALOVÁ, L.; MALLINU, J. *Hledání a nalézání identity v období adolescence pomocí zážitkových metod: ukázka z volnočasových aktivit v rozmezí metodiky a případové studie*. In ČINČERA, J., a kol. *Tři cesty k pedagogice volného času*. 1. vyd. Brno : Tribun EU, 2009, s. 29.

⁷⁷ Srov. LUŽNÝ, D. *Nová náboženská hnutí*. Praha : MŠMT, 1999, s. 16.

⁷⁸ Srov. MACEK, P. *Adolescence*. 2. uprav. vyd. Praha : Portál, 2003, s. 9.

⁷⁹ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 9.

- hledání autorit,
- konkrétnější příprava na budoucí povolání.⁸⁰

Proces hledání identity v sobě zahrnuje krizi, která je způsobena především jednak různou rychlostí biologického, psychického a sociálního vývoje dospívajícího, jednak nutností zaujmout nové a podstatně odlišné role a vynutit si jejich akceptování sociálním okolím.⁸¹

Vstup do adolescence je určen biologickým kritériem a pojí se s pohlavním dozráním; v jejím průběhu pak vrcholí tělesný růst. Pro ukončení adolescence mají význam kritéria psychologická, pro která je příznačné dosažení osobní autonomie, sociologická, s typickým přijetím role dospělého, a pedagogická, spojována s ukončením vzdělávání a získání profesní kvalifikace.⁸² Podle Vágnerové toto období z hlediska sociálního vývoje ohraničují dva sociální mezníky: První představuje ukončení povinné školní docházky, druhý potom dovršení přípravného profesního období, následované nástupem do zaměstnání (s výjimkou vysokoškoláků). Adolescent dosahuje plnoletosti, která je chápána i jako právní charakteristika, podle současného práva je člověk dospělý již v 18 letech, a je tedy od tohoto věku plně zodpovědný za své jednání.⁸³

Základním vývojovým úkolem pro období adolescence podle Eriksona je ujasnění si vztahu dospívajícího k sobě a nalezení vlastní identity⁸⁴. Dospívání popisuje jako konflikt mezi potřebou integrace sebe samého a potřebu vyrovnat se s nejasnými požadavky společnosti tak, aby byl adolescent schopen najít a přijmout své vlastní místo a hodnotu jako člen tohoto společenství.⁸⁵

Z vývojového pohledu je pro období adolescence identita spojována s pocitem integrace všech dosavadních (v útlém dětství formování bazální důvěry proti nedůvěře, v raném dětství vůle být sám sebou proti nejistotě, v předškolním věku iniciativa proti pocitu viny a ve školním věku kvalita proti pocitu marnosti a podřadnosti) do nové kvality: Finální identita dosažená v závěru adolescence, je nadřazena každé jednotlivé identifikaci v daném

⁸⁰ Srov. JANDOUREK, J. *Úvod do sociologie*. 2. vyd. Praha : Portál, 2009, s. 67.

⁸¹ Srov. JANDOUREK, J. *Úvod do sociologie*, s. 67.

⁸² Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 9.

⁸³ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, s. 253.

⁸⁴ Identita označuje určitou specifickou kvalitu sebereflexe, která generuje pocity, představy a myšlenky, které jsou pro člověka důležité v určité etapě jeho života v určitém sociálním a kulturním kontextu. Představuje tak smysluplnost a hodnotnost vlastní existence, která je ovlivňována kulturou, interpersonálními a sociálními vazbami a konkrétní vývojovou etapou života, ve které se člověk nachází. Srov. MACEK, P.; TYRLÍK, M. *Sebepojetí a identita : problém vymezení, sociální a vývojový kontext*. In MACEK, P.; TYRLÍK, M.; ŠIRŮČEK, J. (eds.) *Sebepojetí a identita v adolescenci : sociální a kulturní kontext*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2010, s. 6-7.

⁸⁵ Srov. ERIKSON, E. H. *Identity. Youth and Crisis*. New York : W. W. Norton & Company, 1968, s. 128.

období, všechny významné identifikace zahrnuje do jedinečného, opodstatněného a vzájemně souvisejícího celku.⁸⁶ Formování identity se promítá i do následujících třech stádií (dosažení intimity proti izolaci v rané dospělosti, produktivnosti proti stagnaci v dospělosti, integrity proti nevyrovnanosti ve stáří).⁸⁷

Vzhledem k interpersonálnímu a sociálnímu kontextu sebevymezení je rozlišován rozměr osobní identity a sociální identity. Pro **osobní aspekt identity** je podstatné vědomí vlastní jedinečnosti, neopakovatelnosti a ohraničenosti vůči druhým, spojuje se se zážitkem „já jsem já“ a odpovídá na otázku „kdo jsem“. **Sociální aspekt identity** je pocit začlenění, spolupatříčnosti a kontinuity ve vztazích i čase; odpovídá na otázku „kam patřím“, „čeho jsem součástí“, „odkud pocházím“ a „kam směřuji“. V tomto smyslu přerůstá často hranice existenciálního zážitku vlastního já.⁸⁸ Odpověď na tyto otázky výrazným způsobem pomáhá najít náboženství, které současně slouží jako nástroj k vytváření a posilování identity.⁸⁹

Sociální prostředí, ve kterém se dospívající pohybuje, hraje roli ve formování jeho identity. Domov a především vztah rodičů silně ovlivňují sebevymezení adolescenta: Existuje přímá korelace mezi rodičovským hodnocením dítěte a jeho vlastním sebehodnocením. Příznivý názor rodičů na dítě, s jasně vymezenými limity chování, které dítě musí zachovávat, respekt k jeho individuálním projevům a prostor těmto projevům poskytovaný, souvisí s kladným sebehodnocením dítěte. Člověk vychovávaný v rodině, kde cítí ve svých rodičích velkou oporu, se stává zdravým, vyrovnaným a také v životě úspěšným jedincem. Vztahy dospívajícího k vrstevníkům přispívají k utváření jeho osobnosti: poskytují mu životní vzory, prostor k experimentování s různými rolami a postoji a prostor k hodnocení sebe sama a druhých.⁹⁰

Eriksonův přístup dále rozvinul J. Marcia, podle kterého má v období adolescence krize specifický význam: Dospívající prochází procesem aktivního hledání a objevování, volby a rozhodování ve významných oblastech současného a budoucího života (přesvědčení, vztahy, volba povolání). Dalším důležitým aspektem utváření identity je přítomnost či nepřítomnost závazku, který je vyjádřen jako investice a současně zodpovědnost v důležitých oblastech života, tzn. dospívající přijímá určitý cíl a program. Spojení přítomnosti - nepřítomnosti krize / závazku je pak základem pro klasifikaci čtyř možných stavů identity. Difúzní identita, nebo-li stav rozptýlenosti či zmatku, (1) znamená nepřítomnost hledání i

⁸⁶ Srov. ERIKSON, E. H. *Identity. Youth and Crisis*, s. 161.

⁸⁷ Srov. ERIKSON, E. H. *Identity. Youth and Crisis*, s. 128-141.

⁸⁸ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 63.

⁸⁹ Srov. LUŽNÝ, D. *Náboženství jako fenomén kultury*. In FUJDA, M.; KLOCOVÁ, E.; KUNDT, R. (eds.) *Identity v konfrontaci*. Brno : Masarykova univerzita, 2011, s. 18.

⁹⁰ Srov. QUESNELL, M. D. *Co si myslíme, čemu věříme a kdo jsme*. Praha : Academia, 2002, s. 24-26.

nepřítomnost závazku, kdy člověk nemá aktivní potřebu sebedefinování, podléhá vlivu vrstevníků, často mění své názory, přesvědčení i chování tak, aby bylo v souladu s normami a očekáváním skupiny, které je zrovna členem. Status náhradní identity či předčasného uzavření, charakteristický kombinací konvenčnosti a rigidity, (2) nastává v případě, že adolescent nezažívá krizi identity, postoje, normy a přesvědčení přebírá nekriticky od autorit, především rodičů, učitelů a přátel, bez potřeby ověřovat si je vlastní zkušeností. Pro status psychosociálního moratoria (3) je příznačné, že mladému člověku se jeví dospělost velmi náročná nebo málo přitažlivá a proto ji chce odložit. Demonstruje potřebu volnosti, experimentuje a zkouší si různé role, objevuje hodnoty a rozvíjí různé zájmy. Zároveň projevuje nechuť ke konečnému řešení vlastní situace, k volbě, která by pro něho znamenala omezení a ochuzení, k převzetí závazku. Odmítnutí stylu života a hodnot rodičovské generace už ale nemá charakter protestu, spíše se projevuje jejich ignorováním. Adolescent žije zcela přítomností. Budoucnost akcentuje více tehdy, jestliže je aktuální situace neuspokojující; idealisticky si myslí, že v budoucnosti definitivně vyřeší všechny své problémy. Když naopak budoucnost v něm vyvolává velkou nejistotu a úzkost, pak v rámci moratoria upřednostňují současnost.⁹¹ Je-li u dospívajícího jedince adekvátně vyřešena krize, dochází k získání či dosažení identity (4), což se projevuje v propojení minulosti, přítomnosti a budoucnosti ve smysluplný celek, v zakoušení kontinuity a sebeakceptace, posílení vlastního já a v konečné fázi v uschopnění k sexuální intimitě.⁹²

Proces utváření identity v adolescenci je mnohohrstevnatý. Kromě odpovědí na základní otázku „*kdo jsem*“ je důležitou kvalitou také vědomí vlastní stability, kompetence a pohody. Nalezení odpovědí na další podstatnou otázku „*kam patřím*“ je spojeno s objevením vlastního místa a směru, smyslu a vůdčích hodnot, se zakoušením zakotvenosti, sounáležitosti a sdílení se ve společenství.⁹³ Podle J. W. Fowlera⁹⁴ může víra poskytnout koherentní orientaci uprostřed komplexní a různorodé škály podnětů, zájmů a hodnot; víra syntetizuje hodnoty a informace, tvoří základnu pro identitu a životní postoj.⁹⁵ Na konci období

⁹¹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, s. 254.

⁹² Srov. MARCIA, J. *Identity in Adolescence*. In ADELSON, J. (ed.) *Handbook of adolescent psychology*. 1. vyd. New York : Willey, 1980, s. 159-187.

⁹³ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 65-66.

⁹⁴ „*Víra*“ podle J. W. Fowlera „*spíše než náboženské přesvědčení nebo náboženství, je nejzákladnější kategorie lidského hledání vztahu k transcenci. Zdá se, že víra je obecný, univerzální rys lidského života, pozoruhodně podobný na všech místech přes značnou různost forem a obsahů náboženské praxe a přesvědčení.*“ Viz FOWLER, W. J. *Stages of Faith. The Psychology of Human Development and the Quest for Meaning*. 9. vyd. San Francisko : Harper, 1995, s. 14.

⁹⁵ Srov. FOWLER, W. J. *Stages of Faith. The Psychology of Human Development and the Quest for Meaning*, s. 172-173.

adolescence mladý člověk sice už disponuje více či méně konzistentním svazkem hodnot a přesvědčením, ale ještě ho nevystavil zkouškám.⁹⁶

Podle P. Říčana hledání a nalezení identity v období adolescence „mívá náboženskou povahu“⁹⁷. Navíc „hledání smyslu života a orientace ve světě se vyznačuje potřebou takového obrazu světa, který by umožnil vytyčit jasný směr a vykročit s pevným přesvědčením kupředu. K této konstelaci patří mravní rozhodnost, především v posuzování a odsuzování, ale také v nárocích na sebe sama, jež mohou vést k radikálním rozběhům...“⁹⁸ Tyto faktory dělají věk adolescence typickým prostředím pro zážitek konverze a obrácení. Různé nové náboženské a duchovní směry se proto zaměřují na dospívající s nabídkou své ideologie, tj. systémem idejí pro cílevědomé a smysluplné jednání ve společnosti, s cílem podnitit mladého člověka ke konverzi.⁹⁹ Prožitek obrácení¹⁰⁰ se snaží navodit náboženská skupina u svých dospívajících členů, kteří postupně překonávají mentalitu dítěte, duševně a duchovně se „stavějí na vlastní nohy“, tíhnou k dospělosti...¹⁰¹ U katolíků udělení biřmování a u protestantů konfirmace má zároveň charakter potvrzení o dosažení náboženské identity, křesťanské dospělosti (osobní aspekt) a plného včlenění do církve (sociální aspekt).

Podle Říčana je náboženská identita pro některé adolescenty základem životní orientace nebo dokonce jádrem osobnosti. Potřeba vztahu k něčemu, co člověka přesahuje, co ho svým tajemstvím fascinuje, čemu se může svobodně a radostně odevzdat, je bytostně lidská. Mnozí dospívající pak ve své touze po prožitku nebo po poznání pravdy experimentují s orientálními spiritualitami, různými meditačními technikami nebo tajemnými rituály. Také z křesťanských směrů jsou úspěšné u mládeže ty, které zdůrazňují mocné duchovní prožitky.¹⁰²

Nalezení smyslu života, odpovídajícího programu, skupiny nebo instituce, včetně církve nebo náboženské společnosti, pak může vyústit ve zpečetění slibem (např. řeholní sliby, kněžské svěcení).¹⁰³

⁹⁶ Srov. FOWLER, W. J. *Stages of Faith. The Psychology of Human Development and the Quest for Meaning*, s. 172-173.

⁹⁷ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 2. přeprac. vyd. Praha : Portál, 2004, s. 292.

⁹⁸ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 291-292.

⁹⁹ Pojem „konverze“ podle Říčana je příklon k jakékoli náboženské orientaci, včetně přechodu od jednoho náboženství k druhému, případně i mezi výrazně odlišnými směry v rámci jednoho náboženství. Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 292.

¹⁰⁰ Pojem „obrácení“ chápe Říčan ve smyslu teologickém jako pozitivní obrat, konkrétně od hříchu, sobectví nebo model k pravému Bohu. Tato změna má především svou subjektivní, prožitkovou stránku, se kterou bývá ztotožňována, má se však projevit i navenek v jednání. Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 292.

¹⁰¹ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 292.

¹⁰² Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 220-221.

¹⁰³ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 291.

2.2 Hlavní rysy životního stylu současné středoškolské mládeže

Základní konstatování o mladých lidech, „že jsou jiní“, je poněkud paradoxní: Ve svém nitru jsou stále stejní, jako byly předchozí generace. Také oni v sobě silně pociťují touhy po lásce, štěstí, kráse atd.¹⁰⁴ Zůstává v nich stejná touha po základních hodnotách:

- po nalezení odpovědí na své otázky;
- po nalezení sebe sama, smyslu života a zdrojích naděje;
- po samostatnosti;
- po otevřenosti pro duchovní skutečnosti;
- po změně a po nových zkušenostech;
- po prožitku posvátna, tajemna a mystiky;
- po angažovanosti (upřednostňuje krátkodobé aktivity s blízkým cílem a smysluplným výsledkem);
- po otevřenosti pro poznávání jiných kultur, národů a náboženství;
- po lásce a přátelství;
- po potvrzení sebe sama;
- po sociální solidaritě.¹⁰⁵

Zároveň však platí, že mládež se čím dál tím rychleji mění, v důsledku působení mnoha vlivů. Současná situace mladých lidí v ČR je v jistém slova smyslu srovnatelná se situací mládeže v jiných rozvinutých státech Evropy a světa.

Podle *Bílé knihy Evropské komise* se mladých lidí jako prvních dotýkají ekonomické změny, demografická nerovnováha, globalizace a kulturní mnohotvárnost. Proto chtějí, aby se s nimi jednalo jako s plnohodnotnými partnery. Vůči institucím se ale staví do určité míry nedůvěřivě, také mládežnické organizace jsou touto nedůvěrou poznamenány; adolescenti se angažují raději jako jednotlivci. Záleží na veřejných institucích, aby překlenuly propast mezi potřebou mládeže se vyjádřit a společenskými strukturami. Tento protichůdný přístup mládež se uplatňuje i ve vztahu ke globalizaci. Přejímají do svého běžného života určité produkty charakteristické pro globalizaci, např. informační technologie, na druhou stranu vyjadřují negativní stanovisko k některým důsledkům globalizace (např. mezinárodní instituce považují za nepřístupné a složitě fungující, bez zájmu o mládež). Většina mladých lidí se identifikuje

¹⁰⁴ V žebříčku hodnot mladých lidí jsou hodnoty láska, přátelství, rodina vždy na předních místech. Srov. SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*, s. 8.

¹⁰⁵ Srov. BALÍK, J. *Na cestě s mladými*. 1. vyd. Praha : Paulínky, 2004, s. 68-70.

s hodnotami: demokracie, blaho, osobní nezávislost, vyjádření vlastní kultury, které jsou základem evropské integrace. Podle jejich názoru by měl být posílen význam Evropy jako prostoru respektujícího svobodu a právo na úkor významu hospodářského. Přijímají pozitivně ideu jednoty v různorodosti, hlásí se k boji proti diskriminaci z důvodů příslušnosti k rase, pohlaví, etniku, náboženství či světovému názoru nebo kvůli omezení, věku, či sexuální orientace; identifikují se s hodnotami: solidarita, rovnoprávnost a kulturní pestrost.¹⁰⁶

Život současné mládeže do značné míry probíhá v **mediální a virtuální realitě**. Zatímco doposud převažoval v životním poli přirozený svět a do životního pole postupně pronikala mediální a virtuální realita, v současnosti se již děti rodí do světa, který je ve velké míře vytvářen mediálně a virtuálně a který má vliv na jejich psychický a sociální vývoj, sociální zrání. Od narození jsou média vedle rodiny významným socializačním institutem. Osobnost současného člověka se tak na jednu stranu stává mediálním produktem a na druhou stranu v interakci s digitálními technologiemi se ve virtuální realitě stává jakýmsi „přidavným zařízením těchto technologií“.¹⁰⁷ Mladí lidé svůj volný čas spojují především s **kyberkulturou**, tj. prací s počítačem, internetem, sociálními sítěmi, kde má každý člověk volný přístup k mnoha informacím, ale zároveň zůstává plně svobodný v tom, které si z nich vybere, jakou jim dá důvěru a jak s nimi naloží.¹⁰⁸

Život mladých lidí je, více než kdy dříve, ovlivňován **médií**. Nejde o vliv jednoho pořadu, jednoho média, ale o trvalý tlak komplexu médií. Zejména vliv reklamy je podceňován, přitom indikátorem jejího efektu na děti a mládež jsou pak jejich požadavky na značkové zboží. **Reklama** však působí celkově, hodnotami, které prezentuje, estetikou a intelektuální úrovní svých produktů, životním způsobem, který prodává, i umělým světem, který prezentuje. Komunikace se pod vlivem médií, především však reklamy, se stává primitivnější, psaný i písemný projev vulgárnější a agresivnější; od přesného jazykového vyjádření se přechází ke zkratkám, od sdělování myšlenek k podprahovým symbolům. Jedinec je sociálně vtažen do umělého virtuálního světa reklamy a médií, projektuje se do něho a vyvozuje z něho požadavky na sebe a na druhé a odcizuje se přirozenému světu. Reklama jako významný prvek mediálního působení se tak stává výraznou socializační institucí.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Srov. Komise Evropských společenství. *Bílá kniha Evropské komise. Nový podnět pro evropskou mládež*. Praha : MŠMT, 2002, s. 5-36.

¹⁰⁷ Srov. SAK, P. *Proměny volného času a zaostávání pedagogiky* [online]. [cit. 2012-12-09]. Dostupné na [www: <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=paper&d_2=2006_06a>](http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=paper&d_2=2006_06a).

¹⁰⁸ Srov. MARTINEK, M. *Ztracená generace?* 1. vyd. Svitavy : Trinitas, 2006, s. 43.

¹⁰⁹ Srov. SAK, P. *Proměny volného času a zaostávání pedagogiky* [online]. [cit. 2012-12-09]. Dostupné na [www: <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=paper&d_2=2006_06a>](http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=paper&d_2=2006_06a).

Adolescenti se ocitají pod diktátem nové nepsané „ideologie“, ve které jsou upřednostňovány ekonomické zájmy zaobalené do liberalismu, prezentovaného masmédií, zejména komerční televizí: „*Kup si, dopřej si, užívej, snaž se přijít k penězům, jak to jen jde, neváhej, volej ihned, jednou jsi nahoře, jednou dole, jsou hesla stávající se diktátem nového životního stylu. Jaké pozitivní programy nabízí naše dnešní společnost dospívajícím? Je schopna naslouchat a porozumět problémům a revoltám adolescentů? Zdá se, že některým zatím dokáže nabídnout často jen silové vyžití ve značně komercializovaném a výkonovém sportu, ostatní pak zahrnuje kulturou „disco“, nabízí undergroundové koncerty. Dokáže hlavně naservírovat množství braku a kýče v různých podobách (odívání, videoklipy apod.).*“¹¹⁰

Reklama a **mediální manipulace** jsou základní principy, na nichž je současná společnost organizována. Výsledkem je masově rozšířená šikana mezi dětskou populací, růst trestné činnosti mládeže a její brutality, růst domácího násilí, snížení věku trestní odpovědnosti, snížení věku pro sexuální život hluboko pod hranici, snížení zájmu mít děti a pokles porodnosti pod hranici prosté reprodukce, z důvodu - budování kariéry u žen, neschopnosti převzít zodpovědnost za rodinu, šířícího se hédonismu.¹¹¹

Pod vlivem masové kultury a kyberkultury sílí **individualismus** na úkor mezilidských vztahů a altruismu. Na významu stále více nabývá individuální způsob života mladých lidí, který pak často vyúsťuje do izolovaných a anonymních forem života se ztrátou naděje a životní perspektivy.¹¹²

Adolescenti si také vytváří vlastní formy (**subkultury**) života, jsou členy různých vrstevnických skupin, které se často odklání od oficiálních struktur a stěhují se do neformálních prostředí a stávají se uzavřenými.¹¹³

Současná generace mládeže je značně diferencovaná v důsledku neschopnosti odolávat dekultivačním tlakům společnosti, působícím především prostřednictvím médií. Většina mládeže je konzumně orientovaná a bez zájmu o duchovní hodnoty. Na druhou stranu jsou minoritní skupiny mládeže s hlubokou religiozitou.¹¹⁴

¹¹⁰ HAVLÍK, R.; KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha : Portál, 2002, s. 129.

¹¹¹ Srov. SAK, P. *Mládež a naděje* [online]. [cit. 2012-12-09]. Dostupné na [www:<http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=article&d_2=mladez_a_nadeje>](http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=article&d_2=mladez_a_nadeje).

¹¹² Srov. KRAUS, B. *Mládež a společenské proměny*. In KRAUS, B., a kol. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. 1. vyd. Brno : Paido, 2006, s. 17.

¹¹³ Srov. KRAUS, B. *Mládež a společenské proměny*. In KRAUS, B., a kol. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*, s. 17.

¹¹⁴ Srov. SAK, P. *Mládež a naděje* [online]. [cit. 2012-12-09]. Dostupné na [www:<http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=article&d_2=mladez_a_nadeje>](http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=article&d_2=mladez_a_nadeje).

2.2.1 Hodnotová orientace středoškolské mládeže

V šetření pracovníků Institutu dětí a mládeže při MŠMT ČR se potvrzuje, že mládež České republiky netvoří jednodílnou skupinu, ale existují mezi ní skupiny s odlišnými hodnotovými orientacemi. Hlavní proud uvnitř mladé generace je adaptován na společnost a identifikuje se s ní. K této společenské konformitě výrazně přispívají média, která vtiskují do myšlení a vědomí člověka obsahy, jež vůbec nebo jen v malé míře odrážejí realitu přirozeného světa a ve stále větší míře produkují mediální a virtuální realitu. U většiny mládeže roste význam hodnoty majetku a způsob využití volného času podle vlastních zájmů a koníčků; naopak klesá význam být užitečný pro druhé, ocenění života v míru, kvalitního životního prostředí a angažovanost ve veřejně prospěšné činnosti. Klesá také důvěra v demokracii jako důsledek zkušeností s politickým systémem, kulturou a pozicí občana v tomto systému. Většinová mladá generace je nastavena poměrně jednoznačně: preferuje orientaci na vlastní já, na sebe sama, neusiluje o zdokonalování sebe sama a o transcendentní dimenzi života - v důsledku toho její vnitřní život je chudý, což je důvodem rostoucího zájmu o drogy. Naopak, snaha o pomoc druhým a zájem o veřejné dění se vyskytují u minoritních skupin mládeže, které se vyznačují náboženskou (především křesťanskou, ale často bez vazby na církev) nebo environmentální orientací.¹¹⁵

S těmito výsledky koresponduje i tvrzení J. Veselého: „*Současná mládež uvažuje především individualisticky, chce žít a užívat si, chce dosáhnout všeho, co současný život (reklamy) nabízí a nemá chuť příliš měnit společnost ani se nějak podílet na jejím vývoji.*“¹¹⁶ V důsledku toho se u středoškolské mládeže objevuje nárůst sociálně-patologických jevů (především kriminality, požívání alkoholu, drog, gambling). Tyto problémy souvisejí s celkovým životním stylem mládeže - život bez dlouhodobějších cílů, život bez výraznějších duchovních hodnot a bez hodnotného prožívání volného času. Cíl současné mládeže, žít naplno přítomností a bez zábran, postrádá hlubší citové prožitky.¹¹⁷

Z výzkumu P. Saka¹¹⁸ v oblasti hodnotové orientace mládeže, realizovaného čtyřikrát v rozmezí let 1993-2002,¹¹⁹ vyplývá následující žebříček hodnot:

¹¹⁵ Srov. NÁRODNÍ INSTITUT DĚTÍ A MLÁDEŽE MŠMT. *Mládež České republiky*. Informační publikace o dětech a mládeži v ČR. 1. vyd. Praha : Česká rada dětí a mládeže, 2008, s. 5.

¹¹⁶ VESELÁ, J. *Některé problémy mládeže na začátku nového tisíciletí*. 1. vyd. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2003, s. 5.

¹¹⁷ Srov. VESELÁ, J. *Některé problémy mládeže na začátku nového tisíciletí*, s. 13.

¹¹⁸ Výzkum P. Saka nekomplexněji vystihuje základní trendy vývoje hodnot u mládeže.

¹¹⁹ Srov. SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*, s. 10.

První místo v hierarchii hodnot patří hodnotě **zdraví**, kterou mládež chápe jako důležitý předpoklad pro realizaci všech aktivit a naplnění pocitu spokojenosti. V protikladu s vědomím této hodnoty se adolescenti dopouští nezdravého jednání, o čemž vypovídá rozšířený nikotinismus, alkoholismus a konzumace drog.¹²⁰

Druhé místo zaujímá hodnota **láska**. Její vysoké hodnocení mládeží souvisí s životním obdobím adolescence. Prostřednictvím lásky lidé překonávají svůj egoismus, učí se žít s druhými a vzájemně se obohacovat. Je otázkou, zda vysoká hodnota lásky vyplývá z jejího pozitivního prožívání mládeží, nebo z její absence.¹²¹

Na třetí pozici se nachází hodnota **mír**, která představuje pro společnost totéž, co pro jedince zdraví. Lze předpokládat, že v důsledku přibývajících teroristických činů a válečných konfliktů bude význam této hodnoty v lidském vědomí narůstat.¹²²

Na čtvrtém místě se objevuje hodnota **životní partner**, která je určitou konkretizací hodnoty lásky; na šestém pak hodnota **přátelství** a až na sedmém hodnota **rodina, děti**. Pozice těchto hodnot odpovídají trendu odkládání, uzavírání sňatků a preferování soužití bez manželství, které má za důsledek snižování počtu narozených dětí.¹²³

Na pátém místě je hodnota **svoboda**, na devátém hodnota **demokracie**, která je do jisté míry konkretizací svobody v oblasti uspořádání společnosti, a na desátém hodnota **pravda, poznání**. Tyto hodnoty nabývají na významu teprve na určitém stupni sociálního zrání a individuálního duchovního vývoje. Jejich přijetí do žebříčku hodnot a aplikace v jednání je předpokladem autentického lidského bytí.¹²⁴

Osmé místo patří hodnotě **životní prostředí**, která souvisí s postmoderním způsobem myšlení mládeže. Přestože občanská sdružení, jejichž základ tvoří ekologické iniciativy, mají málo aktivních členů, těší se sympatiím české mládeže.¹²⁵

Předposlední místo ze souboru třiadvaceti kategorií zaujímá hodnota **Bůh**. Toto umístění plyne z postupující sekularizace, vzrůstajícího se materializmu a šířícího se konzumního způsobu života.¹²⁶

Na posledním místě se nachází hodnota **politická angažovanost**. Nízké hodnocení odpovídá postmodernímu vývoji a rozčarování mládeže z politického vývoje.¹²⁷

¹²⁰ Srov. SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*, s. 10.

¹²¹ Srov. SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*, s. 10.

¹²² Srov. SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*, s. 11.

¹²³ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*. 1. vyd. Praha : Petrklíč, 2000, s. 69.

¹²⁴ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 71.

¹²⁵ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 70.

¹²⁶ Srov. SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*, s. 36-37.

¹²⁷ Srov. SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*, s. 12.

Ve výsledcích zkoumání hodnotové orientace mládeže se odráží její vyhraňování ve směru liberalismu, hedonismu, individualismu, egoismu a materiálních hodnot. Rovněž se promítají změny sociálních podmínek: pluralismus a s ním související relativismus hodnot, globalizace a s ní spojený multikulturalismus a v našem sociálně-kulturním prostředí pak sílící tendence europeizace se vznikající evropskou identitou.¹²⁸

2.2.2 Trávení volného času středoškolskou mládeží v ČR

Volný čas představuje duchovní bohatství společnosti a její významnou systémovou charakteristiku.¹²⁹ Volný čas je doba, v níž je jedinec sám sebou, nejvíce patří sám sobě a vše koná převážně svobodně a dobrovolně pro sebe nebo pro druhé. Vše činí ze svého vlastního popudu a zájmu. Mnoho činností člověka ve volném čase má společenský význam - člověk je činí ve skupinách, organizacích s povědomím nějakých sociálních vazeb. Při mnoha těchto činnostech člověk spoluvytváří hodnoty a zároveň celá sociální sféra jeho aktivitu podmiňuje.¹³⁰

Volnočasové aktivity a zájmy mají těsnou vazbu na hodnotovou orientaci jedince. Volný čas je hodnota, tedy něco cenného, co má pro člověka význam a co výrazně zasahuje do jeho existence. Je zároveň hodnotou individuální i sociální. Z individuálního hlediska spočívá ve vytváření prostoru pro seberealizaci a rozvoj člověka, z hlediska společnosti pak může být racionálně využitý v její prospěch.¹³¹ Význam volného času spočívá v jeho funkcích: odpočinkové (relaxační, regenerační), zábavné (kompenzační), kultivační (rozvoj osobnosti) a sociální (socializace, příslušnost ke skupině).¹³²

Specifickou zvláštností volného času u mládeže je snaha o jeho cílené ovlivňování a směřování, které ale musí respektovat základní principy výchovy ve volném čase, tj. dobrovolnost, pestrost, přitažlivost, aktivitu, radost a sebeuspokojení s činností, postupnost a přiměřenost, spojení teorie s praxí, individuální přístup, potřebu sociálního kontaktu.¹³³

Z výsledků výzkumů v oblasti využití volného času středoškolskou mládeží M. Žumárové, z let 2001 a 2003, vyplývá:

¹²⁸ Srov. SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*, s. 17-19.

¹²⁹ Srov. SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*, s. 59.

¹³⁰ Srov. NĚMEC, J., a kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. 1. vyd. Brno : Paido, 2002, s. 17.

¹³¹ Srov. ŽUMÁROVÁ, M. *Mládež a volný čas*. In KRAUS, B., a kol. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. 1. vyd. Brno : Paido, 2006, s. 50.

¹³² Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha : Portál, 2004, s. 14.

¹³³ Srov. PÁVKOVÁ, J., a kol. *Pedagogika volného času*. 1. vyd. Praha : Portál, 1999, s. 15-16.

Nejčtenější aktivitou je sledování **televize** (11,5 hod/týden); nejvíce hodin stráví mládež u televizní obrazovky v neděli (2,3 hod). Na druhém místě se nacházejí **pohybové aktivity** (6,8 hod/týden), které zahrnují široké spektrum činností od adrenalinových sportů (potápění, létání) přes turistiku a procházky přírodou, až po jízdu na kole či lyžích. Ve srovnání s výsledky podobně zaměřeného výzkumu P. Saka (z roku 2004) lze sledovat pokles sportovních aktivit.¹³⁴ Třetí místo patří **kultuře** (6 hod/týden), která pojímá návštěvu kulturních akcí (kino, divadlo, koncerty), četbu, poslech hudby. Podobné hodnoty jsou uvedeny u návštěv diskoték, které mládež absolvuje především v pátky a soboty.¹³⁵

Velký nárůst v trávení volného času výzkum zaznamenal ve **využívání informačních technologií** (3,64hod/týden), k nimž patří práce, hry na PC, komunikace přes internet, mobilní telefony. Podobně vysoké navýšení výzkum zjistil u trávení volného času **nicneděláním**, nuděním se, bezcílným trávením času s kamarády (poflakováním); tento fakt je velmi znepokojivý, protože může vést ve svém důsledku k patologickému využívání volného času, rozměňování životních hodnot a samotného smyslu života.¹³⁶

Jedním ze souvisejících vážných problémů v oblasti trávení volného času mládeží je jeho optimální využívání. Zkomplikoval se a ztížil přístup k různým zájmovým aktivitám v důsledku tíživé ekonomické situace rodin, ubylo možností účelného ovlivňování volného času mladých lidí jako nejefektivnější primární prevence všech sociálních deviací.¹³⁷ Dalším problémem je fakt, že převážná část mládeže disponuje volným časem, chtěla by ho využívat, ale nedokáže to; neumí se orientovat v nabídce volnočasových aktivit, chybí jí potřebné informace i dovednosti a návyky. V důsledku toho se opět otevírá prostor pro nudu a asociální činnosti. V souvislosti s prudkým rozvojem informačních technologií a výraznými společenskými změnami došlo k jistému zkomercionalizování volného času: dominantní postavení má komerční televize, následuje počítač a internet. Sport a ostatní fyzické aktivity se pak pro velkou část mládeže stávají příliš namáhavými.¹³⁸

¹³⁴ Srov. SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*, s. 69.

¹³⁵ Srov. ŽUMÁROVÁ, M. *Mládež a volný čas*. In KRAUS, B., a kol. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*, s. 53-55.

¹³⁶ Srov. ŽUMÁROVÁ, M. *Mládež a volný čas*. In KRAUS, B., a kol. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*, s. 54.

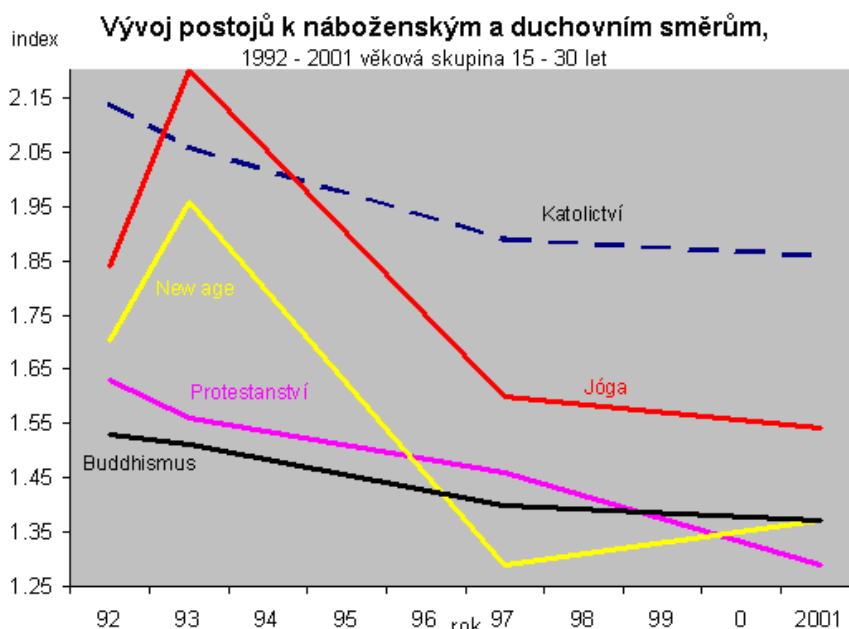
¹³⁷ Srov. VESELÁ, J. *Některé problémy mládeže na začátku nového tisíciletí*, s. 13.

¹³⁸ Srov. ŽUMÁROVÁ, M. *Mládež a volný čas*. In KRAUS, B., a kol. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*, s. 56.

2.3 Přítomnost religiozity u středoškolské mládeže

Kontext české religiozity v sobě imanentně zahrnuje historii, cestu tvoření a přetváření v konfrontaci s různými vlivy a mocenskou strukturou.¹³⁹ - V souvislosti se společenskými změnami v r. 1989, které znamenaly i příchod náboženské svobody, byl v České republice zaznamenán zvýšený zájem mladé generace o náboženství: Značným sympatiím se těšilo křesťanství, zejména římskokatolická církev; pod vlivem mediální prezentace „života po životě“ a podobných témat mládež oslovovala jóga, New age, buddhismus a další náboženské a duchovní směry (z tradičních: protestantismus, judaismus a hinduismus; z nových: Transpersonální psychologie, Haré Kršna, Anthroposofie, Svědci Jehovovi, Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů a scientologie). Její zájem kulminoval v letech 1992-1993. Od přelomu let 1993-1994 nastal permanentní pokles, který pokračuje.¹⁴⁰ „Po konjunkturálním boomu náboženských otázek z počátku devadesátých let se vztah mladé generace ke všem náboženstvím trvale zhoršuje.“¹⁴¹ Uvedená tvrzení dokládají opakované výzkumy P. Saka v letech 1992, 1993, 1997 a 2001 (graf 3).

Graf 3 Vývoj postojů k náboženským a duchovním směrům¹⁴²

¹³⁹ Srov. SAK, P. *Protikladné trendy ve vývoji spirituality a sekularizace české společnosti a mladé generace* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na [www: <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=article&d_2=sekularita_spiritualita>](http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=article&d_2=sekularita_spiritualita).

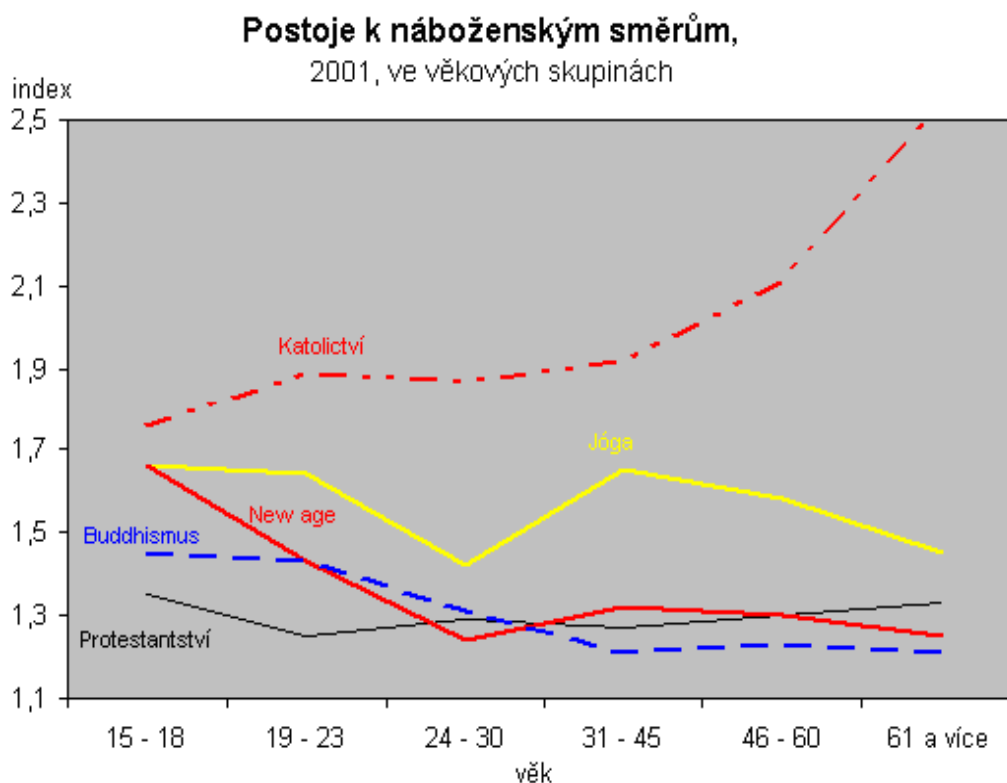
¹⁴⁰ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 125.

¹⁴¹ SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*, s. 34.

¹⁴² SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*, s. 34.

Začátek třetího tisíciletí je ve znamení pokračující sekularizace mladé generace. Z náboženských směrů má na mládež největší vliv římskokatolická církev, relativně stoupá zájem o jógu a buddhismus, jak je možné pozorovat ze závěrů výzkumného šetření Saka v r. 2001 (graf 4).¹⁴³

Graf 4 Postoje k náboženským a duchovním směrům¹⁴⁴

Ve *Sčítání lidí, domů a bytů* v r. 2001 bylo 683.463 mladých lidí ve věku 15-19 let. Věřící adolescenti tvořili skupinu 137.181 osob (tj. 20,07 %); bez náboženského vyznání činila středoškolská mládež soubor 490.405 lidí (tj. 71,75 %); náboženskou příslušnost nevedlo 55.877 středoškoláků (tj. 8,18 %).¹⁴⁵

Ve *Sčítání lidí, domů a bytů* v r. 2011 v naší zemi bylo 575.815 mladých lidí ve věku 15-19 let. Z tohoto počtu tvořili věřící adolescenti 87.168 osob (tj. 15,14 %), z nichž 57.509 středoškoláků (9,99 %) se hlásilo k některé z církví nebo náboženských společností a 29.659 jedinců (5,15 %) se považovalo za věřící, ale bez příslušnosti k některé z církví nebo náboženských společností. Bez náboženského vyznání činila mládež soubor 229.686 lidí

¹⁴³ Srov. SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*, s. 35.

¹⁴⁴ SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*, s. 33.

¹⁴⁵ Srov. ČSÚ. *Sčítání lidí, domů a bytů* (z r. 2001). *Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <[http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/D60030FC73/\\$File/41320510.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/D60030FC73/$File/41320510.pdf)>.

(tj. 39,89 %). Náboženskou příslušnost neuvedlo 258.892 mladých lidí ve věku 15-19 let (tj. 44,96 %).¹⁴⁶

Náboženské vyznání středoškolské mládeže dle sčítání zachycuje graf 5.

Graf 5 Náboženské vyznání u středoškolské mládeže dle sčítání v r. 2001 a v r. 2011

Mezi věřícími mladými lidmi jsou jednak členové různých tradičních a nových náboženských a duchovních směrů¹⁴⁷ a jednak ti, kteří se považují za věřící, ale odmítají se identifikovat s kteroukoli z tradic, církví nebo náboženských společností. Skutečnost, že se jedinec hlásí k určitému náboženskému směru, nevypovídá nic o tom, jaký význam pro něho a jeho život má náboženství. Z tohoto důvodu je třeba k prezentovaným datům poznamenat, že ve výzkumu P. Saka z r. 2001 náboženství jako velmi důležité pro sebe hodnotí pouze 4 % mladých lidí.¹⁴⁸ Tento údaj koresponduje s údajem o návštěvnosti bohoslužeb mladými lidmi každý týden (4,5 %).¹⁴⁹

Mladí lidé, kteří nemají na základě své rodinné výchovy nebo církevní socializace pevné zakotvení v některém z tradičních náboženství, mohou být ovlivňováni novými duchovními a náboženskými směry. Jelikož postrádají kritéria k rozlišování, tato nabídka se

¹⁴⁶ Srov. ČSÚ. *Sčítání lidí, domů a bytů* (z r. 2011). *Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <[http://www.czso.cz/csu/2012ediciplan.nsf/t/A10032B40F/\\$File/OBCR606.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012ediciplan.nsf/t/A10032B40F/$File/OBCR606.pdf)>.

¹⁴⁷ Viz Příloha 2: Příslušnost k tradičním a novým náboženským a duchovním směrům u středoškolské mládeže na základě výsledků ze *Sčítání lidí, domů a bytů* v r. 2001 a v r. 2011

¹⁴⁸ Srov. SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*, s. 37.

¹⁴⁹ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 124.

jim může jevit jako „náboženský supermarket“¹⁵⁰, z kterého si potom vybírají různé spirituální prvky dle svého zájmu a potřeb. V důsledku toho se většinou neztotožňují s nějakým náboženstvím jako systémem; jejich religiozita je individualizovaná, obsahuje dimenzi niterného hledání a autentického směřování k transcendentnu a vychází z jejich osobního rozhodnutí.¹⁵¹

Výkyv, který je zaznamenán u kategorií „bez vyznání“ a „neuveďeno“, odpovídá i celkovému směřování české populace: U mládeže se projevuje nedůvěra k institucím obecně a neochota vyjevovat veřejně, co spadá do privátní sféry. Ale zároveň se domníváme se, že uspokojení jejich spirituálních potřeb probíhá v souladu s individualizovanými a konzumně orientovanými prvky dnešní kultury.

2.4 Zájem o duchovní hodnoty u středoškolské mládeže v kontextu osobního a sociálního rozměru identity

Pokles zájmu české mládeže o náboženství neznamena nutně pokles jejího zájmu o duchovní hodnoty a ústup víry jako vztahu k něčemu nebo někomu, co/kdo člověka přesahuje. Duchovní hodnoty a víra mohou být pro člověka významné bez vazby na církevní instituci, dogmatickou či etickou nauku nebo společný systém rituálů.¹⁵² Důkazem jsou výsledky výzkumu P. Saka z r. 1997: Pouze 25 % mládeže z výzkumného vzorku se považuje za vyhraněné ateisty. Téměř 41,4 % (skoro polovina) adolescentů se pokládá sice za nevěřící, zároveň ale připouští existenci jevů, které nelze materialisticky vysvětlit,¹⁵³ k nim např. patří duchové, andělé, zázraky atd. Pak, meditace je součástí života 21% mládeže, duchovní literaturu studuje 20 % mládeže, 31% mladých lidí zastává názor, že Boha je třeba hledat především v sobě, 26 % mladých lidí klade na cestě k Bohu nejvyšší důraz na realizaci principu lásky.¹⁵⁴

Podle J. Křivohlavého zájem o duchovní hodnoty se dostává do popředí buď v situacích, ve kterých člověk prožívá ohrožení dosavadního řádu věcí a konfrontaci s něčím

¹⁵⁰ MARTINEK, M. *Ztracená generace?* 1. vyd. Praha : Trinitas, 2006, s. 60.

¹⁵¹ Srov. MARTINEK, M. *Ztracená generace?*, s. 60-62.

¹⁵² Srov. MARTINEK, M. *Ztracená generace?*, s. 64.

¹⁵³ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 105.

¹⁵⁴ Srov. SAK, P. *Protikladné trendy ve vývoji spirituality a sekularizace české společnosti a mladé generace* [online]. [cit. 2012-12-09]. Dostupné na www: <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=article&d_2=sekularita_spiritualita>.

mimořádným a nevysvětlitelným, nebo v některých obdobích života,¹⁵⁵ mj. též v období adolescence, které je spojeno s hledáním identity. M. Vágnerová poznamenává, že při hledání duchovní orientace mladého člověka se silně uplatňují existenciální motivy:

- potřeba smyslu a přesahu (transcendence) vlastního života;
- potřeba silných citových prožitků;
- potřeba akceptace a sociálního zakotvení;
- potřeba absolutně platných morálních pravidel;
- potřeba autority;
- potřeba protestu a úniku ze světa.¹⁵⁶

Podle Z. Vojtíška je **spiritualita**¹⁵⁷ složkou osobnosti, která se vytváří vnímáním posvátnosti, rozvíjí se ve vztahu k posvátnému a různými způsoby tento vztah projevuje. Užívání pojmu „*spiritualita*“ se vztahuje k jednotlivému člověku, k jeho osobnímu duchovnímu životu.¹⁵⁸

2.4.1 Hodnota smyslu a přesahu (transcendence) vlastního života

Člověk si nevystačí s orientací jen na přítomnost a materiální hodnoty. Nemůže-li propůjčit základním životním problémům smysl, může u něho vzniknout určitý druh úzkosti a život sám se pak jeví jako nesmyslná a nesouvislá hra osudu.¹⁵⁹ Ztráta smyslu života je častým problémem postmoderního člověka.

Z výzkumu P. Saka z r. 2001, který sledoval zjištění životních cílů mladé generace, vyplynula orientace středoškoláků na krátkodobé cíle, jakými jsou vzdělání a získání kvalifikace (61 %); s velkým odstupem pak následuje zaměstnání (9 %), cestování (5 %) a partner, manželství, rodina, děti (4 %). Dlouhodobé cíle - prospěšnost společnosti a druhým lidem, dosažení vysokého stupně poznání (života, přírody, společnosti), prosazování vlastních ideálů, náboženství - zůstaly zcela bez povšimnutí (0 %).¹⁶⁰ Toto zjištění je velmi znepokojivé. Mladí lidé se pohybují v omezeném horizontu nejbližších cílů, zaměřenými na svůj prospěch, a otázkou smyslu života se příliš nezabývají. Přitom dosažení uvedených

¹⁵⁵ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie smysluplnosti existence. Otázky na vrcholu života*. Praha : Grada, 2006, s. 141.

¹⁵⁶ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. rozš. a přeprac. vyd. Praha : Portál, s. 702.

¹⁵⁷ Spiritualita, z latinského „*spiritus*“ = „*duch*“, znamená duchovnost; spirituální pak znamená duchovní.

¹⁵⁸ Srov. VOJTÍŠEK, Z.; DUŠEK, P.; MOTL, J. *Spiritualita v pomáhajících profesích*. 1. vyd. Praha : Portál, 2012, s. 12.

¹⁵⁹ Srov. HOLM, N. G. *Úvod do psychologie náboženství*. 1. vyd. Praha : Portál, 1998, s. 136.

¹⁶⁰ Srov. SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*, s. 159-160.

krátkodobých cílů je ohroženo mnoha rizikovými faktory: nepřijetí na střední nebo vysokou školu podle vlastního přání, nenalezení zaměstnání podle představ nebo dlouhodobá nezaměstnanost, negativní zkušenosti spojené s navazováním a životem v partnerských vztazích atd. Stává-li se naplnění blízkého cíle komplikovaným (nebo je-li dokonce znemožněno), a nemá-li člověk jiné zakotvení, upadá do existenciální krize. Jejými častými důsledky pak jsou závislosti na drogách, alkoholu, automatech apod., psychická onemocnění (deprese), páchaní kriminality, suicidia. Otázka smyslu života se pro mládež stává větším problémem, než si je schopna a ochotna připustit.

Právě období adolescence má být pro mladého člověka dobou, ve které v něm silně zarezonuje touha po nalezení přesahu svého života, potvrzení významu své existence, rozvoji svého osobnostního potenciálu a vhodného využití vlastních schopností apod. Jejím základem je potřeba přesahu přítomnosti, získání něčeho trvalého, jistého a nezpochybnitelného aktuálními výkyvy, co by mohlo sloužit jako životní jistota.¹⁶¹

V. E. Frankl soudí, že spirituální potřeba přisoudit smysl vlastnímu životu a tomuto světu je něčím fundamentálně lidským: „*Být člověkem odkazuje na něco za ním samým, co už není jím samým - na něco nebo na někoho: na smysl, který má být naplněn nebo na bytí bližního, s nímž se setkává.*“¹⁶² Smysl života tak existuje mimo člověka. Jeho hledání a dosažení vyžaduje lidskou aktivitu, která se realizuje některým ze tří možných způsobů: buď prováděním nějakého činu, nebo zakoušením nějaké hodnoty, či utrpením.¹⁶³

K nalezení osobního smyslu vlastního života přispívá náboženství. V jeho spojitosti často smysl života nabývá podoby vědomí poslání, jež je člověku dáno, ať už je zdůvodněno náboženskou vírou, nebo „pouhého“ pocitu naléhavosti a radosti, spojeného s provozováním odpovídající činnosti.¹⁶⁴

2.4.2 Hodnota vztahu a společenství

Člověk nachází své skutečné vyjádření a uskutečnění ve vztahu: „*Teprve člověk, který uskutečňuje vztahy, jež jsou pro něj možné, celou svou bytostí v celém svém životě, nám opravdu pomáhá poznat člověka.*“¹⁶⁵

¹⁶¹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 702.

¹⁶² FRANKL, V. E. *Vůle ke smyslu*. 1. vyd. Brno : Cesta, 1994, s. 11.

¹⁶³ Srov. FRANKL, F. V. *Člověk hledá smysl. Úvod do logoterapie*. 1. vyd. Praha : Psychoanalytické nakladatelství, 1994, s. 73.

¹⁶⁴ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 250.

¹⁶⁵ BUBER, M. *Problém člověka*. 1. vyd. Praha : Kalich, 1997, s. 144.

Vztah v sobě skrývá cosi původnějšího, nám daného, to, co nevzniká v praktické lidské součinnosti. Skrývá v sobě bohaté spektrum prožitků: potěšení ze vzájemné blízkosti, sdílení radosti druhého a radost ze společných aktivit. Láska pak je nejpřednější ze základních náboženských prožitků.¹⁶⁶

Ve výzkumu Saka v oblasti hodnotové orientace mládeže, z let 1993-2002, na předních místech v první desítce se nacházejí čtyři hodnoty, které se týkají mezilidských vztahů: láska, životní partner, přátelství, rodina a děti.¹⁶⁷ Rovněž v dalším výzkumném šetření Saka v r. 1997 v otázce významu duchovních aktivit a technik při hledání Boha se na prvním místě z 22 možností objevuje „uplatňování principu lásky“.¹⁶⁸ Tyto výsledky svědčí o významu, jaký mladý člověk přikládá hodnotě vztahu, navázaného na základě své vlastní volby a svobodného rozhodnutí.

Častým problémem současné doby je absence silného a spolehlivého vztahu, vztahu lásky. Přitom potřeba personálního hlubokého vztahu je hluboce zakotvena v lidské přirozenosti. Podle M. Bubera láska jako základ vztahu váže pevným poutem „Já“ a „Ty“ dohromady, nastoluje rovnost mezi nimi a činí je vzájemně zodpovědnými. Láska zároveň člověka povznáší: „Já“ jsem sám sebou jen díky „Ty“. Ve vztahu k „Ty“ si uvědomuje „Já“ svou vlastní identitu, existenci.¹⁶⁹ Vztah ke druhému člověku je součástí celkového vztahu všech lidí k „věčnému Ty“, k Bohu: „*Prodloužené linie vztahů se protínají ve věčném Ty.*“¹⁷⁰ Celý náš citový život, celé naše myšlení a chtění je nakonec orientováno k „věčnému Ty“, jenž je „pravé Ty“ našeho života., k Bohu.¹⁷¹ Personální vztah vykazuje sociální rozměr: Člověk zakouší sebe jako bytost jsoucí také ve vztahu k „My“, tedy k celku společenství a společnosti.¹⁷²

Mladý člověk silně prožívá potřebu po akceptaci a sociálním zakotvení, příslušnosti k určitému společenství, které by mu sloužilo jako opora jeho identity. Sdílené duchovní hodnoty, prožitky a zkušenosti s dalšími lidmi uvnitř společenství a především vědomí příslušnosti k němu a emoční přijetí ostatními členy je důležitou složkou sebepojetí jedince.¹⁷³

¹⁶⁶ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 248.

¹⁶⁷ Srov. Podkapitola 2.2.1 Hodnotová orientace středoškolské mládeže.

¹⁶⁸ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 120-121.

¹⁶⁹ Srov. BUBER, M. *Já a Ty*. 1. vyd. Praha : Kalich, 2005, s. 47-48.

¹⁷⁰ BUBER, M. *Já a Ty*, s. 105.

¹⁷¹ Srov. BUBER, M. *Názory*. Praha : Nakladatelství Franze Kafky, 1996, s. 7.

¹⁷² Srov. CORETH, E. *Co je člověk?* 1. vyd. Praha : Zvon, 1994, s. 41-42.

¹⁷³ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 705.

3 INFORMOVANOST A KULTIVACE POSTOJŮ STUDENTŮ STŘEDNÍCH ŠKOL K TRADIČNÍM A NOVÝM NÁBOŽENSKÝM A DUCHOVNÍM SMĚRŮM

V utváření a kultivaci názorů a postojů adolescentů k tradičním a novým náboženským a duchovním směrům a k jejich členům sehrává škola důležitou úlohu. V procesu vzdělávání a výchovy v této oblasti klade důraz na poznávání náboženství s respektem k jejich bohatství a originalitě, na vedení k úctě k člověku a lidstvu, na rozvoj komunikace a podporu soužití s příslušníky odlišných kultur a náboženských vyznání, založeném na náboženské toleranci.

3.1 Náboženství a nové náboženské a duchovní směry v kontextu rámcových vzdělávacích programů pro střední školy

Rámcové vzdělávací programy pro gymnázia a střední odborné vzdělávání představují významné dokumenty Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky pro středoškolské vzdělávání. Jsou součástí systému kurikulárních dokumentů pro vzdělávání dětí a mládeže od 3 let do 19 let a odpovídají koncepci celoživotního učení. Stanovují očekávanou úroveň středoškolského vzdělávání. Zdůrazňují klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě.¹⁷⁴

3.1.1 Problematika náboženství a nových náboženských a duchovních směrů v kontextu *Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia*

Mnohé klíčové kompetence, uvedené v *Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia MŠMT ČR*,¹⁷⁵ podporují utváření názorů a zaujetí postojů studenta k tradičním a novým náboženským a duchovním směrům. Absolvent gymnázia má disponovat vědomostmi,

¹⁷⁴ Srov. MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online], s. 5-6. [cit. 2010-12-09]. Dostupné na [www: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>](http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy).

¹⁷⁵ Předkládaný *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* se vztahuje na vzdělávání ve čtyřletých gymnáziích a na vzdělávání na vyšším stupni víceletých gymnázií. - Srov. MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, s. 7. Dostupné na [www: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>](http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy).

dovednostmi, postoji a hodnotami na takové úrovni, nebo se k ní přibližovat na základě vlastních předpokladů, že v rámci osvojené kompetence¹⁷⁶

- **k učení** efektivně využívá různé strategie učení k získání a zpracování poznatků a informací, kriticky přistupuje k informačním zdrojům, informace tvořivě zpracovává a využívá při svém studiu a praxi.
- **k řešení problémů** rozpoznává problém, objasní jeho podstatu, rozčlení ho na části; je otevřený k využití různých postupů při řešení problémů, nahlíží problém z různých stran.
- **komunikativní** efektivně využívá s ohledem na situaci a účastníky komunikace dostupné prostředky verbální i neverbální komunikace, včetně symbolických a grafických vyjádření informací různého typu; efektivně užívá moderní informační technologie; je citlivý k míře zkušeností a znalostí a k možným pocitům partnerů v komunikaci; rozumí sdělením různého typu v různých komunikačních situacích, správně interpretuje přijímaná sdělení a věcně argumentuje; v nejasných nebo sporných komunikačních situacích pomáhá dosáhnout porozumění.
- **sociální a personální** stanovuje si cíle a priority s ohledem na své osobní schopnosti a zájmovou orientaci; přispívá k vytváření a udržování hodnotných mezilidských vztahů založených na vzájemné úctě, toleranci a empatii; rozhoduje se na základě vlastního úsudku, odolává společenským i mediálními tlakům.
- **občanské** respektuje různorodost hodnot, názorů, postojů a schopností ostatních lidí; rozšiřuje své poznání a chápání kulturních a duchovních hodnot, spoluvytváří je a chrání.

Vzdělávací obor *Občanský a společenskovědní základ*, začleněný do vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*, zahrnuje aplikované poznatky společenskovědních oborů (psychologie, sociologie, politologie, práva, teorie mezinárodních vztahů, filozofie, etiky a religionistiky), které mají význam pro orientaci žáků v sociální realitě a utváření mezilidských vztahů. Kromě zprostředkování poznatků rovněž sleduje kultivaci citové stránky osobnosti žáků, která se promítá do jejich každodenního chování a jednání; vymezeným vzdělávacím obsahem významně prolíná hodnotová výchova. Jeho vzdělávací obsah, uspořádaný do šesti tematických okruhů (*Člověk jako jedinec; Člověk ve společnosti; Občan ve státě; Občan a právo; Mezinárodní vztahy, globální svět; Úvod do filozofie a religionistiky*), akcentuje různé aspekty společenské reality a nabízí žákům co nejširší orientaci v klíčových oblastech

¹⁷⁶ MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, s. 9-10. Dostupné na www: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>>.

lidského života.¹⁷⁷ S problematikou náboženství a nových náboženských a duchovních směrů se studenti setkávají především v tematickém okruhu *Úvod do filozofie a religionistiky*. Po jeho absolvování na gymnáziu má student disponovat vědomostmi, dovednostmi, postoji a hodnotami na takové úrovni, že je schopen

- objasnit podstatu filozofického tázání, porovnat východiska filozofie, mýtu, náboženství, vědy a umění k uchopení skutečnosti a člověka;
- rozlišit hlavní filozofické směry, uvést jejich klíčové představitele a porovnat řešení základních filozofických otázek v jednotlivých etapách vývoje filozofického myšlení;
- eticky a věcně správně argumentovat v dialogu a diskusi, uvážlivě a kriticky přistupovat k argumentům druhých lidí, rozpoznat nekorektní argumentaci a manipulativní strategie v mezilidské komunikaci;
- zhodnotit význam vědeckého poznání, techniky a nových technologií pro praktický život i možná rizika jejich zneužití;
- posoudit lidské jednání z hlediska etických norem a svědomí jednotlivce, objasnit dějinnou proměnlivost základních etických pojmů a norem;
- rozlišit významné náboženské systémy, identifikovat projevy náboženské a jiné nesnášenlivosti a rozeznat projevy sektářského myšlení.¹⁷⁸

K těmto očekávaným výstupům má přispět učivo, soustředěné ve třech tematických okruzích:

1. **Podstata filozofie** zahrnuje základní filozofické otázky, vztah filozofie k mýtu, náboženství, vědě a umění.
2. **Filozofie v dějinách** obsahuje klíčové etapy a směry filozofického myšlení.
3. **Víra v lidském životě** pojednává o podobách víry, znacích náboženské víry; o náboženských systémech, církvích a sektách.¹⁷⁹

K průřezovým tématům, která ovlivňují postoje, hodnotový systém a jednání studentů ve vztahu k náboženstvím a novým náboženským a duchovním směrům, patří především *Osobnostní a sociální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech a Multikulturní výchova*.

Osobnostní a sociální výchova pomáhá studentům vést zdravý a zodpovědný život jako jednotlivcům i členům společnosti, poskytuje příležitosti přemýšlet o svých zkušenostech a o

¹⁷⁷ Srov. HORSKÁ, V. *Pojetí vzdělávacího oboru Občanský a společenskovední základ v RVP GV* [online]. [cit. 2010-12-09]. Dostupné na www: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/596/pojeti-vzdelavaciho-oboru-obcansky-a-spolecenskovedni-zaklad-v-rvp-gv.html>>.

¹⁷⁸ Srov. MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, s. 42. Dostupné na www: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>>.

¹⁷⁹ Srov. MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, s. 42. Dostupné na www: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>>.

vlastním vývoji. Rozvíjí u gymnazistů sebeúctu, sebedůvěru a schopnost přebírat zodpovědnost za své jednání v různých životních situacích, při sebevzdělávání a při práci; učí rozumět hodnotě mezilidských vztahů a respektovat názory, potřeby a práva ostatních. Znalosti a dovednosti získané v rámci tohoto průřezového tématu mohou studentům pomoci reagovat na morální, sociální a kulturní otázky, které před nimi vyvstávají na cestě životem.¹⁸⁰

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech vede studenty ke kritickému pohledu na aktuálně chápané globalizační a rozvojové procesy současného světa: rostoucí propojování aktivit ve všech oblastech lidského života, vnímání globálních hospodářských, sociálních, politických, kulturních a environmentálních příznivých prvků a jevů, ale i problémů, proniknutí do podstaty evropské integrace a porozumění sobě samému v tomto kontextu.¹⁸¹

Multikulturní výchově náleží význačné místo v současné i budoucí společnosti, která se zakládá na multikulturních vztazích. Zásadní význam má zejména pro mládež, která se připravuje na život v prostředí, v němž se setkává a bude se ve stále větší míře setkávat s příslušníky jiných národností, etnik, ras, náboženství, s lidmi jiného životního stylu a jiných uznávaných hodnot. Úkolem tohoto průřezového tématu je především rozvíjet porozumění studentů sobě samým a hodnotám své kultury, podpořit jejich integraci v širším multikulturním prostředí při zachování vlastní kulturní identity, vést k poznání a pochopení kulturních diferencí mezi lidmi nejružnějšího původu a mezilidských vztahů, k interkulturní komunikaci a přizpůsobení životu v multikulturní společnosti.¹⁸²

Škola má při působení na studenty v této oblasti funkci vzdělávací i výchovnou, tzn. neomezuje se jen na zprostředkování informací, zejména ve vzdělávacích oborech *Český jazyk a literatura*, *Cizí jazyk*, *Občanský a společenskovědní základ*, *Dějepis*, *Geografie*, které mají s multikulturní výchovou úzkou souvislost, ale snaží se stimulovat, ovlivňovat či korigovat postoje, hodnotový systém a jednání žáků, posilovat jejich schopnosti začlenit se do multikulturních aktivit a být úspěšní v mezinárodní spolupráci. Multikulturalitou musí být nasyceno výchovné a vzdělávací prostředí školy, včetně mezilidských vztahů ve škole - mezi učiteli a žáky, mezi žáky navzájem, mezi učiteli a rodinou. K úspěšné a efektivní realizaci

¹⁸⁰ Srov. MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, s. 66. Dostupné na [www: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>](http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy).

¹⁸¹ Srov. MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, s. 69. Dostupné na [www: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>](http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy).

¹⁸² Srov. MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, s. 73. Dostupné na [www: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>](http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy).

multikulturní výchovy přispívá i klima třídy, které se musí utvářet na pozadí širšího školního a společenského prostředí, a také samotná osobnost učitele a jeho kompetentnost apod.¹⁸³

Rámcové rozvržení obsahu vzdělávání (tabulka 3) je východiskem pro tvorbu učebních plánů školního vzdělávacího programu každého gymnázia. Vzdělávací oblast *Člověk a společnost v Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia* zahrnuje vzdělávací obory: *Občanský a společenskovědní základ, Dějepis a Geografii*. Do učebního plánu školního vzdělávacího programu se zařadí vyučovací předmět, který vznikne ze vzdělávacího obsahu vzdělávacích oborů. Pro vyučovací předmět škola určí časovou dotaci, kterou čerpá z celkové minimální dotace stanovené pro příslušnou vzdělávací oblast v rámcovém učebním plánu tak, aby byl naplněn vzdělávací obsah oborů vymezený v *Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia*. Škola může vytvořit integrovaný předmět v souladu s podmínkami, které rámcový vzdělávací program klade na integraci vzdělávacího obsahu oborů a průřezových témat¹⁸⁴. Časovou dotaci v takovém případě škola čerpá z dotací příslušných vzdělávacích oblastí a z disponibilní časové dotace v rámcovém učebním plánu.¹⁸⁵

Tabulka 3 Rámcové rozvržení obsahu vzdělávání

Vzdělávací oblast Vzdělávací obory	1. roč.	2. roč.	3. roč.	4. roč.	Minimální časová dotace za 4 roky
Člověk a společnost Občanský a společenskovědní základ Dějepis Geografie	P	P	V	V	36 h
Průřezová témata	←————→				X
Disponibilní časová dotace					26 h

Vysvětlivky:

P - vzdělávací obsah oborů dané vzdělávací oblasti musí být zařazen v příslušném ročníku

V - zařazení vzdělávacího obsahu oborů dané vzdělávací oblasti do ročníku stanovuje školní vzdělávací program

¹⁸³ MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, s. 73. Dostupné na [www: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>](http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy).

¹⁸⁴ **Průřezová témata** tvoří povinnou součást vzdělávání na gymnáziu: Na vyšším stupni gymnázia a u středoškolského čtyřletého studia je nutné do školního vzdělávacího programu zařadit jejich všechny tematické okruhy z *Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia*, nemusí ale být v každém ročníku. Hloubka, rozsah a formy realizace průřezových témat jsou zcela v kompetenci školy a konkretizují se ve školním vzdělávacím programu: lze je realizovat jako součást vzdělávacího obsahu jiných vzdělávacích oborů, je možné jim věnovat samostatné projekty, semináře, kurzy, besedy apod., případně samostatný předmět. - Srov. MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, s. 84. Dostupné na [www: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>](http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy).

¹⁸⁵ Srov. MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, s. 82-84. Dostupné na [www: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>](http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy).

X – časovou dotaci stanovuje školní vzdělávací program

↔ - vzdělávací obsah průřezových témat vymezený v *Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia* musí být v průběhu vyznačeného období do školního vzdělávacího programu zařazen; v jakém ročníku (ročnících) a jakým způsobem se vzdělávací obsah realizuje, stanovuje školní vzdělávací program¹⁸⁶

3.1.2 Problematika tradičních a nových náboženských a duchovních směrů v kontextu rámcových vzdělávacích programů pro střední odborné školy

Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné školy¹⁸⁷ obsahují požadavky na odborné vzdělávání a způsobilosti (kompetence) absolventů, které vycházejí z požadavků trhu práce a požadavků zaměstnavatelů popsanych v profesních profilech a kvalifikačních standardech. Rovněž kladou důraz na význam všeobecného vzdělání, které je důležité pro porozumění současným jevům ve společnosti i rychlému vývoji vědy a techniky a pro přizpůsobení se měnícím se životním i pracovním podmínkám. Oblasti všeobecného vzdělávání jsou jednotné pro celý stupeň vzdělání a oblast odborného vzdělávání je zpracována samostatně pro jednotlivé obory vzdělání; každý středoškolský obor má vlastní rámcový vzdělávací program.¹⁸⁸

Získání kompetencí, uvedených v rámcových vzdělávacích programech pro střední odborné školy, může studentovi být prospěšné i pro utvoření názorů a zaujetí postojů k náboženstvím a novým náboženským a duchovním směrům. Při osvojení si **kompetence**

- **k učení** umí efektivně vyhledávat a zpracovávat informace; využívat ke svému učení různé informační zdroje včetně zkušeností svých i jiných lidí.
- **k řešení problémů** rozumí zadání úkolu nebo určí jádro problému, získá informace potřebné k řešení problému, navrhne způsob řešení.
- **komunikativní** účastní se aktivně diskusí, umí formulovat a obhajovat své názory a postoje.
- **personální a sociální** ověřuje si získané poznatky, kriticky zvažuje názory, postoje a jednání jiných lidí; přispívá k vytváření vstřícných mezilidských vztahů a k

¹⁸⁶ Srov. MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, s. 83. Dostupné na [www: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>](http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy).

¹⁸⁷ Např. MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 23-51-H/01 Strojní mechanik* [online]. [cit. 2010-12-09]. Dostupné na [www: <http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>](http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy).

¹⁸⁸ Srov. MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 23-51-H/01 Strojní mechanik*, s. 3. Dostupné na [www: <http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>](http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy).

předcházení osobním konfliktům, nepodléhá předsudkům a stereotypům v přístupu k druhým.

- **občanské a kulturního povědomí** dodržuje zákony, respektuje práva a osobnost druhých lidí (popř. jejich kulturní specifika), vystupuje proti nesnášenlivosti, xenofobii a diskriminaci; uvědomuje si – v rámci plurality a multikulturního soužití – vlastní kulturní, národní a osobnostní identitu, přistupuje s aktivní tolerancí k identitě druhých; uznává tradice a hodnoty svého národa, chápe jeho minulost i současnost v evropském a světovém kontextu; podporuje hodnoty místní, národní, evropské i světové kultury a má k nim vytvořen pozitivní vztah.
- **využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi** uvědomuje si nutnost posuzovat rozdílnou věrohodnost různých informačních zdrojů a kriticky přistupovat k získaným informacím, je mediálně gramotný.¹⁸⁹

Ve vzdělávací oblasti *Společenskovědní vzdělávání* učivo *Člověk v lidském společenství* ve spojitosti s problematikou náboženství a nových náboženských a duchovních směrů obsahuje tato témata: víra a ateismus, náboženství a církve, náboženská hnutí a sekty, náboženský fundamentalismus. Po probrání učiva student umí popsat specifika některých náboženství, k nimž se hlásí obyvatelé ČR a Evropy, a dovede vysvětlit, čím mohou být nebezpečné některé náboženské sekty nebo náboženská nesnášenlivost.¹⁹⁰

V souvislosti s multikulturní výchovou je třeba poukázat na zaměření obsahového okruhu *Vzdělávání a komunikace v cizím jazyce* ve vzdělávací oblasti *Jazykové vzdělávání a komunikace*. Ve výuce cizímu jazyku je sledována příprava studentů na aktivní život v multikulturní společnosti, je podporována jejich vnímavost ke kultuře a schopnost užívat způsoby dorozumění s mluvčími jiných kultur. Studenti jsou vedeni k chápání a respektování tradic, zvyků a odlišných sociálních a kulturních hodnot jiných národů a jazykových oblastí a ve vztahu k představitelům jiných kultur k chování v souladu se zásadami demokracie.¹⁹¹

Průřezové téma *Občan v demokratické společnosti* se okrajově dotýká otázek náboženství a nových náboženských a duchovních směrů: Studenti jsou vedeni k tomu, aby vážili si duchovních hodnot a snažili se je chránit a zachovat pro budoucí generace, byli schopni odolávat myšlenkové manipulaci, dovedli se orientovat v mediálních obsazích a kriticky je

¹⁸⁹ Srov. MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 23-51-H/01 Strojní mechanik*, s. 7-10. Dostupné na www: <<http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>>.

¹⁹⁰ Srov. MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 23-51-H/01 Strojní mechanik*, s. 22-23. Dostupné na www: <<http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>>.

¹⁹¹ Srov. MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 23-51-H/01 Strojní mechanik*, s. 16. Dostupné na www: <<http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>>.

hodnotit, dovedli jednat s lidmi, diskutovat o citlivých nebo kontroverzních otázkách a hledat kompromisní řešení. Výchova k demokratickému občanství se netýká jen společenskovední oblasti vzdělávání, v níž se nejvíce realizuje, ale prostupuje celým vzděláváním a nezbytnou podmínkou její realizace je také demokratické klima školy, otevřené k rodičům a k širší občanské komunitě v místě školy.¹⁹²

V rámcovém rozvržení obsahu vzdělávání (tabulka 4),¹⁹³ které je východiskem pro tvorbu učebních plánů školního vzdělávacího programu každé střední odborné školy, se nachází předmět *Společenskovední základ*. Jeho zaměření je v souladu se stejnojmennou vzdělávací oblastí a jejími obsahovými okruhy, uvedenými v rámcovém rozvržení obsahu vzdělávání.

Tabulka 4 Rámcové rozvržení obsahu vzdělávání

Vzdělávací oblast a obsahový okruh	Minimální počet vyučovacích hodin za celou dobu vzdělávání	
	týdenních	celkový
Společenskovední vzdělávání	3	96

Vzdělávací oblast, obsahové okruhy a jejich minimální počty vyučovacích hodin jsou závazné a jejich dodržení ve školním vzdělávacím programu musí být prokazatelné.¹⁹⁴

3.1.3 Podklady k výuce multikulturní výchovy pro učitele

S výukou multikulturní výchovy mají učitelé dosud omezené zkušenosti. Navíc jim chybí solidní znalosti o jiných kulturách, náboženstvích, nových náboženských a duchovních směrech. Je proto nezbytné další vzdělávání učitelů v této problematice. Jako vhodná pomůcka pro sebevzdělávání pedagogů a pro výuku se jeví následující materiál, vytvořený pracovníky Centra pro religionistiku a multikulturní edukaci brněnské univerzity:

FUJDA, M.; KLOCOVÁ, E.; KUNDT, R. (eds.) *Identity v konfrontaci. Multikulturní výchova pro učitele/učitelky SŠ a ZŠ*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2011. 445 s. ISBN 978-80-210-5558-2.

Knih s příloženým DVD představuje příspěvek k uskutečňování kurikulární reformy a nabízí učitelům a učitelkám studijní a pracovní materiál a asistenci v oblasti multikulturní výchovy: Zprostředkovává informace o stavu vybraných kultur, náboženství a identit

¹⁹² Srov. MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 23-51-H/01 Strojní mechanik*, s. 50. Dostupné na www: <<http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>>.

¹⁹³ Pro tříleté vzdělávání v denní formě.

¹⁹⁴ Srov. MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 23-51-H/01 Strojní mechanik*, s. 48. Dostupné na www: <<http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>>.

v různých obdobích dějin, ukazuje na těchto údajích praktický význam teoretických sociálně vědných poznatků a prostřednictvím propojení obojího hledá cestu, jak vést studenty/žáky ke kritickému přemýšlení o sobě samých, o kulturním a sociálním prostředí, v němž žijí. Tištěná verze poskytuje především informace, neobsahuje proto mnoho obrázků, cvičení a textových příloh. Naopak, DVD nabízí obsáhlý a rozmanitý doprovodný studijní a výukový materiál, který mohou učitelé využít přímo v hodinách a také při samostatné práci žáků.

Na začátku publikace kromě úvodu se nachází i metodické pokyny k práci s předkládaným materiálem, v závěru je zařazeno shrnutí v angličtině, informace o autorech a jmenný a věcný rejstřík. Vlastní obsah tvoří osm obsáhlých kapitol s těmito názvy: „*Náboženství a kultura*“ (1), „*Náboženství v moderním světě*“ (2), „*Náboženství a evropské identity*“ (3), „*Náboženství a asijské identity*“ (4), „*Nová náboženství a sociální identita: stereotypizace a reprezentace*“ (5), „*Náboženské a etnické menšiny I: tragický osud Židů a Romů*“ (6), „*Náboženské a etnické menšiny II: romská kultura*“ (7) a „*Náboženské a etnické menšiny III: vzdělávání a výchova žáků*“ (8). Každá kapitola je organizována do devíti oddílů:

1. Krátký příběh na začátku se dotýká jednoho ze základních problémů, který se bude řešit. Jeho úkolem je motivovat učitele ke studiu a také studenty v případě zařazení ve výuce. Texty jednotlivých podkapitol se pak k tématu tohoto příběhu mnohdy různým způsobem vracejí.
2. Následuje vymezení poznávacích cílů učiva a návrhy na využití poznatků ve výuce.
3. Úvod přináší nástin dále v kapitole prezentované problematiky a návod ke studiu dalších oddílů.
4. Faktografický výklad podává základní informace o probíraném tématu.
5. Analytický výklad prostřednictvím podrobnějšího rozboru několika vybraných dílčích problémů objasňuje látku kapitoly.
6. Komunikační průvodce nabízí doporučení pro učitele, jakým způsobem o skutečnostech popsaných v kapitole vhodně vyučovat.
7. Shrnutí v bodech obsahuje nejdůležitější informace, které by si měl/i učitel/studenti zapamatovat.
8. Úkoly slouží k ověření správnosti osvojených poznatků pro učitele i studenty. Na DVD je k dispozici speciální sada úkolů k využití ve výuce, pro studenty.
9. Seznam doporučené literatury obsahuje nabídku titulů vhodných k dalšímu studiu.

Kapitoly je možné rozdělit z hlediska předkládané problematiky do dvou základních okruhů: První okruh zahrnuje kapitoly (1-5), které o náboženství, kulturách, identitách, médiích, modernizaci a globalizaci pojednávají obecně; tato témata jsou využitelná při výuce

oboru *Občanský a společenskovědní základ* rámcových vzdělávacích programů pro střední školy. Druhý okruh obsahuje kapitoly (6-8), které se věnují otázkám multikulturního soužití na území České republiky; tuto látku mohou uplatnit pedagogové při výuce dějin a v různých dlouhodobých kolektivních a individuálních projektech a studenti při vyhotovení referátů a seminárních prací.

Náboženství je v publikaci prezentováno jako nedílná součást dějin lidstva a rovněž v současné kultuře sehrává významnou roli. Jeho přínos spočívá v poskytování pocitu bezpečí a sounáležitosti se širším společenstvím, v utváření a udržování identity jedince i identity společenství. Ve výuce mají učitelé při prezentaci náboženských otázek vyhnout se náboženské nebo protináboženské agitaci a hovor vést nekonfesně.¹⁹⁵ Nová náboženská hnutí pak jsou představena jako projevy náboženského života. Ve výkladu se doporučuje učitelům nepoužívat termín „*sekta*“, protože i samotný výraz je pejorativně zabarvený a případné jeho užití předurčuje negativní vyznění výkladu či diskuze. Pluralitní demokratická společnost podporuje náboženskou svobodu a brání práva náboženských menšin. Ve výuce pak studenti mají být vedeni k náboženské toleranci i kritickému myšlení.¹⁹⁶

Předkládaný studijní a pracovní materiál nejen pro učitele je velmi obsáhlý, poskytuje důkladné a objektivní zpracování problematiky náboženství a nových náboženských a duchovních směrů. Text je přístupný a srozumitelný i pro studenty gymnázií. I přes velké množství informací je látka podávána přehledně, strukturována do oddílů, opatřených výraznými nadpisy; zajímavosti pak jsou umístěny v tzv. „*boxech*“, orámovaných částech na okrajích stránek. Kromě rozšíření a prohloubení vědomostí učitelů/studentů sleduje i utváření adekvátních postojů k náboženstvím a směrům nové religiozity. Publikaci doporučuji k dalšímu vzdělávání učitelů základů společenskovědních oborů na středních školách i k jejich využití ve výuce.

LENCZ, L., a kol. *Etická výchova, metodický materiál 2*. 1. vyd. Praha : LUXPRESS, 2005. 92 s. ISBN 80-7130-116-7.

V předkládaném metodickém materiálu učitelé předmětů společenskovědního základu, občanské nauky a etické výchovy naleznou aktivity, jejichž cílem je podpořit pozitivní změny v hodnotové orientaci studentů. Metody zážitkového učení mají zaujmout studenty a přispět k

¹⁹⁵ Srov. LUŽNÝ, D.; FUJDA, M. *Náboženství a kultura*. In FUJDA, M.; KLOCOVÁ, E.; KUNDT, R. (eds.) *Identity v konfrontaci. Multikulturní výchova pro učitele/učitelky SŠ a ZŠ*. Brno : Masarykova univerzita, 2011, s. 21.

¹⁹⁶ Srov. LUŽNÝ, D.; VÁCLAVÍK, D. *Nová náboženství a sociální identita : stereotypizace a reprezentace*. In FUJDA, M.; KLOCOVÁ, E.; KUNDT, R. (eds.) *Identity v konfrontaci. Multikulturní výchova pro učitele/učitelky SŠ a ZŠ*, s. 201.

vytvoření jejich kladných etických postojů a způsobilostí v oblasti multikulturní výchovy.¹⁹⁷ Tyto aktivity jsou obsahem metodického celku *Lidské hodnoty*, konkrétně pak jeho části *Náboženské hodnoty* (s. 58-76). Autoři reagují na současnou situaci v Evropě, která se stává multikulturní. Kromě tradičního křesťanství se studenti setkávají s jinými náboženstvími a novými náboženskými a duchovními směry, proto je nezbytně nutné naučit se akceptovat jejich stoupence, žít a spolupracovat s nimi.¹⁹⁸

Cílem těchto metod je u studentů:

1. Uvědomit si a rozvíjet vlastní hodnoty.
2. Učit se chápat lidi s jiným světovým názorem.
3. Orientovat se a kriticky hodnotit informace o náboženstvích, nových náboženských a duchovních směrech.
4. Podporovat vzájemné porozumění mezi osobami různých světových názorů.¹⁹⁹

U každé aktivity je uveden: název, délka trvání, cíl a podrobný metodický postup. Vlastní realizace má většinou formu didaktické hry, která podporuje aktivní zapojení studentů za účelem jejich prožitku a poznání a která na základě řešení modelových situací vede studenty k zaujetí vlastních názorů a postojů k problému.

Kladně posuzujeme formativní charakter nabízených metod, které rozvíjejí vztahy a spolupráci studentů ve skupině a přímo i v rámci kolektivu třídy přispívají k budování náboženské tolerance. Rovněž pozitivně hodnotíme jejich pestrost, která zahrnuje dialogické metody, metody práce s textem, didaktické hry, participativní metody atd.

3.2 Hodnocení učebnic a učebních textů pro výuku základů společenských věd a občanské nauky na středních školách z hlediska problematiky tradičních a nových náboženských a duchovních směrů

Učebnice má své významné místo ve školní edukaci. Z funkčního hlediska plní roli kurikulárního projektu, zdroje obsahu vzdělávání pro žáky a didaktického prostředku pro učitele. Podle představ vzdělávací politiky země vymezuje obsahy vzdělávání, které mají být prezentovány vzdělávaným. Z tohoto pohledu je učebnice spojována s ideologií a politikou

¹⁹⁷ Srov. LENCZ, L., a kol. *Etická výchova, metodický materiál 2*. 1. vyd. Praha : LUXPRESS, 2005, s. 9.

¹⁹⁸ Srov. LENCZ, L., a kol. *Etická výchova, metodický materiál 2*, s. 50.

¹⁹⁹ Srov. LENCZ, L., a kol. *Etická výchova, metodický materiál 2*, s. 51.

země,²⁰⁰ kdy se může stát nástrojem „národní propagandy“, což je reálně možné např. u učebnic základů společenských věd a občanské nauky.²⁰¹

Při evaluaci učebnic a učebních textů v této podkapitole se zaměřujeme na zhodnocení:

- prezentace učiva, tj. formy (verbální, obrazové, kombinované), jakou je soubor informací předkládán uživatelům;
- řízení učení studenta a vyučování pedagoga, např. zařazení úkolů a otázek pro studujícího;
- organizace, tzn. jaké způsoby jsou použity k orientaci studenta, např. uvedení pokynů, obsahu, rejstříku aj.²⁰²

Následně předkládáme učebnice a učební texty v současnosti používané ve výuce základů společenských věd a občanské nauky na středních školách a jejich hodnocení z hlediska prezentace problematiky náboženství a nových duchovních směrů. Při posouzení textových pomůcek věnujeme pozornost zpracování tohoto tématu především v ucelených kapitolách, a nezabýváme se zmínkami na různých místech v učebnici.

BRÁZDA, R., a kol. *Společenské vědy pro střední školy - 4. díl*. Učebnice. 1. vyd. Brno : DIDAKTIS, 2011. 95 s. ISBN 978-80-7358-175-6.

BRÁZDA, R., a kol. *Společenské vědy pro střední školy - 4. díl*. Pracovní sešit. 1. vyd. Brno : DIDAKTIS, 2011. 104 s. ISBN 978-80-7358-176-3.

BRÁZDA, R., a kol. *Společenské vědy pro střední školy - 4. díl*. Průvodce pro učitele. 1. vyd. Brno : DIDAKTIS, 2011. 184 s. ISBN 978-80-7358-177-0.

Učebnice je součástí čtyřdílné sady pro čtyři ročníky středních škol studia základů společenských věd, kterou doplňuje pracovní sešit a průvodce pro učitele.

Pracovní sešit nabízí značnou variabilitu typů cvičení a jejich charakter odpovídá tématům podkapitol.

Průvodce pro učitele je zpracován formou učitelské knihy, která obsahuje všechny relevantní strany učebnice a pracovního sešitu. Jeho součástí je komentář, který obsahuje

²⁰⁰ Např. V současné době se setkáváme v učebnicích základů společenských věd a občanské nauky s položením důrazů na otázky spojené s členstvím České republiky v Evropské unii, v severoatlantickém vojenském paktu NATO, s prezentováním náboženství jako součásti kultury a společnosti. Zatímco v 50. až 80. letech 20. století se akcentovalo spojení Československé socialistické republiky se Sovětským svazem, členství ve vojenském bloku Varšavské smlouvy a náboženství bylo odsunuto z veřejného života a hodnoceno negativně.

²⁰¹ Srov. PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha : Portál, 1996, s. 270-273.

²⁰² Srov. PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*, s. 278.

doplnění výkladu, řešení úkolů v pracovním sešitě, doplňkové úkoly a odkazy na další možné zdroje informací.

Autoři učebnice si kladou za cíl představit koncepčně novým, informačně spolehlivým a poutavým způsobem společenskovední témata, a to nejen jako přehled teorií a jmen, ale i usnadnění orientace studenta v současném světě. Učebnice splňuje požadavky *Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia* (vzdělávací oblast *Člověk a společnost*) a *Rámcového vzdělávacího programu pro střední odborné školy* (vzdělávací oblast *Společenskovední vzdělávání*) náplní a rozsahem učiva, důrazem na rozvoj klíčových kompetencí, zohledněním mezipředmětových vztahů a zařazováním průřezových témat. Úkolem učebnice (i pracovního sešitu) je poskytnutí praktických souvislostí probíraného učiva, modelových příkladů a seznámení se se skutečnými událostmi, realizovanými výzkumy atd. Struktura učebnice obnáší sedm tematických celků, dělených na kapitoly a podkapitoly, věcný a jmenný rejstřík a obsah. Podkapitoly mají rozsah jedné, nebo dvou stran, v závislosti na časové dotaci pro dané téma. Text je členěn na hlavní pás (přináší motivační úvod, základní a rozšiřující učivo podle RVP pro gymnázia a RVP pro SOŠ) a okrajový pás (doplňující informace – definice klíčových pojmů, historické souvislosti probíraných jevů, odkazy na filmové nebo literární zpracování tématu, modelovou diskuzi k tématu).

Čtvrtý tematický celek *Náboženství a náš život* (s. 44-53) se zabývá problematice náboženství, hlavních náboženství a nových náboženských hnutí a sekt. V první kapitole autoři seznamují se základními funkcemi a podobami náboženství. V rámci druhé podkapitoly se věnují hlavním náboženstvím: judaismu a křesťanství, islámu, hinduismu a buddhismu. Ve třetí kapitole popisují hlavní rysy nových náboženských hnutí a sekt.

Kladně hodnotíme odborný a vyvážený přístup autorů k předkládanému tématu. Podle nich je náboženství „součástí každé lidské společnosti a kultury, dokonce jej můžeme považovat za jeden z klíčových prvků charakterizujících člověka“.²⁰³ V prezentaci nových náboženských hnutí připomínají, že mnohá z nich sehrávají i „pozitivní roli v psychickém a sociálním vývoji člověka“²⁰⁴, a upozorňují, že pod vlivem médií nová náboženská hnutí „chybně vnímáme téměř beze zbytku jako sekty“.²⁰⁵ Tuto učebnici doporučujeme k výuce problematiky náboženství a nových náboženských a duchovních směrů.

²⁰³ BRÁZDA, R., a kol. *Společenské vědy pro střední školy - 4. díl*, s. 45.

²⁰⁴ BRÁZDA, R., a kol. *Společenské vědy pro střední školy - 4. díl*, s. 53.

²⁰⁵ BRÁZDA, R., a kol. *Společenské vědy pro střední školy - 4. díl*, s. 45.

BARTONÍČKOVÁ, K., a kol. *Občanský a společenskovední základ – přehled středoškolského učiva*. Dotisk 1. vyd. Brno : Computer Press, 2011. 272 s. ISBN 978-80-251-2631-8.

Učebnice k předmětu Občanský a společenskovední základ je v souladu se zaváděným *Rámcovým vzdělávacím programem pro gymnázia a Katalogem požadavků maturitních zkoušek MŠMT ČR*. V osmi kapitolách, následně členěných do podkapitol a oddílů, zahrnuje všechna témata vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*. Pojmy jsou barevně odlišené od ostatního textu a jejich definování je navíc uvedeno v barevném rámečku. K přehlednosti prezentovaného učiva rovněž přispívají tabulky, grafy, podrobný obsah. Nedílnou součástí je seznam použité literatury a věcný a jmenný rejstřík.

O tématice náboženství a nových náboženských hnutí pojednává druhá kapitola *Člověk a společnost*, v páté podkapitole *Kultura a civilizace*, v druhém oddíle *Víra a náboženství* (s. 69-71) a v šestém oddíle *Sekty a nová náboženská hnutí* (s. 74-75) a *Problematika intolerance a fanatismu* (s. 75-76).

V oddíle „*Víra a náboženství*“ jsou studenti seznámeni s pojmem a významem víry v životě. Víra je prezentována vedle běžného rozumu a vědy jako jeden ze způsobů vztahování se člověka ke světu.²⁰⁶ Její funkcí je usnadnění orientace ve světě a plnění úlohy hodnotového rámce (dobro / zlo). Dále jsou předkládány hlavní rysy náboženské víry (opravdová, hluboká, pasivní apod.) a druhy ateismu (humanistický, konzumní). Hlavní světová náboženství jsou velmi stručně prezentována a jejich rozdělení je omezeno na západní (judaismus, křesťanství, islám) a indická (hinduismus, buddhismus).

V úvodu oddílu *Sekty a nová náboženská hnutí* se nachází definice pojmů „sektý“ a „nová náboženská hnutí“, o kterých se autoři vyjadřují: „...často vykazují znaky sekt, vznikají ve druhé polovině 20. století v reakci na sekularizaci společnosti, úpadek mravních hodnot a přehnanou důvěru ve vědu.“²⁰⁷ Následně seznamují s výčtem hlavních sekt působících v ČR, které dělí do čtyř skupin: křesťanské, vycházející z východních náboženství, psychokulty a okultistické.

Oddíl *Problematika intolerance a fanatismu* volně navazuje na předcházející a přináší vymezení pojmů: tolerance, fundamentalismus, extremismus, terorismus a etnocentrismus. V závěru textu zaznívá výzva k uplatňování multikulturalismu.

²⁰⁶ Srov. BARTONÍČKOVÁ, K., a kol. *Občanský a společenskovední základ - přehled středoškolského učiva*, s. 69.

²⁰⁷ BARTONÍČKOVÁ, K., a kol. *Občanský a společenskovední základ - přehled středoškolského učiva*, s. 74.

Studijní materiál předkládá věcným, velmi srozumitelným a uceleným způsobem zkoumanou problematiku, vybízí studenta k zamyšlení a zaujetí vlastního stanoviska. Pohled na nová náboženská hnutí však vypovídá o málo objektivním přístupu a hodnotí je spíše záporně. K větší přehlednosti by přispělo doplnění textu o obrazovou a fotografickou dokumentaci. Přestože tato učebnice má jistá negativa, s ohledem na téma posledního oddílu *Problematika intolerance a fanatismu* doporučujeme její uplatnění ve výuce.

DUDÁK, V., a kol. *Občanská nauka pro střední odborné školy*. Dotisk 1. vyd. Praha : SPN, 2008. 328 s. ISBN 80-7235-233-4.

Předkládaná učebnice se snaží o mezioborový přístup v rámci učebních osnov. Tento podstatný aspekt se projevuje v obsahu i v grafickém členění publikace. Studijní materiál obsahuje šest kapitol, které jsou logicky členěny do několika podkapitol a následně oddílů, jejichž úkolem je objasnit dílčí problémy nebo otázky související daným tématem.

Každý oddíl má následující strukturu: uvedení do tématu (pomocí citátu významné osobnosti nebo úryvku z literatury), základní vymezení problému a definice (graficky odlišené jinou barvou písma, příp. na barevném podkladu), výklad. Rozšiřující texty, které téma zařazují do souvislostí společenských, kulturních, historických či praktických, nebo poskytují podněty k jeho dalšímu promýšlení, jsou graficky odlišeny (drobnějším písmem na barevném podkladu). Na závěr každého oddílu se nachází kontrolní otázky a úkoly, které prověřují osvojení nových poznatků, a shrnutí učiva v hlavních bodech („*Zapamatujte si:*“). Každou podkapitolu uzavírá test a na konci každé kapitoly jsou uvedeny „*Úkoly na závěr*“; cílem testu a úkolů je integrace tématu do širších souvislostí a hlubšího porozumění.

V rámci šesté kapitoly *Jak přemýšlejí filozofové*, v její páté podkapitole *Zamyšlení nad vírou a náboženstvím* (s. 317-324), ve třech oddílech se autoři zamýšlejí nad lidskou potřebou víry a náboženství. Jejím obsahem je představení základních pojmů zkoumané problematiky a upozornění na potřebu náboženské tolerance.

První oddíl *O různých podobách víry* předkládá různé významy slova „*víra*“, např. přesvědčení o nějaké skutečnosti, vyjádření naděje a zásadní důvěry v něco nebo někoho, životní přesvědčení o základních pravdách a hodnotách světa a života. Druhý oddíl *O víře a náboženství* přináší objasnění pojmů „náboženská víra“ a v protikladu k němu „ateismus“. Ve třetím oddíle *O potřebě tolerance* jsou studenti vyzýváni k respektování různých názorů,

hodnot a postojů, jsou upozorněni na netoleranci některých nových náboženských a duchovních směrů, o kterých autoři soudí, že se jedná o „*nebezpečné náboženské sekty*“²⁰⁸.

Kladem této učebnice je vedení studentů k zamyšlení nad tématy, podpora utváření vlastních úsudků a nazírání na skutečnosti v širších souvislostech, ke kterému jsou vybízeni podnětnými otázkami ve všech částech knihy. Pozitivně hodnotíme rovněž grafické zpracování publikace, které umožňuje přehlednou, snadnou orientaci v textu. Nevýhodu spatřujeme v jejím čítankovém charakteru předkládání látky, v omezeném množství věcných informací, v absenci obrazového a fotografického materiálu. Tato učebnice, dle našeho uvážení, by měla mít ve výuce spíše doplňující charakter, a to především u studentů gymnázií.

ZUBÍKOVÁ, Z.; DRÁBOVÁ, R. *Společenské vědy v kostce pro střední školy*. 2. dotisk 1. vyd. Praha : Nakladatelství Fragment, 2008. 188 s. ISBN 978-80-253-0190-6.

Učebnice předkládá základy společenských věd v deseti tematických okruzích, které mají posloužit studentům k zopakování učiva před maturitními zkouškami nebo přijímacími zkouškami na vysokou školu. K přehlednosti prezentovaného učiva má přispět obsah na začátku knihy, osnova uvedená v úvodu každého okruhu i grafická úprava, ve které se střídá hlavní text s poznámkami. Úkolem poznámek je upozornit na zajímavosti ze života jednotlivých osobností, poskytnout vysvětlení terminologie a zprostředkovat odkaz na literární nebo internetový zdroj k doplnění si potřebných informací. Za každým tematickým okruhem se nacházejí otázky, jejichž úkolem je ověření nastudovaného učiva; správnost odpovědi si může student zkontrolovat v závěru publikace, kde také najde jmenný rejstřík. Za některými tematickými okruhy je dán prostor studentovi k napsání vlastních poznámek. Autorky jsou si vědomy, že publikace podává souhrn středoškolského učiva základů společenských věd, a proto ji doporučují používat v kombinaci s dalšími středoškolskými učebnicemi.

Třetí tematický okruh *Náboženství a filozofické proudy* (s. 126-137) tvoří dvě části: *Úvod do náboženství* a *Světová náboženství a filozofické školy*.

První část seznamuje se základními pojmy (religionistika, náboženství, teologie), dělením náboženství (teistické – neteistické, polyteistické – monoteistické, deismus – panteismus – henoteismus) a upozorňuje na náboženský synkretismus. Druhá část přináší v bodech historii vzniku, podstatné rysy nauky a praxe hlavních světových náboženství a

²⁰⁸ DUDÁK, V., a kol. *Občanská nauka pro střední odborné školy*, s. 322.

filozofických proudů: hinduismu, buddhismu, konfucianismu, taoismu, šintoismu, judaismu, křesťanství a islámu.

Učebnice stručně, věcně, výstižně podává výklad fenoménu náboženství a přehled nejdůležitějších charakteristik hlavních náboženství a nábožensko-filozofických systémů. Způsob zpracování tématu je zaměřen na zopakování a utřídění znalostí, nezahrnuje pobídku k zaujetí postoje studenta k dané problematice. Zcela chybí zpracování problematiky nových náboženských a duchovních směrů, tzn. pedagogové i studenti, kteří používají tuto učebnici, si musí tuto látku připravit z jiného materiálu.

DVOŘÁK, J., a kol. *Odmaturuj! ze společenských věd*. 1. aktualiz. vyd. Brno : DIDAKTIS, 2008. 256 s. ISBN 978-80-7358-122-0.

Publikace reaguje na požadavky MŠMT na reformu středoškolského vzdělávání a na zavádění celostátní maturity. V deseti kapitolách, členěných do podkapitol, předkládá souhrn středoškolského učiva vzdělávací oblasti základy společenských věd. Hlavní text doplňují poznámky umístěné ve sloupci na pravém okraji stránek, obsahují zajímavé informace a fotografie doplňujícího charakteru, k předkládané problematice. Snadnou orientaci v textu podporuje grafické odlišení hlavního textu od doplňujících poznámek a odkazů; nejdůležitější pojmy jsou navíc graficky zvýrazněny. Na začátku učebnice je zařazen podrobný obsah a na konci se nachází věcný a jmenný rejstřík. Jejím cílem je studentům usnadnit jak přípravu k maturitní zkoušce, tak k přijímacím zkouškám na vysoké školy.

Problematice náboženství a nových náboženských hnutí je věnována desátá kapitola „*Náboženství*“ (s. 247-251). V jejím úvodu je představena vědní disciplína religionistika a osnova se základními body předkládaného učiva.

V první podkapitole *Náboženství* autoři seznamují s fenoménem náboženství, jeho základními podobami (panteismus, polyteismus, monoteismus, deismus) a vůči nim vymezují ateismus; popisují předmět zkoumání teologie a religionistiky (rozlišení na historickou a srovnávací religionistiku). Ve druhé podkapitole *Hlavní světová náboženství* přináší dělení světových náboženství podle tradic (západní – judaismus, křesťanství a islám; východní – hinduismus, buddhismus) a charakterizují jednotlivá hlavní světová náboženství. Ve třetí podkapitole *Nová náboženská hnutí* prezentují nová náboženská hnutí; upozorňují na sektářské rysy některých z nich (autoritářské vedení, selekce informací a kontaktů s okolím, izolace od společnosti, uzavřenost organizace). Dále seznamují s jejich klasifikací do skupin podle původu (křesťanství, islám, východní náboženství, psychokulty, hnutí s okultním a magickým pozadím). V závěru upozorňují na jev fundamentalismus.

V poznámkovém aparátu se nacházejí informace k tématu (např. přihlášení se obyvatel ČR k nějaké formě náboženství ve sčítání lidu z roku 2001, slavení svátků apod.), které mají přispět k upoutání pozornosti studentů.

U této publikace kladně hodnotíme přehledné, věcné předložení látky. Naopak, nedostatkem je nezařazení úkolů k testování probraného učiva nebo otázek vybízejících studenty k zamyšlení v průběhu nebo na konci kapitoly. Též problematika nových náboženských a duchovních směrů by si zasloužila širší zpracování.

BLAŽKOVÁ, M., a kol. *Odmaturuj! ze společenských věd, TESTY*. 1.vyd. Brno : DIDAKTIS, 2008. 160 s. ISBN 978-80-7358-118-3

Uvedená publikace rozšiřuje a vhodně doplňuje vydanou aktualizovanou učebnici *Odmaturuj! ze společenských věd* (r. 2008); v záhlaví každého z deseti okruhů se nachází odkaz na relevantní téma a strany uvedené učebnice. Publikace sleduje testování učiva jednotlivých společenskovedních disciplín a prohloubení naučených znalostí. Většinu správných odpovědí na otázky v jednotlivých testech studenti naleznou v klíči umístěném v závěru publikace, nebo na portále www.didaktis.cz, kde je každá odpověď rozšířena o vysvětlení nebo doplňující informaci. V rámci každého testu jsou zařazeny s odpovídajícím popisem fotografie a ilustrace k tématu.

V závěru publikace se nachází přehledná tabulka, která obsahuje názvy kapitol a jejich přiřazení k jednotlivým obsahům vzdělávání a vzdělávacích oblastí v rámcových vzdělávacích programech pro gymnázia a pro střední odborné školy, katalog požadavků ke zkouškám společné části maturitní zkoušky – občanský a společenskovední základ pro základní i vyšší úroveň.

V desáté části knihy *Náboženství* (s. 155-158) se nachází 26 otázek k problematice náboženství a nových náboženských hnutí. Každá otázka obsahuje čtyři nabídky odpovědí, z nichž jen jedna je správná. Otázky 1-8 se vztahují k náboženství obecně a k typologii náboženství; otázky 9-23 se zaměřují na testování základních pojmů nauky víry jednotlivých hlavních náboženství; otázky 24-26 pak testují učivo týkající se nových náboženských hnutí (sektářské rysy, dělení těchto hnutí, porozumění pojmu náboženský fundamentalismus).

Obrázkový materiál přináší vyobrazení sochy boha úrody Peruna, fotografii krajiny z území dnešního Izraele jako místa vzniku křesťanství a 4 snímky chrámů a modliteben.

Součástí závěrečné tabulky (tabulka 5) je přiřazení kapitoly *Náboženství* k obsahům vzdělávání a vzdělávacích oblastí (uvedeny v závorce) v rámcových vzdělávacích programech pro gymnázia a pro střední odborné školy a ke katalogu požadavků k maturitní zkoušce.

Tabulka 5 Přiřazení kapitoly *Náboženství* k obsahům vzdělávání a vzdělávacích oblastí v rámcových vzdělávacích programech pro gymnázia a pro střední odborné školy a ke katalogu požadavků k maturitní zkoušce

Kapitola	RVP pro gymnaziální vzdělávání	RVP pro střední odborné vzdělávání	Katalog požadavků ke zkouškám společné části maturitní zkoušky - občanský a společenskovední základ	
			Základní úroveň	Vyšší úroveň
Náboženství	Úvod do filozofie a religionistiky (Člověk a společnost)	Člověk v lidském společenství (Společenskovední vzdělávání) Soudobý svět (praktická filozofie) (Společenskovední vzdělávání)	Člověk ve společnosti	Člověk a svět

Tato učebnice reaguje na absenci úkolů a otázek k zopakování učiva u předchozí publikace a řeší ji v plném rozsahu. Společné užití těchto dvou publikací poslouží studentům k prověření nabytých znalostí

VALENTA, M. *Občanská nauka pro střední odborné školy (1)*. 1. vyd. Praha : SPN, 1999. 183 s. ISBN 80-7235-080-3.

Tato učebnice je první částí třídílného souboru učebnic občanské nauky pro střední odborné školy a studijní obory středních odborných učilišť. Strukturu učebnice tvoří: obsah, úvod („*Stará krabice od doutníků - příběh ze života místo úvodu*“), čtyři tematické celky, které jsou členěny na kapitoly a v závěru uvedené souhrnné opakování učiva („*Vědomostní mapy*“) a metodické pokyny („*Metodické patero pro učitele i žáky*“). Každá z kapitol začíná krátkou povídkou, která navozuje konkrétní situaci a uvádí téma, jemuž je kapitola věnovaná; úkolem povídky je vyvolat diskuzi k danému tématu, hledání paralel přečtených příběhů a vlastních životních zážitků žáků, uvedení důležitých poznatků a učiva. S částí nazvanou „*OČ TU BĚŽÍ?*“ je určena studentům k tichému čtení. Pak následuje sada otázek „*HLEDÁME ODPOVĚDI*“, na kterou by měli studenti reagovat. Význam otázek nespočívá jen v osvojení příslušných vědomostí, ale také usiluje o budování a nácvik postojů, ovlivnění zájmu a sociálních dovedností žáků. Oddíl s názvem „*ZAPAMATUJTE SI*“ shrnuje probrané učivo a slouží k připomenutí a zobecnění učiva. V závěru každé kapitoly se nachází množství úkolů k prověření probrané látky a námětů k individuální nebo skupinové práci studentů („*NÁMĚTY NA ČINNOSTI PRO ODVÁŽNÉ*“). Text doplňují ilustrace Vladimíra Renčina. Názvy kapitol a termíny jsou od ostatního textu odlišeny barevně i typem písma.

V rámci prvního tematického celku *Člověk v lidském společenství* je zařazena v pořadí pátá kapitola „...pro všechny ty, které zemřely vyslečené do naha“ aneb „Náboženská víra, duchovní život člověka a vliv náboženských sekt na lidi“ (s. 71-82). Úvodní příběh je o mladé dívce, která vystoupila z křesťanského sboru a vstoupila do sekty. Níže uvedené otázky pak motivují studenty k zamyšlení nad významem náboženské víry v životě člověka, možnostmi jejího zneužití, nebezpečím sekt. Výklad pak seznamuje s hlavními znaky sekt (např. autoritářství, elitářství) a některými sektami, které se vyskytují na našem území. Další mini příběhy pak upozorňují jednak na pozitivní přínos víry (nalezení smyslu života) a jednak na možnost řešení krizové situace člověkem bez víry. V oddíle „ZAPAMATUJTE SI“ autor poukazuje na kladnou hodnotu náboženské víry, která „...obohacuje život o další duchovní dimenzi, přináší radost, sílu a naději, pocit jistoty, pomáhá s výchovou dětí a může mít i jistý léčebný vliv“²⁰⁹; zároveň s poukazem na historii varuje před zneužitím náboženské víry člověka, jehož důsledkem je omezení lidských práv a svobod. V této souvislosti prezentuje sekty jako zneužití víry a duchovního života člověka, ale na druhou stranu si všímá i některých kladných rysů jejich činnosti (např. odmítání alkoholu a drog, praxe zdravého životního stylu a ekologického přístupu k životu). V samotném závěru zaznívá výzva k toleranci a vzájemnému pochopení v otázkách víry jako prostředků pro klidné soužití lidí. V oddíle „NÁMĚTY NA ČINNOSTI PRO ODVÁŽNÉ“ navrhuje práci ve skupinách, která je určena k opakování základních pojmů, vztahujících se k světovým náboženstvím.

Učebnice je velmi propracovaná svým úzkým propojením teorie a praxe, která vychází z běžného lidského života, známého studentům. Příběhy, v nichž se odráží lidská zkušenost s prožíváním víry, a následně uvedené otázky a úkoly vyvolávají podněty k zamyšlení nad úlohou náboženství v životě jedince i společnosti a k zaujmutí vlastních postojů. Pohled autora na nové náboženské a duchovní směry, které považuje za sekty, je převážně negativní, z textu zaznívá varování před vstupem a členstvím v nich. Zařazené obrázky, resp. karikatury, mají upoutat pozornost studentů. Učebnici doporučujeme k jejímu užívání při výuce studentů středních odborných škol, ale je nutné z dalších materiálů doplnit předkládanou látku o informace, které přispějí k rozšíření a prohloubení poznatků v oblasti náboženství a nových náboženských a duchovních směrů.

²⁰⁹ VALENTA, M. *Občanská nauka pro střední odborné školy (1)*. Praha : SPN, 1999, s. 81.

JIRÁSKOVÁ, V. *Občan v demokratické společnosti*. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 1999. 311 s. ISBN 80-85-850-78-8.

Učebnice vznikla na základě dialogu autorky se středoškolskými učiteli občanské výchovy a základů společenských věd. Nepředkládá jednotlivě vědní obory (sociologii, psychologii, právo, filozofii,...), ale snaží se o interdisciplinární přístup, který podporuje její úmysl při tvorbě knihy - nabídnout a poskytnout studentům jako občanům orientaci ve společenském systému (demokracii), v němž žijí. V šesti kapitolách, členěných do podkapitol, autorka zpracovává problematiku stěžejních témat pro výchovu k občanství. V první kapitole přibližuje hlavní pojmy „*občan, občanství, občanská společnost, stát*“ a seznamuje ústavním systémem ČR. Dále se věnuje vztahům v rodině, zaměstnání, problematice trestní odpovědnosti, soudům, úřadům a politickým otázkám.

Téma každé podkapitoly uvádí situační příběh, který zachycuje konkrétní událost z běžného života; následuje výklad k tématu. Hlavní myšlenky jsou shrnuty v orámované části. Na závěr každé kapitoly je zařazen oddíl „*ZAPAMATUJTE SI*“, který je strukturován ve formě otázka – odpověď. Následuje „*Metodický list*“, který obsahuje zadání k vypracování konkrétního úkolu (např. vypracování stanov občanského sdružení, vyplnění formulářů různých žádostí předkládaných na úřadech,...), a nabídka didaktické hry.

Téma náboženství a nových náboženských a duchovních směrů autorka předkládá v první kapitole „*Občan, občanská společnost a stát*“ v podkapitole 2.1 „*Zájmová samospráva*“, a to v právním kontextu. Důraz klade na právo občanů na projev a šíření náboženství nebo víry, zmiňuje zákon č. 308/1991 Sb., O svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností, který upravuje postavení, registraci a zrušení církví a náboženských společností v ČR. Ve druhé kapitole „*Občan a rodina*“, v podkapitole 2.1 „*Doba trvání manželství*“ se pak setkáváme podruhé v této učebnici s tematikou vázanou na náboženství, kdy autorka prezentuje dva způsoby vzniku manželství: občanský nebo církevní sňatek.

Knihy podle autorky je primárně určena pro učitele základů společenských věd a občanské nauky, sekundárně potom pro studenty zejména gymnázií. Vzhledem k jejímu obsahu bychom ji doporučili studentům středních odborných škol, protože je v souladu s učivem vzdělávací oblasti *Společenskovední vzdělávání*, výchovou k demokratickému občanství. Kladně hodnotíme snahu autorky seznámit studenty se základními situacemi, nevyjímaje krizové chvíle (např. ztráta zaměstnání apod.), v nichž se ocitá občan v demokratické společnosti, a učit je hledat jejich řešení na modelových situacích. Dále, podporuje u studentů pozitivní přístup k sobě samým (např. čestné jednání, konstruktivní

přístup v poznávání a práci apod.), vede je k získání společenských dovedností a přístupů (např. respekt k důstojnosti člověka, tolerance a smysl pro spravedlnost, odpovědnost apod.). Jako deficit učebnice spatřujeme velké množství předkládaných informací a jejich nepřehledné zpracování. Zkoumaná problematika náboženství a nových náboženských a duchovních směrů v knize není téměř vůbec obsažena, zdá se, že autorka náboženství, církvím a náboženským společnostem nepřisuzuje patřičný význam a roli v demokratické společnosti.

Všechny učebnice, s výjimkou poslední uvedené publikace, se věnují otázkám tradičních a nových náboženských a duchovních směrů. Kromě zprostředkování informací studentům obsahují podněty k zaujetí jejich vlastních postojů k daným problémům. V prezentaci hlavních světových náboženství není pozornost soustředěna jen na křesťanství, ale téměř stejný prostor je dán popisu všech ostatních. Ve všech učebnicích je hodnocen přínos náboženství pro život jednotlivce a společnosti a utváření kultury. V učebnicích, vydaných v 90. letech 20. století, převažuje negativní hodnocení nových náboženských a duchovních směrů, které se projevuje v jejich jednotném označení „*seky*“ a v jednostranně zaměřeném výkladu na jejich sektářské rysy. Posun v pohledu na tyto směry je zřejmý ve vydaných učebnicích v prvním desetiletí 21. století, ve kterých se autoři snaží tuto látku s většími či menšími úspěchy předkládat objektivně: podporují pochopení názorů a jednání členů nových náboženských a duchovních směrů a vedou k náboženské toleranci.

4 EMPIRICKÁ ČÁST DISERTAČNÍ PRÁCE

Obsahem druhé části disertační práce, tj. empirické části, je realizovaný vlastní pedagogický výzkum.

4.1 Metodika pedagogického výzkumu

Podstatou realizovaného pedagogického výzkumu je stanovení problému, formulace hypotéz, sběr a třídění dat, následné testování hypotéz, vyvození závěrů a jejich prezentace. Součástí hodnocení výsledků šetření je také jejich srovnání s podobně zaměřenými, již dříve provedenými výzkumy.

4.1.1 Formulace hlavního výzkumného problému a vymezení cílů výzkumu

Výzkum se zabývá řešením problému: Které skupiny adolescentů z hlediska vybraných středních škol projevují zájem o náboženství a jsou ovlivnitelné působením nových náboženských a duchovních směrů?

Cílem výzkumu je zjistit zájem středoškolské mládeže o náboženství a nové náboženské a duchovní směry, její všeobecnou informovanost v této oblasti a osobní zkušenosti s novými náboženskými a duchovními směry ve spojitosti s typem střední školy (tj. církevní gymnázium, gymnázium, střední odborná škola), kterou studuje.

Dosažení hlavního cíle je podmíněno naplněním níže uvedených dílčích cílů:

- Zjistit projevy religiozity v názorech a chování středoškolské mládeže v souvislosti s typem střední školy, kterou studuje.
- Zjistit zájem středoškolské mládeže o náboženství a nové náboženské a duchovní směry ve spojitosti s typem střední školy, který studuje.
- Zjistit všeobecnou informovanost o náboženství a nových náboženských a duchovních směrech u středoškolské mládeže ve spojení s typem střední školy, kterou studuje.
- Zjistit zkušenosti středoškolské mládeže ze setkání s členy nových náboženských a duchovních směrů v závislosti na typu střední školy, který studuje.

- Zjistit hodnocení ovlivnitelnosti sociálních skupin a důvodů pro členství v nových náboženských a duchovních směrech středoškolskou mládeží ve vztahu s typem střední školy, který studuje.
- Zjistit hodnocení středoškolskou mládeží vlivů nových náboženských a duchovních směrů a případných jejich rizik pro jedince a společnost v souvislosti s typem střední školy, který studuje.

4.1.2 Stanovení hypotéz

Před samotnou realizací výzkumu stanovujeme věcné hypotézy, jejichž platnost pak bude potvrzena, případně vyvrácena.

H₁: Projevy religiozity v názorech a chování středoškolské mládeže souvisí s typem střední školy, který studuje.

H₂: Povědomí o významu osobností náboženského a duchovního života a zájem o náboženství a o nové náboženské a duchovní směry u středoškolské mládeže je v závislosti na typu střední školy, který studuje.

H₃: Využití informačních zdrojů, hodnocení objektivitu a reakce na informace o nových náboženských a duchovních směrech se u středoškolské mládeže liší v závislosti na typu střední školy, který studuje.

H₄: Zkušenost se setkáním s členem nových náboženských a duchovních směrů a její hodnocení středoškolskou mládeží je v závislosti na typu střední školy, který studuje.

H₅: V hodnocení ovlivnitelnosti sociálních skupin a důvodů pro členství v nových náboženských a duchovních směrech středoškolskou mládeží se uplatňuje typ střední školy, který studuje.

H₆: V přípouštění možnosti negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů a jejich rizik pro jednotlivce a společnost středoškolskou mládeží se projevuje typ střední školy, který studuje.

4.1.3 Popis výzkumného vzorku

Základní soubor tvoří střední školy v Olomouckém kraji, které nabízí aspoň jeden čtyřletý studijní obor, ukončený maturitní zkouškou. Z tohoto základního souboru vybíráme

reprezentativní soubor (vzorek), u kterého zjišťujeme potřebné údaje v rámci výzkumného šetření.

Vzhledem k výzkumnému problému volíme stratifikovaný výběr. Všechny střední školy v Olomouckém kraji rozdělujeme do následujících podskupin:

1. podskupina - církevní gymnázia,
2. podskupina - gymnázia,
3. podskupina - střední odborné školy.

Z každé této podskupiny poté náhodně (mechanickým losováním) vybíráme Cyrilometodějské gymnázium Prostějov a Církevní gymnázium Německého řádu, s. r. o. v Olomouci (církevní gymnázia), Gymnázium Jakuba Škody Přerov a Gymnázium Jana Blahoslava v Přerově (veřejná gymnázia), Soukromou střední odbornou školu živnostenskou Přerov a Střední školu gastronomie a služeb Přerov (střední odborné školy).

Výzkumné šetření provádíme mezi studenty všech ročníků vybraných středních škol a výzkumný vzorek (celkem 583 studentů) považujeme za dostačující a reprezentativní pro celý základní soubor.

Výše uvedeným výběrem středoškolských zařízení zjišťujeme, které skupiny adolescentů z hlediska vzdělávacích institucí mohou více projevovat zájem o náboženství a jsou více ovlivnitelné působením nových náboženských a duchovních směrů.

4.1.4 Prezentace základních metod výzkumu

Vzhledem k povaze zkoumaného problému pro získání uceleného popisu skutečnosti volíme kvantitativní a kvalitativní šetření, kdy kvantitativní výzkum je stěžejní a kvalitativní má doplňující charakter.

Ke sběru dat použijeme metodu kvantitativního výzkumu, který realizujeme pomocí dotazníků, jejichž účelem je získat od studentů středních škol informace o jejich mínění pomocí připravených otázek. Dále provádíme kvalitativní výzkum ve formě volného rozhovoru s respondenty, který slouží k objektivizaci dat získaných dotazníkem

Kvantitativní výzkum (listopad 2010 – červen 2011)

1. Předvýzkum, uskutečněný v listopadu 2010 na Soukromé střední odborné škole živnostenské Přerov formou dotazníku u 49 studentů třetích ročníků, sledoval:

- a) získání nejfrekventovanějších typů odpovědí pro vytvoření položek uzavřeného nebo polouzavřeného typu;
 - b) zjištění, zda otázky jsou položeny jasně, srozumitelně a jednoznačně;
 - c) přesnější formulaci hypotéz.
2. Vlastní výzkum (duben – červen 2011) pak provádíme osobně pomocí dotazníku u studentů církevních gymnázií v rámci výuky předmětu náboženství a na ostatních školách během výuky základů společenských věd.

Kvalitativní výzkum (duben 2010 – červen 2011) probíhá paralelně s kvantitativním výzkumem formou volného rozhovoru se studenty vybraných středních škol během výuky předmětů společenskovedního základu.

Dotazník obsahuje celkem 22 položek,²¹⁰ které lze rozdělit do sedmi částí:

1. první baterie položek je zaměřena na zjištění projevů religiozity v názorech a chování středoškolské mládeže (položky 1, 2, 3, 4, 5, 6);
2. druhá baterie položek je orientována na šetření povědomí o významu osobností náboženského a duchovního života a zájem o náboženství a o nové náboženské a duchovní směry u středoškolské mládeže (položky 7, 8, 9);
3. třetí baterie položek se zabývá zjišťováním údajů o informovanosti středoškolských studentů o nových náboženských a duchovních směrech (položky 10, 11, 12);
4. čtvrtá baterie položek se zaměřuje na šetření vlastních zkušeností studentů středních škol s novými náboženskými a duchovními směry (položky 13, 14, 15);
5. pátá baterie položek zkoumá názory středoškoláků na vliv nových náboženských a duchovních směrů na jednotlivé sociální skupiny a důvody pro členství v těchto hnutích (položky 16, 17);
6. šestá baterie položek řeší otázku povědomí středoškoláků o možných negativních vlivech nových náboženských a duchovních směrů a jejich rizik pro jednotlivce a společnost (18, 19);
7. poslední baterie položek se orientuje na obecné informace o respondentovi - typ střední školy, kterou navštěvuje, věk a pohlaví (položky A-C);

²¹⁰ Srov. Příloha 3: Dotazník.

V dotazníku jsou použity položky

- otevřené (14, 15), uzavřené (2, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 16, 17, 18, 19, A, B, C) a polouzavřené (1, 5, 6);
- z uzavřených a polouzavřených položek: dichotomické (13, C) a polytomické (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 16, 17, 18, 19, 20, A, B);
- výběrové (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 15, 18, A, B, C) a škálové (10, 11, 16, 17, 19).

Při koncipování dotazníku jsme inspirováni metodami, použitými již v dříve uskutečněných podobně zaměřených výzkumných šetření. Konkrétně, firma INSOMA realizovala v letech 1997-1998 výzkum *Spiritualita a mládež*, ve kterém její pracovníci pomocí standardizovaného rozhovoru se snažili zmapovat duchovní život mládeže ve věku 15 – 30 let;²¹¹ některé výsledky tohoto výzkumu a dalších, podobně zaměřených šetření, pak byly zveřejněny v referátu P. Saka v roce 2003 *Globalizace a nová spiritualita*;²¹² V. Řešetková, studentka Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, ve své bakalářské práci *Rizika sekt a sektářství* se zabývala zjišťováním míry informovanosti, poznatků a zkušeností studentů Arcibiskupského gymnázia Kroměříž a Arcibiskupského gymnázia Velehrad o sektách (podzim 2009).²¹³

Položky 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9 dotazníku, užitého v této disertační práci, vznikají úpravou některých položek standardizovaného rozhovoru, který byl uplatněn ve výzkumu *Spiritualita a mládež* aj.

Položky 10, 12, 13, 16, 17, 18, 19 našeho dotazníku jsou vytvořeny úpravou některých položek dotazníku, který byl součástí bakalářské práce V. Řešetkové.

Rozdáváme celkem 583 dotazníků a stejný počet vyplněných se vrací nazpět (tedy 583 = 100 %), z toho z církevních gymnázií 185 dotazníků, z veřejných gymnázií 206 dotazníků a ze středních odborných škol 192 dotazníků.

²¹¹ Srov. INSOMA. *Spiritualita a mládež*. Grant MŠMT, 1997, 1998 [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=4&d_1=research&d_2=spirit>.

²¹² Srov. SAK, P. *Globalizace a nová spiritualita*. Příspěvek na mezinárodní konferenci *Výchovu rozumem obohatit o rozměr srdce a úcty ke všemu živému*, Praha 12.-14. září 2003. [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=paper&d_2=global_spirit>.

²¹³ Srov. ŘEŠETKOVÁ, V. *Rizika sekt a sektářství*. Bakalářská práce, obhájená na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně v roce 2011. [online]. [cit. 2010-12-02]. Dostupné na www: <<http://theses.cz/id/4gxxjx/>>.

4.1.5 Zpracování a vyhodnocení získaných dat

Shromážděná data třídíme, zpracováváme a vyhodnocujeme. Cílem tohoto procesu je potvrzení (odmítnutí) hypotéz. Výsledky jsou zpracovány v PC programech *Excel* a *Statistica*.

Před statistickým zpracováním výsledků provádíme kategorizaci odpovědí a kódování položek a odpovědí. Při zpracování výsledků použijeme třídění prvního a druhého stupně.

1. V rámci třídění prvního stupně sestavujeme tabulky četností (výpočet absolutní a relativní četnosti) a graficky znázorňujeme naměřená data (histogramy četností; výsečové diagramy pro zachycení věku a pohlaví respondentů, typu středních škol). Dále zjišťujeme charakteristiky polohy a rozptylu (u nominálních dat výpočet nominální variance a normované nominální variance).
2. Ve třídění druhého stupně sestavujeme kontingenční tabulky a formulujeme nulové a alternativní hypotézy. U každé kontingenční tabulky provádíme výpočet hodnoty testového kritéria chí-kvadrát a normovaného koeficientu kontingence a pro interpretaci vztahů uvnitř tabulky použijeme znaménkové schéma.

Výsledky výzkumného šetření pak porovnáváme s výsledky podobně zaměřených výzkumů, jejichž metody sběru dat nám byly inspirací při koncipování dotazníku.²¹⁴

Poté podáme přesný popis zkoumané skutečnosti, konstatujeme potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz. Poukážeme na souvislosti, jejich význam, zvláštnosti a nové poznatky z nich vyplývající. Vyvodíme zobecňující závěry pro pedagogickou teorii a praxi.

²¹⁴ Srov. 4.1.4 Prezentace základních metod výzkumu.

4.2 Analýza a vyhodnocení výsledků prvního třídění

Položka A: Typ střední školy (SŠ)

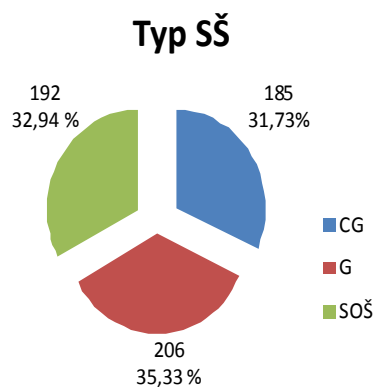
Tabulka 6 Typ SŠ

Typ SŠ	n_i	f_i (%)	Variační poměr
1. Církevní gymnázium	185	31,73	0,68
2. Veřejné gymnázium	206	35,33	0,65
3. Střední odborná škola	192	32,94	0,67
Σ	583	100,0	

Nominální variance = 0,67

Normovaná nominální variance = 1,00

Graf 6 Typ SŠ

Z 583 respondentů (100 %) jich 185 (31,73 %) navštěvuje církevní gymnázia, 206 (35,33 %) veřejná gymnázia a 192 (32,94 %) střední odborné školy.

Položka B: Věk respondentů SŠ

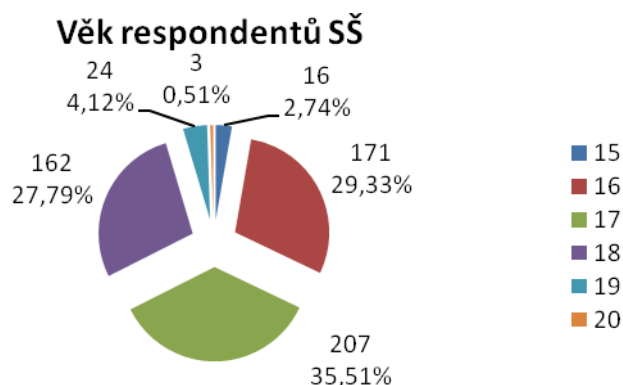
Tabulka 7 Věk respondentů SŠ

Věk	n_i	f_i (%)	Variační poměr
1. 15	16	2,74	0,97
2. 16	171	29,33	0,71
3. 17	207	35,51	0,64
4. 18	162	27,79	0,72
5. 19	24	4,12	0,96
6. 20	3	0,51	0,995
Σ	583	100,0	

Nominální variance = 0,71

Normovaná nominální variance = 0,85

Graf 7 Věk respondentů SŠ

Z 583 respondentů (100 %) je 16 (2,74 %) studentů ve věku 15 let a 171 středoškoláků (29,33 %) ve věku 16 let. 17 let dosahuje 207 dospívajících (35,51 %) a 18 let 162 mladých lidí (27,79 %). 24 adolescentů (4,12 %) se nachází ve věku 19 let a 3 studenti (0,51 %) mají 20 let.

Položka C: Pohlaví respondentů SŠ

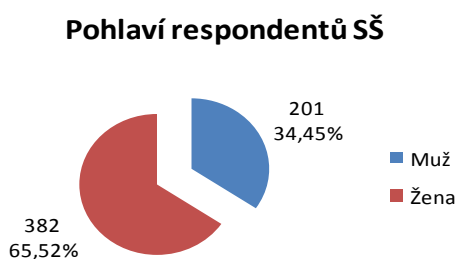
Tabulka 8 Pohlaví respondentů SŠ

Pohlaví	n_i	f_i (%)	Variační poměr
1. Muž	201	34,45	0,66
2. Žena	382	65,52	0,34
Σ	583	100,0	

Nominální variance = 0,45

Normovaná nominální variance = 0,90

Graf 8 Pohlaví respondentů SŠ

Z 583 respondentů (100 %) je 201 mužů (34,45 %) a 382 žen (65,52 %).

Položka 1: Jak byste charakterizoval(-a) svůj světový názor?

Tabulka 9 Světový názor respondentů SŠ

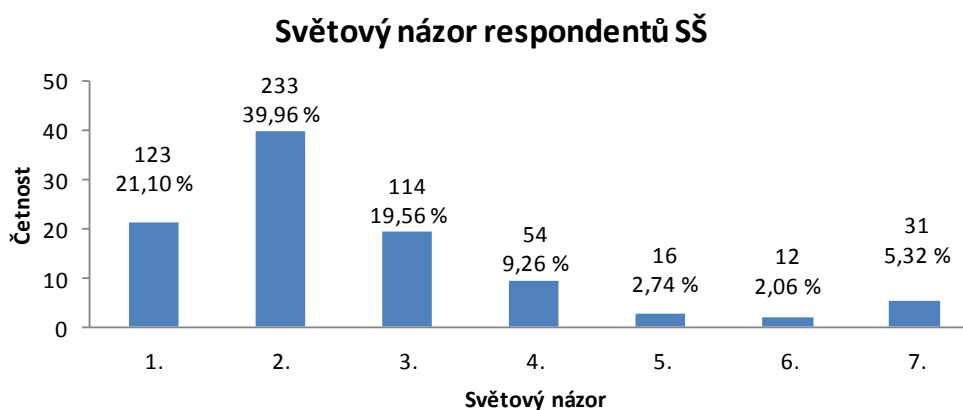
Světový názor	n_i	f_i (%)	Variační poměr
1. Jsem nevěřící, svět má materiální povahu, nevěřím v nic, co by nemělo svoji příčinu ve hmotném světě.	123	21,10	0,79
2. Nevěřím v Boha, ale věřím v existenci jevů, které nelze materialisticky vysvětlit.	233	39,96	0,60
3. Věřím v osobního Boha, který stvořil svět a zasahuje do jeho běhu.	114	19,56	0,80
4. Věřím v osobního Boha, který stvořil svět, ale dále do něho nezasahuje, svět se řídí svými zákony.	54	9,26	0,91
5. Věřím v duchovní podstatu světa, Nejvyšší princip (Boha) však nechápu osobně. Není nic mimo Boha, veškeré bytí existuje pouze v Bohu.	16	2,74	0,97
6. Jiný názor.	12	2,06	0,97
7. Nevím, nepřemýšlel(-a) jsem o tom.	31	5,32	0,95
Σ	583	100,0	

Nominální variance = 0,75

Normovaná nominální variance = 0,88

Modus (kategorie) = 2; nevěřím v Boha, ale věřím v existenci jevů, které nelze materialisticky vysvětlit

Graf 9 Světový názor respondentů SŠ

Z 583 respondentů nejpočetnější skupinu 233 studentů (39,96 %) tvoří adolescenti, kteří se sice považují za ateisty, ale zároveň věří v existenci materialisticky nevysvětlitelných jevů. Druhou nejpočetnější skupinou je 123 adolescentů (21,10 %), kteří se pokládají za ateisty. V pořadí třetí velkou skupinu představuje 114 středoškoláků (19,56 %), zastávajících křesťanský názor - věří v osobního Boha, který stvořil svět a zasahuje do jeho běhu. 54 dospívajících (9,26 %) věří v osobního Boha - stvořitele, který ale do běhu světa nezasahuje a svět se řídí svými zákony. Duchovní podstatu světa vyznává 16 mladých lidí (2,74 %). 31 respondentů (5,32 %) dosud nepřemýšlelo o světonázorové otázce a 12 studentů (2,06 %) uvádí jiný názor.

Položka 2: Kde lze především nalézt Boha (Nejvyšší princip, transcendentno apod.)?

Tabulka 10 Alokace Boha (Nejvyššího principu, transcendentna apod.) u respondentů SŠ

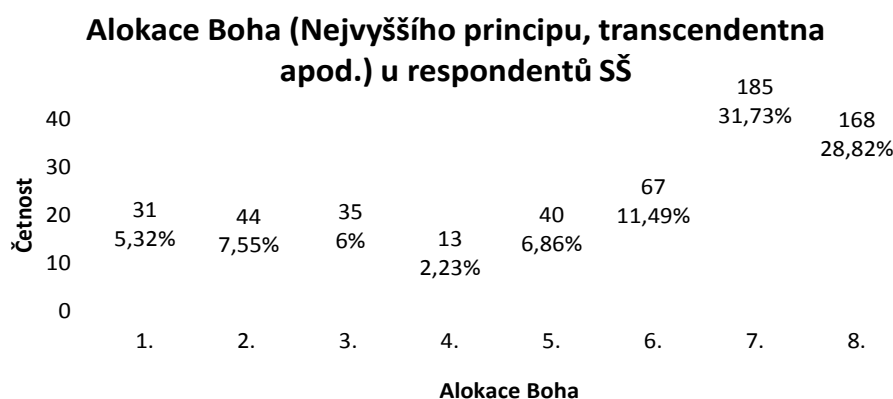
Alokace	n_i	f_i (%)	Variační poměr
1. Sám v kostele.	31	5,32	0,95
2. V kostele při mši či jiném obřadu.	44	7,55	0,92
3. Ve společenství stejně věřících.	35	6,00	0,94
4. Ve společnosti kněze.	13	2,23	0,98
5. Při studiu Bible či jiné knihy.	40	6,86	0,93
6. V přírodě.	67	11,49	0,89
7. V sobě.	185	31,73	0,68
8. Nikde.	168	28,82	0,71
Σ	583	100,0	

Nominální variance = 0,79

Normovaná nominální variance = 0,90

Modus (kategorie) = 7; v sobě

Graf 10 Alokace Boha (Nejvyššího principu, transcendentna apod.) u respondentů SŠ

Z 583 respondentů nejvíce, tj. 185 studentů (31,73 %), zastává introspektivní názor, že Boha lze nalézt v sobě. Naopak, 168 adolescentů (28,32 %) se domnívá, že Boha nelze vůbec najít. 67 dospívajících (11,49 %) odpovědí „v přírodě“ upřednostňuje přírodní romanticko-citovou spirituální orientaci. 44 středoškoláků (7,55 %) preferuje rituální přístup a Boha nachází v kostele při mši či jiném náboženském obřadu. 40 studentů (6,86 %) se kloní k intelektuální spirituální orientaci a myslí se, že Boha lze nalézt při studiu Bible nebo jiné duchovní literatury. 35 studentů (6 %) se názorem „ve společenství stejně věřících“ hlásí k sociálně spirituální orientaci. 31 studentů (5,32 %) dává přednost odpovědi „sám v kostele“, která vyjadřuje specifickou introvertní duchovní orientaci a která představuje kombinaci dvou odpovědí „v kostele při mši či jiném náboženském obřadu“ a „v sobě“. Pro 13 mladých lidí (2,23 %) při hledání a nalézání Boha má rozhodující roli kněz.

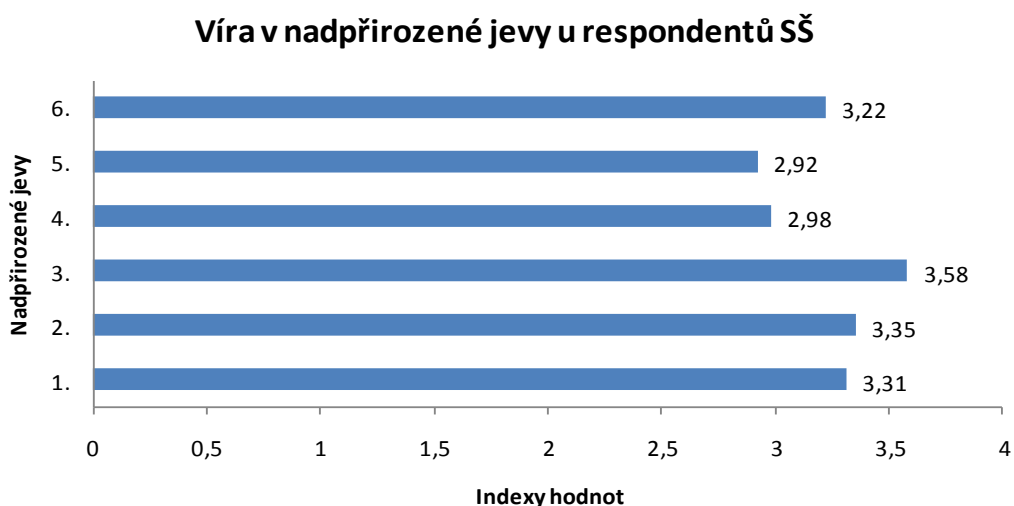
Položka 3: Věříte, že se mohou vyskytovat nadpřirozené jevy?

Tabulka 11 Víra v nadpřirozené jevy u respondentů SŠ

Škála (5 stupňů): 1 - rozhodně NE, 2 - NE, 3 - nevím, 4 - ANO, 5 - rozhodně ANO

Nadpřirozené jevy	1	2	3	4	5	Σ	Vážený průměr	Medián (stupeň)	Modus (stupeň)	Směrodatná odchylka
1. Předvídání - věštcí	82	131	64	138	168	583	3,31	4	5	1,44
2. Amulety pro štěstí	68	121	99	130	165	583	3,35	4	5	1,38
3. Horoskopy	63	94	69	158	199	583	3,58	4	5	1,37
4. Léčitelé	88	113	206	73	103	583	2,98	3	3	1,28
5. Zázraky	117	147	97	108	114	583	2,92	3	2	1,42
6. Andělé, démoni	93	108	100	140	142	583	3,22	3	5	1,41

Graf 11 Víra v nadpřirozené jevy u respondentů SŠ

První místo v hodnocení víry v nadpřirozené jevy středoškoláky patří víře v ovlivňování lidského života hvězdnými znameními a horoskopy s indexem 3,58. Druhé místo zaujímají amulety pro štěstí - index 3,35. Na třetím místě je předvídání - věštcí mohou předvídat budoucnost s indexem 3,31. Na čtvrtém místě se nachází víra v existenci andělů a démonů - index 3,22. Léčitelé mají pátou pozici s indexem 2,98. Poslední místo náleží víře v náboženské zázraky - index 2,92.

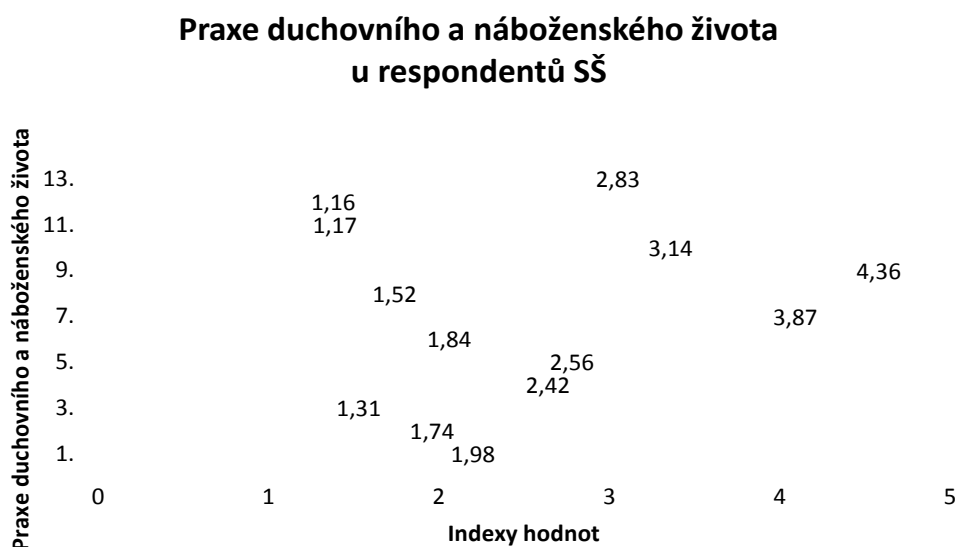
Položka 4: *Praktikoval(-a) jste někdy některou z uvedených forem duchovního a náboženského života? Pokud ano, jak často?*

Tabulka 12 Praxe duchovního a náboženského života u respondentů SŠ

Škála (7 stupňů): 1 - nikdy; 2 - pouze několikrát; 3 - dříve často, ale již dlouho ne; 4 - alespoň 1x za rok; 5 - alespoň 1x za měsíc; 6 - alespoň 1x za týden; 7 - každý den.

Praxe	1	2	3	4	5	6	7	Σ	Vážený průměr	Medián (stupeň)	Modus (stupeň)	Směrodatná odchylka
1. Astrologie	380	66	16	56	33	18	14	583	1,98	1	1	1,63
2. Cvičení jógy	351	144	28	26	22	8	4	583	1,74	1	1	1,22
3. Cvičení taiči	488	63	2	11	15	1	3	583	1,31	1	1	0,91
4. Četba náb. a duch. literatury	239	160	35	55	56	21	17	583	2,42	2	1	1,69
5. Dodržování příkazů církve...	356	59	18	10	4	49	87	583	2,56	1	1	2,35
6. Duch. osobní vedení knězem...	412	47	30	29	31	32	2	583	1,84	1	1	1,54
7. Důsledné uplatňování lásky...	174	88	17	32	58	64	150	583	3,87	3	1	2,48
8. Magie	444	64	31	20	11	8	5	583	1,52	1	1	1,15
9. Mravné chování a život	138	73	21	29	47	79	196	583	4,36	4	7	2,49
10. Modlitba	213	115	35	38	38	66	78	583	3,14	2	1	2,26
11. Mantry	533	34	3	4	2	6	1	583	1,17	1	1	0,70
12. Silvova metoda...	545	15	10	1	4	5	3	583	1,16	1	1	0,77
13. Účast na náb. obřadech	232	95	30	92	36	90	8	583	2,83	2	1	1,93

Graf 12 Praxe duchovního a náboženského života u respondentů SŠ

Na prvním místě v hodnocení praxe duchovního a náboženského života středoškoláky se nachází aktivita „*mravné chování a život*“ s indexem 4,36. Na druhém místě pak je podobná praxe – „*důsledné uplatňování principu lásky a dobra ve vlastním myšlení a jednání*“ s indexem 3,87. Třetí místo zaujímá „*modlitba v duchu či nahlas vyslovená*“ - index 3,14. Čtvrté místo náleží aktivitě „*účast na náboženských obřadech*“ - index 2,83. Páté místo patří praxi „*dodržování příkazů církve, sekty, duchovního společenství*“ s indexem 2,56. Na šestém místě je „*četba náboženské a duchovní literatury*“ s indexem 2,42. Jako sedmá se řadí „*astrologie*“ - index 1,98. Osmé místo přísluší aktivitě „*duchovní osobní vedení knězem, duchovním učitelem, vůdcem*“ – index 1,84. Deváté v pořadí je „*cvičení jógy*“ s indexem 1,74. Nad stanovenou hranicí významu forem duchovního a náboženského života u středoškolských studentů, nad indexem 1,5, se nachází „*magie*“, která s indexem 1,52 zaujímá desáté místo.

Položka 5: Jaký máte názor na posmrtný život?

Tabulka 13 Názor na posmrtný život u respondentů SŠ

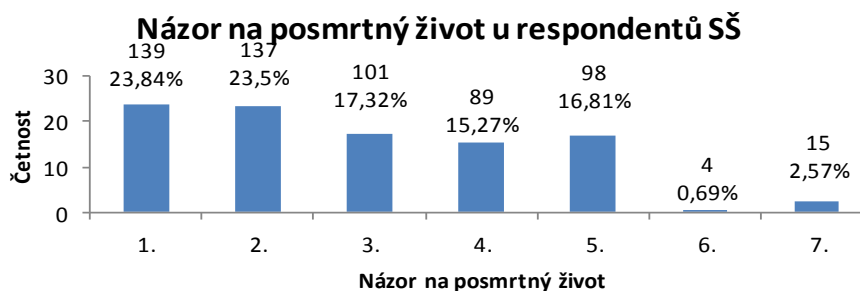
Názor na posmrtný život		n_i	f_i (%)	Variační poměr
1.	Smrtí člověka jeho existence končí, po smrti nic neexistuje.	139	23,84	0,76
2.	Existuje posmrtný život.	137	23,50	0,76
3.	Věřím, že je život po smrti a věřím v poslední soud a vzkříšení.	101	17,32	0,83
4.	Po smrti se může člověk znovu narodit jako jiný člověk na tomto světě.	89	15,27	0,85
5.	Po smrti se může člověk znovu narodit v jakékoli formě života (i nehmotné) na tomto světě nebo kdekoli jinde.	98	16,81	0,83
6.	Jiný názor.	4	0,69	0,99
7.	Nevím, nepřemýšlel(-a) jsem o tom.	15	2,57	0,97
Σ		583	100,0	

Nominální variance = 0,81

Normovaná nominální variance = 0,95

Modus (kategorie) = 1; smrtí člověka jeho existence končí, po smrti nic neexistuje

Graf 13 Názor na posmrtný život u respondentů SŠ

Z 583 respondentů je nejvíce z nich, tj. 139 studentů (23,84 %), přesvědčeno, že posmrtný život neexistuje. Naopak, 137 středoškoláků (23,50 %) se domnívá, že je posmrtný život. 101 adolescentů (17,32 %) zastává křesťanský - katolický názor, „*Věřím, že je život po smrti a věřím v poslední soud a vzkříšení*“. 98 dotázaných (16,81 %) je přesvědčeno, že po smrti se může člověk znovu narodit v jakékoli formě života (i nehmotné) na tomto světě nebo kdekoli jinde; tento názor nevyjadřuje ani reinkarnaci, ani křesťanské pojetí posmrtného života, představuje myšlenku o určité duchovní kontinuitě člověka. 89 dospívajících (15,27 %) věří v reinkarnaci, kterou předkládá hinduismus. S velkým odstupem, pak 15 studujících (2,57 %) nemá názor na posmrtný život a jen 4 respondenti (0,69 %) zastávají jiný názor.

Položka 6: Kdo podle Vás byl Ježíš?

Tabulka 14 Názor na osobnost Ježíše u respondentů SŠ

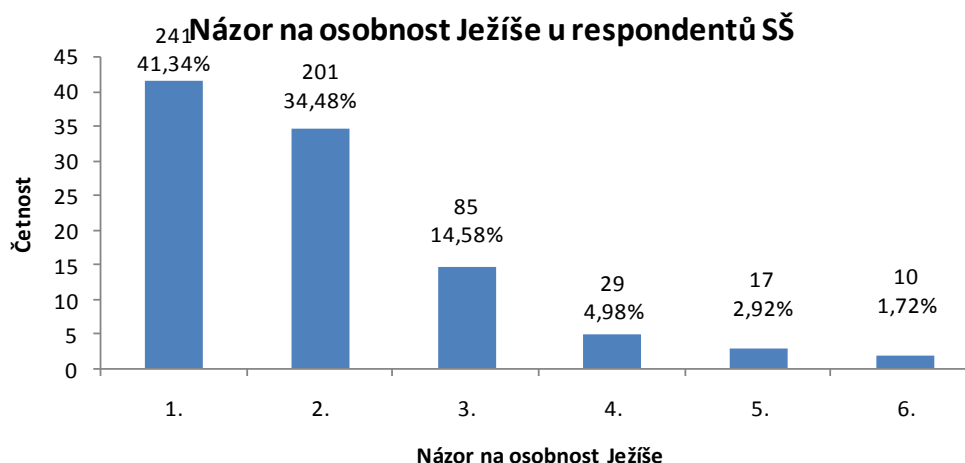
Názor na osobnost Ježíše	n_i	f_i (%)	Variační poměr
1. Boží Syn	241	41,34	0,59
2. Velký duchovní vůdce a učitel	201	34,48	0,66
3. Místní politický a náboženský fanatik	85	14,58	0,85
4. Vůbec neexistoval.	29	4,98	0,95
5. Nevím, kdo to byl.	17	2,92	0,97
6. Jiná odpověď.	10	1,72	0,98
Σ	583	100,0	

Nominální variance = 0,69

Normovaná nominální variance = 0,83

Modus (kategorie) = 1; Boží Syn

Graf 14 Názor na osobnost Ježíše u respondentů SŠ

Z 583 respondentů 241 studentů (41,34 %) pokládá Ježíše za Božího Syna, v tomto jejich názoru je zřejmá křesťanská náboženská tradice. 201 středoškoláků (34,48 %) považuje Ježíše za velkého duchovního vůdce a učitele. S velkým odstupem pak 85 studujících (14,58 %) soudí, že Ježíš byl místní politický a náboženský fanatik. 29 adolescentů (4,98 %) se domnívá, že Ježíš vůbec neexistoval. Jen 17 mladých lidí (2,92 %) neví, kdo Ježíš byl a 10 dospívajících (1,72 %) uvádí jinou odpověď.

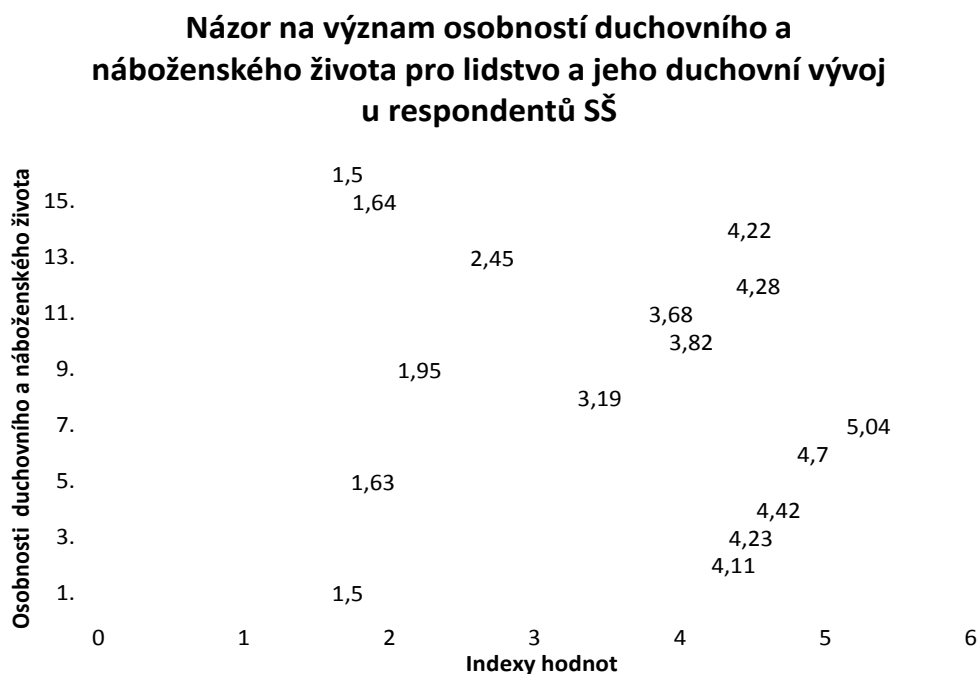
Položka 7: Jaký význam pro lidstvo a jeho duchovní vývoj mají podle Vašeho názoru uvedené osobnosti?

Tabulka 15 Názor na význam osobností duchovního a náboženského života pro lidstvo a jeho duchovní vývoj u respondentů SŠ

Škála (6 stupňů): 1 - neznám; 2 - silně negativní; 3 - negativní; 4 - nevím, nemohu posoudit; 5 - pozitivní; 6 - silně pozitivní.

Osobnosti	1	2	3	4	5	6	Σ	Vážený průměr	Medián (stupeň)	Modus (stupeň)	Směrodatná odchylka
1. Abd-ru-shin	476	10	13	83	1	0	583	1,50	1	1	1,08
2. Apoštol Pavel	86	3	15	201	216	62	583	4,11	4	5	1,47
3. Buddha	53	12	22	218	217	61	583	4,23	4	4	1,30
4. Dalajláma	30	5	12	253	209	74	583	4,42	4	4	1,10
5. Charles Taze Rosel	457	11	12	82	17	4	583	1,63	1	1	1,27
6. Jan Hus	27	4	13	119	330	90	583	4,70	5	5	1,08
7. Ježíš	13	4	15	108	219	224	583	5,04	5	6	1,04
8. Kalvín	169	7	56	270	59	22	583	3,19	4	4	1,53
9. La Vey	400	6	20	129	17	11	583	1,95	1	1	1,47
10. Luther	96	6	29	270	138	44	583	3,82	4	4	1,44
11. Mohamed	41	48	95	292	88	19	583	3,68	4	4	1,41
12. Mojžíš	45	13	13	227	230	55	583	4,28	4	5	1,22
13. Moon	254	55	47	216	7	4	583	2,45	2	1	1,42
14. Papež Benedikt XVI.	39	12	41	232	208	51	583	4,22	4	4	1,19
15. Prabhupáda	449	9	29	86	5	5	583	1,64	1	1	1,22
16. R.Maharishi	476	9	17	76	3	2	583	1,50	1	1	1,11

Graf 15Názor na význam osobností duchovního a náboženského života pro lidstvo a jeho duchovní vývoj u respondentů SŠ

Za nejvýznamnější z přehledu osobností duchovního a náboženského života respondenti považují Ježíše - index 5,04. Druhé místo zaujímá Jan Hus s indexem 4,70. Na třetím místě je Dalajláma - index 4,42. Čtvrté místo náleží Mojžíšovi s indexem 4,28 a na pátém se umístil Buddha - index 4,23. Jako šestý v pořadí je současný papež Benedikt XVI. s indexem 4,22. Sedmé místo patří apoštolu Pavlovi - index 4,11. Na osmém místě se nachází Luther s indexem 3,82 a na devátém Mohamed s indexem 3,68. Nad stanovenou hranicí významu osobností duchovního a náboženského života u středoškoláků, nad indexem 3,0, se nachází Kalvín, který s indexem 3,19 zaujímá desáté místo.

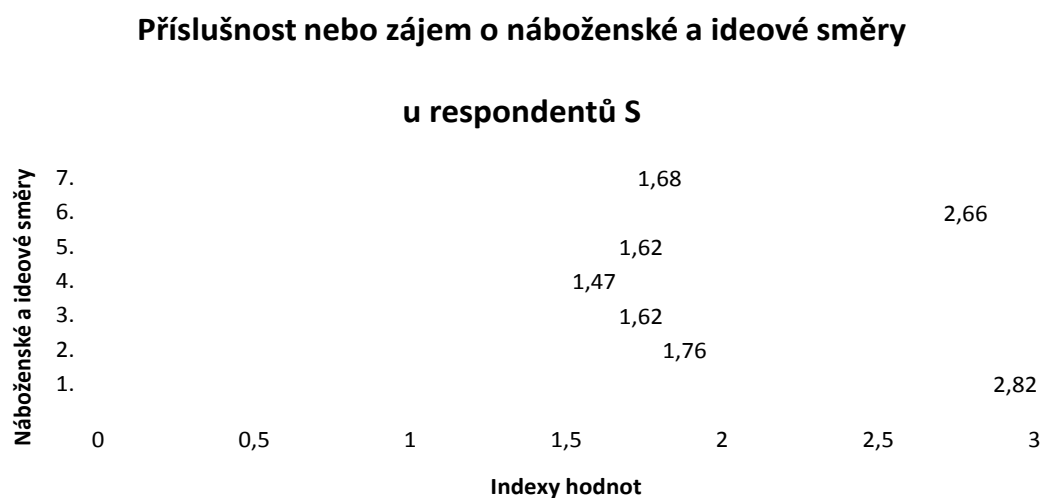
Položka 8: *Považujete se za stoupence-přivržence nebo zajímáte se o některý z následujících náboženských a ideových směrů?*

Tabulka 16 Příslušnost nebo zájem o náboženské a ideové směry u respondentů SŠ

Škála (5 stupňů): 1 - rozhodně NE, 2 - NE, 3 - nevím, 4 - ANO, 5 - rozhodně ANO.

Náboženské a ideové směry	1	2	3	4	5	Σ	Vážený průměr	Medián (stupeň)	Modus (stupeň)	Směrodatná odchylka
1. Ateismus	165	116	56	151	95	583	2,82	3	1	1,49
2. Buddhismus	289	206	35	47	6	583	1,76	2	1	0,95
3. Hinduismus	291	244	27	19	2	583	1,62	2	1	0,75
4. Islám	372	184	12	13	2	583	1,47	1	1	0,68
5. Judaismus	300	232	28	21	2	583	1,62	1	1	0,77
6. Katolictví	166	154	43	153	67	583	2,66	2	1	1,45
7. Protestantismus	295	205	62	18	3	583	1,68	2	1	0,82

Graf 16 Příslušnost nebo zájem o náboženské a ideové směry u respondentů SŠ

Z 583 respondentů se jich nejvíce považuje za stoupence ateismu - index 2,82. V pořadí druhou početnou skupinu tvoří přívrženci katolictví s indexem 2,66. Na třetím místě jsou příznivci buddhismu - index 1,76. Jako čtvrtí se nacházejí zájemci o protestantismus s indexem 1,68. O páté a šesté místo se dělí příznivci hinduismu a judaismu se shodným indexem 1,62. Poslední místo patří těm, kteří projevují zájem o islám, dosahují indexu 1,47.

Položka 9: Zajímáte se o některý z následujících nových náboženských a duchovních směrů?

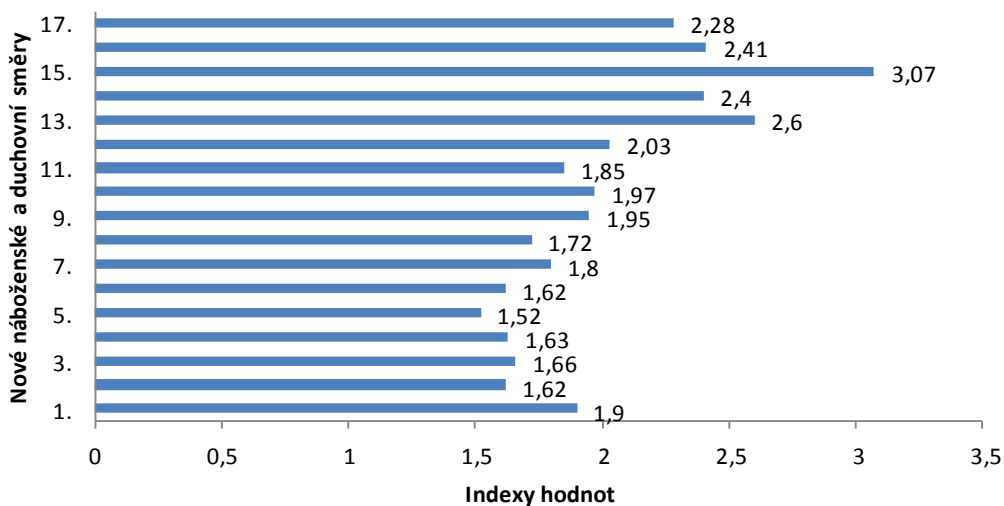
Tabulka 17 Zájem o nové náboženské a duchovní směry u respondentů SŠ

Škála (6 stupňů): 1 - neznám, 2 - rozhodně NE, 3 - NE, 4 - nevím, 5 - ANO, 6 - rozhodně ANO.

Nové náboženské a duchovní směry	1	2	3	4	5	6	Σ	Vážený průměr	Medián (stupeň)	Modus (stupeň)	Směrodatná odchylka
1. Fokoláre	369	143	44	17	8	2	583	1,90	1	1	0,96
2. Hnutí charismatické obnovy	365	133	44	25	14	2	583	1,62	1	1	1,00
3. Světlo-Život	357	138	45	23	11	9	583	1,66	1	1	1,07
4. Neokatechumenát	358	147	39	23	9	7	583	1,63	1	1	1,05
5. Letniční hnutí	371	144	49	17	2	0	583	1,52	1	1	0,80
6. Hnutí grálu	252	215	89	19	8	0	583	1,62	2	1	0,92
7. Hnutí sjednocení	229	258	85	8	3	0	583	1,80	2	2	0,77
8. Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů (mormoni)	200	277	92	5	7	2	583	1,72	2	2	0,84
9. Svědkové Jehovovi	150	336	82	5	10	0	583	1,95	2	2	0,50
10. Křesťanská věda	186	282	80	21	7	7	583	1,97	2	2	0,95
11. Antroposofie	233	228	104	15	2	1	583	1,85	2	1	0,85
12. Esoterika	137	245	118	28	37	18	583	2,03	2	2	1,29
13. Satanismus	22	317	174	27	34	9	583	2,60	2	1	0,97
14. Hnutí Hare Kršna	57	294	188	30	13	1	583	2,40	2	2	0,83
15. Jóga	15	220	179	66	84	19	583	3,07	3	2	1,21
16. Transcendentální meditace	92	249	179	44	12	7	583	2,41	2	2	0,99
17. Buddhismus Diamantové cesty	104	276	164	21	12	6	583	2,28	2	2	0,94

Graf 17 Zájem o nové náboženské a duchovní směry u respondentů SŠ

Zájem o nové náboženské a duchovní směry u respondentů SŠ

Z uvedených nových náboženských a duchovních směrů největší zájem studenti projevují o jógu - index 3,07. Jako druhý proud, o který se velmi zajímají, uvádějí satanismus - index 2,60. Zvýšenou pozornost věnují Transcendentální meditaci s indexem 2,41 na třetím místě, kterou těsně na čtvrtém místě následuje hnutí Haré Kršna s indexem 2,40. Větší zájem pak studenti ještě mají o Buddhismus Diamantové cesty Karma Kagjü s indexem 2,28 (páté místo) a esoteriku - index 2,03 (šesté místo). Jako sedmý z nových náboženských a duchovních směrů se jejich oblíbě těší Křesťanská věda s indexem 1,97. Osmé místo v hodnocení jejich zájmu o nové náboženské a duchovní směry si zasluhují Svědci Jehovovi s indexem 1,95. Deváté místo pak přisuzují novému hnutí, rozšířenému v římskokatolické církvi, Fokoláre s indexem 1,90. Desáté místo oblíbenosti studentů zaujímá Anthroposofie - index 1,85. Ve druhé polovině žebříčku oblíbenosti nových náboženských a duchovních proudů středoškoláky se nacházejí jednak atypické směry vycházející z křesťanství (Hnutí sjednocení - index 1,80; Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů - index 1,72; Hnutí grálu - index 1,62), jednak směry nové religiozity v římskokatolické církvi (Světlo-Život - index 1,66; Neokatechumenát - index 1,63; Hnutí charismatické duchovní obnovy - index 1,62) a protestantských církví (Letniční hnutí - index 1,52).

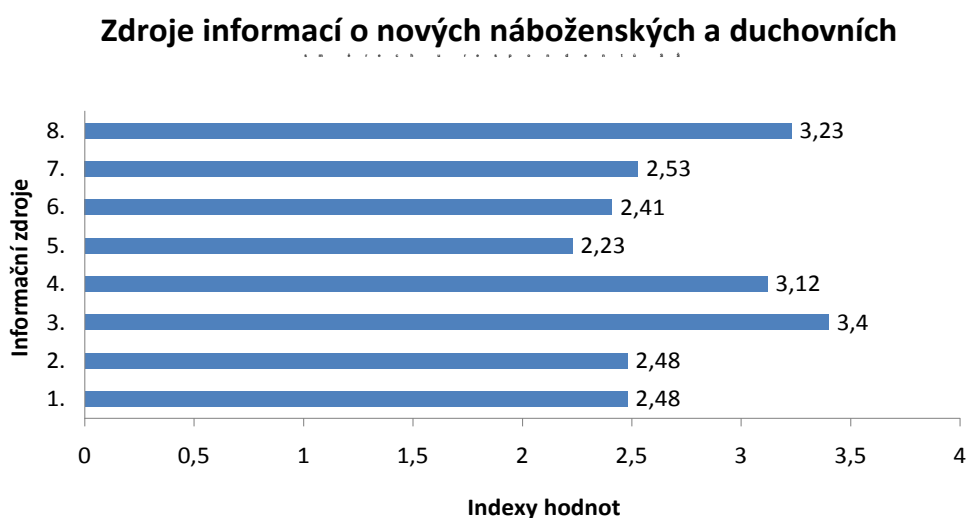
Položka 10: Odkud se dovídáte informace o nových náboženských a duchovních směrech?

Tabulka 18 Zdroje informací o nových náboženských a duchovních směrech u respondentů SŠ

Škála (5 stupňů): nejméně 1 2 3 4 5 nejvíce

Informační zdroje	1	2	3	4	5	Σ	Vážený průměr	Medián (stupeň)	Modus (stupeň)	Směrodatná odchylka
1. Literatura	164	167	122	70	60	583	2,48	2	2	1,38
2. Časopisy	143	133	135	94	78	583	2,48	3	1	1,38
3. Internet	101	102	114	131	135	583	3,40	3	5	1,31
4. Televize	91	118	126	124	124	583	3,12	3	3	1,33
5. Rozhlas	256	103	104	69	51	583	2,23	2	1	1,35
6. Rozhovory v rodině	198	146	102	75	62	583	2,41	2	1	1,35
7. Rozhovory se spolužáky a kamarády	170	150	111	90	62	583	2,53	2	1	1,33
8. Výuka ve škole	96	89	121	137	140	583	3,23	3	5	1,40

Graf 18 Zdroje informací o nových náboženských a duchovních směrech u respondentů SŠ

Za nejčastější zdroj čerpání informací o nových náboženských a duchovních směrech uvádějí respondenti internet - index 3,40. V pořadí druhým frekventovaným zdrojem je výuka ve škole s indexem 3,23; třetí místo v hodnocení zaujímá televize - index 3,12. Čtvrté místo patří rozhovorům se spolužáky a kamarády - index 2,53. Pátým a šestým pramenem k získávání poznatků jsou časopisy a literatura se shodným indexem 2,48. Sedmé místo náleží rozhovorům v rodině - index 2,41. Na posledním místě s indexem 2,23 se nachází rozhlas.

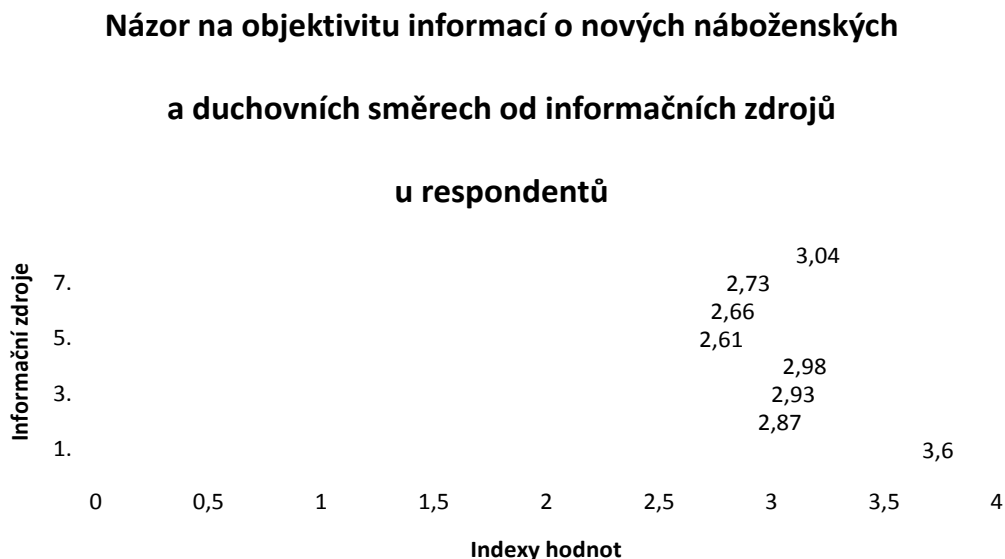
Položka 11: Podávají uvedené zdroje objektivní informace o nových náboženských a duchovních směrech?

Tabulka 19 Názor na objektivitu informací o nových náboženských a duchovních směrech od informačních zdrojů u respondentů SŠ

Škála (5 stupňů): nejméně 1 2 3 4 5 nejvíce

Informační zdroje	1	2	3	4	5	Σ	Vážený průměr	Medián (stupeň)	Modus (stupeň)	Směrodatná odchylka
1. Literatura	49	71	120	165	178	583	3,60	4	5	1,29
2. Časopisy	116	127	157	80	103	583	2,87	3	3	1,35
3. Internet	116	112	152	100	103	583	2,93	3	3	1,37
4. Televize	121	96	153	102	111	583	2,98	3	3	1,39
5. Rozhlas	173	104	149	90	67	583	2,61	3	1	1,35
6. Rozhovory v rodině	166	126	112	99	80	583	2,66	2	1	1,40
7. Rozhovory se spolužáky a kamarády	138	145	123	93	84	583	2,73	3	2	1,36
8. Výuka ve škole	109	112	126	118	118	583	3,04	3	3	1,40

Graf 19 Názor na objektivitu informací o nových náboženských a duchovních směrech od informačních zdrojů u respondentů SŠ

V hodnocení objektivitu informací o nových náboženských a duchovních směrech, které přináší jednotlivé informační zdroje, na prvním místě je literatura s indexem 3,60, na druhém místě následována výukou ve škole - index 3,04. Třetí místo patří televizi - index 2,98. Na čtvrtém místě se nachází internet s indexem 2,93. Páté místo zaujímají časopisy s indexem 2,87. Šesté místo náleží rozhovorům se spolužáky a kamarády - index 2,73. Jako sedmé se řadí rozhovory v rodině s indexem 2,66. Hodnocení pak uzavírá na osmém místě rozhlas, který má index 2,61.

Položka 12: Jak na tyto informace reagujete?

Tabulka 20 Reakce na informace o nových náboženských a duchovních směrech u SŠ

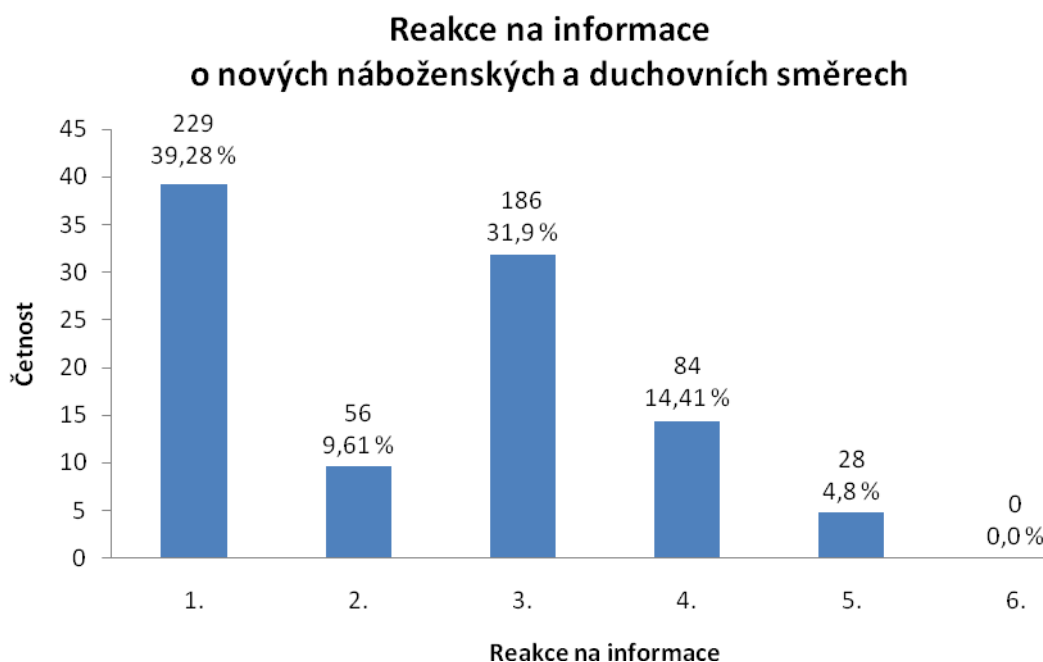
Reakce na informace	n_i	f_i (%)	Variační poměr
1. Nezajímají mě.	229	39,28	0,60
2. Vyvolávají ve mně negativní odezvu.	56	9,61	0,90
3. Upoutají mou pozornost, ale více o nich nepřemýšlím.	186	31,90	0,68
4. Přemýšlím o nich.	84	14,41	0,86
5. Přemýšlím o nich a aktivně se snažím získat další informace.	28	4,80	0,95
6. Uvažuji o ztotožnění se s myšlenkami některého nového náboženského a duchovního směru.	0	0,00	0,00
Σ	583	100,0	

Nominální variance = 0,71

Normovaná nominální variance = 0,85

Modus (kategorie) = 1; nezajímají mě

Graf 20 Reakce na informace o nových náboženských a duchovních směrech u respondentů SŠ

Z 583 respondentů 229 studentů (39,28 %) neprojevuje zájem o informace o nových náboženských a duchovních směrech. 186 středoškoláků (31,90 %) jim věnuje pozornost, ale více o nich nepřemýšlí. Naopak, 84 adolescentů (14,41 %) o těchto sděleních uvažuje. U 56 dospívajících (9,61 %) vyvolávají informace o nových náboženských a duchovních směrech negativní reakce. 28 studujících (4,8 %) přemýšlí o nich a aktivně se snaží získat další informace.

Položka 13: *Setkal(-a) jste se osobně s člověkem, který je/ byl stoupencem nového náboženského a duchovního směru?*

Tabulka 21 Setkání se stoupencem nového náboženského a duchovního směru u respondentů SŠ

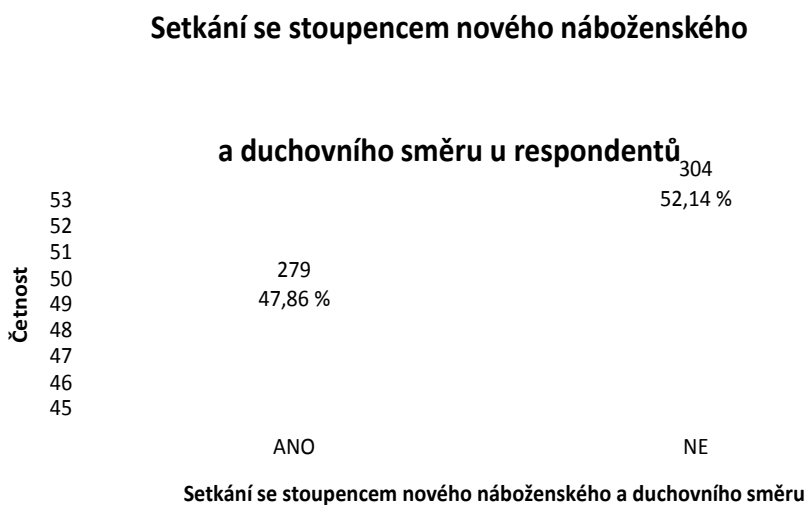
Setkání	n_i	f_i (%)	Variační poměr
1. ANO	279	47,86	0,52
2. NE	304	52,14	0,48
Σ	583	100,0	

Nominální variance = 0,50

Normovaná nominální variance = 1,00

Modus (kategorie) = 2; NE

Graf 21 Setkání se stoupencem nového náboženského a duchovního směru u respondentů SŠ

Většina respondentů, 304 středoškoláků (52,14 %), se nesešla se stoupencem nového náboženského a duchovního směru. Naopak, 279 studentů (47,86 %) má zkušenost s tímto setkáním.

Položka 14: *Pokud ANO, kterého nového náboženského a duchovního směru si myslíte, že byl stoupencem (název)?*

Tabulka 22 Přináležitost stoupence k novému náboženskému a duchovnímu směru podle respondentů SŠ

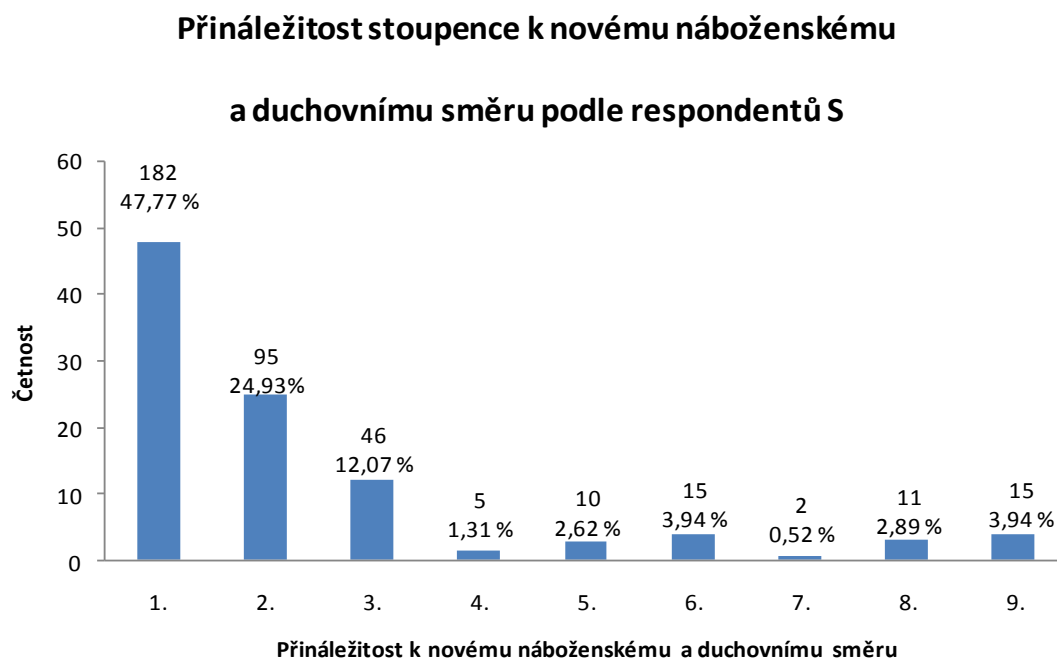
Přináležitost		n_i	f_i (%)	Variační poměr
1.	Svědkové Jehovovi	182	47,77	0,69
2.	Haré Kršna	95	24,93	0,84
3.	Satanisté	46	12,07	0,92
4.	Mormoni	5	1,31	0,99
5.	Neokatechumenát	10	2,62	0,98
6.	Hnutí charismatické obnovy	15	3,94	0,97
7.	Letniční hnutí	2	0,52	1
8.	Hnutí fokoláre	11	2,89	0,98
9.	Světlo-Život	15	3,94	0,97
Σ		381	100,0	

Nominální variance = 0,69

Normovaná nominální variance = 0,78

Modus (kategorie) = 1; Svědkové Jehovovi

Graf 22 Přináležitost stoupence k novému náboženskému a duchovnímu směru podle respondentů SŠ

V případě kladné odpovědi na položku 13, týkající se osobního setkání se stoupencem nového náboženského a duchovního směru, 279 respondentů (47,86 %) mělo sdělit, ke kterému z nových náboženských a duchovních směrů náležel stoupenec. Ze získaných odpovědí - 381 je zřejmé, že někteří studenti se setkali se stoupenci několika nových náboženských a duchovních směrů. Nejvíce, 182 středoškoláků (47,77 %) se setkala se Svědky Jehovovými. Téměř o polovinu méně, 95 adolescentů (24,93 %) uvedlo, že přišlo do kontaktu se členy hnutí Haré Kršna. 46 mladých lidí (12,07 %) mělo zkušenost ze setkání s přívrženci satanismu. Několik desítek studentů bylo osloveno příslušníky nových směrů uvnitř římskokatolické církve: 15 dospívajících (3,94 %) - hnutí charismatické obnovy a stejný počet středoškoláků pak Světlo-Život, 11 studentů (2,89 %) - hnutí fokoláre a 10 adolescentů (2,62 %) - neokatechumenátu. 5 respondentů (1,31 %) se domnívá, že se setkala se členy Církve Ježíše Krista Svatých posledních dnů (mormony), a 2 mladí lidé (0,52 %) se stoupenci letničního hnutí.

Položka 15: Pokud ANO – jak a čím na Vás zapůsobil?

Tabulka 23 Reakce na setkání se stoupencem nového náboženského a duchovního směru u respondentů SŠ

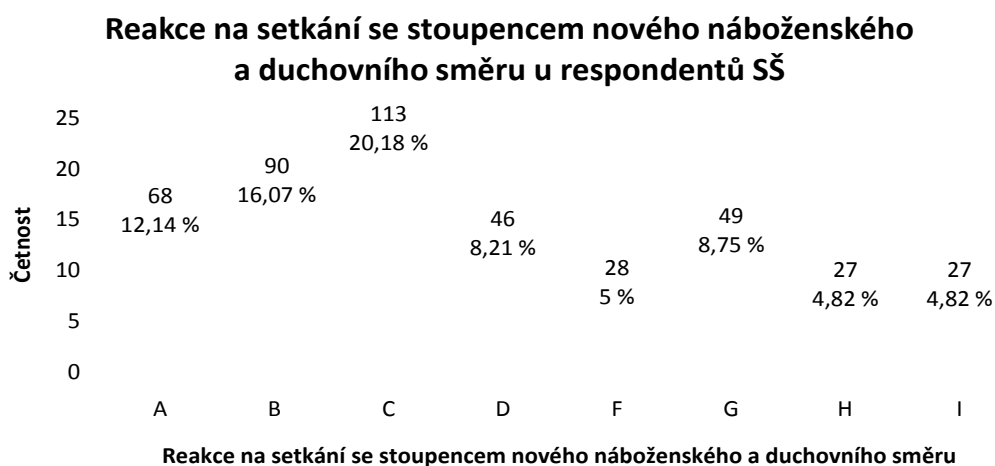
Reakce na setkání			n_i	f_i (%)	Variační poměr
1.	Svědkové Jehovovi	A) Nepřipadal mi ničím v pozitivním smyslu oslovující.	68	12,14	0,88
		B) Byl mi nepříjemný, až obtěžující.	90	16,07	0,84
		C) Velmi negativní dojem - fanatismus, dogmatismus.	113	20,18	0,80
		D) Absurdní víra, nesamostatné uvažování, stádovitost.	46	8,21	0,92
		E) Zaujal mě svými komunikativními dovednostmi, rétorikou.	11	1,96	0,98
		F) Starší člověk, rozdávající letáčky, vzbuzoval soucit.	28	5,00	0,95
2.	Haré Kršna	G) Přesvědčivý, snažil se mě získat - zpěv, nabídka koláčků, sladkostí....	49	8,75	0,91
		H) Ignorance reality, fanatismus.	27	4,82	0,95
3.	Satanisté	I) Zlo, temnota, okultismus.	27	4,82	0,95
		J) Vzdor, protest vůči společnosti.	25	4,46	0,96
4.	Mormoni	K) Elegantní oblečení, příjemné vystupování, dobré komunikační schopnosti – snaha získat nové členy.	5	0,89	0,99
5.	Neokatechumenát	L) Hodně moudrý, milý, pobožný, pokorný, laskavý.	10	1,79	0,98
6.	Hnutí charismatické obnovy	M) Radostný křesťanský život, chvály Pána.	15	2,68	0,97
7.	Letniční hnutí	N) Pozitivní – modlitba k Duchu svatému, poslech náboženských písní. Negativní – riziko proselytismu.	2	0,36	1,00
8.	Hnutí fokoláre	O) Důsledná aplikace svátosti křtu v běžném životě – nový život.	11	1,96	0,98
9.	Světlo-Život	P) Rozjímání nad biblí, úsilí o rozvoj života víry.	15	2,68	0,97
Σ			542	100,0	

Nominální variance = 0,89

Normovaná nominální variance = 0,94

Modus (kategorie) = 1 C; Svědkové Jehovovi, velmi negativní dojem - fanatismus, dogmatismus

Graf 23 Reakce na setkání se stoupencem nového náboženského a duchovního směru u respondentů SŠ

V případě kladné odpovědi na položku 13, týkající se osobního setkání se stoupencem nového náboženského a duchovního směru, a v závislosti na položce 14 o jeho příslušnosti k některému směru bylo od respondentů získáno 542 odpovědí, obsahujících jejich reakce na setkání.

Většina z nich - 113 (20,18 %) zachycuje velmi negativní zkušenosti (fanatismus, dogmatismus) se setkáním se členy atypického směru vycházejícího z křesťanství, se Svědky Jehovovými. 90 respondentů (16,07 %) vnímalo tento kontakt s nimi jako nepříjemný, až obtěžující, kdy vnucovali své letáky a brožurky. 68 studentům (12,14 %) nepřipadali ničím v pozitivním smyslu oslovujícími a 46 středoškoláků (8,21 %) soudí, že jejich víra je absurdní a že jsou to lidé bez vlastních názorů, kteří se bezmezně podřizují centrálnímu vedení. 28 mladých lidí (5 %) zaznamenalo, že stoupenci tohoto směru, se kterými se setkali, byli senioři, rozdávající propagační letáky, a vzbudili u nich soucit.

49 adolescentů (8,75 %) při setkání s členy Haré Kršna vnímalo jejich zaujetí a přesvědčivost, s kterou se snažili prezentovat s cílem oslovit a získat nové souvěrce. Podle 27 dospívajících (4,82 %) se však vyznačují fanatismem a ignorancí reality.

Podle 27 respondentů (4,82 %) pro přívržence satanismu je charakteristické zlo, temnota a okultismus. Jen ojediněle se vyskytla odpověď, která vypovídala o fascinaci mocí satana.

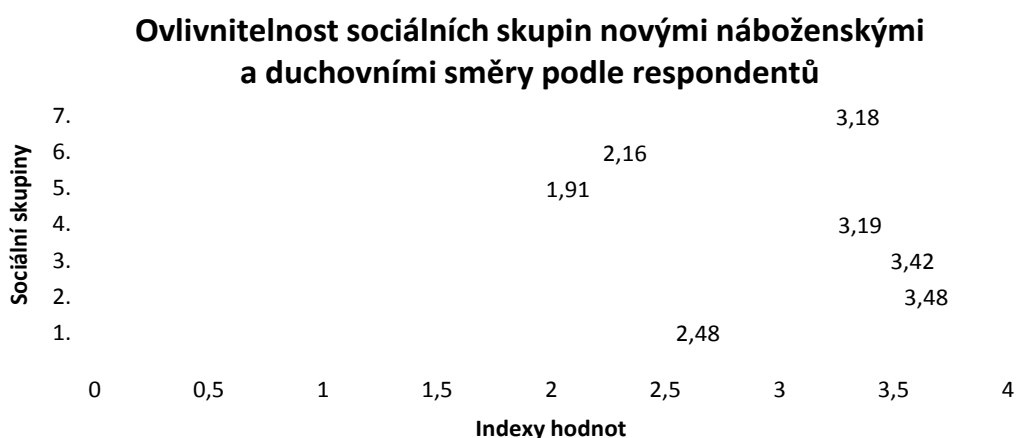
Položka 16: Které skupiny lidí, se domníváte, jsou novými náboženskými a duchovními směry nejvíce ovlivnitelné?

Tabulka 24 Ovlivnitelnost sociálních skupin novými náboženskými a duchovními směry podle respondentů SŠ

Škála (5 stupňů): nejméně 1 2 3 4 5 nejvíce

Sociální skupiny	1	2	3	4	5	Σ	Vážený průměr	Medián (stupeň)	Modus (stupeň)	Směrodatná odchylka
1. Děti	181	146	108	94	54	583	2,48	2	1	1,38
2. Dospívající	57	88	111	173	154	583	3,48	3	4	1,30
3. Vysokoškoláci	68	98	113	128	176	583	3,42	3	5	1,31
4. Nezaměstnaní	69	103	168	136	107	583	3,19	3	3	1,26
5. Pracující	175	207	117	42	42	583	1,91	2	2	1,47
6. Staří lidé	225	172	71	65	50	583	2,16	2	1	1,40
7. Lidé s handicapem (zdravotním, sociálním...)	74	116	145	125	123	583	3,18	3	3	1,32

Graf 24 Ovlivnitelnost sociálních skupin novými náboženskými a duchovními směry podle respondentů SŠ

Za nejvíce ovlivnitelnou sociální skupinu působením nových náboženských a duchovních směrů považují dospívající - sami sebe s indexem 3,48. Na druhé místo řadí vysokoškoláky - index 3,42. Jako třetí sociální skupinu studenti uvádějí nezaměstnané s indexem 3,19, které těsně následují lidé s handicapem (sociálním, zdravotním apod.) - index 3,18. Páté místo přisuzují dětem s indexem 2,48. Předposlední šesté místo adolescenti připisují starým lidem - index 2,16. Za nejméně ovlivnitelnou sociální skupinu působením nových náboženských a duchovních směrů pokládají pracující s indexem 1,91.

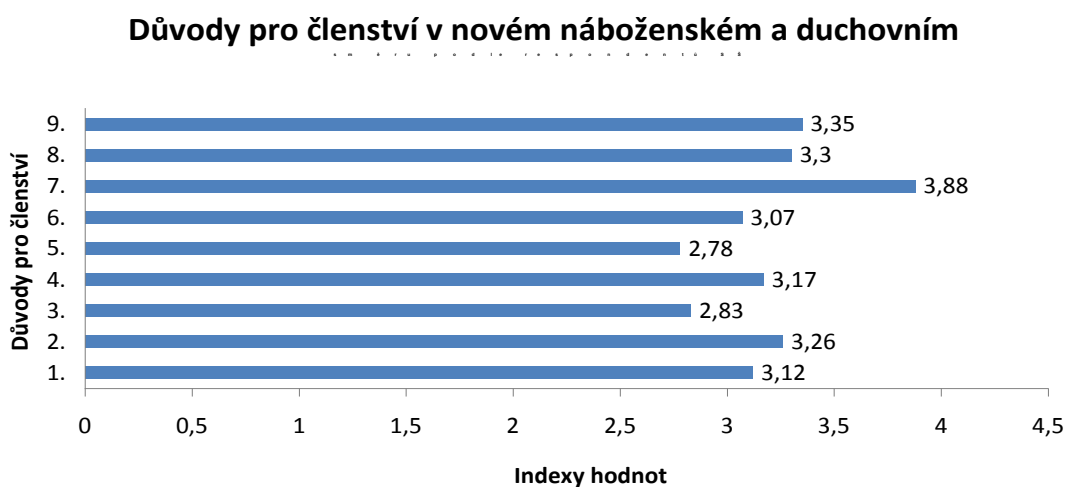
Položka 17: Proč podle Vás se lidé stávají stoupenci nového náboženského a duchovního směru?

Tabulka 25 Důvody pro členství v novém náboženském a duchovním směru dle respondentů SŠ

Škála (5 stupňů): nejméně 1 2 3 4 5 nejvíce

Důvody pro členství		1	2	3	4	5	Σ	Vážený průměr	Medián (stupeň)	Modus (stupeň)	Směrodatná odchylka
1.	Uspokojení vlastních náboženských potřeb	80	68	231	108	96	583	3,12	3	3	1,22
2.	Uspokojení potřeby společenství, přijetí druhými, přátelství	55	108	167	136	117	583	3,26	3	3	1,24
3.	Uspokojení potřeby kvalitní rodiny	110	95	224	94	60	583	2,83	3	3	1,21
4.	Uspokojení potřeby bezpečí	66	82	223	109	103	583	3,17	3	3	1,21
5.	Uspokojení potřeby žít zdravě	121	123	179	82	78	583	2,78	3	3	1,30
6.	Uspokojení potřeby být chápán jako osobnost	101	87	147	167	81	583	3,07	3	4	1,30
7.	Hledání smyslu života	42	40	91	181	229	583	3,88	4	5	1,27
8.	Hledání řešení problémů	64	89	137	194	99	583	3,30	4	4	1,23
9.	Ulehčení odpovědnosti za rozhodnutí	71	90	136	136	150	583	3,35	3	5	1,34

Graf 25 Důvody pro členství v novém náboženském a duchovním směru podle respondentů SŠ

Jako nejčastější důvod pro členství v novém náboženském a duchovním směru studenti považují „hledání smyslu života a odpovědi na existenční otázky“ - index 3,88. Jako druhý významný důvod uvádějí „ulehčení v odpovědnosti za rozhodnutí“ s indexem 3,35. Na třetí místo řadí „hledání řešení problémů osobních, rodinných, sociálních“ - index 3,30. „Uspokojení potřeby společenství, přijetí druhými, přátelství“ přisuzují čtvrté místo s indexem 3,26. Svou úlohu pro členství v novém náboženském a duchovním směru podle respondentů sehrává „uspokojení potřeby bezpečí“ (páté místo) - index 3,17. V pořadí šestým důvodem u adolescentů je „uspokojení vlastních náboženských potřeb“ s indexem 3,12. Sedmé místo připisují „uspokojení potřeby být chápán jako osobnost“ - index 3,07 a osmé místo „uspokojení potřeby kvalitní rodiny“ s indexem 2,83. Na poslední deváté místo pak studující umísťují „uspokojení potřeby žít zdravým životem“ - index 2,78.

Položka 18: *Myslíte si, že nové náboženské a duchovní směry mohou mít negativní vliv na jedince a společnost?*

Tabulka 26 Názor na negativní vlivy nových náboženských a duchovních směrů na jedince a společnost podle respondentů SŠ

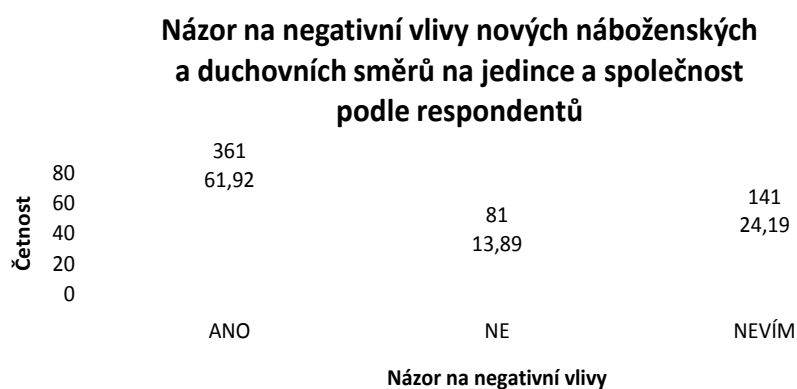
Názor na negativní vlivy	n_i	$f_i(\%)$	Variační poměr
1. ANO	361	61,92	0,38
2. NE	81	13,89	0,86
3. NEVÍM	141	24,19	0,76
Σ	583	100,0	

Nominální variance = 0,54

Normovaná nominální variance = 0,81

Modus (kategorie) = 1; ANO

Graf 26 Názor na negativní vlivy nových náboženských a duchovních směrů na jedince a společnost podle respondentů SŠ

Z 583 respondentů většina studentů - 361 (61,92 %) se domnívá, že nové náboženské a duchovní směry mohou mít negativní vlivy na jedince a společnost. 141 středoškoláků (24,19 %) nemá vyhraněný názor na tuto otázku. 81 mladých lidí (13,89 %) si nemyslí, že by nové náboženské a duchovní směry mohly negativně ovlivňovat jedince a společnost.

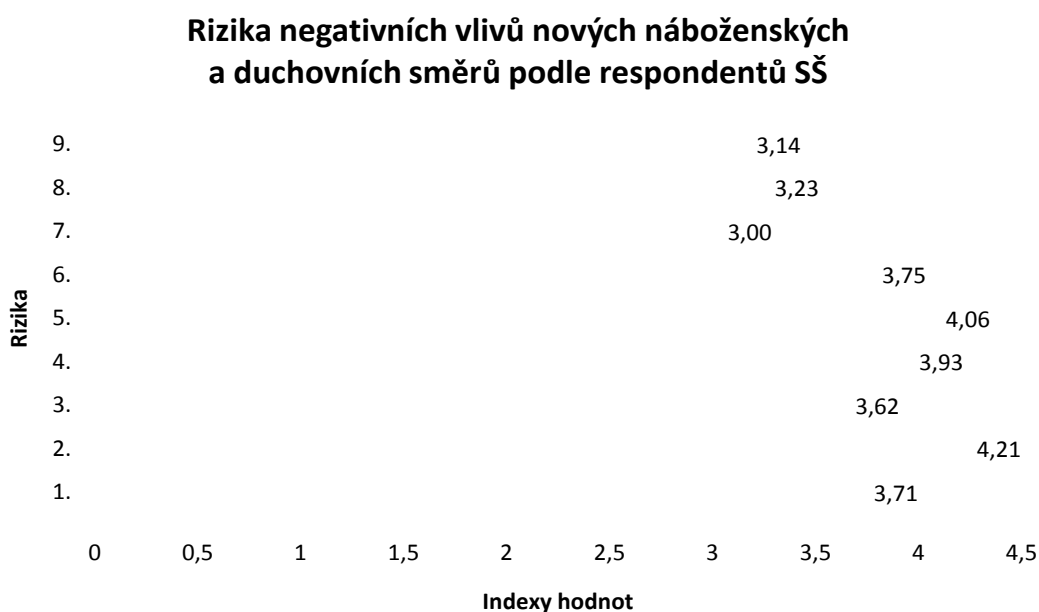
Položka 19: *Pokud ANO, v čem podle Vás spočívají negativní vlivy nových náboženských a duchovních směrů?*

Tabulka 27 Rizika negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů podle respondentů SŠ

Škála (5 stupňů): nejméně 1 2 3 4 5 nejvíce

Rizika	1	2	3	4	5	Σ	Vážený průměr	Medián (stupeň)	Modus (stupeň)	Směrodatná odchylka
1. Izolace od společnosti	35	34	67	91	134	361	3,71	4	5	0,73
2. Závislost stoupců na systému myšlení	4	12	72	89	184	361	4,21	5	5	0,95
3. Snižování lidské důstojnosti	15	39	119	85	103	361	3,62	4	3	1,13
4. Omezování osobní svobody	5	30	99	78	149	361	3,93	4	5	1,07
5. Názorová netolerance	5	37	60	87	172	361	4,06	4	5	1,09
6. Přesvědčení o vlastní výlučnosti	25	31	66	125	114	361	3,75	4	4	1,19
7. Ohrožení zdraví a života členů	36	74	95	83	73	361	3,00	3	3	1,26
8. Propagace násilí, páchaní kriminality	43	64	115	44	95	361	3,23	3	3	1,33
9. Snahy získat vliv ve společnosti	35	79	110	73	64	361	3,14	3	3	1,22

Graf 27 Rizika negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů dle respondentů SŠ

V případě kladné odpovědi na položku 18, týkající se negativních vlivů, pak 361 studentů (61,92 %) reagovalo v této položce 19, která se zabývá riziky negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů.

Za největší riziko studenti pokládají „*vytváření závislosti stoupenců na systému myšlení, vůdci a jeho organizaci*“ - index 4,21. Druhým velkým nebezpečím podle respondentů je „*názorová netolerance*“ s indexem 4,06. Třetí silné riziko působení nových náboženských a duchovních směrů adolescenti spatřují v „*omezování osobní svobody*“ - index 3,93. Čtvrté místo připisují „*přesvědčení o vlastní výlučnosti, dokonalosti (povýšenost nad druhé)*“ - index 3,75. Jako páté studující uvádějí „*izolaci od společnosti*“ s indexem 3,71. Na šesté místo řadí „*snižování lidské důstojnosti*“ s indexem 3,62. Sedmé místo v hodnocení rizik přikládají negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů dospívající přikládají „*propagaci násilí, páchaní kriminality (daňové úniky, nekalé finanční transakce)*“ s indexem 3,23. Na osmé pak umísťují „*snahy získat hospodářský a politický vliv ve společnosti*“ - index 3,14. Riziku negativního působení nových náboženských a duchovních směrů, „*ohrožení zdraví a života členů*“ - index 3,00, studenti přisuzují poslední, v pořadí devátou příčku.

4.3 Analýza a vyhodnocení výsledků druhého třídění

H₁: Projevy religiozity v názorech a chování středoškolské mládeže souvisí s typem střední školy, který studuje.

H₀: Projevy religiozity v názorech a chování středoškolské mládeže nesouvisí s typem střední školy, který studuje.

Při řešení této hypotézy pracujeme s daty, získanými v rámci šetření u těchto položek dotazníku: 1, 2, 3, 4, 5, 6

Položka 1: Jak byste charakterizoval(-a) svůj světový názor?

Tabulka 28.1 KT (typ SŠ : světový názor)

Světový názor	CG	G	SOŠ	Σ
1. Jsem nevěřící, svět má materiální povahu, nevěřím v nic, co by nemělo svoji příčinu ve hmotném světě.	21 (39)	35 (43)	67 (41)	123
2. Nevěřím v Boha, ale věřím v existenci jevů, které nelze materialisticky vysvětlit.	32 (74)	105 (82)	96 (77)	233
3. Věřím v osobního Boha, který stvořil svět a zasahuje do jeho běhu.	78 (36)	30 (40)	6 (38)	114
4. Věřím v osobního Boha, který stvořil svět, ale dále do něho nezasahuje, svět se řídí svými zákony.	35 (17)	12 (19)	7 (18)	54
5. Věřím v duchovní podstatu světa, Nejvyšší princip (Boha) však nechápu osobně. Není nic mimo Boha, veškeré bytí existuje pouze v Bohu.	13 (5)	0 (6)	3 (5)	16
6. Jiný názor.	0 (4)	12 (4)	0 (4)	12
7. Nevím, nepřemýšlel(a) jsem, o tom.	6 (10)	12 (11)	13 (10)	31
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 210,759$$

$$\chi^2_{0,05} (12) = 21,026$$

$$C_{\text{norm}} = 0,729$$

Nulovou hypotézu můžeme v rámci položky 4 odmítnout, protože hodnota χ^2 je výrazně vyšší než kritická hodnota; čili mezi sledovanými jevy je významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota normovaného koeficientu kontingence C_{norm} je velmi vysoká, tzn. mezi světovým názorem studentů a typem střední školy, kterou studují, je zcela jasný vztah.

Tab. 28.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Světový názor	CG	G	SOŠ
1.	-2,99	-1,33	4,32
2.	-5,22	2,70	2,36
3.	7,18	-1,68	-5,32
4.	4,38	-1,65	-2,60
5.	3,53	-2,39	-0,99
6.	-1,96	3,78	-1,99
7.	-1,23	0,32	0,88

Tab. 28.3 Znaménkové schéma pro KT

Světový názor	CG	G	SOŠ
1.	--	0	+++
2.	---	+	+
3.	+++	0	---
4.	+++	0	--
5.	+++	-	0
6.	--	+++	-
7.	0	0	0

Interpretační výroky pro znaménkové schéma KT:

- Studenti CG uvádějí mnohem častěji než studenti G a SOŠ, že věří v osobního Boha nebo duchovní podstatu světa (pole CG x 3, 4, 5).
- Studenti G zastávají mnohem více ještě jiné názory v oblasti světonázoru než studenti CG a SOŠ (pole G x 6).
- Studenti G a SOŠ více než studenti CG se pokládají sice za nevěřící, ale věří v existenci jevů, které nelze materialisticky vysvětlit (pole G x 2, SOŠ x 2).
- Studenti SOŠ mnohem více než studenti CG a G se považují za nevěřící, za materialisty (pole SOŠ x 1).

Položka 2: Kde lze především nalézt Boha (Nejvyšší princip, transcendentno apod.)?

Tabulka 29.1 KT (typ SŠ : alokace Boha)

Alokace	CG	G	SOŠ	Σ
1. Sám v kostele.	21 (10)	4 (11)	6 (10)	31
2. V kostele při mši či jiném obřadu.	15 (14)	22 (16)	7 (14)	44
3. Ve společenství stejně věřících.	26 (11)	4 (12)	5 (12)	35
4. Ve společnosti kněze.	9 (4)	0 (5)	4 (4)	13
5. Při studiu Bible či jiné knihy.	19 (13)	2 (14)	19 (13)	40
6. V přírodě.	24 (21)	28 (24)	15 (22)	67
7. V sobě.	64 (59)	75 (65)	46 (61)	185
8. Nikde.	7 (53)	71 (59)	90(55)	168
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 154,473$$

$$\chi^2_{0,05} (14) = 23,865$$

$$C_{\text{norm}} = 0,647$$

Nulovou hypotézu můžeme v rámci položky 4 odmítnout, protože hodnota χ^2 je výrazně vyšší než kritická hodnota; čili mezi sledovanými jevy je významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota normovaného koeficientu kontingence C_{norm} je velmi vysoká, tzn. mezi alokací Boha studenty a typem střední školy, kterou studují, je zcela jasný vztah.

Tab. 29.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Světový názor	CG	G	SOŠ
1.	3,59	-2,12	-1,33
2.	0,28	1,66	-1,99
3.	4,51	-2,40	-1,94
4.	2,41	-2,15	-0,14
5.	1,79	-3,27	1,62
6.	0,61	0,91	-1,53
7.	0,73	1,26	-2,02
8.	-6,65	1,59	4,90

Tab. 29.3 Znaménkové schéma pro KT

Světový názor	CG	G	SOŠ
1.	+++	-	0
2.	0	0	-
3.	+++	-	0
4.	+	-	0
5.	0	--	0
6.	0	0	0
7.	0	0	-
8.	0	0	+++

Interpretační výroky pro znaménkové schéma KT:

- Studenti CG uvádějí mnohem častěji než studenti G a SOŠ, že je možné se s Bohem setkat o samotě v kostele nebo ve společenství stejně věřících (pole CG x 1, 3).
- Studenti CG jsou více přesvědčeni než studenti G a SOŠ, že je možné se s Bohem setkat ve společnosti kněze (pole CG 4).
- Studenti G zastávají mnohem více než studenti CG a SOŠ názor, že s Bohem se nelze setkat při studiu Bible či jiné náboženské nebo duchovní knihy (pole G x 5).
- Studenti SOŠ mnohem více než studenti CG a G tvrdí, že s Bohem se nelze nikde setkat (pole SOŠ x 8).
- Studenti SOŠ jsou mnohem méně přesvědčeni o možnosti setkat se s Bohem v kostele při mši nebo jiném obřadu než studenti G a CG (pole SOŠ x 2).

Položka 3: Věříte, že se mohou vyskytovat nadpřirozené jevy?

Tabulka 30 Výpočty hodnot χ^2 a C_{norm} u KT 25.1.1 - 25.6.3 (typ SŠ : víra v nadpřirozené jevy)²¹⁵

Nadpřirozené jevy	χ^2	C_{norm}
1. Předvídání - věštcí	55,279	0,416
2. Amulety pro štěstí	68,177	0,458
3. Horoskopy	157,072	0,652
4. Léčitelé	20,173	0,259
5. Zázraky	148,762	0,638
6. Andělé, démoni	162,178	0,660

$$\chi^2_{0,05}(8) = \mathbf{15,507}$$

Nulovou hypotézu můžeme v rámci položky 6 odmítnout, protože hodnoty χ^2 v kategoriích 3, 5 a 6 jsou velmi vysoké, v kategoriích 1 a 2 jsou středně vysoké a v kategorii 4 vyšší než kritická hodnota; čili mezi sledovanými jevy je rozdíl.

Vypočítané hodnoty normovaného koeficientu kontingence C_{norm} jsou v kategoriích 3, 5 a 6 velmi vysoké, tzn. mezi vírou v nadpřirozené jevy u studentů a typem střední školy, kterou studují, je zcela jasný vztah; v kategoriích 1 a 2 jsou středně silné, tzn. mezi proměnnými je zřetelný vztah; v kategorii 4 je nižší hodnota, která signalizuje, že mezi proměnnými je určitá tendence.

Interpretační výroky pro znaménkové schéma KT:

Ad 1:

- Studenti CG, na rozdíl od studentů G a SOŠ, jsou rozhodně přesvědčeni o nemožnosti předvídání prostřednictvím věstců (pole CG x 1, 2).

²¹⁵ Viz Příloha 4: 1 Kontingenční tabulky (typ SŠ : víra v nadpřirozené jevy), z-skóre pro jednotlivá pole kontingenčních tabulek a znaménková schémata pro kontingenční tabulky: Tab. 30.1.1 - 30.6.3

- Studenti SOŠ, na rozdíl od studentů CG a G, se domnívají, že je rozhodně možné poznání budoucnosti prostřednictvím předvídání věštcí (pole SOŠ x 5, 2).
- Studenti G neví, zda je možné poznat budoucnost skrze předvídání věštcí (pole G x 3).

Ad 2:

- Studenti CG jsou jednoznačně přesvědčení, na rozdíl od studentů G a především SOŠ, že amulety pro štěstí nemají nadpřirozenou moc (pole CG x 1, 2).
- Studenti SOŠ, na rozdíl od studentů CG a G, jsou rozhodně přesvědčeni o nadpřirozené moci nošení amuletů pro štěstí (pole SOŠ x 5).

Ad 3:

- Studenti CG jsou jednoznačně přesvědčeni, na rozdíl od studentů G a především SOŠ, že nelze spoléhat na předvídání budoucnosti prostřednictvím horoskopů (pole CG x 1, 2).
- Studenti SOŠ, na rozdíl od studentů CG a G, jsou rozhodně přesvědčeni o možnosti poznání budoucnosti prostřednictvím horoskopů (pole SOŠ x 4, 5); část z nich zaujímá stanovisko „nevím“ (pole SOŠ x 3).

Ad 4:

- Studenti CG, na rozdíl od studentů G a SOŠ, jsou rozhodně přesvědčeni o nadpřirozených schopnostech léčitelů (pole CG x 5).
- Studenti SOŠ, na rozdíl od studentů CG a G, rozhodně nejsou přesvědčeni o nadpřirozených schopnostech léčitelů (pole SOŠ 1).

Ad 5:

- Studenti CG, na rozdíl od studentů G a SOŠ, jsou rozhodně přesvědčeni o výskytu zázraků (pole CG x 4, 5).
- Studenti G, na rozdíl od studentů CG a SOŠ, zaujímají ve velké míře stanovisko „nevím“ ve víře v nadpřirozené jevy - zázraky (pole G x 3).
- Studenti SOŠ, na rozdíl od studentů CG a G, jsou rozhodně přesvědčeni v neexistenci zázraků (pole SOŠ x 5).

Ad 6:

- Studenti CG, na rozdíl od studentů G a SOŠ, rozhodně věří v existenci andělů a démonů (pole CG x 4, 5).
- Studenti G, na rozdíl od studentů CG a SOŠ, nejsou přesvědčeni o existenci andělů a démonů (pole G x 1,2).

- Část studentů SOŠ, na rozdíl od studentů CG a G, zaujímá stanovisko „nevím“ v otázkách víry v nadpřirozené jevy - andělé, démoni (pole SOŠ x 3).

Položka 4: *Praktikoval(-a) jste někdy některou z uvedených forem duchovního a náboženského života? Pokud ano, jak často?*

Tabulka 31 Vypočítané hodnoty χ^2 a C_{norm} u KT 26.1.1 - 26.13.3 (typ SŠ : praxe duchovního a náboženského života)²¹⁶

Praxe duchovního a náboženského života	χ^2	C_{norm}
1. Astrologie	88,441	0,513
2. Cvičení jógy	42,703	0,369
3. Cvičení taiči	27,398	0,300
4. Četba náb. a duch. literatury	158,070	0,653
5. Dodržování příkazů církve...	302,952	0,827
6. Duch. osobní vedení knězem...	154,731	0,648
7. Důsledné uplatňování lásky...	194,620	0,707
8. Magie	27,110	0,298
9. Mravné chování a život	203,268	0,719
10. Modlitba	228,429	0,750
11. Opakování manter	23,520	0,278
12. Silvova metoda...	42,810	0,370
13. Účast na náb. obřadech	303,525	0,827

$$\chi^2_{0,05}(12) = \mathbf{21,026}$$

Nulovou hypotézu můžeme v rámci položky 7 odmítnout, protože hodnoty χ^2 v kategoriích 1, 4, 5, 6, 7, 9, 10 a 13 jsou velmi vysoké, v kategoriích 2, 3 a 12 jsou středně vysoké a v kategorii 8 a 11 vyšší než kritická hodnota; čili mezi sledovanými jevy je rozdíl.

Vypočítané hodnoty normovaného koeficientu kontingence C_{norm} jsou v kategoriích 4, 5, 6, 7, 9, 10 a 13 velmi vysoké, tzn. mezi praxí duchovního a náboženského života u studentů a typem střední školy, kterou studují, je zcela jasný vztah; v kategoriích 1, 2, 3 a 12 jsou středně silné, tzn. mezi proměnnými je zřetelný vztah; v kategoriích 8 a 11 je nižší hodnota, která signalizuje, že mezi proměnnými jsou určité tendence.

Interpretační výroky pro znaménkové schéma KT:

Ad 1:

- Většina studentů CG, na rozdíl od studentů SOŠ, nikdy nepraktikovala astrologii (pole CG x 1).
- Značná část studentů SOŠ uvedla, že alespoň 1x za rok se věnují astrologii (pole SOŠ x 4), další početná skupina studentů SOŠ přiznala, že astrologii praktikuje alespoň 1x za měsíc (pole SOŠ x 5) a někteří studenti SOŠ věnují čas astrologii 1x za týden (pole SOŠ x 6).

²¹⁶ Viz Příloha 4: 2 Kontingenční tabulky (typ SŠ : praxe duchovního a náboženského života), z-skóre pro jednotlivá pole kontingenčních tabulek a znaménková schémata pro kontingenční tabulky: Tab. 31.1.1 - 31.13.3

Ad 2:

- Většina studentů CG nikdy necvičila jógu (pole CG x 1), na druhou stranu část studentů CG přiznala, že ji několikrát cvičila (pole CG x 2).
- Značná část studentů G se věnovala cvičení jógy několikrát (pole G x 2).
- Mnozí studenti SOŠ praktikovali cvičení jógy alespoň 1x za měsíc (pole SOŠ x 5).

Ad 3:

- Někteří studenti SOŠ, na rozdíl od studentů CG a G, se věnovali cvičení taiči alespoň 1x za měsíc (pole SOŠ x 5).

Ad 4:

- Většina studentů CG, na rozdíl od studentů G a SOŠ, uvedli, že velmi často se věnují četbě náboženské a duchovní literatury, řada z nich s pravidelností 1x za týden či dokonce každý den (pole CG x 4, 5, 6, 7).
- Značná část studentů G pěstovala četbu náboženské a duchovní literatury pouze několikrát (pole G x 2).
- Většina studentů SOŠ nikdy nepraktikovala četbu náboženské a duchovní literatury (pole SOŠ x 1).

Ad 5:

- Studenti CG, na rozdíl od studentů G a SOŠ, nejvíce uvedli, že dodržují příkazy církve s pravidelností každý den či 1x za týden (pole CG x 7, 6).
- Studenti G a SOŠ většinou nikdy nedodržují příkazy církve (pole G x 1, pole SOŠ x 1).

Ad 6:

- Značná část studentů CG, na rozdíl od studentů G a SOŠ, uvedla, že se nechává osobně duchovně vést knězem s pravidelností alespoň 1x za měsíc nebo alespoň 1x za týden (pole CG x 5, 6).
- Nejvíce uvedli studenti SOŠ, že nemají žádnou zkušenost s duchovním osobním vedením knězem (pole SOŠ x 1).

Ad 7:

- Studenti CG, na rozdíl od studentů G a SOŠ, nejvíce uvedli, že snaží o důsledné uplatňování lásky k druhým lidem s pravidelností každý den, alespoň 1x za týden a alespoň 1x za měsíc (pole CG x 7, 6, 5).

- Studenti SOŠ většinou nikdy nedbají na důsledné uplatňování lásky k druhým lidem (pole SOŠ x 1); na druhou stranu však mnozí studenti SOŠ přiznávají, že alespoň 1x za rok (na Štědrý den) se o tuto praxi snaží (pole SOŠ x 4).

Ad 8:

- Mnozí studenti SOŠ uvedli, že alespoň 1x za rok provozují magii (pole SOŠ x 4).

Ad 9:

- Studenti CG, na rozdíl od studentů SOŠ, nejvíce uvedli, že snaží o mravné chování a život s pravidelností každý den či 1x za týden (pole CG x 7, 6).
- Studenti G většinou uvedli, že pouze několikrát se snažili o mravné chování a život (pole G x 2).
- Značná část studentů SOŠ zaznamenala, že alespoň 1x za měsíc usiluje o mravné chování a život (pole SOŠ x 5).

Ad 10:

- Studenti CG, na rozdíl od studentů SOŠ a G, nejvíce uvedli, že se věnují modlitbě s pravidelností každý den či 1x za týden (pole CG x 7, 6).
- Studenti G většinou uvedli, že pouze několikrát se modlili (pole G x 2).
- Většina studentů SOŠ se modlitbě nikdy nevěnovala (pole SOŠ x 1).

Ad 11:

- Jen několik studentů CG se přiznalo, že se dříve často věnovalo opakování manter (pole CG x 3).

Ad 12:

- Mnozí studenti SOŠ několikrát praktikovali Silvovu metodu (pole SOŠ x 2).

Ad 13:

- Studenti CG, na rozdíl od studentů G a SOŠ, nejvíce uvedli, že se účastní náboženských obřadů s pravidelností 1x za týden, alespoň 1x za rok nebo 1x za měsíc či každý den (pole CG x 6, 4, 5, 7).
- Většina studentů G nikdy nebyla přítomna na náboženských obřadech (pole G x 1); naopak značná část studentů G se náboženských obřadů (Vánoce, pohřby, svatby, křty v rodině) účastnila několikrát (pole G x 2) a někteří studenti G uvedli, že alespoň 1x za rok (Vánoce) se účastní náboženských obřadů (pole G x 4).
- Většina studentů SOŠ poznamenala, že nikdy se neúčastnila náboženských obřadů (pole SOŠ x 1).

Položka 5: Jaký máte názor na posmrtný život?

Tabulka 32.1 KT (typ SŠ : názor na posmrtný život)

Názor na posmrtný život		CG	G	SOŠ	Σ
1.	Smrtí člověka jeho existence končí, po smrti nic neexistuje.	12 (44)	71 (49)	56 (46)	139
2.	Existuje posmrtný život.	54 (43)	37 (48)	46 (45)	137
3.	Věřím, že je život po smrti a věřím v poslední soud a vzkříšení.	73 (32)	23 (36)	5 (33)	101
4.	Po smrti se může člověk znovu narodit jako jiný člověk na tomto světě.	22 (28)	28 (31)	39(29)	89
5.	Po smrti se může člověk znovu narodit v jakékoli formě života (i nehmotné) na tomto světě nebo kdekoli jinde.	20 (31)	33 (35)	45 (32)	98
6.	Jiný názor.	0 (1)	4 (1)	0 (1)	4
7.	Nevím, nepřemýšlel(-a) jsem o tom.	4 (5)	10 (5)	1 (5)	15
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 150,276$$

$$\chi^2_{0,05} (12) = 21,026$$

$$C_{\text{norm}} = 0,640$$

Nulovou hypotézu můžeme v rámci položky 8 odmítnout, protože hodnota χ^2 je výrazně vyšší než kritická hodnota; čili mezi sledovanými jevy je významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota normovaného koeficientu kontingence C_{norm} je velmi vysoká, tzn. mezi názorem studentů na posmrtný život a typem střední školy, kterou studují, je zcela jasný vztah.

Tab. 32.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Názor na posmrtný život	CG	G	SOŠ
1.	-5,03	3,26	1,57
2.	1,66	-1,71	0,14
3.	7,44	-2,19	-5,05
4.	-1,20	-0,63	1,84
5.	-2,05	-0,29	2,30
6.	-1,13	2,18	-1,15
7.	-0,35	2,05	-1,78

Tab. 32.3 Znaménkové schéma pro KT

Názor na posmrtný život	CG	G	SOŠ
1.	---	++	0
2.	0	0	0
3.	+++	-	---
4.	0	0	0
5.	-	0	+
6.	0	+	0
7.	0	+	0

Interpretační výroky pro znaménkové schéma KT:

- Značná část studentů CG, na rozdíl od studentů G a SOŠ, uvedla, že vyznává víru v život po smrti, poslední soud a vzkříšení (pole CG x 3).
- Mnoho studentů G (téměř 1/3) je přesvědčena, že smrtí člověka jeho existence končí, po smrti nic neexistuje (pole G x 1).
- Někteří studenti SOŠ se domnívají, že po smrti se může člověk znovu narodit v jakékoli formě života (i nehmotné) zde na světě nebo kdekoli jinde (pole SOŠ x 5).

Položka 6: Kdo podle Vás byl Ježíš?

Tabulka 33.1 KT (typ SŠ : názor na osobnost Ježíše)

Názor na osobnost Ježíše		CG	G	SOŠ	Σ
1.	Boží Syn	110 (76)	69 (85)	62 (79)	241
2.	Velký duchovní vůdce a učitel	57 (64)	80 (71)	64 (66)	201
3.	Místní politický a náboženský fanatik	13 (27)	25 (30)	47 (28)	85
4.	Vůbec neexistoval.	5 (9)	12 (10)	12 (10)	29
5.	Nevím, kdo to byl.	0 (5)	10 (6)	7 (6)	17
6.	Jiná odpověď.	0 (3)	10 (4)	0 (3)	10
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 74,026$$

$$\chi^2_{0,05} (10) = 18,307$$

$$C_{\text{norm}} = 0,475$$

Nulovou hypotézu můžeme v rámci položky 9 odmítnout, protože hodnota χ^2 je vyšší než kritická hodnota; čili mezi sledovanými jevy je významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota normovaného koeficientu kontingence C_{norm} je poměrně vysoká, tzn. mezi názorem studentů na osobnost Ježíše a typem střední školy, kterou studují, je zřetelný vztah.

Tab. 33.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Názor na osobnost Ježíše	CG	G	SOŠ
1.	4,11	-1,89	-2,10
2.	-0,90	1,14	-0,29
3.	-2,75	-0,94	3,68
4.	-1,40	0,55	0,80
5.	-2,33	1,64	0,60
6.	-1,79	3,45	-1,82

Tab. 33.3 Znaménkové schéma pro KT

Názor na osobnost Ježíše	CG	G	SOŠ
1.	+++	-	-
2.	0	0	0
3.	--	0	+++
4.	0	0	0
5.	--	0	0
6.	0	+++	0

Interpretační výroky pro znaménkové schéma KT:

- Většina studentů CG zastává názor, že Ježíš byl Božím Synem (pole CG x 1).
- Mnoho studentů G má na osobnost Ježíše ještě jiný názor (významná historická osobnost, filozof, osobnost se silným etickým potenciálem) než bylo uvedeno v nabídce (pole G x 6).
- Mnozí studenti SOŠ se domnívají, že Ježíš byl místní politický a náboženský fanatik (pole SOŠ x 3).

Závěr: V rámci testování hypotézy u všech položek vypočítané hodnoty χ^2 byly výrazně vyšší než kritické hodnoty, rovněž vypočítané hodnoty normovaného koeficientu kontingence C_{norm} byly poměrně vysoké. Také získané hodnoty z-skóre a vyhodnocená znaménková schémata potvrzují vztahy mezi sledovanými proměnnými (religiozita : typ střední školy).

Proto nulovou hypotézu („Projevy religiozity v názorech a chování středoškolské mládeže nesouvisí s typem střední školy, který studuje.“) můžeme odmítnout a přijmout hypotézu alternativní („Projevy religiozity v názorech a chování středoškolské mládeže souvisí s typem střední školy, který studuje.“).

H₂: Povědomí o významu osobností náboženského a duchovního života a zájem o náboženství a o nové náboženské a duchovní směry u středoškolské mládeže je v závislosti na typu střední školy, který studuje.

H₀: Povědomí o významu osobností náboženského a duchovního života a zájem o náboženství a o nové náboženské a duchovní směry u středoškolské mládeže není v závislosti na typu střední školy, který studuje.

Při řešení této hypotézy pracujeme s daty, získanými v rámci šetření u následujících položek dotazníku: 7, 8, 9.

Položka 7: Jaký význam pro lidstvo a jeho duchovní vývoj mají podle Vašeho názoru uvedené osobnosti?

Tabulka 34 Vypočítané hodnoty χ^2 a C_{norm} u KT 29.1.1 - 29.16.3 (typ SŠ : názor na význam osobností duchovního a náboženského života pro lidstvo a jeho duchovní vývoj)²¹⁷

Osobnost	χ^2	C_{norm}
1. Abd-ru-shin	39,743	0,357
2. Apoštol Pavel	232,031	0,755
3. Buddha	141,830	0,626
4. Dalajláma	40,314	0,360
5. Charles Taze Russel	64,354	0,446
6. Jan Hus	92,380	0,523
7. Ježíš	209,686	0,727
8. Kalvín	146,052	0,633
9. La Vey	74,198	0,475
10. Ether	76,430	0,481
11. Mohamed	40,569	0,361
12. Mojžíš	213,663	0,732
13. Moon	127,578	0,599
14. Papež Benedikt XVI.	276,207	0,802
15. Prabhupáda	67,087	0,454
16. R.Maharishi	75,260	0,478

$\chi^2_{0,05}(10) = \mathbf{18,307}$

²¹⁷ Viz Příloha 4: 3 Kontingenční tabulky (typ SŠ : názor na význam osobností duchovního a náboženského života pro lidstvo a jeho duchovní vývoj), z-skóre pro jednotlivá pole kontingenčních tabulek a znaménková schémata pro kontingenční tabulky: Tab. 34.1.1 - 34.16.3

Nulovou hypotézu můžeme v rámci položky 10 odmítnout, protože hodnoty χ^2 v kategoriích 2, 3, 7, 8, 12, 14 jsou velmi vysoké, v kategoriích 1, 4, 5, 6, 9, 10, 11, 13, 15, 16 jsou středně vysoké a zároveň vyšší než kritická hodnota; čili mezi sledovanými jevy je rozdíl.

Vypočítané hodnoty normovaného koeficientu kontingence C_{norm} jsou v kategoriích 2, 3, 7, 8, 12, 14 velmi silné, tzn. mezi proměnnými (typ SŠ : povědomí o významu osobnosti náboženského a duchovního života u středoškolské mládeže) je zcela jasný vztah; v kategoriích 1, 4, 5, 6, 9, 10, 11, 13, 15 jsou středně silné, tzn. mezi proměnnými je zřetelný vztah.

Interpretační výroky pro znaménkové schéma KT:

Ad 1:

- Mnoho studentů G zaznamenává v hodnocení významu osobnosti Abd-ru-shina stupeň „nevím“ (pole G x 4).

Ad 2:

- Studenti CG, na rozdíl od studentů G a SOŠ, hodnotí význam osobnosti apoštola Pavla pro lidstvo a jeho duchovní vývoj jako pozitivní nebo silně pozitivní (pole CG x 5,6).
- Mnoho studentů SOŠ zaznamenává v hodnocení významu osobnosti apoštola Pavla stupeň „nevím“ (pole SOŠ x 4).
- Značná část studentů G a SOŠ nemá vůbec povědomí existenci apoštola Pavla (pole G x 1, SOŠ x 1).
- Někteří studenti G hodnotí osobnost apoštola Pavla negativně (pole G x 3).

Ad 3:

- Mnozí studenti CG hodnotí význam Buddhy pro lidstvo a jeho duchovní vývoj jako negativní nebo silně negativní (pole CG x 3, 2).
- Značná část studentů G je přesvědčena o silně pozitivním vlivu Buddhy na lidstvo a jeho duchovní vývoj (pole G x 6).
- Velká část studentů SOŠ, na rozdíl od studentů CG a G, nemá povědomí o existenci Buddhy (pole SOŠ x 1); zároveň značná část v hodnocení významu této osobnosti zaznamenává stupeň „nevím“ (pole SOŠ x 4).

Ad 4:

- Mnozí studenti G v hodnocení významu osobnosti Dalajlámy uvádí stupeň „nevím“ (pole G x 4); další pak jsou přesvědčeni o jeho silně pozitivním vlivu na lidstvo a jeho duchovní vývoj (pole G x 6).
- Někteří studenti SOŠ se nedomnívají, že vliv Dalajlámy je silně pozitivní (pole SOŠ x 6).

Ad 5:

- Mnoho studentů G zastává názor, že osobnost Charles Taze Russel má na lidstvo a jeho duchovní vývoj pozitivní nebo silně pozitivní vliv (pole G x 5, 6); zároveň většina studentů tuto osobnost vůbec nezná (pole G x 1).

Ad 6:

- Většina studentů CG je přesvědčena o pozitivním působení Jana Husa na lidstvo a jeho duchovní vývoj (pole CG x 5).
- Někteří studenti G se domnívají, že vliv Jana Husa byl negativní (pole G x 3).
- Mnoho studentů SOŠ neví, jaký vliv osobnost Jana Husa na lidstvo a jeho duchovní vývoj měla (pole SOŠ x 4); zároveň někteří studenti ji vůbec neznají (pole SOŠ x 1).

Ad 7:

- Většina studentů CG je přesvědčena o silně pozitivním vlivu Ježíše na lidstvo a jeho duchovní vývoj (pole CG x 6).
- Velká část studentů G je přesvědčena o pozitivním působení Ježíše (pole G x 5); zároveň značná část se nedomnívá, že by jeho vliv byl silně pozitivní (pole G x 6).
- Mnoho studentů SOŠ neví, jaký vliv osobnost Ježíše na lidstvo a jeho duchovní vývoj měla (pole SOŠ x 4); zároveň někteří studenti se nedomnívají, že by jeho vliv byl silně pozitivní (pole SOŠ x 6).

Ad 8:

- Někteří studenti CG vliv Kalvína na lidstvo a jeho duchovní vývoj hodnotí jako negativní (pole CG x 3); zároveň mnozí studenti ho hodnotí kategorií „nevím“ (pole CG x 4).
- Několik studentů G se o působení Kalvína vyjádřilo silně negativně (pole G x 2); zároveň většina studentů jeho osobnost a působení hodnotila pozitivně nebo silně pozitivně (pole G x 5, 6).
- Většina studentů SOŠ osobnost Kalvína nezná (pole SOŠ x 1).

Ad 9:

- Mnoho studentů CG nezná osobnost La Veye (pole CG x 1).
- Mnoho studentů G v hodnocení této osobnosti uvedlo stupeň „nevím“ (pole G x 4); zároveň někteří jsou přesvědčeni o pozitivním nebo silně pozitivním vlivu (pole G x 5, 6).

Ad 10:

- Mnoho studentů CG v hodnocení osobnosti Luthera uvedlo stupeň „nevím“ (pole CG x 4).
- Někteří studenti G se domnívají, že vliv této osobnosti na lidstvo a jeho duchovní vývoj byl silně pozitivní (pole G x 6); zároveň další část studentů není přesvědčena o jejím pozitivním vlivu (pole G x 5); následně značná část studentů její působení hodnotí stupněm „nevím“ (pole G x 4).
- Mnoho studentů SOŠ osobnost Luthera nezná (pole SOŠ x1).

Ad 11:

- V hodnocení osobnosti Mohameda mezi pozorovanou četností a četností očekávanou ve všech kategoriích není statisticky významný rozdíl; kromě některých studentů G, kteří neví, jaký vliv měla tato osobnost na lidstvo a jeho duchovní vývoj (pole G x 4).

Ad 12:

- Většina studentů CG zastává názor, že vliv Mojžíše na lidstvo a jeho duchovní vývoj byl pozitivní (pole CG x 5).
- Několik studentů G hodnotí vliv této osobnosti jako silně negativní (pole G x 2).
- Někteří studenti SOŠ tuto osobnost neznají (pole SOŠ x 1); většina studentů neví, jaký vliv měla tato osobnost na lidstvo a jeho duchovní vývoj (pole SOŠ x 4); několik studentů se nedomnívá, že by působení Mojžíše bylo pozitivní (pole SOŠ x 5).

Ad 13:

- Většina studentů CG neví, jaký vliv měla osobnost Moona na lidstvo a jeho duchovní vývoj (pole CG x 4); zároveň někteří studenti hodnotí její působení jako negativní (pole CG x 3).
- Několik studentů G se domnívá, že vliv této osobnosti byl pozitivní (pole G x 6).
- Většina studentů SOŠ osobnost Moona vůbec nezná (pole SOŠ x 1).

Ad 14:

- Většina studentů CG je přesvědčena o pozitivním vlivu papeže Benedikta XVI. na lidstvo a jeho duchovní vývoj (pole CG x 5) a někteří ho považují za silně pozitivní osobnost (pole CG x 6).
- Někteří studenti G zastávají názor, že vliv papeže Benedikta XVI. je negativní (pole CG x 3).
- Většina studentů SOŠ neví, jaký vliv má papež Benedikt XVI. (pole SOŠ x4).

Ad 15:

- Někteří studenti CG hodnotí vliv Prabhupády na lidstvo a jeho duchovní vývoj jako negativní (pole CG x 3) nebo silně negativní (pole CG x 2).
- Mnozí studenti G neví, jaký vliv tato osobnost měla (pole G x 4).
- Řada studentů SOŠ tuto osobnost nezná (pole SOŠ x 1).

Ad 16:

- Někteří studenti CG se domnívají, že vliv Maharíšího byl negativní (pole CG x 3).
- Mnoho studentů G neví, jaký vliv tato osobnost měla (pole G x 4); řada studentů pak ji vůbec nezná (pole G x 1).

Položka 8: Považujete se za stoupence-přivřence nebo zajímáte se o některý z následujících náboženských a ideových směrů?

Tabulka 35 Vypočítané hodnoty χ^2 a C_{norm} u KT 30.1.1 - 30.7.3 (typ SŠ : příslušnost nebo zájem o náboženské a ideové směry)²¹⁸

Náboženský a ideový směr	χ^2	C_{norm}
1. Ateismus	181,293	0,689
2. Buddhismus	63,042	0,442
3. Hinduismus	23,379	0,278
4. Islám	22,929	0,275
5. Judaismus	28,225	0,304
6. Katolictví	285,036	0,810
7. Protestantismus	19,838	0,257

$$\chi^2_{0,05}(8) = \mathbf{15,507}$$

Nulovou hypotézu můžeme v rámci položky 10 odmítnout, protože hodnoty χ^2 v kategoriích 1, 6 jsou velmi vysoké, v kategoriích 2, 5, 7 jsou středně vysoké a v kategoriích 3, 4, 8 vyšší než kritická hodnota; čili mezi sledovanými jevy je rozdíl.

Vypočítané hodnoty normovaného koeficientu kontingence C_{norm} jsou v kategoriích 1, 6 velmi silné, tzn. mezi proměnnými (typ SŠ : příslušnost nebo zájem o náboženské a ideové směry u středoškoláků) je zcela jasný vztah; v kategoriích 2, 5, 7 jsou středně silné, tzn. mezi proměnnými je zřetelný vztah; v kategoriích 3, 4, 8 slabý, tzn. mezi proměnnými se uplatňují určité tendence.

²¹⁸ Viz Příloha 4: 4 Kontingenční tabulky (typ SŠ : příslušnost nebo zájem o náboženské a ideové směry), z-skóre pro jednotlivá pole kontingenčních tabulek a znaménková schémata pro kontingenční tabulky: Tab. 35.1.1 - 35.7.3

Interpretační výroky pro znaménkové schéma KT:

Ad 1:

- Studenti CG většinou uvedli, že nejsou nebo rozhodně nejsou stoupecni ateismu (pole CG x 1, 2).
- Mnozí studenti G neví, zda se mají považovat za přívržence ateismu (pole G x 3).
- Většina studentů SOŠ zaznamenala, že náleží nebo rozhodně patří k stoupecnům ateismu (pole SOŠ x 4, 5).

Ad 2:

- Někteří studenti G nemají ujasněný názor (stupeň „nevím“), zda jsou sympatizující s buddhismem (pole G x 3); zároveň však řada studentů G se zajímá o tento náboženský směr (pole G x 4).
- Mnoho studentů SOŠ uvedlo, že se o buddhismus nezajímá (pole G x 2).

Ad 3:

- Někteří studenti G uvedli, že se zajímají o hinduismus (pole G x 4).

Ad 4:

- Někteří studenti G projevíli svůj zájem o islám (pole G x 4).

Ad 5:

- Někteří studenti G se o judaismus zajímají (pole G x 4).

Ad 6:

- Většina studentů CG uvedla, že jsou nebo rozhodně jsou stoupecni katolictví (pole CG x 4, 5).
- Značná část studentů G zaznamenala, že se rozhodně nepovažuje za stoupecne katolictví (pole G x 1).
- Většina studentů SOŠ pak prostřednictvím záznamů sdělila, že nenáleží nebo rozhodně nepatří k přívržencům katolictví (pole SOŠ x 2, 1).

Ad 7:

- Mnozí studenti G neví, zda se mají považovat za přívržence protestantismu (pole G x 3).

Položka 9: Zajímáte se o některý z následujících nových náboženských a duchovních směrů?

Tabulka 36 Vypočítané hodnoty χ^2 a C_{norm} u KT 31.1.1 - 31.17.3 (typ SŠ : zájem o nové náboženské a duchovní směry)²¹⁹

Nové náboženské a duchovní směry		χ^2	C_{norm}
1.	Fokoláre	84,427	0,503
2.	Hnutí charismatické obnovy	112,530	0,569
3.	Světlo-Život	118,479	0,581
4.	Neokatechumenát	96,125	0,532
5.	Letniční hnutí	76,850	0,483
6.	Hnutí grálu	209,009	0,726
7.	Hnutí sjednocení (moonisté)	226,292	0,748
8.	Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů (mormoni)	243,982	0,768
9.	Svědkové Jehovovi	307,696	0,831
10.	Křesťanská věda	214,663	0,734
11.	Antroposofie	193,456	0,706
Nové náboženské a duchovní směry		χ^2	C_{norm}
12.	Esoterika	166,210	0,666
13.	Satanismus	56,642	0,421
14.	Hnutí Hare Kršna	111,151	0,566
15.	Jóga	45,196	0,379
16.	Transcendentální meditace	88,556	0,514
17.	Buddhismus Diamantové cesty Karma Kagjü	80,808	0,493

$$\chi^2_{0,05}(10) = \mathbf{18,307}$$

Nulovou hypotézu můžeme v rámci položky 12 odmítnout, protože hodnoty χ^2 v kategoriích 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 jsou velmi vysoké, v kategoriích 1, 2, 3, 4, 5, 13, 14, 15, 16 jsou středně vysoké a zároveň vyšší než kritická hodnota; čili mezi sledovanými jevy je rozdíl.

Vypočítané hodnoty normovaného koeficientu kontingence C_{norm} jsou v kategoriích 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 velmi silné, tzn. mezi proměnnými (zájmem o nové náboženské a duchovní směry středoškoláků a typem střední školy, který studují) je zcela jasný vztah; v kategoriích 1, 2, 3, 4, 5, 13, 14, 15, 16 jsou středně silné, tzn. mezi proměnnými je zřetelný vztah.

Interpretační výroky pro znaménkové schéma KT:

Ad 1:

- Někteří studenti CG napsali, že se zajímají o Fokoláre (pole CG x 5).
- Velká část studentů G uvedla, že o Fokoláre rozhodně neprojevuje zájem (pole G x 2).
- Většina studentů SOŠ zaznamenala, že Fokoláre nezná (pole SOŠ x 1).

²¹⁹ Viz Příloha 4: 5 Kontingenční tabulky (typ SŠ : zájem o nové náboženské a duchovní směry), z-skóre pro jednotlivá pole kontingenčních tabulek a znaménková schémata pro kontingenční tabulky: Tab. 36.1.1 - 36.17.3

Ad 2:

- Někteří studenti CG, na rozdíl od studentů G, uvedli, že se zajímají o Hnutí charismatické duchovní obnovy (pole CG x 5); jiní studenti CG ještě neví, zda mají o tento nový duchovní směr uvnitř římskokatolické církve zájem (pole CG x 4).
- Značná část studentů G zaujala stanovisko, že se o Hnutí charismatické duchovní obnovy rozhodně nezajímá (pole G x 2).
- Většina studentů SOŠ zapsala, že Hnutí charismatické duchovní obnovy nezná (pole SOŠ x 1).

Ad 3:

- Někteří studenti CG uvedli, že o hnutí Světlo-Život se zajímá nebo rozhodně má zájem (pole CG x 5, 6).
- Velká část studentů G poznamenala, že o toto hnutí rozhodně neprojevuje zájem (pole G x 2).
- Většina studentů SOŠ hnutí Světlo-Život nezná (pole SOŠ x 1).

Ad 4:

- Někteří studenti CG projevíli nebo dokonce rozhodně dali najevo svůj zájem o další nový duchovní směr uvnitř římskokatolické církve, a to Neokatechumenát (pole CG x 5, 6).
- Velká část studentů G zapsala, že o toto hnutí rozhodně neprojevuje zájem (pole G x 2).
- Většina studentů SOŠ pak Neokatechumenát nezná (pole SOŠ x 1).

Ad 5:

- Mnozí studenti CG neprojevují zájem o Letniční hnutí (pole CG x 3), jiní ještě neví, zda mají o tento směr zájem (pole CG x 4).
- Velká část studentů G rozhodně nemá zájem o Letniční hnutí (pole G x 2).
- Většina studentů SOŠ pak toto hnutí nezná (pole SOŠ x 1).

Ad 6:

- Většina studentů CG rozhodně nemá nebo neprojevuje zájem o Hnutí grálu (pole CG x 2, 3).
- Někteří studenti G se nezajímají o tento atypický směr vycházející z křesťanství (pole G x 3).

- Většina studentů SOŠ pak toto hnutí nezná (pole SOŠ x 1), na druhou stranu pak někteří studenti SOŠ při hodnocení svého zájmu o Hnutí grálu zaznamenali stupeň „nevím“ (pole SOŠ x 4).

Ad 7:

- Většina studentů CG uvedla, že rozhodně nemá zájem nebo se nezajímá o Hnutí sjednocení (moonisty), (pole CG x 2, 3).
- Většina studentů SOŠ pak toto nové náboženské hnutí nezná (pole SOŠ x 1).

Ad 8:

- Většina studentů CG zaznamenala, že rozhodně nemá zájem nebo se nezajímá o Církev JK Svatých posledních dnů (mormony), (pole CG x 2, 3).
- Značná část studentů G rozhodně nemá zájem o toto hnutí (pole G x 2).
- Většina studentů SOŠ pak mormonské hnutí nezná (pole SOŠ x 1).

Ad 9:

- Většina studentů CG uvedla, že rozhodně nemá zájem nebo se nezajímá o Svědky Jehovovy (pole CG x 2, 3).
- Většina studentů G zaznamenala, že rozhodně nemá zájem o Svědky Jehovovy (pole CG x 2).
- Většina studentů SOŠ pak toto nové náboženské hnutí nezná (pole SOŠ x 1).

Ad 10:

- Většina studentů CG a G zapsala, že o hnutí Křesťanská věda se rozhodně nezajímá (pole CG x 2, pole G x 2); na druhou stranu někteří studenti CG při hodnocení svého zájmu zaznamenali stupeň „nevím“ (pole CG x 4).
- Většina studentů SOŠ pak tento nový atypický křesťanský směr nezná (pole SOŠ x 1).

Ad 11:

- Většina studentů CG uvedla, že rozhodně nemá zájem nebo se nezajímá o Anthroposofii (pole CG x 2, 3).
- Někteří studenti G zapsali, že neví, zda se zajímají o tento směr (pole G x 4).
- Většina studentů SOŠ pak tento nový atypický křesťanský směr nezná (pole SOŠ x 1).

Ad 12:

- Většina studentů CG zapsala, že rozhodně nemá zájem nebo se nezajímá o Esoteriku (pole CG x 2, 3).
- Značná část studentů SOŠ nezná tuto novou mimokřesťanskou religiozitu (pole SOŠ x 1); na druhou stranu někteří studenti ve svém hodnocení Esoteriky zaznamenali stupeň

„nevím“ (pole SOŠ x 4), jiní pak uvedli, že se o ni zajímají nebo dokonce rozhodně projevují zájem (pole SOŠ x 5, 6).

Ad 13:

- Většina studentů CG rozhodně nemá zájem o Satanismus (pole CG x 2).
- Někteří studenti SOŠ tento kontroverzní jev současné náboženské scény neznají (pole SOŠ x 1).

Ad 14:

- Většina studentů CG rozhodně neprojevuje zájem o hnutí Haré Kršna (CG x 2).
- Značná část studentů SOŠ nezná tento nový duchovní směr vycházející z hinduismu (pole SOŠ x 1); na druhou stranu někteří studenti ve svém hodnocení zaznamenali, že se o něho nezajímají (pole SOŠ x 3), jiní pak uvedli stupeň „nevím“ (pole SOŠ x 4).

Ad 15:

- Někteří studenti CG rozhodně nemají zájem o Jógu (CG x 2).
- Mnozí studenti G se o Jógu zajímají (CG x 5).

Ad 16:

- Většina studentů CG rozhodně neprojevuje zájem o Transcendentální meditaci (CG x 2).
- Značná část studentů SOŠ nezná tento nový duchovní směr (pole SOŠ x 1); na druhou stranu někteří studenti ve svém hodnocení zaznamenali, že se o něho nezajímají (pole SOŠ x 3), jiní pak uvedli stupeň „nevím“ (pole SOŠ x 4).

Ad 17:

- Většina studentů CG rozhodně neprojevuje zájem o Buddhismus Diamantové cesty (CG x 2).
- Někteří studenti G se zajímají o tento nový duchovní směr vycházející z buddhismu (pole G x 5).
- Značná část studentů tento nový duchovní směr nezná (pole SOŠ x 1).

Závěr: V rámci testování hypotézy u všech položek vypočítané hodnoty χ^2 byly výrazně vyšší než kritické hodnoty, rovněž vypočítané hodnoty normovaného koeficientu kontingence C_{norm} byly poměrně vysoké. Také získané hodnoty z-skóre a vyhodnocená znaménková schémata potvrzují vztahy mezi sledovanými proměnnými (povědomí o významu osobností

náboženského a duchovního života a zájem o nové náboženské a duchovní směry : typ střední školy).

Proto nulovou hypotézu („Povědomí o významu osobností náboženského a duchovního života a zájem o náboženství a o nové náboženské a duchovní směry u středoškolské mládeže není v závislosti na typu střední školy, který studuje.“) můžeme odmítnout a přijmout hypotézu alternativní („Povědomí o významu osobností náboženského a duchovního života a zájem o náboženství a o nové náboženské a duchovní směry u středoškolské mládeže je v závislosti na typu střední školy, který studuje.“).

H₃: Využití informačních zdrojů, hodnocení objektivit a reakce na informace o nových náboženských a duchovních směrech se u středoškolské mládeže liší v závislosti na typu střední školy, který studuje.

H₀: Využití informačních zdrojů, hodnocení objektivit a reakce na informace o nových náboženských a duchovních směrech se u středoškolské mládeže neliší v závislosti na typu střední školy, který studuje.

Při řešení této hypotézy pracujeme s daty, získanými v rámci šetření u následujících položek dotazníku: 10, 11, 12.

Položka 10: Odkud se dovídáte informace o nových náboženských a duchovních směrech?

Tabulka 37 Vypočítané hodnoty χ^2 a C_{norm} u KT 32.1.1 - 32.8.3 (typ SŠ : zdroje informací o nových náboženských a duchovních směrech)²²⁰

Informační zdroje	χ^2	C_{norm}
1. Literatura	48,922	0,393
2. Časopisy	29,832	0,312
3. Internet	25,924	0,292
4. Televize	16,970	0,238
5. Rozhlas	120,469	0,585
6. Rozhovory v rodině	88,633	0,514
7. Rozhovory se spolužáky a kamarády	38,468	0,352
8. Výuka ve škole	47,560	0,388

$\chi^2_{0,05}(8) = 15,507$

Nulovou hypotézu můžeme v rámci položky 13 odmítnout, protože hodnoty χ^2 v kategoriích 1, 2, 5, 6, 7, 8 jsou poměrně vysoké, v kategoriích 3, 4 jsou vyšší než kritická hodnota; čili mezi sledovanými jevy je rozdíl.

²²⁰ Viz Příloha 4: 6 Kontingenční tabulky (typ SŠ : zdroje informací o nových náboženských a duchovních směrech), z-skóre pro jednotlivá pole kontingenčních tabulek a znaménková schémata pro kontingenční tabulky: Tab. 37.1.1 - 37.8.3

Vypočítané hodnoty normovaného koeficientu kontingence C_{norm} jsou v kategoriích 1, 2, 5, 6, 7, 8 středně silné, tzn. mezi proměnnými (zdroji informací, ze kterých středoškoláci čerpají informace o nových náboženských a duchovních směrech, a typem střední školy, který studují) je zřetelný vztah; v kategoriích 3, 4 jsou slabší, tzn. mezi proměnnými se uplatňují určité tendence.

Interpretační výroky pro znaménkové schéma KT:

Ad 1:

- Mnozí studenti CG z literatury získávají mnoho informací o nových náboženských a duchovních směrech (pole CG x 4).
- Značná část studentů G z literatury čerpá průměrně (pole G x 3).
- Značná část studentů SOŠ velmi málo využívá literaturu k opatření si poznatků o nových náboženských a duchovních hnutích (pole SOŠ x 1); na druhou stranu ale někteří studenti SOŠ literaturu velmi moc využívají k získání informací tohoto druhu (pole SOŠ x 5).

Ad 2:

- Značná část studentů G velmi málo využívá časopisy k získání údajů o nových náboženských a duchovních směrech (pole G x 1).
- Mnozí studenti SOŠ velmi moc čerpají tyto informací z časopisů (pole SOŠ x 5).

Ad 3:

- Značná část studentů CG, na rozdíl od studentů G a SOŠ, velmi málo a málo využívá Internet k získání informací o nových náboženských a duchovních směrech (pole G x 1, 2).

Ad 5:

- Mnozí studenti CG, na rozdíl od studentů G, mnoho dat o nových náboženských a duchovních hnutích získávají prostřednictvím rozhlasu (pole CG x 4).

Ad 6:

- Značná část studentů CG, na rozdíl od studentů SOŠ, udává, že mnoho a velmi mnoho informací o nových náboženských a duchovních směrech nabývá v rozhovorech v rodině (pole CG x 4, 5).
- Mnozí studenti SOŠ uvádějí, že velmi málo a málo tyto údaje získávají v rodině (pole SOŠ x 1, 2).

Ad 7:

- Mnozí studenti CG, na rozdíl od studentů G, velmi mnoho dat o nových náboženských a duchovních hnutích získávají v rozhovorech se spolužáky (pole CG x 5).

- Mnozí studenti G uvádějí, že tyto informace velmi málo získávají v rozhovorech se spolužáky (pole G x 1).

Ad 8:

- Značná část studentů CG, na rozdíl od studentů SOŠ, hodně čerpá informace o nových náboženských a duchovních hnutích ze školní výuky (pole CG x 4).
- Značná část studentů SOŠ pak sdělila, že tyto údaje velmi málo získává v rámci školní výuky (pole SOŠ x 1).

Položka 11: Podávají uvedené zdroje objektivní informace o nových náboženských a duchovních směrech?

Tabulka 38 Vypočítané hodnoty χ^2 a C_{norm} u KT 33.1.1 - 33.8.3 (typ SŠ : názor na objektivitu informací o nových náboženských a duchovních směrech od informačních zdrojů)²²¹

Informační zdroje	χ^2	C_{norm}
1. Literatura	18,007	0,245
2. Časopisy	54,730	0,414
3. Internet	33,502	0,330
4. Televize	67,048	0,454
5. Rozhlas	48,051	0,390
6. Rozhovory v rodině	20,124	0,258
7. Rozhovory se spolužáky a kamarády	40,477	0,360
8. Výuka ve škole	30,903	0,317

$$\chi^2_{0,05}(8) = 15,507$$

Nulovou hypotézu můžeme v rámci položky 14 odmítnout, protože hodnoty χ^2 v kategoriích 2, 3, 4, 5, 7, 8 jsou poměrně vysoké, v kategoriích 1, 6 jsou vyšší než kritická hodnota; čili mezi sledovanými jevy je rozdíl.

Vypočítané hodnoty normovaného koeficientu kontingence C_{norm} jsou v kategoriích 2, 3, 4, 5, 7, 8 středně silné, tzn. mezi proměnnými (typ SŠ : názor středoškoláků na objektivitu informací o nových náboženských a duchovních směrech od informačních zdrojů) je zřetelný vztah; v kategoriích 1, 6 jsou slabší, tzn. mezi proměnnými se uplatňují určité tendence.

Interpretační výroky pro znaménkové schéma KT:

Ad 1:

- Mnozí studenti SOŠ hodnotí, že literatura málo objektivně informuje o nových náboženských a duchovních směrech (pole SOŠ x 2).

²²¹ Viz Příloha 4: 7 Kontingenční tabulky (typ SŠ : názor na objektivitu informací o nových náboženských a duchovních směrech) od informačních zdrojů, z-skóre pro jednotlivá pole kontingenčních tabulek a znaménková schémata pro kontingenční tabulky: Tab. 38.1.1 – 38.8.3

Ad 2:

- Mnozí studenti G uvádějí, že časopisy velmi málo objektivně zprostředkovávají informace o nových náboženských a duchovních směrech (pole G x 1).
- Značná část studentů SOŠ zaznamenala, že časopisy s maximální objektivitou přináší tyto údaje (pole SOŠ x 5).

Ad 3:

- Velká část studentů G se domnívá, že Internet přináší informace o nových náboženských a duchovních hnutích s průměrnou úrovní objektivitu (pole G x 3).
- Mnozí studenti SOŠ si myslí, že objektivita Internetu v zprostředkování těchto údajů je vysoká (pole SOŠ x 4).

Ad 4:

- Značná část studentů G, na rozdíl od studentů SOŠ, velmi nízko hodnotí objektivnost televize při zprostředkování informací o nových náboženských a duchovních směrech (pole G x 1).
- Většina studentů SOŠ, na rozdíl od studentů G, uvedla, že televize s vysokou až maximální objektivitou přináší tyto údaje (pole SOŠ x 4, 5).

Ad 5:

- Značná část studentů G, na rozdíl od studentů SOŠ, velmi nízko hodnotí objektivnost rozhlasu při zprostředkování informací o nových náboženských a duchovních směrech (pole G x 1).
- Mnozí studenti SOŠ, na rozdíl od studentů G, zapsali, že rozhlas s maximální objektivitou přináší tato data (pole SOŠ x 5).

Ad 6:

- Značná část studentů G velmi nízko hodnotí objektivitu informací o nových náboženských a duchovních směrech, získaných v rámci rozhovorů v rodině (pole G x 1).

Ad 7:

- Značná část studentů G velmi nízko hodnotí objektivitu informací o nových náboženských a duchovních směrech, získaných v rámci rozhovorů se spolužáky a kamarády (pole G x 1).
- Mnozí studenti SOŠ, na rozdíl od studentů G, považují objektivitu informací o nových náboženských a duchovních směrech, získaných v rámci rozhovorů se spolužáky a kamarády, za maximální (pole SOŠ x 5).

Ad 8:

- Mnozí studenti CG, na rozdíl od studentů SOŠ, pokládají objektivitu informací o nových náboženských a duchovních směrech, získaných v rámci školní výuky, za maximální (pole CG x 5).
- Mnozí studenti SOŠ velmi nízko hodnotí objektivitu těchto dat, zprostředkovaných školní výukou (pole SOŠ x 1).

Položka 12: Jak reagujete na informace o nových náboženských a duchovních směrech?

Tabulka 39.1 KT (typ SŠ : reakce na informace o nových náboženských a duchovních směrech)

Reakce na informace		CG	G	SOŠ	Σ
1.	Nezajímají mě.	19 (73)	83 (81)	127 (75)	229
2.	Vyvolávají ve mně negativní odezvu.	18 (18)	22 (20)	16 (18)	56
3.	Upoutají mou pozornost, ale více o nich nepřemýšlím.	89 (59)	53 (66)	44 (61)	186
4.	Přemýšlím o nich.	48 (27)	33 (30)	3 (28)	84
5.	Přemýšlím o nich a aktivně se snažím získat další informace.	11 (9)	15 (10)	2 (9)	28
6.	Uvažuji o ztotožnění se s myšlenkami některého nového náboženského a duchovního směru.	0 (0)	0 (0)	0(0)	0
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 146,340$$

$$\chi^2_{0,05} (10) = 18,307$$

$$C_{\text{norm}} = 0,633$$

Nulovou hypotézu můžeme v rámci položky 15 odmítnout, protože hodnota χ^2 je vyšší než kritická hodnota; čili mezi sledovanými jevy je významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota normovaného koeficientu kontingence C_{norm} je velmi vysoká, tzn. mezi reakcí na informace o nových náboženských a duchovních směrech středoškoláků a typem střední školy, který studují, je zcela jasný vztah.

Tab. 39.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Reakce na informace	CG	G	SOŠ
1.	-6,73	0,25	6,37
2.	0,06	0,51	-0,58
3.	4,12	-1,67	-2,33
4.	4,23	0,63	-4,80
5.	0,71	1,64	-2,40
6.	0,00	0,00	0,00

Tab. 39.3 Znaménkové schéma pro KT

Reakce na informace	CG	G	SOŠ
1.	---	0	+++
2.	0	0	0
3.	+++	0	-
4.	+++	0	---
5.	0	0	-
6.	0	0	0

Interpretační výroky pro znaménkové schéma KT:

- Velká část studentů CG uvedla, že informace o nových náboženských a duchovních směrech upoutá jejich pozornost, ale dále o nich nepřemýšlí (pole CG x 3); zároveň však mnoho studentů CG zaznamenalo, že o informacích o nových náboženských a duchovních směrech přemýšlí (pole CG x 4).

- Většinu studentů SOŠ informace o nových náboženských a duchovních hnutích nezajímají (pole SOŠ x 1).

Závěr: V rámci testování hypotézy u všech položek vypočítané hodnoty χ^2 byly výrazně vyšší než kritické hodnoty, rovněž vypočítané hodnoty normovaného koeficientu kontingence C_{norm} byly poměrně vysoké. Také získané hodnoty z-skóre a vyhodnocená znaménková schémata potvrzují vztahy mezi sledovanými proměnnými (využití informačních zdrojů, hodnocení objektivitu a reakce na informace o nových náboženských a duchovních směrech u středoškoláků: typ střední školy).

Proto nulovou hypotézu („Využití informačních zdrojů, hodnocení objektivitu a reakce na informace o nových náboženských a duchovních směrech se u středoškolské mládeže neliší v závislosti na typu střední školy, který studuje.“) můžeme odmítnout a přijmout hypotézu alternativní („Využití informačních zdrojů, hodnocení objektivitu a reakce na informace o nových náboženských a duchovních směrech se u středoškolské mládeže liší v závislosti na typu střední školy, který studuje.“).

H₄: Zkušenost se setkáním s členem nových náboženských a duchovních směrů a její hodnocení středoškolskou mládeží je v závislosti na typu střední školy, který studuje.

H₀: Zkušenost se setkáním s členem nových náboženských a duchovních směrů a její hodnocení středoškolskou mládeží nezávisí na typu střední školy, který studuje.

Při řešení této hypotézy pracujeme s daty, získanými v rámci šetření u následujících položek dotazníku: 13, 14, 15.

Položka 13: *Setkal(-a) jste se osobně s člověkem, který je/ byl stoupencem nového náboženského a duchovního směru?*

Tabulka 40.1 KT (typ SŠ : setkání se stoupencem nového náboženského a duchovního směru)

Setkání	CG	G	SOŠ	Σ	
1.	ANO	113 (89)	94 (99)	72 (92)	279
2.	NE	72 (96)	112 (107)	120 (100)	304
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 21,627$$

$$\chi^2_{0,05} (2) = 5,991$$

$$C_{\text{norm}} = 0,267$$

Nulovou hypotézu můžeme v rámci položky 16 odmítnout, protože hodnota χ^2 je vyšší než kritická hodnota; čili mezi sledovanými jevy je významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota normovaného koeficientu kontingence C_{norm} je slabší, tzn. mezi setkáním středoškoláků se stoupencem nového náboženského a duchovního směru a typem střední školy, který studují, se uplatňují určité tendence.

Tab. 40.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Setkání	CG	G	SOŠ
1.	2,82	-0,51	-2,26
2.	-2,73	0,49	2,18

Tab. 40.3 Znaménkové schéma pro KT

Setkání	CG	G	SOŠ
1.	++	0	-
2.	--	0	+

Interpretační výroky pro znaménkové schéma KT:

- Většina studentů CG se osobně setkala se stoupencem nového náboženského a duchovního směru (pole CG x 1).
- Mnoho studentů SOŠ uvedlo, že se se stoupencem nového náboženského a duchovního směru nesetkalo (pole SOŠ x 2).

Položka 14: Pokud ANO, kterého nového náboženského a duchovního směru si myslíte, že byl stoupencem (název)?

Tabulka 41 .1 KT (typ SŠ : příslušnost k novému náboženskému a duchovnímu směru)

Příslušnost	CG	G	SOŠ	Σ
1. Svědkové Jehovovi	84 (78)	71 (65)	27 (39)	182
2. Haré Kršna	28 (41)	37 (34)	30 (20)	95
3. Satanisté	11 (20)	10 (16)	25 (10)	46
4. Mormoni	3 (2)	2 (2)	0 (1)	5
5. Neokatechumenát	6 (4)	4 (4)	0 (2)	10
6. Hnutí charismatické obnovy	8 (6)	7 (5)	0 (3)	15
7. Letniční hnutí	1 (1)	1 (1)	0 (0)	2
8. Fokoláre	9 (5)	2 (4)	0 (2)	11
9. Světlo-Život	13 (6)	2 (5)	0 (3)	15
Σ	163	136	82	381

$$\chi^2 = 71,224$$

$$\chi^2_{0,05} (16) = 26,296$$

$$C_{\text{norm}} = 0,561$$

Nulovou hypotézu můžeme v rámci položky 17 odmítnout, protože hodnota χ^2 je výrazně vyšší než kritická hodnota; čili mezi sledovanými jevy je významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota normovaného koeficientu kontingence C_{norm} je středně silná, tzn. mezi setkáním středoškoláků se stoupencem a jeho příslušností k novému náboženskému a duchovnímu směru a typem střední školy, který studují, je zřetelný vztah.

Tab. 41.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Přináležitost	CG	G	SOŠ
1.	0,78	0,82	-2,05
2.	-2,10	0,56	2,17
3.	-2,01	-1,62	4,86
4.	0,59	0,16	-1,04
5.	0,84	0,23	-1,47
6.	0,63	0,72	-1,80
7.	0,16	0,34	-0,66
8.	1,99	-0,98	-1,54
9.	2,62	-1,46	-1,80

Tab. 41.3 Znaménkové schéma pro KT

Přináležitost	CG	G	SOŠ
1.	0	0	-
2.	-	0	+
3.	-	0	+++
4.	0	0	0
5.	0	0	0
6.	0	0	0
7.	0	0	0
8.	+	0	0
9.	++	0	0

Interpretační výroky pro znaménkové schéma KT:

- Někteří studenti CG se setkali s členy hnutí Fokoláre (pole CG x 8), mnozí pak se stoupenci Světlo-Život (pole CG x 9).
- Někteří studenti SOŠ uvedli, že mají osobní zkušenost ze setkání s přívrženci Haré-Kršna (pole SOŠ x 2); hodně studentů SOŠ pak bylo v interakci se satanisty (pole SOŠ x 3)

Položka 15: Pokud ANO – jak a čím na Vás zapůsobil?

Tabulka 42.1 KT (typ SŠ : hodnocení setkání se stoupencem nového náboženského a duchovního směru)

Hodnocení setkání			CG	G	SOŠ	Σ
1.	Svědkové Jehovovi	O) Nepřipadal mi ničím v pozitivním smyslu oslovující.	35 (28)	18 (19)	15 (16)	68
		P) Byl mi nepřijemný, až obtěžující.	37 (37)	28 (25)	25 (21)	90
		Q) Velmi negativní dojem - fanatismus, dogmatismus	64 (46)	27 (32)	22 (26)	113
		R) Absurdní víra, nesamostatné uvažování, stádovistos	23 (19)	10 (13)	13 (11)	46
		S) Zaujal mě svými komunikativními dovednostmi, rétorikou.	0 (5)	11 (3)	0 (3)	11
		T) Starší člověk, nabízející letáčky, vzbuzoval soucit.	23 (11)	5 (8)	0 (7)	28
2.	Haré Kršna	U) Přesvědčivý, snažil se mě získat - zpěv, nabídka koláčků, sladkostí....	23 (20)	14 (14)	12 (11)	49
		V) Fanatismus, ignorace reality.	4 (11)	11 (8)	12 (6)	27
3.	Satanisté	W) Zlo, temnota, okultismus.	6 (11)	8 (8)	13 (6)	27
		X) Vzдор, protest vůči společnosti.	7 (10)	3 (3)	15 (6)	25
4.	Mormoni	Y) Elegantní oblečení, příjemné vystupování, dobré komunikační schopnosti – snaha získat nové členy.	3 (2)	2 (1)	0 (1)	5
5.	Neokatechumenát	Z) Hodně moudrý, milý, pobožný, pokorný, laskavý.	6 (4)	4 (3)	0 (2)	10
6.	Hnutí charismatické obnovy	AA) Radostný křesťanský život, chvály Pána.	8 (6)	7 (4)	0 (4)	15

Hodnocení setkání			CG	G	SOŠ	Σ
7.	Letniční hnutí	BB) Pozitivní – modlitba k Duchu svatému, poslech náboženských písní. Negativní – riziko proselytismu.	1 (1)	1 (1)	0 (0)	2
8.	Fokoláre	O) Důsledná aplikace svátosti křtu v běžném životě – nový život.	9 (5)	2 (3)	0 (3)	11
9.	Světlo-Život	P) Rozjímání nad biblí, úsilí o rozvoj života víry.	13 (6)	2 (4)	0 (4)	15
Σ			222	153	127	542

$$\chi^2 = 127,997$$

$$\chi^2_{0,05} (30) = 43,773$$

$$C_{\text{norm}} = 0,618$$

Nulovou hypotézu můžeme v rámci položky 17 odmítnout, protože hodnota χ^2 je mnohem vyšší než kritická hodnota; čili mezi sledovanými jevy je významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota normovaného koeficientu kontingence C_{norm} je velmi silná, tzn. mezi setkáním středoškoláků se stoupencem a jeho příslušností k novému náboženskému a duchovnímu směru a typem střední školy, který studují, je zcela jasný vztah.

Tab. 42.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Hodnocení setkání			CG	G	SOŠ
1.	Svědkové Jehovovi	A) Nepřipadal mi ničím v pozitivním smyslu oslovující.	1,39	-0,28	-0,24
		B) Byl mi nepříjemný, až obtěžující.	0,02	0,53	0,87
		C) Velmi negativní dojem - fanatismus, dogmatismus.	2,72	-0,89	-0,89
		D) Absurdní víra, nesamostatné uvažování, stádovitost.	0,98	-0,84	0,68
		E) Zaujal mě svými komunikativními dovednostmi, rétorikou.	-2,13	4,49	-1,61
		F) Starší člověk, nabízející letáčky, vzbuzoval soucit.	3,44	-1,04	-2,58
2.	Haré Kršna	G) Přesvědčivý, snažil se mě získat - zpěv, nabídka koláčků, sladkostí....	0,67	0,05	0,15
		H) Fanatismus, ignorace reality.	-2,14	1,23	2,27
3.	Satanisté	I) Zlo, temnota, okultismus.	-1,54	0,14	2,67
		J) Vzдор, protest vůči společnosti.	-1,02	0,00	3,80
4.	Mormoni	K) Elegantní oblečení, příjemné vystupování, dobré komunikační schopnosti – snaha získat nové členy.	0,67	0,50	-1,08
5.	Neokatechumenát	L) Hodně moudrý, milý, pobožný, pokorný, laskavý.	0,94	0,70	-1,53
6.	Hnutí charismatické obnovy	M) Radostný křesťanský život, chvály Pána.	0,75	1,35	-1,88
7.	Letniční hnutí	N) Pozitivní – modlitba k Duchu svatému, poslech náboženských písní. Negativní – riziko proselytismu.	0,20	0,58	-0,68
8.	Fokoláre	O) Důsledná aplikace svátosti křtu v běžném životě – nový život.	2,13	-0,63	-1,61
9.	Světlo-Život	P) Rozjímání nad biblí, úsilí o rozvoj života víry.	2,78	-1,09	-1,88

Tab. 42.3 Znaménkové schéma pro KT

Hodnocení setkání			CG	G	SOŠ
1.	Svědkové Jehovovi	A) Nepřipadal mi ničím v pozitivním smyslu oslovující.	0	0	0
		B) Byl mi nepříjemný, až obtěžující.	0	0	0
		C) Velmi negativní dojem - fanatismus, dogmatismus.	++	0	0
		D) Absurdní víra, nesamostatné uvažování, stádovitost.	0	0	0
		E) Zaujal mě svými komunikativními dovednostmi, rétorikou.	-	+++	0
		F) Starší člověk, nabízející letáčky, vzbuzoval soucit.	++	0	--
2.	Haré Kršna	G) Přesvědčivý, snažil se mě získat - zpěv, nabídka koláčků, sladkostí....	0	0	0
		H) Fanatismus, ignorace reality.	-	0	+
3.	Satanisté	I) Zlo, temnota, okultismus.		0	++
		J) Vzдор, protest vůči společnosti.	0	0	+++
4.	Mormoni	K) Elegantní oblečení, příjemné vystupování, dobré komunikační schopnosti – snaha získat nové členy.	0	0	0
5.	Neokatechumenát	L) Hodně moudrý, milý, pobožný, pokorný, laskavý.	0	0	0
6.	Hnutí charismatické obnovy	M) Radostný křesťanský život, chvály Pána.	0	0	0
7.	Letniční hnutí	N) Pozitivní – modlitba k Duchu svatému, poslech náboženských písní. Negativní – riziko proselytismu.	0	0	0
8.	Fokoláre	O) Důsledná aplikace svátosti křtu v běžném životě – nový život.	+	0	0
9.	Světlo-Život	P) Rozjímání nad biblí, úsilí o rozvoj života víry.	++	0	0

Interpretační výroky pro znaménkové schéma KT:

- Mnozí studenti CG uvedli, že setkání se Svědky Jehovovými v nich zanechalo negativní dojem, členové tohoto nového náboženského směru se vyznačovali fanatismem a dogmatismem (pole CG x 1 C); u jiných studentů CG však toto setkání vzbudilo soucit, neboť se ocitli v interakci se seniory, kteří v nepříznivých podmínkách počasí postávali na schodech do haly k vlakovému nádraží a nabízeli propagační tiskoviny (pole CG x 1 F).
- Někteří studenti CG byli v setkání se členy nového duchovního směru uvnitř římskokatolické církve, Fokoláre, osloveni jejich životem ze svátosti křtu a praxí lásky k bližnímu (pomoc nemocným, lidem v nouzi), (pole CG x 8).
- Mnozí studenti CG pak byli pozitivně osloveni stoupenci dalšího hnutí uvnitř římskokatolické církve, Světlo-Život; zaujala je praxe spontánní modlitby, rozjímání nad biblí, důraz na budování společenství a rozvíjení osobního vztahu k Bohu (pole CG x 9).

- Někteří studenti G v setkání se Svědky Jehovovými byli zaujati jejich rétorikou a komunikačními schopnostmi (vystupování bez nervozity, soulad verbální a neverbální složky, schopnost navazování a vedení rozhovoru), (pole G x 1 E).
- Někteří studenti SOŠ se pak setkali se satanisty a byli zaujati jejich identifikací se zlem, vírou v člověka, který není spoután žádnými omezeními, užíváním tajemných znaků (pole SOŠ x 3 I); dalším studentům SOŠ pak satanisté imponovali svými „siláckými“ pózami, vzdorem a negací k většinové společnosti, která nabývala charakter protestu (pole SOŠ x 3 J).

Závěr: V rámci testování hypotézy u všech položek vypočítané hodnoty χ^2 byly vyšší než kritické hodnoty, rovněž vypočítané hodnoty normovaného koeficientu kontingence C_{norm} byly vysoké. Také získané hodnoty z-skóre a vyhodnocená znaménková schémata potvrzují vztahy mezi sledovanými proměnnými (zkušenost se setkáním s členem nových náboženských a duchovních směrů a její hodnocení středoškolskou mládeží : typ střední školy).

Proto nulovou hypotézu („Zkušenost se setkáním s členem nových náboženských a duchovních směrů a její hodnocení středoškolskou mládeží nezávisí na typu střední školy, který studuje.“) můžeme odmítnout a přijmout hypotézu alternativní („Zkušenost se setkáním s členem nových náboženských a duchovních směrů a její hodnocení středoškolskou mládeží závisí na typu střední školy, který studuje.“).

H₅: V hodnocení ovlivnitelnosti sociálních skupin a důvodů pro členství v nových náboženských a duchovních směrech středoškolskou mládeží se uplatňuje typ střední školy, který studuje.

H₀: V hodnocení ovlivnitelnosti sociálních skupin a důvodů pro členství v nových náboženských a duchovních směrech středoškolskou mládeží se neuplatňuje typ střední školy, který studuje.

Při řešení této hypotézy pracujeme s daty, získanými v rámci šetření u následujících položek dotazníku: 16, 17.

Položka 16: Které skupiny lidí, se domníváte, jsou novými náboženskými a duchovními směry nejvíce ovlivnitelní?

Tabulka 43 Vypočítané hodnoty χ^2 a C_{norm} u KT 38.1.1 - 38.7.3 (typ SŠ : ovlivnitelnost sociálních skupin novými náboženskými a duchovními směry)²²²

Sociální skupiny	χ^2	C_{norm}
1. Děti	17,611	0,242
2. Dospívající	23,030	0,276
3. Vysokoškoláci	28,723	0,306
4. Nezaměstnaní	24,785	0,286
5. Pracující	45,766	0,382
6. Staří lidé	16,337	0,233
7. Lidé s handicapem (zdravotním, sociálním...)	18,338	0,247

$$\chi^2_{0,05}(8) = \mathbf{15,507}$$

Nulovou hypotézu můžeme v rámci položky 19 odmítnout, protože hodnoty χ^2 v kategoriích 3, 5 jsou poměrně vysoké, v kategoriích 1, 2, 4, 6, 7 jsou vyšší než kritická hodnota; čili mezi sledovanými jevy je rozdíl.

Vypočítané hodnoty normovaného koeficientu kontingence C_{norm} jsou v kategoriích 3, 5 středně silné, tzn. mezi hodnocením ovlivnitelnosti sociálních skupin novými náboženskými a duchovními směry od středoškoláků a typem střední školy je zřetelný vztah; v kategoriích 1, 2, 4, 6, 7 jsou slabší, tzn. mezi proměnnými se uplatňují určité tendence.

Interpretační výroky pro znaménkové schéma KT:

Ad 1:

- Mnozí studenti CG považují děti za velmi hodně ovlivnitelné novými náboženskými a duchovními směry (pole CG x 5).

Ad 3:

- Značná část studentů CG, na rozdíl od studentů G, pokládá vysokoškoláky za velmi ovlivnitelné novými náboženskými a duchovními hnutími (pole CG x 4).

Ad 4:

- Značná část studentů G, na rozdíl od studentů SOŠ, uvedla, že nezaměstnaní jsou velmi ovlivnitelní novými náboženskými a duchovními směry (pole G x 4).
- Značná část studentů SOŠ zaznamenala, že nezaměstnaní jsou novými náboženskými a duchovními hnutími ovlivnitelní průměrně (pole SOŠ x 3).

²²² Viz Příloha 2: 8 Kontingenční tabulky (typ SŠ : ovlivnitelnost sociálních skupin novými náboženskými a duchovními směry), z-skóre pro jednotlivá pole kontingenčních tabulek a znaménková schémata pro kontingenční tabulky: Tab. 38.1.1 – 38.7.3

Ad 5:

- Značná část studentů SOŠ soudí, že pracující jsou velmi málo ovlivnitelní novými náboženskými a duchovními směry (pole SOŠ x 1); na druhou stranu ale mnozí studenti SOŠ se domnívají, že pracující jsou velmi hodně ovlivnitelní těmito směry (pole SOŠ x 5).

Ad 8:

- Značná část studentů CG zastává názor, že lidé s handicapem jsou novými náboženskými a duchovními hnutími ovlivnitelní průměrně (pole CG x 3).

Položka 17: Proč podle Vás se lidé stávají stoupenci nového náboženského a duchovního směru?

Tabulka 44 Vypočítané hodnoty χ^2 a C_{norm} u KT 39.1.1 - 39.9.3 (typ SŠ : důvody pro členství v novém náboženském a duchovním směru)²²³

Důvody pro členství		χ^2	C_{norm}
1.	Uspokojení vlastních náboženských potřeb	30,759	0,317
2.	Uspokojení potřeby společenství, přijetí druhými, přátelství	41,703	0,365
3.	Uspokojení potřeby kvalitní rodiny	59,229	0,429
4.	Uspokojení potřeby bezpečí	19,292	0,253
5.	Uspokojení potřeby žít zdravě	67,794	0,456
6.	Uspokojení potřeby být chápán jako osobnost	57,071	0,422
7.	Hledání smyslu života a odpovědi na existenční otázky	16,900	0,237
8.	Hledání řešení problémů osobních, rodinných, sociálních	63,993	0,445
9.	Ulehčení v odpovědnosti za rozhodnutí	51,407	0,403

$$\chi^2_{0,05}(8) = 15,507$$

Nulovou hypotézu můžeme v rámci položky 20 odmítnout, protože hodnoty χ^2 v kategoriích 1, 2, 3, 5, 6, 8, 9 jsou poměrně vysoké, v kategoriích 4, 7 jsou vyšší než kritická hodnota; čili mezi sledovanými jevy je rozdíl.

Vypočítané hodnoty normovaného koeficientu kontingence C_{norm} jsou v kategoriích 1, 2, 3, 5, 6, 8, 9 středně silné, tzn. mezi hodnocením důvodů pro členství v nových náboženských a duchovních směrech středoškoláky a typem střední školy, který studují, je zřetelný vztah; v kategoriích 4, 7 jsou slabší, tzn. mezi proměnnými se uplatňují určité tendence.

Interpretační výroky pro znaménkové schéma KT:

Ad 1:

- Někteří studenti CG pokládají uspokojení náboženských potřeb za důvod s průměrnou hodnotou pro vstup do nového náboženského nebo duchovního směru (pole CG x 3).

²²³ Viz Příloha 4: 9 Kontingenční tabulky (typ SŠ : důvody pro členství v novém náboženském a duchovním směru), z-skóre pro jednotlivá pole kontingenčních tabulek a znaménková schémata pro kontingenční tabulky: Tab. 44.1.1 - 44.9.3

- Značná část studentů SOŠ zastává názor, že uspokojení náboženských potřeb je závažným důvodem pro členství v novém náboženském nebo duchovním hnutí (pole SOŠ x 4).

Ad 2:

- Značná část studentů CG, na rozdíl od studentů SOŠ, se domnívá, že uspokojení potřeby společenství je závažným důvodem pro členství v novém náboženském nebo duchovním směru (pole CG x 4).
- Značná část studentů SOŠ, na rozdíl od studentů CG, považuje uspokojení potřeby společenství za důvod s průměrnou hodnotou pro vstup do nového náboženského nebo duchovního směru (pole SOŠ x 3).

Ad 3:

- Velká část studentů CG, na rozdíl od studentů SOŠ, je toho názoru, že uspokojení potřeby kvalitní rodiny je důvodem s průměrnou hodnotou pro členství v novém náboženském nebo duchovním směru (pole CG x 3); podobně uvažují i mnozí studenti G (pole G x 3).
- Značná část studentů SOŠ zaznamenala, že uspokojení potřeby kvalitní rodiny je velmi málo významným nebo málo důležitým důvodem pro vstup do nového náboženského nebo duchovního směru (pole SOŠ x 1, 2).

Ad 4:

- Velká část studentů CG se domnívá, že uspokojení potřeby bezpečí je důvodem s průměrnou hodnotou pro členství v novém náboženském nebo duchovním směru (pole CG x 3).

Ad 5:

- Značná část studentů CG, na rozdíl od studentů SOŠ, zastává názor, že uspokojení potřeby žít zdravým životním stylem je velmi málo významným nebo málo závažným důvodem pro vstup do nového náboženského nebo duchovního směru (pole CG x 1, 2).
- Značná část studentů SOŠ, na rozdíl od studentů CG, pokládá uspokojení potřeby žít zdravým životním stylem za závažný nebo velmi významný důvod pro členství v novém náboženském nebo duchovním hnutí (pole SOŠ x 4, 5).

Ad 6:

- Velká část studentů CG, na rozdíl od studentů G, se domnívá, že uspokojení potřeby být chápán jako osobnost je závažným důvodem pro členství v novém náboženském nebo duchovním směru (pole CG x 4).
- Značná část studentů G, na rozdíl od studentů CG, uvádí, že uspokojení potřeby být chápán jako osobnost se uplatňuje jako velmi významný důvod pro členství v novém náboženském nebo duchovním hnutí (pole G x 5).

Ad 7:

- Značná část studentů SOŠ zastává názor, že hledání smyslu života a odpovědi na existenční otázky je důvodem s průměrnou hodnotou pro členství v novém náboženském nebo duchovním směru (pole SOŠ x 3).

Ad 8:

- Velká část studentů CG, na rozdíl od studentů SOŠ, je toho názoru, že hledání řešení problémů osobních, rodinných, sociálních je významnou pohnutkou pro vstup do nového náboženského nebo duchovního směru (pole CG x 4).
- Značná část studentů G, na rozdíl od studentů CG, uvádí, že hledání řešení problémů osobních, rodinných, sociálních je důvodem s průměrnou hodnotou pro členství v novém náboženském nebo duchovním směru (pole G x 3).

Ad 9:

- Velká část studentů CG, na rozdíl od studentů G, řadí ulehčení odpovědnosti za rozhodnutí za velmi významný důvod pro členství v novém náboženském nebo duchovním hnutí (pole CG x 5).
- Mnozí studenti G, na rozdíl od studentů CG, přičítají ulehčení odpovědnosti za rozhodnutí jako důvodu pro členství v novém náboženském a duchovním směru velmi nízkou hodnotu (pole G x 1).

Závěr: V rámci testování hypotézy u všech položek vypočítané hodnoty χ^2 byly vyšší než kritické hodnoty, rovněž vypočítané hodnoty normovaného koeficientu kontingence C_{norm} byly vyšší. Také získané hodnoty z-skóre a vyhodnocená znaménková schémata potvrzují vztahy mezi sledovanými proměnnými (hodnocení ovlivnitelnosti sociálních skupin a důvodů pro členství v nových náboženských a duchovních směrech středoškolskou mládeží : typ střední školy).

Proto nulovou hypotézu („V hodnocení ovlivnitelnosti sociálních skupin a důvodů pro členství v nových náboženských a duchovních směrech středoškolskou mládeží se neuplatňuje typ střední školy, který studuje.“) můžeme odmítnout a přijmout hypotézu alternativní („V hodnocení ovlivnitelnosti sociálních skupin a důvodů pro členství v nových náboženských a duchovních směrech středoškolskou mládeží se uplatňuje typ střední školy, který studuje.“).

H₆: V přípouštění možnosti negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů a jejich rizik pro jednotlivce a společnost středoškolskou mládeží se projevuje typ střední školy, který studuje.

H₅: V přípouštění možnosti negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů a jejich rizik pro jednotlivce a společnost středoškolskou mládeží se neprojevuje typ střední školy, který studuje.

Při řešení této hypotézy pracujeme s daty, získanými v rámci šetření u následujících položek dotazníku: 18, 19.

Položka 18: *Myslíte si, že nové náboženské a duchovní směry mohou mít negativní vliv na jedince a společnost?*

Tabulka 45.1 KT (typ SŠ : názor na negativní vlivy nových náboženských a duchovních směrů na jedince a společnost)

Názor na negativní vlivy		CG	G	SOŠ	Σ
1.	ANO	157 (115)	141 (128)	63 (119)	361
2.	NE	0 (26)	32 (29)	49 (27)	81
3.	NEVÍM	28 (45)	33 (50)	80 (46)	141
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 124,407$$

$$\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$$

$$C_{\text{norm}} = 0,593$$

Nulovou hypotézu můžeme v rámci položky 21 odmítnout, protože χ^2 je výrazně vyšší než kritická hodnota čili mezi sledovanými jevy je významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota normovaného koeficientu kontingence C_{norm} je velmi silná, tzn. mezi názorem středoškoláků na negativní vliv nových náboženských a duchovních směrů na jedince a společnost a typem střední školy, který studují, je zcela jasný vztah.

Tab. 45.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Názor na negativní vlivy	CG	G	SOŠ
1.	4,42	1,35	-5,74
2.	-5,19	0,65	4,42
3.	-2,60	-2,49	5,13

Tab. 45.3 Znaménkové schéma pro KT

Názor na negativní vlivy	CG	G	SOŠ
1.	+++	0	---
2.	---	0	+++
3.	--	-	+++

Interpretační výroky pro znaménkové schéma KT:

- Většina studentů CG zastává názor, že nové náboženské a duchovní směry mohou mít negativní vliv na jedince a společnost (pole CG x 1).
- Mnoho studentů SOŠ uvedlo v hodnocení možnosti negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů stupeň „nevím“ (pole SOŠ x 2); značná část studentů SOŠ se domnívá, že nové náboženské a duchovní směry nemohou mít negativní vliv na jedince a společnost (pole SOŠ x 3).

Položka 19: V čem podle Vás spočívají negativní vlivy nových náboženských a duchovních směrů?

Tabulka 46 Vypočítané hodnoty χ^2 a C_{norm} u KT 41.1.1 - 41.9.3 (typ SŠ : rizika negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů)²²⁴

Rizika	χ^2	C_{norm}
1. Izolace od společnosti	19,300	0,319
2. Vytváření závislosti stoupců na systému myšlení, vůdci a jeho organizaci	21,095	0,332
3. Snižování lidské důstojnosti	24,835	0,359
4. Omezování osobní svobody	28,968	0,385
5. Názorová netolerance	51,541	0,500
6. Přesvědčení o vlastní výlučnosti, dokonalosti (povýšenost nad druhé)	75,139	0,587
7. Ohrožení zdraví a života členů	20,934	0,331
8. Propagace násilí, páchaní kriminality (daňové úniky, nekalé finanční transakce)	48,410	0,486
9. Snahy získat hospodářský a politický vliv ve společnosti	53,092	0,506

$$\chi^2_{0,05}(8) = 15,507$$

Nulovou hypotézu můžeme v rámci položky 22 odmítnout, protože hodnoty χ^2 ve všech kategoriích jsou poměrně vysoké; čili mezi sledovanými jevy je rozdíl.

Vypočítané hodnoty normovaného koeficientu kontingence C_{norm} jsou ve všech kategoriích středně silné, tzn. mezi připouštěním rizik působení nových náboženských a duchovních směrů středoškoláky a typem střední školy, který studují, je zřetelný vztah.

Interpretační výroky pro znaménkové schéma KT:

²²⁴ Viz Příloha 4: 10 Kontingenční tabulky (typ SŠ : rizika negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů), z-skóre pro jednotlivá pole kontingenčních tabulek a znaménková schémata pro kontingenční tabulky: Tab. 46.1.1 – 46.9.3

Ad 1:

- Mnozí studenti SOŠ se domnívají, že izolace od společnosti, která může být dána členstvím v novém náboženském nebo duchovním směru, je rizikem s průměrnou hodnotou (pole SOŠ x 3).

Ad 2:

- Někteří studenti G, na rozdíl od studentů CG, hodnotí riziko vytváření závislosti stoupenců na systému myšlení, vůdci a jeho organizaci jako velmi málo závažné (pole G x 1).

Ad 3:

- Podle některých studentů G je riziko snižování lidské důstojnosti v rámci členství v novém náboženském nebo duchovním směru málo významné (pole G x 2).

Ad 4:

- Někteří studenti G zastávají názor, že omezování osobní svobody, které může být spojeno s členstvím v novém náboženském nebo duchovním směru, je velmi málo závažným rizikem (pole G x 1).
- Většina studentů SOŠ pokládá riziko omezování osobní svobody v rámci členství v novém náboženském nebo duchovním směru za velmi významné (pole SOŠ x 5).

Ad 5:

- Většina studentů CG, na rozdíl od studentů G, považuje riziko názorové netolerance v novém náboženském a duchovním hnutí za velmi významné (pole CG x 5).
- Někteří studenti G hodnotí názorovou netoleranci v novém náboženském a duchovním hnutí jako nebezpečí s průměrnou hodnotou (pole G x 3).

Ad 6:

- Většina studentů CG, na rozdíl od studentů G, pokládá riziko negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů - přesvědčení o vlastní výlučnosti, dokonalosti za závažné (pole CG x 4).
- Řada studentů G, na rozdíl od studentů CG, chápe riziko přesvědčení o vlastní výlučnosti, dokonalosti za velmi málo nebo málo významné (pole G x 1, 2).

Ad 8:

- Mnoho studentů CG, na rozdíl od studentů SOŠ, rizika negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů - propagace násilí, páchaní kriminality považuje za nebezpečí s průměrnou hodnotou (pole CG x 3).

- Většina studentů SOŠ zastává názor, že rizika negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů, jakými mohou být propagace násilí, páchaní kriminality aj., jsou velmi významná (pole SOŠ x 5).

Závěr: V rámci testování hypotézy u všech položek vypočítané hodnoty χ^2 byly vyšší než kritické hodnoty, rovněž vypočítané hodnoty normovaného koeficientu kontingence C_{norm} byly vysoké. Také získané hodnoty z-skóre a vyhodnocená znaménková schémata potvrzují vztahy mezi sledovanými proměnnými (připouštění možnosti negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů a jejich rizik pro jednotlivce a společnost středoškolskou mládeží : typ střední školy).

Proto nulovou hypotézu („V hodnocení ovlivnitelnosti sociálních skupin a důvodů pro členství v nových náboženských a duchovních směrech středoškolskou mládeží se neuplatňuje typ střední školy, který studuje.“) můžeme odmítnout a přijmout hypotézu alternativní („V připouštění možnosti negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů a jejich rizik pro jednotlivce a společnost středoškolskou mládeží se projevuje typ střední školy, který studuje.“).

4.4 Srovnání výsledků vlastního výzkumného šetření s výsledky podobně zaměřených výzkumů

Výsledky vlastního výzkumu (dále VV) porovnáme s výsledky podobně zaměřených, již dříve uskutečněných výzkumných šetření:

1. firmy INSOMA, pod vedením P. Saka, *Spiritualita a mládež*, realizovaného v letech 1997-1998;²²⁵ některé výsledky tohoto a dalších výzkumů pak byly zveřejněny v referátu P. Saka, *Globalizace a nová spiritualita*;²²⁶
2. V. Řešetkové, studentky Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která ve své bakalářské práci *Rizika sekt a sektářství* se zabývala zjišťováním míry informovanosti, poznatků a zkušeností studentů Arcibiskupského gymnázia Kroměříž a Arcibiskupského gymnázia Velehrad o sektách (podzim 2009).²²⁷

4.4.1 Srovnání výsledků vlastního výzkumného šetření s výsledky výzkumů firmy INSOMA a P. Saka

Položky 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9 dotazníku, užitého v této disertační práci, vznikají úpravou některých položek standardizovaného rozhovoru, který byl uplatněn ve výzkumech firmy INSOMA.

V rámci **položky 1** „*Jak byste charakterizoval(-a) svůj světový názor?*“ řešíme otázku světového názoru středoškolské mládeže. Výsledky šetření zaznamenává tab. 9 a graf 9 Světový názor respondentů SŠ.²²⁸

Touto problematikou se zabývají pracovníci firmy INSOMA pod vedením P. Saka ve výzkumu *Spiritualita a mládež*. Jejich výsledky předkládáme v grafu 28 **Světový názor mládeže (15 – 30 let)**.

Graf 28 Světový názor mládeže (15 – 30 let)²²⁹

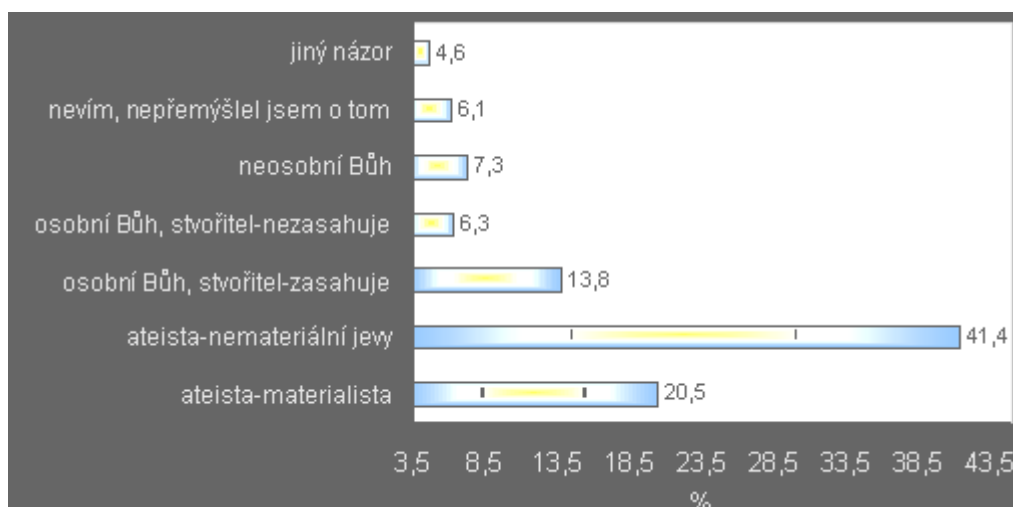
²²⁵ Srov. INSOMA. *Spiritualita a mládež*. Grant MŠMT, 1997, 1998 [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na [www: <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=4&d_1=research&d_2=spirit>](http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=4&d_1=research&d_2=spirit).

²²⁶ Srov. SAK, P. *Globalizace a nová spiritualita*. Příspěvek na mezinárodní konferenci *Výchovu rozumem obohatit o rozměr srdce a úcty ke všemu živému*, Praha 12.-14. září 2003. [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na [www: <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=paper&d_2=global_spirit>](http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=paper&d_2=global_spirit).

²²⁷ Srov. ŘEŠETKOVÁ, V. *Rizika sekt a sektářství*. Bakalářská práce, obhájená na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně v roce 2011 [online]. [cit. 2010-12-02]. Dostupné na [www: <http://theses.cz/id/4gxxjx/>](http://theses.cz/id/4gxxjx/).

²²⁸ Viz 4.2 Analýza a vyhodnocení výsledků prvního třídění.

Světový názor mládeže (15 – 30 let)

Srovnání:

Hodnocení prvních tří kategorií přináší **stejně** výsledky: Nejpočetnější skupinu u Saka i ve VV tvoří ateisté, kteří ale věří v existenci materialisticky nevysvětlitelných jevů (Sak: 41,4 % \wedge VV: 39,96 %). Druhou výrazně zastoupenou skupinou mladých lidí jsou rovněž ateisté (Sak: 20,5 % \wedge VV: 21,10 %). V pořadí třetí silnou skupinu též představují křesťané - věřící v osobního Boha, který stvořil svět a zasahuje do něho (Sak: 13,8 % \wedge VV: 19,56 %).

Rozdílné je ale pořadí u ostatních kategorií: Jako čtvrté Sak uvádí mladé lidi vyznávající duchovní podstatu světa (Sak: 7,3 % x VV: víra v osobního Boha - stvořitele, který ale do běhu světa nezasahuje a svět se řídí svými zákony, 9,26 %), na pátém místě se nacházejí věřící v osobního Boha - stvořitele, který ale do běhu světa nezasahuje a svět se řídí svými zákony (Sak: 6,3 % x VV: víra v duchovní podstatu světa, 2,24 %).

Hodnocení dalších kategorií již je **shodné**: Na šesté příčce je u Saka a ve VV mládež bez názoru (Sak: 6,1 % \wedge VV: 5,32 %) a na sedmé poslední se umísťují mladí lidé s jiným názorem (Sak: 4,6 % \wedge VV: 2,06 %).

Shrnutí:

V obou výzkumech první dvě místa zaujímají studenti s ateistickým přesvědčením, třetí pak mládež s teistickým názorem: Mezi mládeží se nejvíce vyskytují ateisté, kteří ale současně věří v existenci materialisticky nevysvětlitelných jevů. Ve srovnání s početností této skupiny pak druhá v pořadí, tvořená vyhraněnými ateisty, má téměř jen poloviční zastoupení. Nejsilněji mezi středoškoláky ze všech náboženství je zastoupeno křesťanství, pro které je charakteristická víra v osobního Boha, který stvořil svět a zasahuje do jeho běhu.

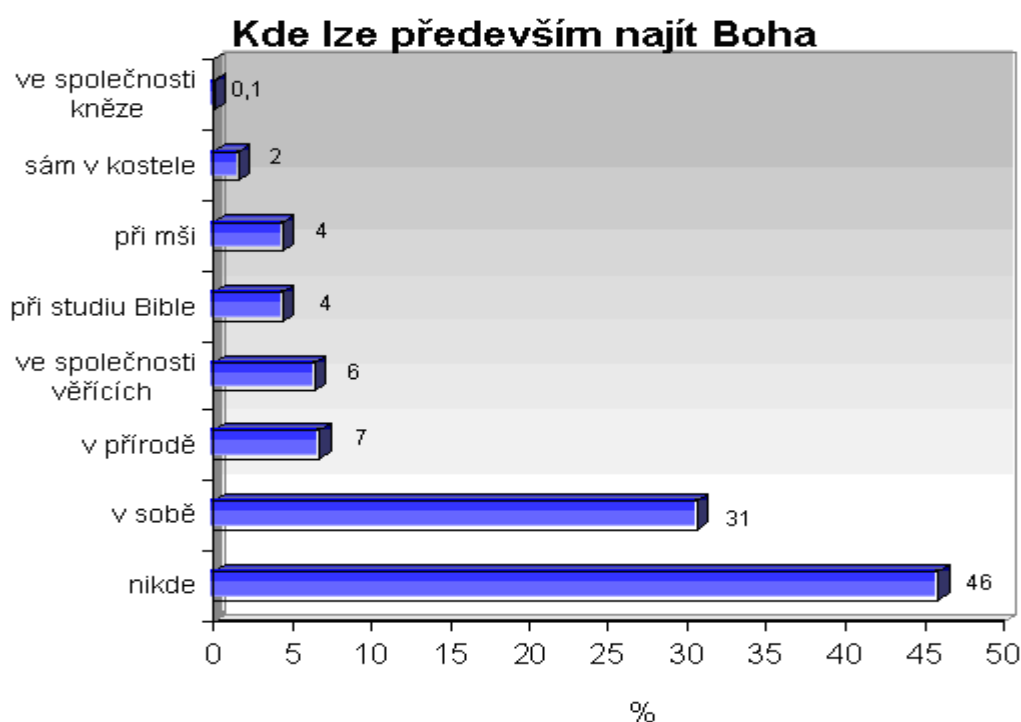
²²⁹ Viz http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=4&d_1=research&d_2=spirit [cit. 2012-12-20].

Na čtvrté nebo páté příčce se vyskytuje buď další klasický teistický názor, příznačný vírou v osobního Boha, který stvořil svět, ale dále do něho nezasahuje, svět se řídí svými zákony, nebo víra v duchovní podstatu světa, která zahrnuje názory východních náboženských a duchovních směrů, buddhismu, hinduismu, taoismu atd.

V položce 2 „*Kde lze především nalézt Boha (Nejvyšší princip, transcendentno apod.)?*“ se zabýváme otázkou alokace Boha u středoškolské mládeže. Výsledky šetření přináší tab. 10 a graf 10 Alokace Boha (Nejvyššího principu, transcendentna apod.) u respondentů SŠ.²³⁰

Tuto záležitost řeší P. Sak ve svém referátu *Globalizace a nová spiritualita*. Jeho výsledky prezentujeme v grafu 29 **Kde lze především najít Boha.**

Graf 29 Kde lze především najít Boha²³¹

Srovnání:

Rozdílné je řazení kategorií na prvních dvou místech: U Saka nejpočetnější skupinu tvoří zastánci názoru, že Boha nelze vůbec najít (Sak: 46 % x VV: Boha lze nalézt v sobě, 31,73 %). Na druhém místě pak uvádí respondenty s introspektivním přístupem „v sobě“ (Sak: 31 % x VV: „nikde“, 28,32 %).

²³⁰ Viz 4.2 Analýza a vyhodnocení výsledků prvního třídění.

²³¹ Viz <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=paper&d_2=global_spirit> [cit. 2012-12-20].

Shodně na třetí příčce, jak u Saka, tak ve vlastním výzkumu se umístili ti, kteří jsou přesvědčeni, že Boha lze najít v přírodě (Sak: 7 % \wedge VV: 11,49 %).

Na ostatních příčkách je ale opět **odlišný** sled kategorií: na čtvrtém místě v Sakově výzkumu se nachází mládež s odpovědí „*ve společenství stejně věřících*“ (Sak: 6 % \times VV: „*v kostele při mši či jiném obřadu*“, 7,55 %), na pátém až šestém místě jsou mladí lidé s názory, že Boha lze nalézt v kostele při mši či jiném obřadu nebo při studiu Bible (Sak: 6 % \times VV: na 5. místě - Boha lze nalézt při studiu Bible nebo jiné duchovní literatury, 6,86 %; na 6. místě: „*ve společenství stejně věřících*“, 6 %).

Hodnocení ostatních kategorií již je **shodné** v obou výzkumných šetřeních: Sedmé místo patří zastáncům introvertní varianty, „*sám v kostele*“ (Sak: 2 % \wedge VV: 5,32 %) a konečně osmé náleží mladým lidem, pro které je důležitá ve vztahu k Bohu role kněze (Sak: 0,1 % \wedge VV: 2,23 %).

Shrnutí:

Z obou výzkumů vyplývá, že většina mladých lidí se domnívá, že Boha lze nalézt (Sak: 54,1 % \wedge VV: 71,18 %) a preferuje introspektivní alokaci Boha, „*v sobě*“ (Sak: 31 % \wedge VV: 31,73 %).

Na druhém místě shodně v obou výzkumných šetřeních mladí lidé shledávají přítomnost Boha „*v přírodě*“ (Sak: 7 % \wedge VV: 11,49 %), kterou můžeme označit za přírodní romanticko-citovou spirituální orientaci.

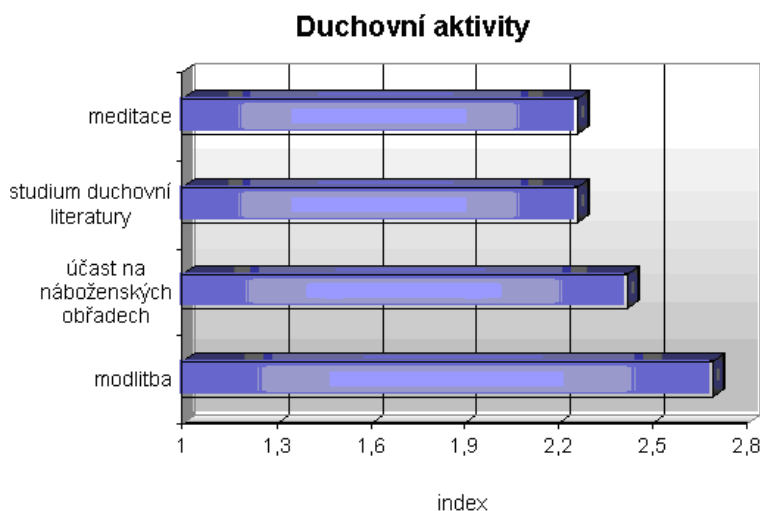
Významné místo zaujímají alokace „*ve společnosti stejně věřících*“ a „*v kostele při mši či jiném obřadu*“, které odkazují na sociálně spirituální orientaci.

Z obou šetření je zřejmé, že roli kněze při hledání Boha studenti nepovažují za důležitou, z čehož vyplývá vzrůstající trend individuálního prožívání religiozity, vyjádřený alokací Boha např. „*sám v kostele*“ (Sak: 2 % \wedge VV: 5,32 %).

Položka 4 „Praktikoval(-a) jste někdy některou z uvedených forem duchovního a náboženského života?“ zkoumá praxi duchovního a náboženského života u středoškolské mládeže. Výsledky šetření jsou představeny v tab. 12 a graf 12 Praxe duchovního a náboženského života u respondentů SŠ.²³²

Tímto tématem se zabývá P. Sak ve svém referátu *Globalizace a nová spiritualita*. Jeho výsledky prezentujeme v grafu 30 **Duchovní aktivity**.

²³² Viz 4.2 Analýza a vyhodnocení výsledků prvního třídění.

Graf 30 Duchovní aktivity²³³**Srovnání:**

V Sakově výzkumu byly otázky praxe duchovního a náboženského života u mládeže šetřeny v kontextu hledání Boha. V rámci srovnání jeho a vlastního výzkumu se zaměřujeme na hlavní formy prožívání duchovního a náboženského života: modlitbu, účast na náboženských obřadech a četbu (studium) duchovní (a náboženské) literatury. V obou šetřeních je **shodné** jejich pořadí: na prvním místě modlitba (Sak: 2,69 % \wedge VV: 3,14 %), na druhém účast na náboženských obřadech (Sak: 2,42 % \wedge VV: 2,83 %) a na třetím studium duchovní literatury (Sak: 2,36 % \wedge VV: 2,42 %).

Shrnutí:

Výsledky obou šetření v rámci této položky korespondují s výslednými daty uvedenými u předcházející položky, tzn. ti, u kterých hledání a setkání s Bohem se odehrává v nitru, vykazují individuální duchovní aktivitu - modlitbu; mladí lidé, kteří zakouší Boha v kostele, ve společenství věřících, se pak věnují duchovní praxi - účasti na náboženských obřadech; další adolescenti s intelektuální orientací prožívají přítomnost Boha při četbě Bible či jiné náboženské a duchovní literatury.

Položka 5 „Jaký máte názor na posmrtný život?“ má zjistit úsudky středoškolské mládeže o bytí po smrti. Výsledky šetření uvádí tab. 13 a graf 13 Názor na posmrtný život u respondentů SŠ.²³⁴

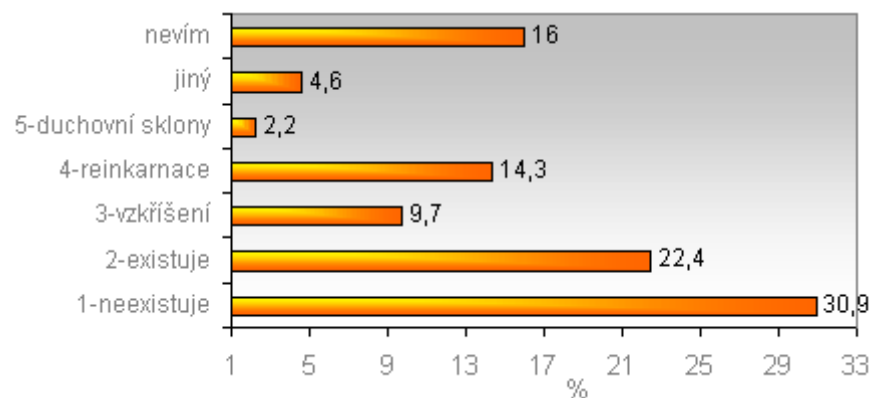
²³³ Viz <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=paper&d_2=global_spirit> [cit. 2012-12-20].

²³⁴ Viz 4.2 Analýza a vyhodnocení výsledků prvního třídění.

Tímto problémem se zabývají pracovníci firmy INSOMA ve svém výzkumu *Spiritualita a mládež*. Výsledky jejich šetření zachycujeme v grafu 31 **Názor na posmrtný život mládeže (15 – 30 let)**.²³⁵

Graf 31 Názor na posmrtný život mládeže (15 - 30 let)²³⁶

Názor na posmrtný život mládeže

Srovnání:

V obou výzkumných šetřeních je **shodné** pořadí kategorií: na prvním místě „*smrtí člověka jeho existence končí, po smrti nic neexistuje*“ (Sak: 30,9 % \wedge VV: 23,84 %), na druhém místě „*existuje posmrtný život*“ (Sak: 22,4 % \wedge VV: 23,5 %).

Ostatní kategorie v obou výzkumech následně vykazují **rozdílné** pořadí. V Sakově výzkumu třetí místo zaujímají stoupenci reinkarnace (Sak: 14,3 % x VV: „*věřím, že je život po smrti a věřím v poslední soud a vzkříšení*“; 17,32 %). Jako čtvrtá se nachází kategorie „*nevím*“ (Sak: 16 % x VV: „*po smrti se může člověk znovu narodit v jakékoli formě života (i nehmotné) na tomto světě nebo kdekoli jinde*“; 16,81 %). Pátá příčka patří křesťanské katolické vizi posmrtného života v poslední soud a ve vzkříšení (Sak: 9,7 % x VV: reinkarnace, 15,27 %). V otázce života po smrti pak jiný názor zastává 4,6 % respondentů (x VV: *nevím, neuvažoval*; 2,57 %). Poslední místo zaujímají pohledy respondentů, kteří zastávají v problematice posmrtného života „*duchovní sklony*“ (Sak: 2,2 % x VV: *jiný názor*, 0,69 %).

Shrnutí:

Z obou výzkumů vyplývá, že většina mladých lidí se domnívá, že posmrtný život existuje (Sak: 53,2 % \wedge VV: 73,59 %). V Sakově výzkumu je ovšem zajímavé, že 14,3 % mládeže, resp. 16,5 %, vyznává víru v reinkarnaci – převtělování, která je spojená s cizím kulturně i nábožensky vzdáleným Dálným Východem; naproti tomu klasická katolická

²³⁵ Viz <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=4&d_1=research&d_2=spirit> [cit. 2012-12-20].

²³⁶ Viz <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=4&d_1=research&d_2=spirit> [cit. 2012-12-20].

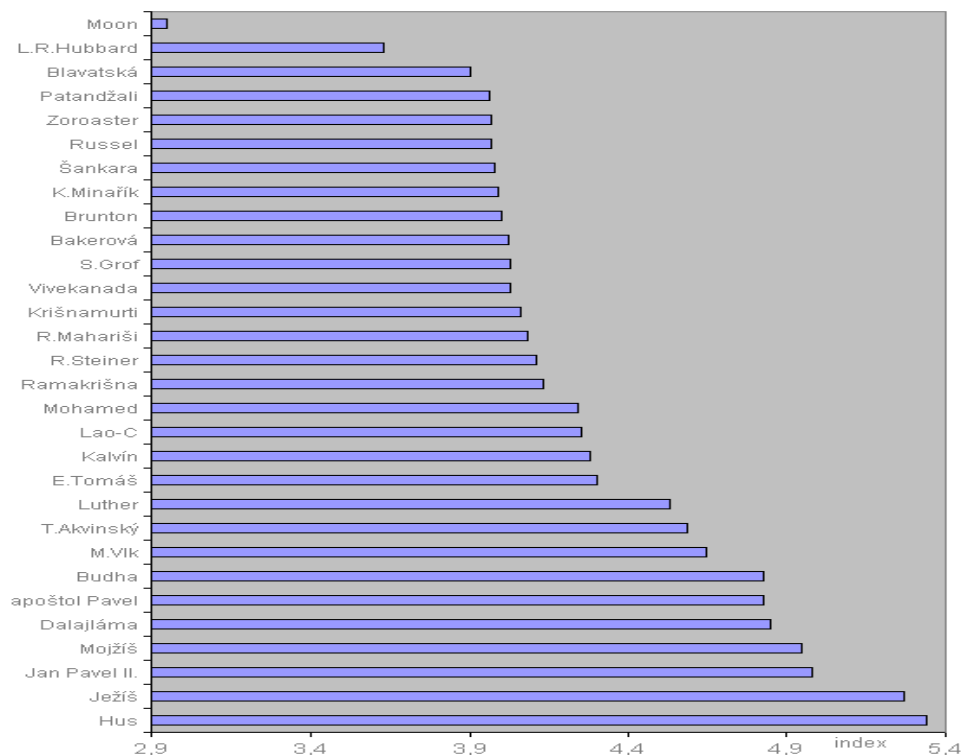
perspektiva posmrtného života, spjatá s křesťanskou kulturou v naší zemi, má mezi dotázanými méně příznivců (Sak: 9,7 %).²³⁷ Tyto výsledky signalizují hledání mládeže, spojené i s experimentováním, které je typické pro období adolescence. Domníváme se, že jiné pořadí těchto kategorií ve VV je ovlivněno strukturou výzkumného vzorku, kdy téměř 1/3 tvoří studenti církevních gymnázií, z nichž většina zaujímá v otázce posmrtného života katolický názor.

Položka 7 „Jaký význam pro lidstvo a jeho duchovní vývoj mají podle Vašeho názoru uvedené osobnosti?“ šetří názory středoškolské mládeže na významné osobnosti náboženství a nových náboženských a duchovních směrů. Výsledky zkoumání přináší tab. 15 a graf 15 Názor na význam osobností duchovního a náboženského života pro lidstvo a jeho duchovní vývoj u respondentů SŠ.²³⁸

Stejnou otázkou se zabývají pracovníci firmy INSOMA ve svém výzkumu *Spiritualita a mládež*. Výsledky jejich šetření uvádíme v grafu 32 **Hodnocení duchovních osobností mládeží (15 – 30 let)**.

Graf 32 Hodnocení duchovních osobností mládeží (15 - 30 let)²³⁹

(index: 1 - minimum, 7 - maximum)

²³⁷ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 106 - 107.

²³⁸ Viz 4.2 Analýza a vyhodnocení výsledků prvního třídění.

²³⁹ Viz <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=4&d_1=research&d_2=spirit> [cit. 2012-12-20].

Srovnání:

Z výsledků obou výzkumných šetření je zřejmé **rozdílné** hodnocení významných představitelů náboženského a duchovního života. V Sakově výzkumu za nejvýznamnější osobnost respondenti považují Jana Husa (Sak: index 5,34 x VV: Ježíš, index 5,04). Druhé místo zaujímá Ježíš (Sak: index 5,27 x VV: Jan Hus; index 4,70). Na třetím místě je papež Jan Pavel II. (Sak: index 4,98 x VV: Dalajláma; index 4,42).

Čtvrté místo náleží **shodně** Mojžíšovi (Sak: index 4,95 \wedge VV: index 4,28).

Následné pořadí je opět **rozdílné**. Na páté příčce se umístil Dalajláma (Sak: index 4,85 x VV: Buddha; index 4,23). Jako šestý a zároveň sedmý apoštol Pavel a Buddha (Sak: index 4,83 x VV: papež Benedikt XVI. s indexem 4,22; apoštol Pavel, index 4,11).

Na osmém místě se nachází **shodně** Luther (Sak: index 4,53 \wedge VV: index 3,82).

Rozdílné je řazení na deváté a desáté příčce: Kalvín (Sak: index 4,48 x VV: Mohamed; index 3,68) a Mohamed (Sak: index 4,24 x VV: Kalvín; index 3,19).

Shrnutí:

Mistr Jan Hus, který získal prvenství v hodnocení významných osobností náboženského a duchovního života v Sakově výzkumu, představuje symbol a ideu v politickém a kulturním životě českého národa; husitská tradice zasahuje všechny věkové kategorie, včetně mládeže. Myslíme si, že umístění jiné osobnosti ve VV - Ježíše je opět ovlivněno strukturou výzkumného vzorku, kdy téměř 1/3 tvoří studenti církevních gymnázií, z nichž většina patří k věřícím římskokatolické církve.

Třetí pozice v obou výzkumech patří osobnostem současného náboženského a duchovního života (Jan Pavel II, Dalajláma), které oslovují mladé lidi ve svých veřejných vystoupeních s poselstvím naděje a míru.

Je zajímavé, že v obou výzkumech jsou zastoupeny v první desítce tytéž osobnosti, jen s odlišným umístěním, z nichž sedm patří ke křesťanství (mezi ně započítáváme i Mojžíše, uvedeného na čtvrtém místě, důležitou postavu Starého Zákona, jenž je součástí Bible, knihy křesťanů) a ostatní tři (Buddha, Dalajláma, Mohamed) představují reprezentanty mimokřesťanských východních náboženství.²⁴⁰

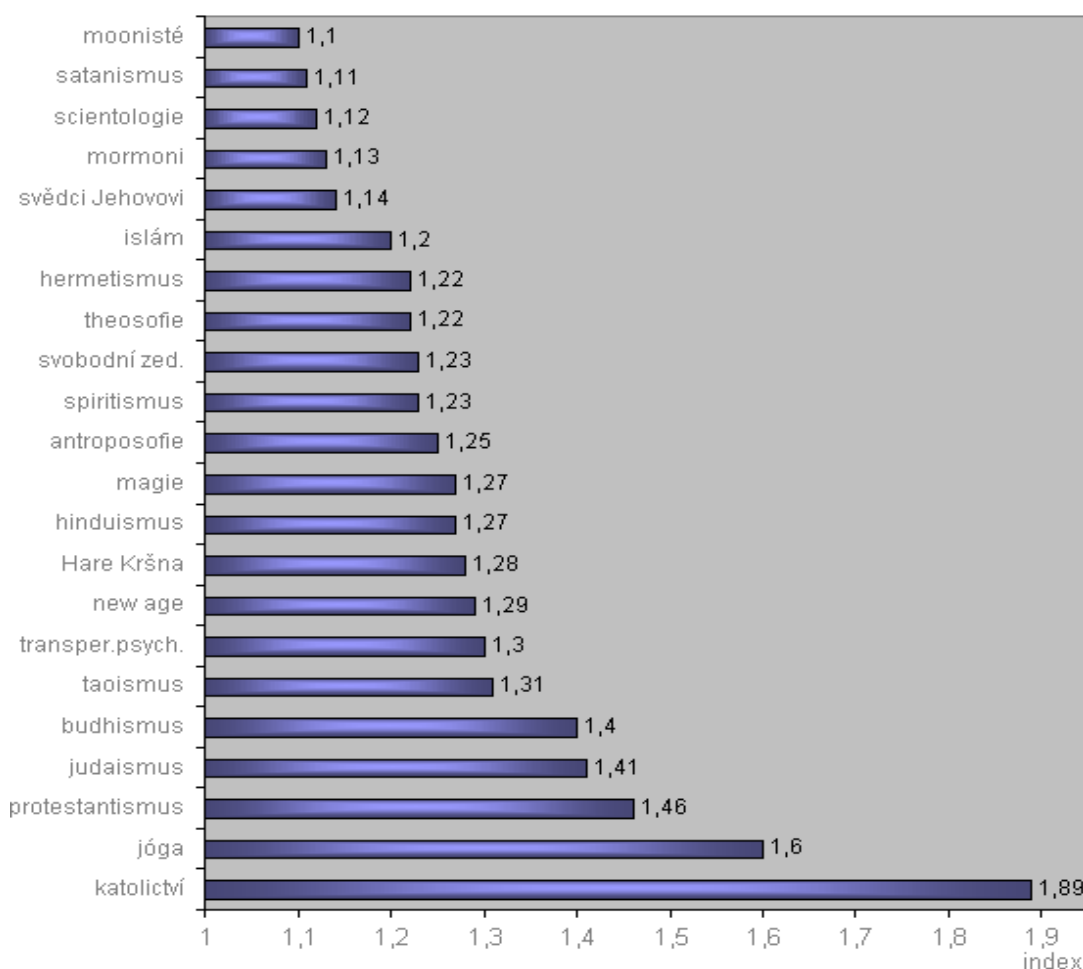
Položka 8 „Považujete se za stoupence – přívržence nebo zajímáte se o některý z následujících náboženských a ideových směrů?“ a položka 9 „Zajímáte se o některý z následujících nových náboženských a duchovních směrů?“ zjišťuje zájem středoškolské

²⁴⁰ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 108 - 109.

mládeže o náboženství a nové náboženské a duchovní směry. Výsledky zkoumání přináší tab. 16 a graf 16 Příslušnost nebo zájem o náboženské a ideové směry u respondentů SŠ, tab. 17 a graf 17 Zájem o nové náboženské a duchovní u respondentů SŠ.²⁴¹

Podobná témata šetří pracovníci firmy INSOMA ve výzkumu *Spiritualita a mládež* a P. Sak ve svém referátu *Globalizace a nová spiritualita*. Výsledky jejich zkoumání prezentujeme v grafu 33 **Postoj mládeže (15 - 30 let) k církvím, náboženským a duchovním směrům**.

Graf 33 Postoje mládeže (15-30 let) k církvím, náboženským a duchovním směrům²⁴²
(index: 1 - minimum, 5 – maximum)

Srovnání 1:

V první rovině se zaměříme na srovnání výsledků v hodnocení zájmu, příp. příslušnosti, o hlavní tradiční náboženské směry: katolictví, protestantismus, judaismus, buddhismus, hinduismus, islám.

²⁴¹ Viz 4.2 Analýza a vyhodnocení výsledků prvního třídění.

²⁴² Viz <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=4&d_1=research&d_2=spirit> [cit. 2012-12-20].

Ve VV je navíc možnost volby kategorie „*ateismus*“ pro ty studenty, kteří se pokládají za nevěřící. Pomineme-li tuto skutečnost, pak pořadí na prvním místě je **shodně** v obou výzkumných šetřeních – katolictví (Sak: index 1,89 \wedge VV: index 2,82).

Ostatní kategorie následně vykazují **rozdílné** pořadí. V Sakově výzkumu druhou početnou skupinu tvoří přívrženci protestantismu (Sak: index 1,46 x VV: buddhismus; index 1,76). Na třetím místě jsou příznivci judaismu (Sak: index 1,41 x VV: protestantismus, index 1,68). Jako čtvrtí se nacházejí zájemci o buddhismus (Sak: index 1,40 x VV: hinduismus a judaismus; index 1,62). Páté místo zaujímají stoupeni hinduismu (Sak: index 1,27 x VV: islám; 1,47). Šesté místo náleží přívržencům islámu (Sak: index 1,2).

Shrnutí 1:

Největší zájem o římskokatolickou církev a protestantismus pramení z jejich historického a kulturního zakotvení v ČR. Nejmenší zájem dotázaní projevují o islám, které vnímají jako náboženství konfliktu, netolerance, které vyvolává střety s ostatními kulturami. Ostatní náboženské směry buddhismus, hinduismus a judaismus se těší zájmu díky vlivu nových náboženských a duchovních směrů, které z nich vycházejí a které přitahují adolescenty svými netradičními duchovními praktikami spojenými s experimentováním.

Srovnání 2:

V druhé rovině porovnáваме výsledky hodnocení zájmu o nové náboženské a duchovní směry.

V obou výzkumech studenti **shodně** projevují největší zájem o jógu (Sak: index 1,60 \wedge VV: index 3,07).

Následující dvě kategorie mají **rozdílné** pořadí. Jako druhý proud, o který se respondenti Sakova výzkumu velmi zajímají, je Transpersonální psychologie (Sak: index 1,60 x VV: satanismus; index 2,60). Zvýšenou pozornost věnují New age (Sak: index 1,29 x VV: Transcendentální meditace; index 2,41).

Na čtvrté místo respondenti **shodně** v obou výzkumech řadí hnutí Haré Kršna (Sak: index 1,28 \wedge VV: index 2,40).

Rozdílnost v hodnocení se projevuje u ostatních kategorií: Větší zájem (páté místo) pak studenti ještě mají o Anthroposofii (Sak: index 1,25 x VV: Buddhismus Diamantové cesty Karma Kagjü; index 2,28). Na šesté místo řadí Svědky Jehovovi (Sak: index 1,14 x VV: esoterika; index 2,03). Jako sedmý z nových náboženských a duchovních směrů se jejich oblibě těší Církev Ježíše Krista Svatých posledních dní (mormoni) (Sak: index 1,13 x VV:

Křesťanská věda; index; 1,97). Osmé místo v hodnocení jejich zájmu o nové náboženské a duchovní směry si zasluhuje scientologie (Sak: index 1,12 x VV: Svědci Jehovovi; index 1,95).

Shrnutí 2:

V obou výzkumech se v hodnocení na prvním místě objevuje jóga, které se studenti aktivně věnují pro její kondiční nebo terapeutickou funkci. Rovněž další přední místa patří hnutím nové mimokřesťanské spirituality, Transcendentální meditace, Haré Kršna a Buddhismu Diamantové cesty Karma Kagjü. Tyto výsledky dokazují zvýšený zájem adolescentů o orientální duchovní nauky, které je upoutávají svou originalitou a netradičností.

Transpersonální psychologie, New age a esoterika se těší oblíbenosti adolescentů pro možnost individuálního prožívání religiozity, založené na vlastním výběru a akcentaci náboženských prvků z křesťanství a mimokřesťanských směrů, bez provázanosti na instituci a organizaci.

Uvedení nových náboženských a duchovních směrů, Anthroposofie, Křesťanské vědy, Svědků Jehovových a Církve Ježíše Krista Svatých posledních dní, pak dokládá stálý zájem studentů o křesťanství, ale v jeho nové, atypické podobě.

4.4.2 Srovnání výsledků vlastního výzkumného šetření s výsledky výzkumu V. Řešetkové

Položky 10, 12, 13, 16, 17, 18, 19 našeho dotazníku jsou vytvořeny úpravou některých položek dotazníku, který byl součástí bakalářské práce s názvem *Rizika sekt a sektářství* studentky V. Řešetkové.²⁴³

Položkou 10 „Odkud se dovídáte informace o nových náboženských a duchovních směrech?“ zjišťujeme informační zdroje středoškolské mládeže o nových náboženských a duchovních směrech. Výsledky šetření zobrazuje tab. 18 a graf 18 Zdroje informací o nových náboženských a duchovních směrech u respondentů SŠ.²⁴⁴

Výsledky šetření V. Řešetkové předkládáme v tab. 47, grafu 34 **Zdroje informací o sektách.**

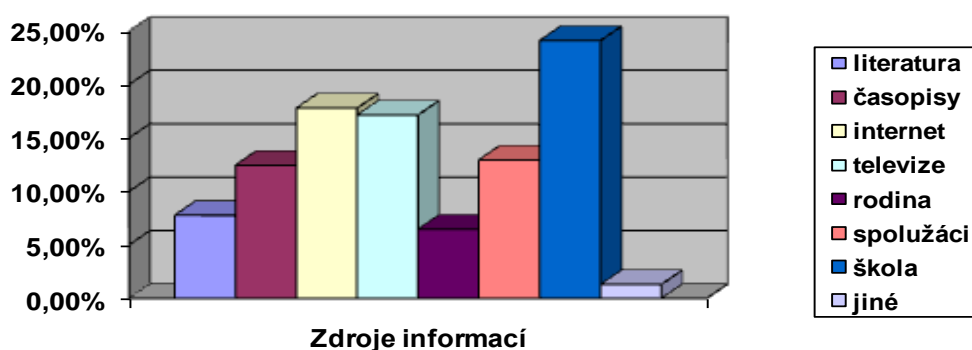
²⁴³ Srov. ŘEŠETKOVÁ, V. *Rizika sekt a sektářství*. Bakalářská práce, obhájená na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně v roce 2011 [online]. [cit. 2010-12-02]. Dostupné na [www: <http://theses.cz/id/4gxxjx/>](http://theses.cz/id/4gxxjx/).

²⁴⁴ Viz 4.2 Analýza a vyhodnocení výsledků prvního třídění.

Tabulka 47 Zdroje informací o sektách

Zdroje informací	Σ	
	n_i	f_i
Literatura	48	7,76 %
Časopisy	77	12,45 %
Internet	110	17,79 %
Televize	106	17,15 %
Rozhovory v rodině	40	6,47 %
Rozhovory se spolužáky	80	12,94 %
Výuka ve škole	149	24,11 %
Jiné	8	1,29 %
Σ	618	100 %

Graf 34 Zdroje informací o sektách

Srovnání:

Z výsledků obou výzkumných šetření je zřejmé **rozdílné** hodnocení zdrojů informací o nových náboženských a duchovních směrech. Ve výzkumu V. Řešetkové (dále Ř) se na prvním místě nachází výuka ve škole (24,11 % x VV: internet; index 3,40). Druhým frekventovaným zdrojem je internet (17,79 % x VV: výuka ve škole; index 3,23).

Shodné je v obou výzkumech pořadí na ostatních příčkách. Třetí místo zaujímá televize (Ř: 17,15 % \wedge VV: index 3,12), čtvrté místo rozhovory se spolužáky a kamarády (Ř: 12,94 % \wedge VV: index 2,53), páté časopisy (Ř: 12,45 % \wedge VV: index 2,48 a se stejným indexem literatura), šesté literatura (Ř: 7,76 %) a poslední sedmé pak rozhovory v rodině (Ř: 6,47 % \wedge VV: index 2,41).

Shrnutí:

Výuka ve škole, která se objevuje ve výzkumu V. Řešetkové na prvním místě v hodnocení informačních zdrojů, má opodstatnění ve výzkumném vzorku, který tvoří studenti jen církevních gymnázií. Na tomto typu středních škol je širší nabídka předmětů společenskovedného základu a s ní související vyšší hodinová dotace, navíc je zařazen

v každém ročníku předmět náboženství neboli religionistika v rozsahu 2 hodiny týdně. V tomto předmětu získávají dostatečné množství informací o nových náboženských a duchovních směrech.

Umístění internetu na předním místě v obou výzkumech svědčí o využívání informačních a komunikačních technologií mládeží i k řešení duchovních a náboženských otázek.

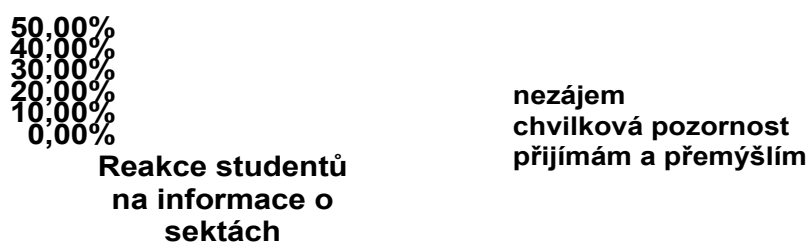
Položka 12 „Jak na tyto informace (o nových náboženských a duchovních směrech) reagujete?“ zkoumá reakce středoškolské mládeže na informace týkající se nových náboženských a duchovních směrů. Výsledky šetření zachycuje tab. 20 a graf 20 Reakce na informace o nových náboženských a duchovních směrech u respondentů SŠ.²⁴⁵

Výsledky šetření V. Řeštkové prezentujeme v tab. 48, grafu 35 **Reakce studentů na informace o sektách.**

Tabulka 48 Reakce studentů na informace o sektách

<i>Reakce studentů</i>	Σ	
	n_i	f_i
Nezájímám se	19	9,59 %
Chvilková pozornost	99	50,00 %
Přijímám a přemýšlím	77	38,88 %
Uvažuji o ztotožnění	3	1,51 %
Σ	198	100 %

Graf 35 Reakce studentů na informace o sektách

Srovnání:

Při srovnání musíme vzít na zřetel odlišný rozsah kategorií v obou výzkumech. Ve VV se ve výběru reakcí na nové náboženské a duchovní směry navíc nacházejí dvě, které nejsou ve výzkumu V. Řeštkové, a to: „Vyvolávají ve mně negativní odezvu“ a „přemýšlím o nich a aktivně se snažím získat další informace“. S těmito variantami nebudeme pracovat.

²⁴⁵ Viz 4.2 Analýza a vyhodnocení výsledků prvního třídění.

Z výsledků obou výzkumných šetření je zřejmé **rozdílné** hodnocení reakcí studentů na informace o nových náboženských a duchovních směrech ve většině kategorií.

Ve výzkumu V. Řešetkové téměř polovina respondentů zkoumaného vzorku na prvním místě uvedla, že informace tohoto druhu upoutají jejich pozornost (50 % x VV: nezáměr o tyto informace; 39,28 %). Na druhém místě se nachází reakce studentů, že informace o nových náboženských a duchovních směrech přijímají a o nich přemýšlí (38,88 % x VV: „*upoutají mou pozornost, ale více o nich nepřemýšlím*“; 31,90 %). V pořadí třetí je odezva nezáměru

o toto téma a zaujetí laxního postoje k němu (9,59 % x VV: tato data vyvolávají úvahy; 14,41 %).

Shodně se v obou výzkumech jako čtvrtá umístila odpověď „*uvážuji o ztotožnění se s myšlenkami některého nového náboženského a duchovního směru*“ (Ř: 1,51 % \wedge VV: 0,00 %).

Shrnutí:

V hodnocení reakcí na informace o nových náboženských a duchovních směrech se projevuje rozdílná struktura výzkumných vzorků: Ve výsledcích výzkumu V. Řešetkové, realizovaného na církevních gymnáziích, je zřejmý zájem studentů o tuto problematiku - chvilková pozornost, kterou věnují informacím o nových náboženských a duchovních směrech, probouzí následné úvahy. V závěrech VV se projevila převaha 2/3 výzkumného vzorku, složená ze studentů veřejných gymnázií a středních odborných škol, kteří o informace neprojevují zájem a případná jejich chvilková pozornost tomuto tématu nepokračuje v další úvaze.

Rozdílnost v hodnocení vyplývá z odlišných životních názorů a postojů, rozdílné hodnotové výchovy, příp. odborného zaměření studentů (SOŠ); je patrný postupující materialismus a konzumní způsob života.

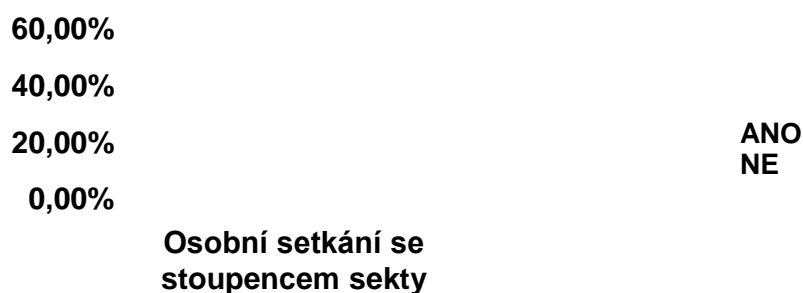
Položka 13 „*Setkal(-a) jste se osobně s člověkem, který je / byl stoupencem nového náboženského a duchovního směru?*“ zjišťuje interakce středoškolské mládeže s členy nových náboženských a duchovních směrů. Výsledky šetření předkládá tab. 21 a graf 21 Setkání se stoupencem nového náboženského a duchovního směru u respondentů SŠ.²⁴⁶

Výsledky šetření V. Řešetkové přinášíme v tab. 49, grafu 36 **Osobní setkání se stoupencem sekty**.

²⁴⁶ Viz 4.2 Analýza a vyhodnocení výsledků prvního třídění.

Tabulka 49 Osobní setkání se stoupencem sekty

<i>Osobní setkání se stoupencem sekty</i>	Σ	
	n_i	f_i
Ano	117	59,09 %
Ne	81	40,90 %
Σ	198	100,00 %

Graf 36 Osobní setkání se stoupencem sekty**Srovnání:**

Z výsledků obou šetření je patrná **rozdílnost** interakce středoškolské mládeže s členy nových náboženských a duchovních směrů. Ve výzkumu V. Řešetkové většina respondentů se setkala se stoupencem nového náboženského a duchovního směru (59,09 %), ve VV víc jak polovina studentů nemá tuto zkušenost (52,14 %).

Shrnutí:

Odlišná skutečnost, uvedená ve výzkumných šetřeních, v sobě jednak zrcadlí nezáměr studentů veřejných gymnázií a středních odborných škol vstoupit do interakce se členy nových náboženských a duchovních směrů, jednak může skrývat riziko, že studenti těchto typů škol se seznamují se stoupenci nové religiozity, ale neidentifikují je, v důsledku toho mohou pak být snadněji ovlivnitelní.

Položka 15 „Pokud ANO (setkal(-a) se osobně s člověkem, který je / byl stoupencem nového náboženského a duchovního směru) – jak a čím na Vás zapůsobil?“ zaznamenává reakce středoškolské mládeže na setkání s členy nových náboženských a duchovních směrů. Výsledky šetření předkládá tab. 23 a graf 23 Reakce na setkání se stoupencem nového náboženského a duchovního směru u respondentů SŠ.²⁴⁷

Výsledky šetření V. Řešetkové předkládáme v tab. 50, grafu 37 **Reakce na setkání se členem sekty.**

²⁴⁷ Viz 4.2 Analýza a vyhodnocení výsledků prvního třídění.

Tabulka 50 Reakce na setkání se členem sekty

<i>Reakce na setkání se členem sekty</i>	Σ	
	n_i	f_i
Upoutal mě kladně svým chováním a vystupováním	17	13,17 %
Nepřipadal mi ničím zvláštní	26	20,15 %
Obtěžoval mě tím, že chtěl neodbytně navázat rozhovor	76	58,91 %
Dobře se mi s ním komunikovalo	10	7,75 %
Σ	129	100,00 %

Graf 37 Reakce na setkání se členem sekty

60,00%
50,00%
40,00%
30,00%
20,00%
10,00%
0,00%

Reakce na setkání se členem sekty

Upoutal kladně mou pozornost.

Nepřipadal mi ničím zvláštním.

Obtěžoval mě svou neodbytností rozhovoru.
Dobře se mi s ním komunikovalo.

Srovnání:

V obou výzkumech v případě kladné odpovědi na předešlou položku, týkající se osobního setkání se stoupencem nového náboženského a duchovního směru, měli respondenti zhodnotit tuto zkušenost.

Shodně v obou výzkumech převážil negativní dojem ze setkání (Ř: 58,91 % \wedge VV: 74,99 %), kdy člen nového náboženského a duchovního směru je obtěžoval svou neodbytností navázat rozhovor, vnučováním tiskovin, snahou ovlivnit je a získat za nového stoupence, vyznačoval se fanatismem a ignorancí reality; většinou takto byly popisovány interakce se Svědky Jehovovými, Haré Kršna a mormony.

Shrnutí:

Odpovědi studentů byly získávány v šetření V. Řešetkové pomocí polozavřené položky, která obsahovala kategorie s pozitivním hodnocením setkání s členem nového náboženského a duchovního směru („*upoutal mě kladně svým chováním a vystupováním*“; „*dobře se mi s ním komunikovalo*“), neutrálním („*nepřipadal mi ničím zvláštním*“) a negativním („*obtěžoval mě tím, že chtěl neodbytně navázat rozhovor*“); navíc byl dán prostor k písemnému vyjádření dalších postřehů.

Ve VV sběr dat probíhal prostřednictvím otevřené položky a doplňujícího rozhovoru.

Z rozdílného způsobu získání údajů od studentů ve výzkumech pak pramení odlišnost ve výsledcích. Užití otevřené položky a rozhovoru ve VV umožnilo získat podstatně více údajů a podat přesnější popis zkoumané reality.

Ve VV téměř o 16 % více je setkání s členem nového náboženského a duchovního směru vyhodnoceno studenty jako negativní zkušenost s uvedením konkrétních projevů nepřijatelného chování. Přitom studenti církevních gymnázií mají více negativně vyhraněné názory a postoje k členům nových atypických křesťanských a mimokřesťanských náboženských a duchovních směrů.

Pozitivní hodnocení interakce ve VV se neomezuje jen na „dobře se mi s ním komunikovalo“, ale přináší mnohem více postřehů ze setkání se stoupencem nového náboženského a duchovního hnutí, např. především studenti církevních gymnázií v rozhovoru uvedli pozitivní zkušenosti ze setkání se členy nových náboženských a duchovních směrů uvnitř římskokatolické církve a letničního hnutí v protestantských církvích (úsilí o rozvoj života víry, důsledná aplikace přikázání lásky k bližnímu atd.).

Nevhodně zvolená metoda sběru dat v šetření V. Řešetkové neumožňuje vyvodit jednoznačný závěr ze srovnání výsledků obou výzkumů.

Položka 16 „Které skupiny lidí, se domníváte, jsou novými náboženskými a duchovními směry nejvíce ovlivnitelné?“ zkoumá názory středoškolské mládeže na ovlivnitelnost různých sociálních skupin novými náboženskými a duchovními směry. Výsledky šetření předkládá tab. 24 a graf 24 Ovlivnitelnost sociálních skupin novými náboženskými a duchovními směry podle respondentů SŠ.²⁴⁸

Výsledky výzkumu V. Řešetkové podáváme v tab. 51 **Sociální skupiny ohrožené vlivem sekt.**

Tabulka 51 Sociální skupiny ohrožené vlivem sekt

<i>Sociální skupiny ohrožené vlivem sekt</i>	1 (=nejméně)	2	3	4	5	6 (=nejvíce)	Σ	Vážený průměr
Děti	48	36	35	34	23	22	198	3,07
Dospívající	2	6	16	34	52	88	198	4,98
Vysokoškoláci	5	21	35	40	39	58	198	4,32
Nezaměstnaní	6	18	45	54	45	30	198	4,03
Pracující	39	60	51	23	10	5	198	2,44
Staří lidé	34	36	32	38	31	27	198	3,40
Lidé s handicapem	29	38	35	36	31	29	198	3,45

²⁴⁸ Viz 4.2 Analýza a vyhodnocení výsledků prvního třídění.

Srovnání:

V obou výzkumech je **shodné** pořadí kategorií na prvních čtyřech místech: Za nejvíce ovlivnitelnou sociální skupinu působením nových náboženských a duchovních směrů považují respondenti dospívající - sami sebe (Ř: index 4,98 \wedge VV: 3,48). Na druhé místo řadí vysokoškoláky (Ř: index 4,32 \wedge VV: 3,42). Jako třetí sociální skupinu studenti uvádějí nezaměstnané (Ř: index 4,03 \wedge VV: 3,19), které následují lidé s handicapem (Ř: index 3,45 \wedge VV: 3,18).

Z výsledků obou šetření je zřejmá **rozdílnost** v dalším pořadí kategorií: Na pátém místě se ve výzkumu V. Řešetkové nacházejí staří lidé (Ř: index 3,40 x VV: děti; index 2,48) a na šestém - děti (Ř: index 3,07 x VV: staří lidé; index 2,16).

V obou výzkumech **shodně** za nejméně ovlivnitelnou sociální skupinu působením nových náboženských a duchovních směrů studenti pokládají pracující (Ř: index 2,44 \wedge VV: index 1,91).

Shrnutí:

Respondenti v obou výzkumech, studenti středních škol, jsou si vědomi, že v období adolescence, ve kterém se zrovna nacházejí, řeší otázky vlastní identity, hodnotové orientace, včetně významu role náboženských a duchovních hodnot v životě. Nové náboženské a duchovní směry nabízejí odpovědi na jejich tázání. Dospívající, kteří jsou velmi vnímaví a emocionálně citliví, a proto snadno ovlivnitelní, však nemusí postřehnout pochybnou hodnotu některých idolů, zdánlivě hlubokomyslné názory či exotické formy kultu a stávají se stoupenci nového náboženského a duchovního směru, resp. členy skupiny, zpravidla společnosti uzavřené a autoritativně řízené, kterou je mnohdy obtížné opustit.²⁴⁹

Rovněž si respondenti uvědomují, že jedinci znevýhodnění ekonomicky, sociálně aj. jsou snadněji oslovitelní novými náboženskými a duchovními směry, které nabízejí řešení jejich problémů.

Položka 17 „Proč podle Vás se lidé stávají stoupenci nového náboženského a duchovního směru?“ řeší důvody pro členství v novém náboženském a duchovním směru podle středoškolské mládeže. Výsledky šetření předkládá tab. 25 a graf 25 Důvody pro členství v novém náboženském a duchovním směru podle respondentů SŠ.²⁵⁰

²⁴⁹ Srov. HORA, L. *Problematika tzv. alternativní religiozity a jejího podílu na formování životní orientace mládeže*, s. 208-209.

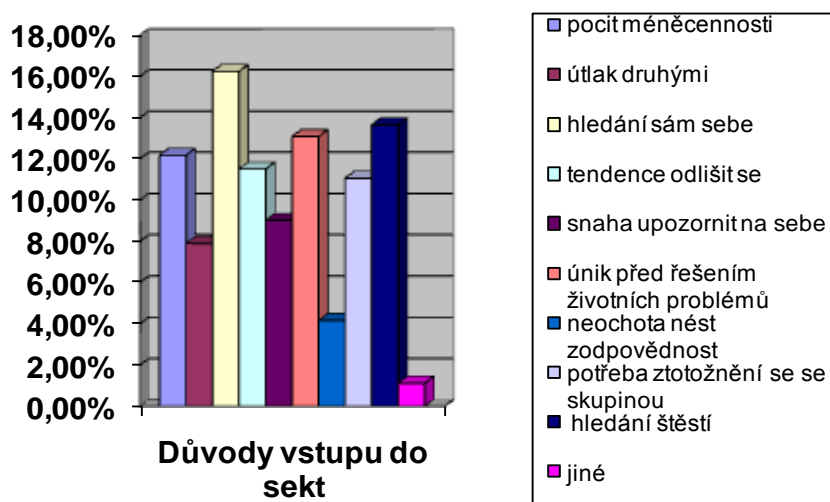
²⁵⁰ Viz 4.2 Analýza a vyhodnocení výsledků prvního třídění.

Výsledky výzkumu V. Řešetkové zachycujeme v tab. 52, grafu 38 **Důvody vstupu do sekty**.

Tabulka 52 Důvody vstupu do sekty

<i>Důvody vstupu do sekt</i>	Σ	
	n_i	f_i
1) V důsledku pocitu méněcennosti	108	12,18 %
2) Únik od útlaku druhými	70	7,90 %
3) Hledání sám sebe	144	16,25 %
4) Tendence odlišit se	102	11,51 %
5) Snaha upozornit na sebe	80	9,02 %
6) Únik před řešením životních problémů	116	13,09 %
7) Neochota přijetí a nesení zodpovědnosti za svá rozhodnutí a jednání	37	4,17 %
8) Uspokojení potřeby se ztotožnit se skupinou	98	11,06 %
9) Hledání štěstí a životní spokojenosti	121	13,65 %
Jiné	10	1,12 %
Σ	886	100,00 %

Graf 38 Důvody vstupu do sekty

Srovnání:

V obou výzkumech u této položky je sice stejný počet kategorií, pomineme-li v šetření V. Řešetkové kategorii „jiné“. Většina z nich ale má odlišný obsah (Ř 1, 2, 4, 5, 9). Proto srovnáme jen kategorie se stejným nebo podobným významem (u Ř spojení 3 + 9 se podobá VV 7; Ř 6 = VV 8; Ř 7 = VV 9, Ř 8 je podobná VV 2).

Z výsledků obou šetření je zřejmá **shoda** v kategorii uvedené na prvním místě: Ve VV za nejčastější důvod pro členství v novém náboženském a duchovním směru studenti považují „hledání smyslu života a odpovědi na existenční otázky“ (7. kategorie) s indexem 3,88. Podobného obsahu této jedné kategorie VV docílíme spojením dvou kategorií ve výzkumu V.

Řešetkové, umístěných na prvních dvou příčkách: (3. kategorie) „*hledání sebe sama*“ s 16,25 % a (9. kategorie) „*hledání štěstí a životní spokojenosti*“ s 13,65 %.

Kategorie „*hledání řešení problémů osobních, rodinných, sociálních*“ (VV: 8 = Ř: 6) zaujímá v obou výzkumech přední místo: ve VV se nachází na druhé příčce s indexem 3,30, ve výzkumu V. Řešetkové s 13,09 % pak na čtvrté.

Rozdílnost je v pořadí kategorie „*ulehčení v odpovědnosti za rozhodnutí*“ (VV: 9 = Ř: 7), kterou ve VV řadí respondenti na druhé místo s indexem 3,35, zatímco ve výzkumu V. Řešetkové je až na posledním místě (4,17 %).

Rovněž odlišné je v obou výzkumech pořadí kategorie „*uspokojení potřeby společenství, přijetí druhými, přátelství*“ (Ř 8 je podobná VV 2), která ve VV se s indexem 3,26 nachází na čtvrté příčce, zatímco ve výzkumném šetření V. Řešetkové je s 11,06 % na šestém místě.

Shrnutí:

Respondenti obou výzkumů ve svém hodnocení důvodů pro členství v některém z duchovních a náboženských směrů řadí na první místo hledání odpovědí na otázku po smyslu života. Její obsah má hluboký existenciální, duchovní a náboženský rozměr. Její zodpovězení je klíčové, neboť se dotýká samotného bytí člověka.

Ve významech důvodů pro vstup do hnutí - „*hledání řešení problémů osobních, rodinných, sociálních*“ a „*ulehčení v odpovědnosti za rozhodnutí*“ - se skrývá jednak určitý osobní alibismus, jednak jeden z charakteristických názorů marxistická filozofie, tj. náboženství je pro slabé, tzn. jedince nerozhodné, nesamostatné v jednání a neschopné zvládat řešit obtížnější životní situace; tito potom odpovědnost za vlastní rozhodnutí a jednání přenáší na druhé, tj. vedení náboženského a duchovního směru, duchovní apod.

Důvod „*uspokojení potřeby společenství, přijetí druhými, přátelství*“ potom odkazuje na jednu ze základních lidských potřeb, a to potřebu vztahů, která zahrnuje: akceptaci člověka druhými v jeho jedinečnosti, zakoušení prožitku příslušnosti k nějaké skupině, zapojení do její rozsáhlé sítě vztahů a realizaci společných aktivit.

Položka 18 „*Myslíte si, že nové náboženské a duchovní směry mohou mít negativní vliv na jedince a společnost?*“ šetří názory středoškolské mládeže na negativní vlivy nových náboženských a duchovních směrů. Výsledky zkoumání ukazuje tab. 26 a graf 26 Názor na

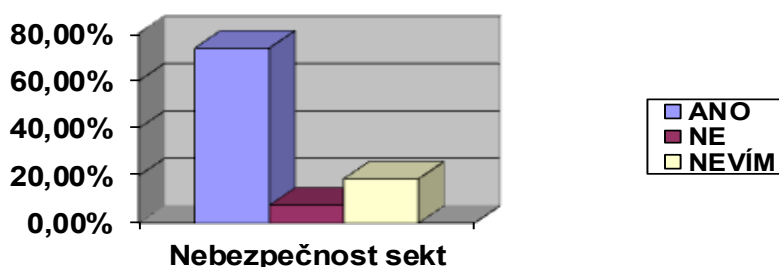
negativní vlivy nových náboženských a duchovních směrů na jedince a společnost podle respondentů SŠ.²⁵¹

Výsledky výzkumu V. Řešetkové demonstrujeme v tab. 53, grafu 39 **Nebezpečnost sekt.**

Tabulka 53 Nebezpečnost sekt

<i>Nebezpečnost sekt</i>	Σ	
	n_i	f_i
Ano	146	73,73 %
Ne	15	7,57 %
Nevím	37	18,68 %
Σ	198	100,00 %

Graf 39 Nebezpečnost sekt

Srovnání:

Z výsledků obou šetření je patrná **shoda** v názorech středoškolské mládeže na přípouštění možnosti negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů. Většina studentů se domnívá, že nové náboženské a duchovní směry mohou mít negativní vlivy na jedince a společnost (Ř: 73,73 % \wedge VV: 61,92 %). Menší část respondentů nemá vyhraněný názor na tuto otázku (Ř: 18,68 % \wedge VV: 24,19 %). Nejméně početnou skupinu pak tvoří ti, kteří si nemyslí, že by nové náboženské a duchovní směry mohly negativně ovlivňovat jedince a společnost (Ř: 7,57 % \wedge VV: 13,89 %).

Shrnutí:

Přestože hlavní závěry v obou výzkumech jsou shodné, je při jejich srovnání zřejmý menší rozdíl v procentuálním zastoupení u jednotlivých kategorií. Tato skutečnost je ovlivněna rozdílným složením obou výzkumných vzorků. Studenti církevních gymnázií téměř jednoznačně zastávají názory o negativním působení nových náboženských a duchovních směrů na jednotlivce a společnost, které pramení z teologického přístupu uplatňovaného při hodnocení této problematiky. Názory studentů veřejných gymnázií jsou méně vyhraněné než

²⁵¹ Viz 4.2 Analýza a vyhodnocení výsledků prvního třídění.

u studentů církevních gymnázií, i když připouští negativní ovlivňování, jelikož k řešení této otázky přistupují z hledisek filozofie a sociologie. Studenti středních odborných škol potom nejsou si příliš vědomi možných negativních vlivů, protože o téma nových náboženských a duchovních směrů projevují malý zájem.

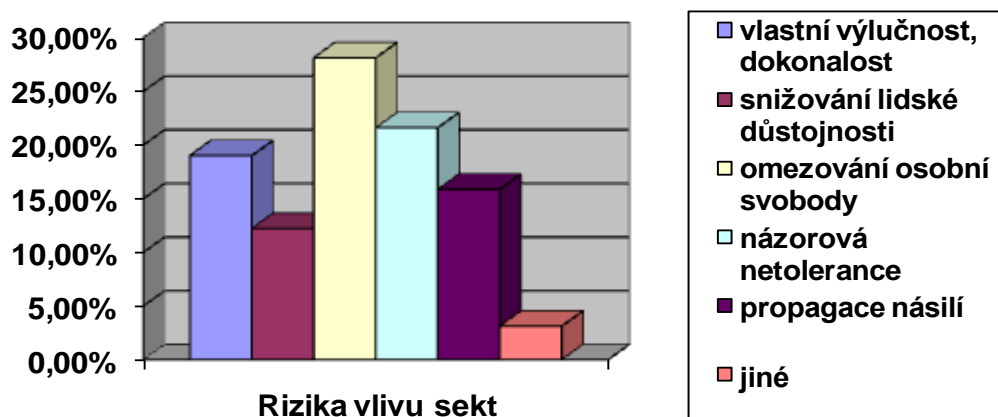
Položka 19 „Pokud ANO (nové náboženské a duchovní směry mohou mít negativní vliv na jedince a společnost), v čem podle Vás spočívají?“ zkoumá rizika negativní vlivů nových náboženských a duchovních směrů z pohledu středoškolské mládeže. Zjištění přibližuje tab. 27 a graf 27 Rizika negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů podle respondentů SŠ.²⁵²

Výsledky výzkumu V. Řešetkové prezentujeme v tab. 54, grafu 40 **Rizika vlivu sekt.**

Tabulka 54 Rizika vlivu sekt

<i>Rizika vlivu sekt</i>	Σ	
	n_i	f_i
1) Přesvědčení o vlastní výlučnosti, dokonalosti	73	19,01 %
2) Snižování lidské důstojnosti	47	12,23 %
3) Omezování osobní svobody	108	28,12 %
4) Názorová netolerance	83	21,61 %
5) Propagace násilí	61	15,88 %
Jiné	12	3,12 %
Σ	384	100,00 %

Graf 40 Rizika vlivu sekt

Srovnání:

V obou výzkumech u této položky je různý počet kategorií: v šetření V. Řešetkové je 5 kategorií, pomíneme-li kategorii „jiné“, ve VV pak 9 kategorií. Provedeme proto srovnání

²⁵² Viz 4.2 Analýza a vyhodnocení výsledků prvního třídění.

jen těch, které mají shodný nebo podobný obsah (Ř 1 = VV 6, Ř 2 = VV 3, Ř 3 = VV 4, Ř 4 = VV 5, Ř 5 = VV 8).

V obou výzkumech ti respondenti, kteří kladně zodpověděli předcházející položku, týkající se negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů, pak reagovali na tuto položku, která se zabývá riziky negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů.

Ze srovnání obou šetření vyplývá **rozdílnost** výsledků: Ve výzkumu V. Řešetkové za největší riziko negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů studenti pokládají omezování osobní svobody (Ř: 28,12 % x VV: „*názorová netolerance*“; index 4,06). Za druhé vážné riziko respondenti považují názorovou netoleranci (Ř: 21,61 % x VV: „*omezování osobní svobody*“; index 3,93).

V obou výzkumech **shodně** v pořadí třetí nebezpečí negativního působení nových náboženských a duchovních směrů podle středoškoláků spočívá v „*přesvědčení stoupenců o vlastní výlučnosti a dokonalosti*“ (Ř: 19,01 % x VV: index 3,75).

Pořadí posledních dvou kategorií v obou výzkumných šetřeních je opět **rozdílné**. Ve výzkumu V. Řešetkové na čtvrté příčce adolescenti uvádějí propagaci násilí (Ř: 15,88 % x VV: „*snižování lidské důstojnosti*“; index 3,62) a na poslední snižování lidské důstojnosti (Ř: 12,23 % x VV: „*propagace násilí, páchání kriminality*“; index 3,23).

Shrnutí:

Společné porovnávané kategorie jsou ve VV v hodnocení rozloženy mezi druhým až sedmým místem.

Umístění kategorie „*omezování osobní svobody*“ na jedné z předních příček souvisí s uvědoměním si středoškolskou mládeží hlavního rizika možného negativního působení nových náboženských a duchovních směrů na jednotlivce, a to s vnitřní totalitou, založenou na autoritářském řízení, kdy vůdce směru mnohdy vyžaduje od stoupenců bezpodmínečnou poslušnost.

Kategorie „*názorová netolerance*“, která se nachází na prvním (ve VV) nebo druhém místě (u Ř) v hodnocení, pak vyplývá z osobní zkušenosti středoškoláků, z jejich setkání s členy nového náboženského a duchovního směru (vnucování vlastních názorů, fanatismus, dogmatismus, nerespektování názorů druhých, nemožnost vést smysluplnou diskuzi atd.).

Další hodnocené riziko, „*přesvědčení stoupenců o vlastní výlučnosti a dokonalosti*“, v pořadí na třetí příčce, potom opět vychází z interakcí adolescentů se stoupenci nových náboženských a duchovních směrů. Během rozhovoru mnohdy zaujímali členové těchto hnutí

pozici povýšenosti a nadřazenosti, pramenící z vědomí jejich údajného jedinečného vyvolení a poslání.

Ze srovnání výsledků obou výzkumů není možné vyvodit jednoznačný závěr vzhledem k rozdílnému počtu kategorií a k užití jiné metody ve sběru dat a následně jejich zpracování.

4.5 Diskuze

Výzkum se zabýval řešením problému: Které skupiny adolescentů z hlediska vybraných středních škol projevují zájem o náboženství a jsou ovlivnitelné působením nových náboženských a duchovních směrů?

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit zájem středoškolské mládeže o náboženství a nové náboženské a duchovní směry, její všeobecnou informovanost v této oblasti a osobní zkušenosti s novými náboženskými a duchovními směry ve spojitosti s typem střední školy (tj. církevní gymnázium, veřejné gymnázium, střední odborná škola), kterou studuje.

Výzkumný soubor zahrnoval 583 respondentů, což představuje 100 %, z toho bylo 201 mužů (34,45 %) a 382 žen (65,52 %).

Z uvedeného výčtu se výzkumu zúčastnilo 16 studentů (2,74 %) ve věku 15 let, 171 středoškoláků (29,33 %) mělo 16 let, 207 dospívajících (35,51 %) bylo 17letých, 162 mladých lidí (27,79 %) dosáhlo 18 let, 24 adolescentů (4,12 %) se nacházelo ve věku 19 let a 3 studenti (0,51 %) měli 20 let.

185 respondentů (31,73 %) navštěvovalo církevní gymnázia, 206 adolescentů (35,33 %) veřejná gymnázia a 192 studentů (32,94 %) střední odborné školy.

4.5.1 Diskuze o výsledcích prvního třídění

V rámci **položky 1 „*Jak byste charakterizoval(-a) svůj světový názor?*“** jsme se zabývali otázkou světového názoru středoškolské mládeže.

První dvě místa obsadili ateisté, další příčky pak mládež s teistickými názory. Názor nejvíce zastoupené pozice - ateistů věřící v existenci jevů, které nelze materialisticky vysvětlit (233 studentů; 39,96 %) - označuje Sak za „*světonázorovou schizofrenii*“²⁵³: Stoupenci tohoto světonázoru se na jednu stranu ztotožňují s myšlenkami materialismu, na druhou stranu se však při konfrontaci s jevy, které nelze materialisticky vysvětlit, uchylují k

²⁵³ SAK, P. *Proměny české mládeže : česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*, s. 105.

„*něcismu*“, „něco existuje“. V pořadí druhé silně zastoupené skupiny, vyhraněných ateistů (123 adolescentů; 21,10 %), je zřejmá jednak výchova rodičů, kteří své dětství a dospívání prožili v období komunismu, jednak postupující sekularizace mladé generace.²⁵⁴

V pořadí na třetím a čtvrtém místě se nacházely skupiny mladých lidí s křesťanskými názory, typickými vírou v osobního Boha, který stvořil svět a ne/zasahuje do jeho běhu (54 dospívajících; 9,26 % / 114 středoškoláků; 19,56 %), což vypovídá o jejich zakotvení především v římskokatolické církvi. Víra v duchovní podstatu světa (16 mladých lidí; 2,74 %), typická pro náboženství Dálného Východu, zaujala mezi ostatními projevenými světonázory poslední místo. Můžeme konstatovat, že křesťanství (28,82 %) tak ve srovnání s ostatními náboženstvími (2,74 %) se těší mezi středoškolskou mládeží mnohem většímu zájmu.

Asi tři desítky studentů (31 respondentů; 5,32 %) dosud nepřemýšlelo o světonázorové otázce a několik adolescentů (12 studentů; 2,06 %) uvádělo jiný názor.

V položce 2 „Kde lze především nalézt Boha (Nejvyšší princip, transcendentno apod.)?“ jsme řešili problém alokace Boha u středoškolské mládeže.

Většina mladých lidí se domnívala, že Boha lze nalézt (415 středoškoláků; 71,18 %) a za nejvíce preferovanou alokaci Boha uváděla „v sobě“ (185 studentů; 31,73 %). Tento introspektivní přístup je výrazem univerzality, vyjádřením jak křesťanské myšlenky (Boží království je ve vás), tak buddhistického a hinduistického názoru.²⁵⁵

Na druhém místě středoškoláci shledávali přítomnost Boha „v přírodě“ (67 dospívajících; 11,49 %), která je vyjádřením o přírodní romanticko-citové spirituální orientaci, jež velmi často vzniká pod vlivem zážitků uvědomění si krásy přírody, prostoru a volnosti při pobytu v horách, u moře apod.

Třetí příčku zaujala alokace „v kostele při mši či jiném obřadu“ (44 adolescentů; 7,55 %) a pátou pozici „ve společnosti stejně věřících“ (35 mladých lidí; 6 %), které odkazují na sociálně spirituální orientaci, jež v sobě představuje jeden z nejpodstatnějších důvodů vzniku a existence náboženských a duchovních společností.²⁵⁶

Na čtvrtém místě se nacházel názor adolescentů, že Boha lze nalézt při studiu Bible nebo jiné duchovní literatury (40 studentů; 6,86 %), který svědčí o intelektuální spirituální orientaci.

²⁵⁴ Srov. SAK, P. *Mládež na křižovatce : Sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*, s. 34.

²⁵⁵ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 118.

²⁵⁶ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 118.

Na šestém místě se umístila odpověď „*sám v kostele*“ (31 středoškoláků; 5,32 %), která vyjadřuje specifickou introvertní duchovní orientaci a která zároveň představuje kombinaci dvou odpovědí, „*v kostele při mši či jiném náboženském obřadu*“ a „*v sobě*“.

Poslední příčku zaujala alokace Boha ve společnosti kněze (13 mladých lidí; 2,23 %). Toto umístění vypovídá o tom, že role duchovního, jako iniciátora v hledání Boha a prostředníka ve vztahu k Bohu, je na ústupu.

Z uvedeného hodnocení alokace Boha studenty středních škol vyplývá akcentace individuální niterné spirituality, charakteristické přímým vztahem člověka k transcendentnu bez zprostředkujících článků kněze, náboženské organizace a hierarchie, příp. kostela, náboženských rituálů a církevních dogmat.²⁵⁷

V položce 3 „*Věříte, že se mohou vyskytovat nadpřirozené jevy?*“ jsme se věnovali tématu víry středoškoláků v nadpřirozené jevy. Tato položka úzce koresponduje s kategorií v položce 1, „*nevěřím v Boha, ale věřím v existenci jevů, které nelze materialisticky vysvětlit*“. Zdá se, že ani teoretický ateismus nezničil v psychice některé podoby náboženského citění u většiny adolescentů²⁵⁸ (i většiny české populace, přibližně 50 % obyvatel ČR uznává existenci nadpřirozeného)²⁵⁹. Pro náležitou interpretaci výsledků dotazníkového šetření je potřebné doplnění o hlavní postřehy z následného rozhovoru se studenty.

První místo v hodnocení víry v nadpřirozené jevy středoškoláky patřilo víře v ovlivňování lidského života hvězdnými znameními a horoskopy (index 3,58). V rozhovoru především studenti necírkevních škol, většinou dívky, uvedli, že pravidelně čtou horoskopy v časopisech²⁶⁰ a na internetu²⁶¹: značná část studujících veřejná gymnázia uváděla frekvenci zpravidla jednou za týden a zohledňovala čínský horoskop, většina respondentů ze středních odborných škol pak každý den; menší část adolescentů z obou typů škol sdělila, že má roční a měsíční horoskopy, a několik studentů si opatřilo i vlastní horoskop. Oblibě se u adolescentů těšily také partnerské horoskopy. Většina studentů se přiznala, že horoskopy se řídí ve svém životě.

²⁵⁷ Srov. SAK, P. *Globalizace a nová spiritualita*. Příspěvek na mezinárodní konferenci *Výchovu rozumem obohatit o rozměr srdce a úcty ke všemu živému*, Praha 12.-14. září 2003. [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na [www: <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=paper&d_2=global_spirit>](http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=paper&d_2=global_spirit).

²⁵⁸ Srov. MARTINEK, M. *Ztracená generace?*, s. 65.

²⁵⁹ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 106-107.

²⁶⁰ Např. *Bravo*, *Blesk pro ženy*, *OnaDnes* aj.

²⁶¹ Např. www.horoskopy.cz, [<http://astrocafe.centrum.cz/clanky/2012/12/6/clanky/velky-horoskop-na-rok-2013/>](http://astrocafe.centrum.cz/clanky/2012/12/6/clanky/velky-horoskop-na-rok-2013/), [<http://www.horoskop.cz/horoskopy-2013/>](http://www.horoskop.cz/horoskopy-2013/) [cit. 2013-01-06].

Druhé místo zaujímaly amulety pro štěstí (index 3,35). Zvláště studentky středních odborných škol v následném rozhovoru zmiňovaly, že věří v magickou moc amuletů a talismanů, v jejich energetickou sílu, a nosí je při sobě. Většina studentů pak vlastnila drobnost (prstýnek, kamínek, plyšovou hračku, přívěsek apod.), která jim má přinášet štěstí.

Na třetím místě bylo předvídání - věštcí mohou předvídat budoucnost (indexe 3,31). V diskuzi většina studentů středních odborných škol, zejména dívky, přiznala, že má zkušenosti s osobní návštěvou u věštce, kdy si nechala „poodhalit budoucnost“ pomocí výkladu karet.

Na čtvrtém místě se nacházela víra v existenci andělů a démonů (index 3,22). V rozhovoru studenti uváděli, že andělům přiřkládají význam jednak esoterický ve spojitosti s vykládáním karet, jednak teologický (především studenti církevních gymnázií) v kontextu biblickém (anděl jako Boží posel) a křesťanské tradice (anděl strážný). Démoni (d'áblové, satan) byli pak mládeží chápáni jako kontrapunkt k andělům.

Léčitelé měli pátou pozici (indexem 2,98). V diskuzi prezentovali středoškoláci zejména názor, že léčitelství probíhá ve spojení s okultismem (např. užívání kyvadla).

Poslední místo v hodnocení náleželo víře v náboženské zázraky (index 2,92). Tento nadpřirozený jev adolescenti chápali v úzké vazbě na náboženství, především křesťanství, a uváděli příklady zázračných uzdravení na mariánských poutních místech nebo změn na náboženských předmětech, např. plačící socha Panny Marie apod.

Víra v nadpřirozené jevy, zájem o magii a okultismus (např. mezi středoškoláky rozšířené vyvolávání duchů, snahy o navázání kontaktu se zemřelými) patří k rysům postmoderní religiozity.²⁶²

Položka 4 „Praktikoval(-a) jste někdy některou z uvedených forem duchovního a náboženského života?“ zkoumala praxi duchovního a náboženského života u středoškolské mládeže.

První dvě aktivity „*mravné chování a život*“ (index 4,36) a „*důsledné uplatňování principu lásky a dobra ve vlastním myšlení a jednání*“ (index 3,87) mají etický rozměr křesťanské religiozity, což svědčí o zakotvenosti křesťanské kultury na zdejším území.

Z diskuze se studenty vyplynulo, že různé formy modlitby (index 3,14; v celkovém hodnocení uvedená na třetím místě) praktikují většinou při překonávání osobních a případně rodinných těžkostí, vážných zdravotních problémů nebo v rozhodujících situacích, které

²⁶² Srov. MARTINEK, M. *Ztracená generace?*, s. 65.

mohou ovlivnit jejich další život. Obsahem modlitby je zpravidla prosba, adresovaná k nějakému Ty.

V rozhovoru se středoškoláky se ukázalo, že provozování činností, „účast na náboženských obřadech“ (index 2,83), „dodržování příkazů církve, sekty, duchovního společenství“ (index 2,56), „četba náboženské a duchovní literatury“ (index 2,42) a „duchovní osobní vedení knězem, duchovním učitelem, vůdcem“ (index 1,84), které se v hodnocení umístily na čtvrtém až šestém a osmém místě, je typické především pro studenty církevních gymnázií, kteří jsou aktivními věřícími uvnitř římskokatolické církve.

Výsledky u kategorie „astrologie“ (index 1,98) úzce souvisí s obsahem a závěry položky 3 „Věříte, že se mohou vyskytovat nadpřirozené jevy?“. V rozhovoru se studujícími bylo potvrzeno, že praxe této aktivity, esoterického charakteru, je uplatňována především ve spojitosti s horoskopy.

Z šetření praxe jógy vyplynulo, že se těší velké popularitě mezi mladými. Rozhovor se studenty doložil, že jógu (index 1,74) ve svém životě aplikují nikoli v náboženském rozměru (hinduismus), ale v její kondiční a terapeutické funkci.

Rozhovor s respondenty přinesl, že magii (index 1,52) se věnují především studenti gymnázií, kteří rozlišují magii černou a bílou podle cílů, k nimž směřuje, a podle sil, pomocí kterých údajně pracuje. Její praxí se snaží buď ovládat lidi a svět pomocí mimořádných prostředků, nebo dovídat se věci, které smysly ani rozum běžně nejsou schopny přijmout.

Z šetření vyplynulo, že v religiozitě mládeže se uplatňuje individualizace, kdy jednak postoje většiny studentů už nevycházejí z tradice, ale z osobního rozhodnutí,²⁶³ jednak všechny aktivity, s výjimkou „účast na náboženských obřadech“, praktikují mladí lidé samostatně.

Položka 5 „Jaký máte názor na posmrtný život?“ zjišťovala názory středoškolské mládeže o bytí po smrti.

Otázka posmrtného života patří k nejdůležitějším duchovním otázkám, které současnou mládež zajímají.²⁶⁴ Většina studentů uvedla, že posmrtný život existuje (součet výsledků uvedených u kategorií dvě až pět: 429 studujících; 73,59 %); opačný názor zastávala asi čtvrtina respondentů (139 adolescentů; 23,84 %) z celkového počtu 583 středoškoláků.

Klasická katolická perspektiva posmrtného života, spjatá s křesťanskou kulturou v naší zemi, „Věřím, že je život po smrti a věřím v poslední soud a vzkříšení“, měla mezi dotázanými nejvíce příznivců (101 studentů; 17,32 %)

²⁶³ Srov. MARTINEK, M. *Ztracená generace?*, s. 62.

²⁶⁴ Srov. MARTINEK, M. *Ztracená generace?*, s. 65.

V těsném sledu (98 dotázaných; 16,81 %) byl v hodnocení uveden názor, že „*po smrti se může člověk znovu narodit v jakékoli formě života (i nehmotné) na tomto světě nebo kdekoli jinde*“, který je výrazem víry v určitou duchovní kontinuitu člověka.

Hinduistická představa posmrtného života, reinkarnace, „*Po smrti se může člověk znovu narodit jako jiný člověk na tomto světě*“ si našla desítky stoupců (89 studentů; 15,27 %).

S velkým odstupem, pak několik adolescentů (15 studujících; 2,57 %) nemělo vytvořený názor na posmrtný život a jen 4 respondenti (0,69 %) zastávali jiný názor.

Položka 6 „*Kdo podle Vás byl Ježíš?*“ šetřila mínění adolescentů o osobnosti Ježíše, centrální postavy křesťanství.

Ježíše za Božího Syna pokládalo 241 studentů (41,34 %), z nichž většina pocházela z církevních gymnázií; v tomto jejich názoru je zřejmá křesťanská náboženská tradice.

Ježíše za velkého duchovního vůdce a učitele považovalo 201 středoškoláků (34,48 %), z nichž velká část byla z veřejných gymnázií.

Názor na Ježíše jako místního politického a náboženského fanatika zastávalo pak s velkým odstupem 85 studentů (14,58 %), především ze středních odborných škol. Z těchto škol potom 29 adolescentů (4,98 %) se domnívalo, že Ježíš vůbec neexistoval, a 17 mladých lidí (2,92 %) nevědělo, kdo Ježíš byl.

Jinou odpověď uvedlo 10 dospívajících (1,72 %).

Položka 7 „*Jaký význam pro lidstvo a jeho duchovní vývoj mají podle Vašeho názoru uvedené osobnosti?*“ ověřovala názory středoškolské mládeže na významné osobnosti náboženství a nových náboženských a duchovních směrů.

V první desítku se umístilo sedm osobností, které se vztahují ke křesťanství (Ježíš, apoštol Pavel, Jan Hus, Luther, Kalvín, Benedikt XVI.; mezi ně započítáváme i Mojžíše, představitele judaismu) a tři reprezentanti mimokřesťanských východních náboženství (Buddha, Dalajláma, Mohamed).²⁶⁵

Za nejvýznamnější z přehledu osobností duchovního a náboženského života respondenti považovali Ježíše (index 5,04); toto nejvyšší umístění je dáno složením výzkumného vzorku, kdy 1/3 tvořili studenti církevních gymnázií.

²⁶⁵ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 108 - 109.

Druhé místo zaujímal Jan Hus (index 4,70). Z rozhovoru se studenty vyplynulo jeho úzké sepjetí s českou kulturou - významný symbol české duchovnosti, vzdělanosti (rektor na Karlově univerzitě, reformátor českého jazyka) a symbol české svébytnosti a státnosti.²⁶⁶

Na třetím místě byl Dalajláma (index 4,42). V rozhovoru studenti uvedli, že tuto osobnost chápou jako představitele zápasu za spravedlnost a rovnost, nastolení míru.

Čtvrté místo náleželo Mojžíšovi (index 4,28), výrazné postavě Starého zákona. Studenti neskryvali sympatie k boji Židů o uchování svébytnosti Izraele. Rovněž velmi ostře vystupovali proti holocaustu a xenofobii.

Buddha (index 4,23) obsadil v hodnocení páté místo, což svědčí o zájmu studentů o buddhismus. Výsledky této kategorie korespondují se závěry šetření u položky 8 „*Považujete se za stoupence – přívržence nebo zajímáte se o některý z následujících náboženských a ideových směrů?*“, ve které se buddhismus umístil hned za ateismem a křesťanstvím, na třetí příčce.

Jako šestý v pořadí byl současný papež Benedikt XVI. (index 4,22). V Sakově výzkumu se osobnost tehdejšího papeže Jana Pavla II. v žebříčku významných představitelů náboženských a duchovních směrů umístila hned na třetím místě.²⁶⁷ Z diskuze se studenty vyplynulo, že papeže Benedikta XVI. chápou jako velkého teologa, který vyniká hloubkou myšlení a usebraností. Zatímco Jana Pavla II. vnímali jako „mediální hvězdu“ – otevřenost, dobrosrdečnost, velká gesta, umění překvapit.

Sedmé místo patřilo apoštolu Pavlovi (index 4,11), pro studující známého především z hodin českého jazyka a literatury (autor 13ti listů Nového zákona) a dějepisu (šířitel křesťanství v antickém světě), umění.

Na osmém místě se nacházel Luther (index 3,82) a na desátém Kalvín (index 3,19); tyto představitele protestantismu znají adolescenti zejména z hodin dějepisu.

Devátou příčku obsadil Mohamed (index 3,68), zakladatel islámu, který mezi dospívajícími je terčem kritiky v souvislosti s náboženskými a politickými nepokoji v současnosti. Závěr této kategorie odpovídá výsledku šetření u položky 8, „*Považujete se za stoupence – přívržence nebo zajímáte se o některý z následujících náboženských a ideových směrů?*“.

²⁶⁶ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 109.

²⁶⁷ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 108 - 109.

Položka 8 „Považujete se za stoupence – přívržence nebo zajímáte se o některý z následujících náboženských a ideových směrů?“ zjišťovala zájem středoškolské mládeže o náboženství.

Výsledky výzkumného šetření u této položky úzce korespondují se závěry u položky 1, „*Jak byste charakterizoval(-a) svůj světový názor?*“.

Nejvíce respondentů se přihlásilo k ateismu (index 2,82); v položce 1 při řešení otázky světonázoru byl nejvíce zastoupen také tento směr (součet výsledků kategorie 1 a 2: 61,06 %).

V pořadí druhou početnou skupinu tvořili přívrženci katolictví (index 2,66); u položky 1 rovněž zaujal hned pořadí katolický názor (19,56 %) za tázanými s ateistickými postoji.

Na třetím místě byli příznivci buddhismu (index 1,76). Jako čtvrtí se nacházeli zájemci o protestantismus (index 1,68). O páté a šesté místo se dělili příznivci hinduismu a judaismu (index 1,62). Poslední místo patřilo těm, kteří projevovali zájem o islám (index 1,47).

Uvedené výsledky odpovídají prognóze P. Saka o pokračování sekularizace; nejvíce příznivců z náboženských směrů bude mít stále římskokatolická církev, za ní pak relativně bude stoupat buddhismus; nejvíce bude mládeží odmítán islám a negativní postoje se projeví i vůči hinduismu a judaismu.²⁶⁸

Položka 9 „Zajímáte se o některý z následujících nových náboženských a duchovních směrů?“ zjišťovala zájem studentů o nové náboženské a duchovní směry.

Největší zájem studenti projevovali o jógu (index 3,07). Uvedený výsledek je v souladu s prognózou P. Saka, podle které zájem o jógu bude zaznamenávat vzrůstající tendenci.²⁶⁹

Jako druhý proud respondenti uvedli satanismus (index 2,60). Na tomto kvazireligiálním směru studenty přitahuje tajemno a symbolika.

Transcendentální meditace na třetím místě (index 2,41) a esoterika na šestém místě (index 2,03) vzbudila oblíbenost adolescentů pro možnost individuálního prožívání religiozity, založené na vlastním výběru a akcentaci náboženských prvků z křesťanství a mimokřesťanských směrů, bez provázanosti na instituci a organizaci.

Na čtvrtém místě následovalo hnutí Haré Kršna (index 2,40), s jehož stoupenci se studující setkali a byli zaujati jejich netradičním životním stylem a úsilím o prožívání duchovního života.

²⁶⁸ Srov. SAK, P. *Mládež na křižovatce*, s. 34.

²⁶⁹ Srov. SAK, P. *Mládež na křižovatce*, s. 34.

Větší zájem pak studenti ještě měli o Buddhismus Diamantové cesty Karma Kagjü (index 2,28), jehož centra někteří studenti osobně navštívili.

Uvedení nových náboženských a duchovních směrů, Křesťanské vědy na sedmém místě (index 1,97), Svědků Jehovových na osmém místě (index 1,95), Anthroposofie na desátém místě (index 1,85), pak dokládá stálý zájem studentů o křesťanství, ale v jeho nové, atypické podobě.

Do první desítky se dostalo nové hnutí rozšířené v římskokatolické církvi, Fokoláre (index 1,90).

Ve druhé polovině žebříčku oblíbenosti nových náboženských a duchovních proudů středoškoláky se nacházely jednak atypické směry vycházející z křesťanství: Hnutí sjednocení (index 1,80), Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů, Hnutí grálu (index 1,62), jednak směry nové religiozity v římskokatolické církvi: Světlo-Život (index 1,66), Neokatechumenát (index 1,63), Hnutí charismatické duchovní obnovy (index 1,62) a protestantských církví: Letniční hnutí (index 1,52).

Uvedené výsledky jsou v souladu s očekáváními P. Saka: Vedle masivní sekularizace společnosti se vyhraňují minoritní duchovně orientované skupiny mládeže. Tyto mají svůj původ jednak v buddhismu a dalších východních duchovních směrech, jednak v křesťanství.²⁷⁰

Položkou 10 „Odkud se dovídáte informace o nových náboženských a duchovních směrech?“ jsme šetřili hodnocení informačních zdrojů, z kterých středoškolská mládež čerpá údaje o nových náboženských a duchovních směrech.

Umístění internetu (index 3,40) na prvním místě svědčí o využívání informačních a komunikačních technologií mládeží i k řešení duchovních a náboženských otázek, čímž se silně projevuje postupující kyberkultura a digitalizace sociálního pole a způsobu života.²⁷¹

V pořadí druhým frekventovaným zdrojem byla výuka ve škole (index 3,23). Toto umístění vyplývá ze složení výzkumného vzorku, který ze dvou třetin tvořili studenti církevních a veřejných gymnázií. Na těchto typech středních škol je širší nabídka předmětů společenskovědného základu (a s ní související vyšší hodinová dotace), ve kterých studující získávají dostatečné množství informací o nových náboženských a duchovních směrech.

²⁷⁰ Srov. SAK, P. *Mládež na křižovatce*, s. 37.

²⁷¹ Srov. SAK, P. *Mládež na křižovatce*, s. 37.

Třetí místo v hodnocení zaujímala televize (index 3,12). Toto umístění odpovídá frekvenci v provozování aktivity sledování televize, které patří k rozšířeným volnočasovým činnostem mládeže během dne.²⁷²

Čtvrté místo patřilo rozhovorům se spolužáky a kamarády (index 2,53), což dokládá vytváření neformálních skupin, typických pro období adolescence, ve kterých se mládež sdílí se svými názory a postoji atd.

Pátým a šestým pramenem k získávání poznatků byly časopisy a literatura (index 2,48). Tyto výsledky potvrzují snižování užívání listinných médií ve prospěch rozšiřování nových informačních a komunikačních technologií.

Sedmé místo náleželo rozhovorům v rodině (index 2,41). Přestože vztahy s rodiči se v období adolescence stabilizují a zklidňují, zvyšuje se potřeba navazování vztahů s vrstevníky a roste důležitost partnerských vztahů.

Na posledním místě se nacházel rozhlas (index 2,23). Toto umístění svědčí o snižování významu a užívání tohoto elektronického média současnou mládeží.

Položka 11 „Podávají uvedené zdroje objektivní informace o nových náboženských a duchovních směrech?“ se zabývala hodnocením objektivity informací o nových náboženských a duchovních směrech, přinášenými jednotlivými informačními zdroji, podle respondentů středních škol.

V hodnocení objektivity informací o nových náboženských a duchovních směrech, které přinášejí jednotlivé informační zdroje, na prvním místě byla literatura (index 3,60), na druhém místě následována výukou ve škole (index 3,04). Podle sdělení studentů pravdivost a nepodjatost při sdělování informací je dostatečně garantována autoritou odborníka nebo s náležitým vzděláním v oboru (autor knihy, učitel).

Třetí místo patřilo televizi (index 2,98). Respondenti se domnívali, že možnost ověření objektivnosti zprostředkovaných informací je jimi snadno proveditelná vizualizací.

Na čtvrtém místě se nacházel internet (index 2,93). Adolescenti si byli vědomi, že virtuální prostředí je obtížně kontrolovatelné a že je snadno zneužitelné k propagandě a manipulaci lidí. Proto k informacím, předkládanými internetem, v oblasti nových náboženských a duchovních směrů příliš nedůvěřují.

²⁷² Srov. SAK, P. *Mládež na křižovatce*, s. 63.

Páté místo zaujímaly časopisy (index 2,87). Mladí lidé uvedli, že informacím uveřejněným v tomto tištěném médiu málo důvěřují z důvodu obtížné ověřitelnosti pravdivosti informací.

Šesté místo náleželo rozhovorům se spolužáky a kamarády (index 2,73). Jako sedmé se řadily rozhovory v rodině (index 2,66). Středoškoláci připustili, že rozhovory na zkoumané téma postrádají věcnost, jelikož komunikační partneři nedisponují náležitými znalostmi.

Hodnocení pak uzavíral na osmém místě rozhlas (index 2,61). Studenti se vyjádřili podobným způsobem jak u hodnocení časopisů, navíc zdůraznili nemožnost vlastní vizuální kontroly při užívání tohoto média.

Položka 12 „*Jak na tyto informace (o nových náboženských a duchovních směrech) reagujete?*“ zkoumala reakce středoškolské mládeže na informace týkající se nových náboženských a duchovních směrů.

Většina respondentů (229 studentů; 39,28 %) neprojevovala zájem o informace o nových náboženských a duchovních směrech. U některých středoškoláků (56 dospívajících; 9,61 %) pak dokonce informace tohoto druhu vyvolávaly negativní reakce; v rozhovoru studenti středních odborných škol pokládali stoupence směrů nové religiozity, především organizované v náboženských skupinách, za náboženské fanatiky a psychicky nemocné jedince).

Mnozí adolescenti (186 středoškoláků; 31,90 %) údajům věnovali pozornost, ale více o nich nepřemýšleli. V rozhovoru uvedli, že zaujmou jejich pozornost na chvíli jako zprávy senzační, z „jiného světa“, ale v zápětí zapadnou v množství dalších, pro ně mnohem zajímavějších a významnějších dat.

Jen malá část středoškoláků (84 adolescentů; 14,41 %) o těchto sděleních uvažovala a několik málo mladých lidí (28 studujících; 4,8 %) o nich přemýšlelo a aktivně se snažilo získat další informace; v rozhovoru zejména studenti církevních gymnázií uváděli, že se snažili získat údaje o nových směrech uvnitř římskokatolické církve pro „oživení“ víry, a studenti gymnázií se přiznali k přemýšlení o nových směrech v buddhismu a hinduismu, které nabízí netradiční životní styl.

K úvaze o ztotožnění se s myšlenkami některého nového náboženského a duchovního směru se nepřihlásil žádný respondent.

V hodnocení se opět potvrdila prognóza P. Saka, že většina mládeže „*se bude dále vyvíjet ve směru materialismu a konzumního způsobu života, manipulovaná médii a reklamou a kulturně saturovaná masovou kulturou*“.²⁷³

Položka 13 „Setkal(-a) jste se osobně s člověkem, který je / byl stoupencem nového náboženského a duchovního směru?“ se věnovala interakcím středoškolské mládeže s členy nových náboženských a duchovních směrů.

Většina respondentů (304 středoškoláků; 52,14 %), se neseťkala se stoupencem nového náboženského a duchovního směru. Velká část studentů (279 studentů (47,86 %) ale měla zkušenost s tímto setkáním.

Ve výsledcích jednak se projevuje nezájem studentů především veřejných gymnázií a středních odborných škol vstoupit do interakce se členy nových náboženských a duchovních směrů, jednak může být obsaženo riziko, že studenti těchto typů škol se seznamují se stoupenci nové religiozity, ale neidentifikují je, v důsledku toho mohou pak být snadněji ovlivnitelní.

Položka 14 „Pokud ANO (setkal(-a) se osobně), kterého nového náboženského a duchovního směru si myslíte, že byl stoupencem (název)?“ zjišťovala příslušnost stoupence k novému náboženskému a duchovnímu směru podle respondentů středních škol.

V případě kladné odpovědi na položku 13, týkající se osobního setkání se stoupencem nového náboženského a duchovního směru, 279 respondentů (47,86 %) mělo sdělit, ke kterému z nových náboženských a duchovních směrů náležel stoupenec. Ze získaných odpovědí - 381 bylo zřejmé, že někteří studenti se setkali se stoupenci několika nových náboženských a duchovních směrů. Z rozhovoru pak pochází uvedení nejčastějších míst proběhání interakcí.

Nejvíce respondentů (182 středoškoláků; 47,77 %) se setkala se Svědky Jehovovými před byty, v halách vlakových nebo autobusových nádraží. Téměř o polovinu méně studentů (95 adolescentů; 24,93 %) uvedlo, že přišlo do kontaktu se členy hnutí Haré Kršna, kteří postávali na veřejném prostranství před školou, na náměstí.

Menšina studujících (46 mladých lidí; 12,07 %) mělo zkušenost ze setkání s přívrženci satanismu na diskotékách.

²⁷³ Srov. SAK, P. *Mládež na křižovatce*, s. 37.

Několik desítek studentů bylo osloveno příslušníky nových směrů uvnitř římskokatolické církve v kostelích: Hnutí charismatické obnovy (15 dospívajících; 3,94 %), Světlo-Život (15 dospívajících; 3,94 %), Fokoláre (11 studentů; 2,89 %) a Neokatechumenátu (10 adolescentů; 2,62 %).

Malý počet středoškoláků (5 respondentů; 1,31 %) se domnívalo, že se setkala se členy Církve Ježíše Krista Svatých posledních dnů (mormony) v blízkosti centra a na hlavních ulicích a se stoupenci letničního hnutí (2 mladí lidé; 0,52 %) ve svém farním sboru.

Položka 15 „Pokud ANO (setkal(-a) se osobně s člověkem, který je / byl stoupencem nového náboženského a duchovního směru) – jak a čím na Vás zapůsobil?“ zaznamenávala reakce středoškolské mládeže na setkání s členy nových náboženských a duchovních směrů.

V případě kladné odpovědi na položku 13, týkající se osobního setkání se stoupencem nového náboženského a duchovního směru, a v závislosti na položce 14 o jeho příslušnosti k některému směru bylo od respondentů získáno 542 odpovědí, obsahujících jejich reakce na setkání, které pak upřesnili v rozhovoru.

Většina středoškoláků (113 studentů; 20,18 %) popisovala velmi negativní zkušenosti (fanatismus, dogmatismus) se setkáním se členy atypického směru vycházejícího z křesťanství, se Svědky Jehovovými. Mnozí studující (90 respondentů; 16,07 %) pak vnímali tento kontakt jako nepříjemný, až obtěžující, kdy jim byly vnucovány letáky a brožurky s učením tohoto hnutí. Značné části adolescentů (68 studentů; 12,14 %) nepřipadali ničím v pozitivním smyslu oslovujícími a několik mladých lidí (46 středoškoláků; 8,21 %) soudilo, že jejich víra je absurdní a že jsou to lidé bez vlastních názorů, kteří se bezmezně podřizují centrálnímu vedení. Menšina studentů (28 mladých lidí; 5 %) zaznamenala, že stoupenci tohoto směru, se kterými se setkali, byli senioři, rozdávající propagační letáky, a vzbudili u nich soucit.

Téměř pět desítek respondentů (49 adolescentů; 8,75 %) při setkání s členy Haré Kršna vnímalo jejich zaujetí a přesvědčivost, s kterou se snažili prezentovat s cílem oslovit a získat nové souvěrce. Podle několika studentů (27 dospívajících; 4,82 %) se však vyznačovali fanatismem a ignorancí reality.

Podle několika málo studujících (27 respondentů; 4,82 %) bylo pro přívržence satanismu charakteristické zlo, temnota a okultismus; jen ojediněle se vyskytla odpověď, která vypovídala o fascinaci mocí satana.

Z malého počtu interakcí (53 dospívajících; 9,47 %) středoškoláků se členy nových náboženských a duchovních směrů uvnitř římskokatolické církve a letničního hnutí

v protestantských církvích pak byly zaznamenány pozitivní ohlasy (např. ocenění úsilí o rozvoj života víry, důsledné aplikace příkázání lásky k bližnímu atd.).

Většina studentů setkání se členy nových náboženských a duchovních směrů, především atypických křesťanských, mimokřesťanských a kvazireligiózních, vyhodnotila jako negativní zkušenost. Několik málo studentů zažilo pozitivní zkušenosti, většinou se členy nových směrů uvnitř římskokatolické církve a letničního hnutí v protestantských církvích.

Položka 16 „Které skupiny lidí, se domníváte, jsou novými náboženskými a duchovními směry nejvíce ovlivnitelné?“ zkoumala názory středoškolské mládeže na ovlivnitelnost různých sociálních skupin novými náboženskými a duchovními směry.

Za nejvíce ovlivnitelnou sociální skupinu působením nových náboženských a duchovních směrů považovali respondenti dospívající - sami sebe (index 3,48). Na druhé místo, s nízkým odstupem, zařadili vysokoškoláky (index 3,42). V rozhovoru studenti uváděli, že nové náboženské a duchovní směry je mohou oslovit v prožívané zvědavosti, nudit a samotě a získat je svou nabídkou experimentování v oblasti intenzivních, nestandardních citových zážitků a příslibem života ve skupině se silnými mezilidskými vztahy.

Jako třetí sociální skupinu studenti uváděli nezaměstnané (index 3,19), které těsně následovali lidé s handicapem (sociálním, zdravotním apod.) (index 3,18). Z rozhovoru s respondenty vyplynulo, že jedince znevýhodněné ekonomicky, sociálně aj. pokládají za snadněji oslovitelné novými náboženskými a duchovními směry, protože nabízejí řešení jejich problémů.

Páté místo přisoudili dětem (index 2,48), které mohou být podle středoškoláků oslovitelné v případě nefunkční rodiny.

Předposlední šesté místo adolescenti připsali starým lidem (index 2,16). V diskuzi studenti zastávali názory, že ovlivnitelnost seniorů novými náboženskými a duchovními směry je velmi omezená z důvodů jejich duševní a duchovní zralosti, zastávání v životních zkouškách prověřených a osvědčených duchovních a náboženských postojů; oslovení může být účinné jen v případě nenaplnění důležitých potřeb starých lidí (např. absence vztahů, vážná nemoc atd.).

Za nejméně ovlivnitelnou sociální skupinu působením nových náboženských a duchovních směrů pokládali pracující (index 1,91). Podle studentů dospělí v zaměstnání nejsou zatíženi významným znevýhodněním, pro které by byli novými náboženskými a duchovními směry ovlivnitelní.

Položka 17 „Proč podle Vás se lidé stávají stoupenci nového náboženského a duchovního směru?“ řešila důvody pro členství v novém náboženském a duchovním směru podle středoškolské mládeže.

Jako nejčastější důvod pro členství v novém náboženském a duchovním směru studenti považovali „*hledání smyslu života a odpovědi na existenční otázky*“ (index 3,88). Jako druhý významný důvod uváděli „*ulehčení v odpovědnosti za rozhodnutí*“ (index 3,35). Na třetí místo řadili „*hledání řešení problémů osobních, rodinných, sociálních*“ (index 3,30). „*Uspokojení potřeby společenství, přijetí druhými, přátelství*“ přisoudili čtvrté místo (index 3,26). Na pátou příčku umístili „*uspokojení potřeby bezpečí*“ (index 3,17). V pořadí šestým důvodem u adolescentů bylo „*uspokojení vlastních náboženských potřeb*“ (index 3,12). Sedmé místo připisovali „*uspokojení potřeby být chápán jako osobnost*“ (index 3,07) a osmé místo „*uspokojení potřeby kvalitní rodiny*“ (index 2,83). Na poslední deváté místo pak studující uvedli důvod „*uspokojení potřeby žít zdravým životem*“ (index 2,78).

Na začátku diskuze s respondenty na téma důvodů pro vstup a členství jedince v novém náboženském a duchovním směru jim byla v souvislosti s kategorií, umístěné na první příčce, položena otázka, jaké mají životní cíle. Ukázalo se, že se pohybují v omezeném horizontu blízkých a konkrétních životních cílů (především vzdělání, zaměstnání, rodina) a že vzdálenější a méně konkrétní cíle ve vztahu k otázkám po smyslu života nejsou pro ně aktuální. Přiznali však, že je-li jejich naplnění narušeno (např. vážná nemoc, absence pozitivních vzorů u rodičů a příbuzných, nepřijetí na střední nebo vysokou školu atd.) a nemá-li člověk jiné zakotvení, dostává se do existenciální krize. Vyrovnání se se ztrátou blízkého cíle (nenaplněním, zklamáním) může být podnětem pro hledání životního smyslu a odpovědi na existenciální otázky v náboženství, resp. nových náboženských a duchovních směrech.²⁷⁴ Studenti pak dospěli k závěru, že obsah kategorie, „*hledání smyslu života a odpovědi na existenční otázky*“, se dotýká obsahů všech dalších kategorií této položky, přičemž uspokojivé zodpovězení otázky po životním smyslu může v sobě zahrnovat i nalezení řešení dalších otázek, uvedených v kategoriích.

Položka 18 „Myslíte si, že nové náboženské a duchovní směry mohou mít negativní vliv na jedince a společnost?“ šetřila názory středoškolské mládeže na negativní vlivy nových náboženských a duchovních směrů.

²⁷⁴ Srov. MARTINEK, M. *Ztracená generace?*, s. 156-159.

Většina studentů (361 respondentů; 61,92 %) se domnívala, že nové náboženské a duchovní směry mohou mít negativní vlivy na jedince a společnost. Téměř jedna čtvrtina adolescentů (tj. 141 středoškoláků; 24,19 %) neměla vyhraněný názor na tuto otázku. Malá část středoškoláků (81 mladých lidí; 13,89 %) se nedomnívala, že by nové náboženské a duchovní směry mohly negativně ovlivňovat jedince a společnost.

Především studenti církevních a veřejných gymnázií připouštěli možnost negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů na jedince a společnost. Tento jejich názor vyplývá z reflexe poznatků o této problematice, získaných v rámci výuky předmětů společenskovedního základu, z odlišných životních názorů a postojů, z rozdílné hodnotové výchovy i odborného zaměření (studenti CG a G - všeobecné zaměření, studenti SOŠ - orientace na výkon, ekonomické hodnoty).

Položka 19 „Pokud ANO (nové náboženské a duchovní směry mohou mít negativní vliv na jedince a společnost), v čem podle Vás spočívají?“ zkoumala rizika negativní vlivů nových náboženských a duchovních směrů z pohledu středoškolské mládeže.

V případě kladné odpovědi na položku 18, týkající se negativních vlivů, pak 361 studentů (61,92 %) reagovalo v položce 19, která se zabývala riziky negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů.

Za největší riziko studenti pokládali „*vytváření závislosti stoupců na systému myšlení, vůdci a jeho organizaci*“ (index 4,21). S touto kategorií úzce souvisí třetí, v hodnocení uvedené riziko, „*omezování osobní svobody*“ (index 3,93). Některé nové náboženské a duchovní směry se vyznačují sektářským rysem, vnitřní totalitou, založenou na autoritářském řízení, kdy vůdce mnohdy vyžaduje od stoupců bezpodmínečnou poslušnost. V důsledku uplatňování tohoto vedení pak dochází k omezování osobní svobody jednotlivců.

Druhým velkým nebezpečím podle respondentů byla „*názorová netolerance*“ (index 4,06). Umístění tohoto rizika na jedné z předních příček vyplynulo z osobní zkušenosti středoškoláků, z jejich setkání s členy nového náboženského a duchovního směru (vnucování vlastních názorů, fanatismus, dogmatismus, nerespektování názorů druhých, nemožnost vést smysluplnou diskuzi atd.).

Čtvrté místo studující připisovali „*přesvědčení o vlastní výlučnosti, dokonalosti*“ (index 3,75). Hodnocení opět vychází z interakcí adolescentů se stoupcem nových náboženských a duchovních směrů. Během rozhovoru s nimi mnohdy zaujímali členové těchto hnutí pozici povýšenosti a nadřazenosti, pramenící z vědomí jejich údajného jedinečného vyvolení a poslání.

Na páté příčce středoškoláci uváděli „*izolaci od společnosti*“ (index 3,71). V rozhovoru podotkli, že tato izolace je důsledkem totalitního řízení náboženské skupiny, které provádí cenzuru příjmu informací z médií, a mnohdy zabraňuje svým členům kontaktu s rodinou, společností atd., a buduje režim v komunitním stylu.

Na šesté místo studenti řadili „*snižování lidské důstojnosti*“ (index 3,62), které úzce souvisí s jinými riziky, „*vytváření závislosti stoupců na systému myšlení, vůdci a jeho organizaci*“ a „*omezování osobní svobody*“, kdy v některých směrech se projevuje sektářský rys – ocenění a uznání si zaslouží člen na základě svého výkonu a nasazení.

Sedmé místo v hodnocení rizik negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů dospívající přikládali „*propagaci násilí, páchaní kriminality (daňové úniky, nekalé finanční transakce)*“ (index 3,23). Na osmé pak respondenti umístili „*snahy získat hospodářský a politický vliv ve společnosti*“ (index 3,14). Poslední, v pořadí devátou příčku studenti přisoudili riziku negativního působení nových náboženských a duchovních směrů, „*ohrožení zdraví a života členů*“ (index 3,00). Tato rizika, uvedená v závěru hodnocení, vnímají studenti na základě informací z médií, které je prezentují jako senzaci.

4.5.2 Diskuze o výsledcích druhého třídění

Bylo stanoveno šest hypotéz, které v následující diskuzi budou na základě zjištěných dat²⁷⁵ pedagogického výzkumu potvrzeny, nebo vyvráceny.

- H₁: Projevy religiozity v názorech a chování středoškolské mládeže souvisí s typem střední školy, který studuje.**
- H₂: Povědomí o významu osobností náboženského a duchovního života a zájem o náboženství a o nové náboženské a duchovní směry u středoškolské mládeže je v závislosti na typu střední školy, který studuje.**
- H₃: Využití informačních zdrojů, hodnocení objektivitu a reakce na informace o nových náboženských a duchovních směrech se u středoškolské mládeže liší v závislosti na typu střední školy, který studuje.**
- H₄: Zkušenost se setkáním s členem nových náboženských a duchovních směrů a její hodnocení středoškolskou mládeží je v závislosti na typu střední školy, který studuje.**

²⁷⁵ Srov. Podkapitola 4.3 Analýza a vyhodnocení výsledků druhého třídění.

H₅: V hodnocení ovlivnitelnosti sociálních skupin a důvodů pro členství v nových náboženských a duchovních směrech středoškolskou mládeží se uplatňuje typ střední školy, který studuje.

H₆: V přípouštění možnosti negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů a jejich rizik pro jednotlivce a společnost středoškolskou mládeží se projevuje typ střední školy, který studuje.

V rámci testování všech výše uvedených hypotéz vypočítané hodnoty χ^2 byly výrazně vyšší než kritické hodnoty, rovněž vypočítané hodnoty normovaného koeficientu kontingence C_{norm} byly poměrně vysoké. Také získané hodnoty z-skóre a vyhodnocená znaménková schémata potvrzují vztahy mezi sledovanými proměnnými (zájem o náboženství a nové náboženské a duchovní směry mládeže : typ střední školy).

H₁: Projevy religiozity v názorech a chování středoškolské mládeže souvisí s typem střední školy, který studuje.

Při řešení této hypotézy jsme pracovali s daty, získanými v rámci dotazníkového šetření u vybraných položek (1, 2, 3, 4, 5, 6), které se vztahují ke zkoumané problematice.

Potvrdilo se, že u studentů církevních gymnázií a rovněž veřejných gymnázií se více vyskytovaly projevy religiozity v jejich názorech a chování než u studentů středních odborných škol. Zjistili jsme, že tato skutečnost se odvíjí z rozdílného zaměření typů škol a z něho vyplývající různé hodinové dotace předmětů společenskovedního základu:

- Studenti církevních a veřejných gymnázií získávají v rámci studia všeobecný přehled poznatků a svým způsobem uvažování a prožívání při hledání vlastní identity vykazují schopnost hlubší životní reflexe. Studium na středních odborných školách je úzce svázáno již s určitou profesní orientací a zaměřením na ekonomické hodnoty a výkonnost.
- Předměty společenskovedního základu jsou více a s vyšší hodinovou dotací zastoupeny ve vzdělávacích programech veřejných gymnázií a církevních gymnázií (navíc ještě předmět náboženství neboli religionistika) než středních odborných škol.

Prokázalo se, že v názorech a chování studentů církevních gymnázií byla zřejmá křesťanská religiozita a zájem o nové náboženské a duchovní směry uvnitř římskokatolické církve. U studentů veřejných gymnázií kromě křesťanství se projevila mimokřesťanská religiozita, konkrétně buddhismus a hinduismus; zároveň však značná část gymnazistů

zastávala ateismus a názory kvazireligiозní a náboženského synkretismu. U téměř většiny studentů středních odborných škol kromě materialismu byla patrná orientace jako u značné části gymnazistů.

H₂: Povědomí o významu osobností náboženského a duchovního života a zájem o náboženství a o nové náboženské a duchovní směry u středoškolské mládeže je v závislosti na typu střední školy, který studuje.

Při řešení této hypotézy jsme pracovali s daty, získanými v rámci dotazníkového šetření u vybraných položek (7, 8, 9), které se vztahují ke zkoumané problematice.

Potvrdilo se, že u studentů církevních gymnázií a rovněž veřejných gymnázií se více projevuje zájem o náboženství a nové náboženské a duchovní směry než u studentů středních odborných škol.

Rovněž se prokázalo, že studenti církevních gymnázií měli zájem o nové náboženské a duchovní směry uvnitř římskokatolické církve. U studentů veřejných gymnázií kromě křesťanství se projevil zájem o buddhismus a hinduismus; zároveň však značná část gymnazistů zastává ateismus a názory kvazireligiозní a náboženského synkretismu. U téměř většiny studentů středních odborných škol byla zřejmá orientace k materialismu; zájem o náboženství a nové náboženské a duchovní směry byl minimální.

H₃: Využití informačních zdrojů, hodnocení objektivit y a reakce na informace o nových náboženských a duchovních směrech se u středoškolské mládeže liší v závislosti na typu střední školy, který studuje.

Při řešení této hypotézy jsme pracovali s daty, získanými v rámci dotazníkového šetření u vybraných položek (10, 11, 12), které se vztahují ke zkoumané problematice.

Potvrdilo se, že studenti církevních gymnázií a veřejných gymnázií získávali více informace o náboženstvích a nových náboženských a duchovních směrech v rámci školní výuky předmětů společenskovedního základu a více kriticky dokázali pracovat s informacemi v této oblasti zprostředkovanými médii, než studenti středních odborných škol, kteří čerpali údaje o náboženstvích a nových náboženských a duchovních směrech především z médií a bez náležitého kritického posouzení.

H₄: Zkušenost se setkáním s členem nových náboženských a duchovních směrů a její hodnocení středoškolskou mládeží je v závislosti na typu střední školy, který studuje.

Při řešení této hypotézy jsme pracovali s daty, získanými v rámci dotazníkového šetření u vybraných položek (13, 14, 15), které se vztahují ke zkoumané problematice.

Verifikovalo se, že více zkušeností se setkáním s členy nových náboženských a duchovních směrů měli studenti církevních gymnázií a veřejných gymnázií než studenti středních odborných škol. Studenti církevních gymnázií hodnotili pozitivně interakce s členy nových náboženských a duchovních směrů uvnitř římskokatolické církve, negativně pak se stoupenci atypických směrů vycházejících z křesťanství a mimokřesťanských hnutí. Studenti veřejných gymnázií byli ve svém hodnocení nových náboženských a duchovních směrů mimo římskokatolickou církev méně negativně vyhranění než studenti církevních gymnázií. Jelikož většina studentů středních odborných škol neprojevovala zájem o nové náboženské a duchovní směry, pak ani nestála o setkání s jejich členy; případná setkání pak vyhodnotila negativně.

H₅: V hodnocení ovlivnitelnosti sociálních skupin a důvodů pro členství v nových náboženských a duchovních směrech středoškolskou mládeží se uplatňuje typ střední školy, který studuje.

Při řešení této hypotézy jsme pracovali s daty, získanými v rámci dotazníkového šetření u vybraných položek (16, 17), které se vztahují ke zkoumané problematice.

Prokázalo se, že v hodnocení ovlivnitelnosti sociálních skupin novými náboženskými a duchovními směry středoškolskou mládeží považovali studenti církevních gymnázií za nejvíce oslovitelné těmito směry dospívající a především vysokoškoláky, jelikož jsou si vědomi, že období adolescence je spojeno s hledáním identity, utvářením hodnotového systému a odpovědí na náboženské otázky. U gymnazistů a studentů středních škol pak možnost oslovení novým náboženským a duchovním směrem byla spojena s lidmi, kteří trpí sociálním, zdravotním aj. handicapem, a v členství v tomto směru očekávají pomoc při řešení svých obtíží.

H₆: V přípouštění možnosti negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů a jejich rizik pro jednotlivce a společnost středoškolskou mládeží se projevuje typ střední školy, který studuje.

Při řešení této hypotézy jsme pracovali s daty, získanými v rámci dotazníkového šetření u vybraných položek (18, 19), které se vztahují ke zkoumané problematice.

Potvrdilo se, že studenti církevních gymnázií jednoznačně zastávali názory o negativním působení nových náboženských a duchovních směrů na jednotlivce a společnost

a byli přesvědčení o rizicích členství v těchto hnutích. Názory studentů veřejných gymnázií byli méně vyhraněné než u studentů církevních gymnázií, i když připouštěli negativní ovlivňování a rizika členství v nových náboženských a duchovních směrech. Studenti středních odborných škol potom si nebyli vědomi možných negativních vlivů a rizik členství v těchto hnutích. Za těmito rozdílnými přístupy pak opět byly skutečnosti rozdílného zaměření typů škol a z něho vyplývající různá hodinová dotace předmětů společenskovedního základu, kdy studenti církevních gymnázií a veřejných gymnázií v rámci školní získávali relevantní a objektivní přehled o nových náboženských a duchovních směrech.

ZÁVĚR

Cílem disertační práce bylo zjistit, které směry současné religiozity ovlivňují českou středoškolskou mládež.

V souvislosti se společenskými změnami v r. 1989 byl v České republice zaznamenán zvýšený zájem mladé generace o náboženství: Jejím značným sympatiím se těšilo křesťanství, zejména římskokatolická církev; pod vlivem mediální prezentace „života po životě“ a podobných témat oslovovala jóga, New Age, buddhismus a další náboženské a duchovní směry (z tradičních: protestantismus, judaismus a hinduismus; z nových: Transpersonální psychologie, Haré Kršna, anthroposofie, Svědci Jehovovi, Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů a scientologie). Její zájem kulminoval v letech 1992-1993. Od přelomu let 1993-1994 pak nastal permanentní pokles, který pokračuje.

Současná generace mladých lidí na začátku třetího tisíciletí je značně diferencovaná v důsledku neschopnosti odolávat dekultivačním tlakům společnosti, působícím především prostřednictvím médií. Většina z nich je materialisticky orientována. Na druhou stranu jsou minoritní skupiny s hlubokou religiozitou a z náboženských směrů má na ně největší vliv římskokatolická církev, pak jóga a buddhismus.

Snížení zájmu české mládeže o náboženství neznamena nutně pokles jejího zájmu o duchovní hodnoty a ústup víry jako vztahu k něčemu nebo někomu, co/kdo člověka přesahuje. Duchovní hodnoty a víra mohou být pro člověka významné bez vazby na církevní instituci, dogmatickou či etickou nauku nebo společný systém rituálů. Tento posun od společenské religiozity, vázané na institucionální církve (v českém prostředí ještě přistupuje nedůvěra k institucím obecně), k religiozitě individuální, vázané spíše na konkrétní náboženské obsahy a zkušenosti, je charakteristický pro současnou postmoderní společnost. Současná multikulturní společnost poskytuje širokou náboženskou nabídku, z které je možné si vybrat dle svého vlastního zaměření. Religiozita mládeže tak obsahuje dimenzi niterného hledání a autentického směřování k transcendentnu, vychází z jejího osobního rozhodnutí a nabývá individualizované podoby.

Realizovaný výzkum potvrdil výše uvedená tvrzení: U studentů církevních gymnázií a rovněž veřejných gymnázií se více vyskytovaly projevy religiozity v jejich názorech a chování než u studentů středních odborných škol. V názorech a chování studentů církevních gymnázií byla zřejmá křesťanská religiozita a zájem o nové náboženské a duchovní směry uvnitř římskokatolické církve. U studentů veřejných gymnázií kromě křesťanství se projevila

mimokřesťanská religiozita, konkrétně buddhismus a hinduismus; zároveň však značná část gymnazistů zastávala ateismus a názory kvazireligiózní a náboženského synkretismu. U téměř většiny studentů středních odborných škol kromě materialismu byla patrná orientace jako u značné části gymnazistů.

V procesu hledání a utváření identity adolescentů, zahrnující i náboženskou a hodnotovou orientaci, může škola sehrát významnou úlohu, když v rámci svého výchovného působení bude usilovat o rozšíření obzoru studentů pro hodnoty a vyšší cíle, které člověka přesahují. Člověk totiž žije pouze tehdy, když žije pro něco nebo pro někoho. Jeho konečným cílem nemá být pouze seberealizace, ale sebetranscendence.

ANOTACE

Autor:	PhDr. Marta HOŠŤÁLKOVÁ, Th.D.	
Instituce:	Univerzita Palackého v Olomouci Pedagogická fakulta Ústav pedagogiky a sociálních studií	
Název práce:	Vliv různých směrů současné religiozity na středoškolskou mládež	
Vedoucí práce:	doc. PaedDr. Marcela Musilová, Ph.D.	
Počet stran:	262	
Počet příloh:	4 / 62 stran	
Rok obhajoby:	2013	
Klíčová slova:	Adolescence Církev Církevní gymnázium Dotazník Gymnázium Hodnotová orientace Identita Mládež Náboženství Nové náboženské a duchovní směry Občanská nauka Prevence Psychologie	Psychologie náboženství Religionistika Religiozita Rozhovor Sociologie Sociologie náboženství Spiritualita Střední škola Střední odborná škola Student Volný čas Základy společenských věd

V současné postmoderní společnosti je možné pozorovat novou otevřenost vůči náboženským a duchovním zájmům, zvláště pak u mládeže, která sociální, kulturní, morální a psychologické konflikty prožívá nejvíce intenzivně. V období adolescence hledá své hodnotové zakotvení, je velmi vnímavá a emocionálně citlivá. Při hledání uspokojivých odpovědí na existenciální, duchovní a náboženské otázky poznává svou jedinečnost, své možnosti i omezení, zakouší svou identitu. Setkává se s tradičními a novými náboženskými a duchovními směry. Novost a nezvyklost nových náboženských a duchovních směrů splňuje potřebu adolescentů odlišit se a vymezit se vůči okolnímu světu dospělých a zároveň najít vlastní pozici ve světě. Možná, že nějakou dobu v některé náboženské skupině setrvají, ve většině případů však po čase (mnohdy velmi brzy) odcházejí. Tato zkušenost ze setkání nebo s krátkým pobytem v náboženské skupině se stává pak inspirací v duchovním životě a v hledání sebe sama. V utváření a kultivaci názorů a postojů adolescentů k tradičním a novým náboženským a duchovním směrům a k jejich členům sehrává škola důležitou úlohu. V procesu vzdělávání a výchovy v této oblasti klade důraz na zprostředkování pravdivých informací o náboženstvích a o pozitivních i negativních vlivech nových náboženských a duchovních směrů, na vedení k úctě k člověku a lidstvu, na rozvoj komunikace a podporu soužití s příslušníky odlišných kultur a náboženských vyznání, založeném na náboženské toleranci.

Výzkum, který je součástí disertační práce, se zabývá řešením problému: Které skupiny adolescentů z hlediska vybraných středních škol projevují zájem o náboženství a jsou ovlivnitelné působením nových náboženských a duchovních směrů? Výsledky ukázaly: U studentů církevních gymnázií a rovněž veřejných gymnázií se více vyskytovaly projevy religiozity v jejich názorech a chování než u studentů středních odborných škol. V názorech a chování studentů církevních gymnázií byla zřejmá křesťanská religiozita a zájem o nové náboženské a duchovní směry uvnitř římskokatolické církve. U studentů veřejných gymnázií kromě křesťanství se projevila mimokřesťanská religiozita, konkrétně buddhismus a hinduismus; zároveň však značná část gymnazistů zastávala ateismus a názory kvazireligiózní a náboženského synkretismu. U téměř většiny studentů středních odborných škol kromě materialismu byla patrná orientace jako u značné části gymnazistů.

ANNOTATION

Author:	PhDr. Marta HOŠŤÁLKOVÁ, Th.D.	
Institution:	Palacký University Olomouc Faculty of Education The Institute of Education and Social Studies	
Title:	Influence of various religious movements on secondary school students	
Supervisor:	doc. PaedDr. Marcela Musilová, Ph.D.	
Pages:	264	
Appendices:	4 / 62 stran	
Year of exam:	2013	
Key words:	Adolescence	Psychology of Religion
	Church	Religious Studies
	Christian Grammar School	Religiosity
	Questionnaire	Dialogue
	Grammar School	Sociology
	Value Orientation	Sociology of Religion
	Identity	Spirituality
	Youth	Secondary School
	Religion	Vocational School
	New Religious and Spiritual Movements	
	Civics	Student
	Prevention	Leisure Time
	Psychology	Social Sciences

In our postmodern society, we can observe a new openness to religious and spiritual interests, especially with young people who encounter the social, cultural, ethical and psychological conflicts most intensely. In the adolescent phase of life, young people look for embedding of their values, they are very open-minded and emotionally sensitive. They get to know their individuality, potential and limitations and to sense their identity when they seek satisfactory answers to existential, spiritual and religious questions. They meet traditional and

new religious and spiritual movements. The newness and uncommonness of these movements fulfil their need to diversify and define themselves in the society of adults and at the same time to find their own place in the world. They may stay in a religious group for some time, but in most cases they leave after some time (often too soon). This experience (meeting or a short stay in a religious group) becomes an inspiration for their spiritual life and the search for their inner self. School plays an important role in forming and cultivating of opinions and attitudes to traditional and new religious and spiritual movements and towards their members. In the educational and learning process, there is a great emphasis placed on the intermediation of true information about positive and negative influences of new religious and spiritual movements, on the respect for other people and humankind, on the culture of dialogue and on the peaceful coexistence of diverse cultures and religious views based on religious tolerance.

The survey which is a part of this dissertation deals with this question: Which adolescent groups (of selected secondary schools) show interest in religion and therefore can be influenced by new religious and spiritual movements? The results showed that: the religiosity was more present in the opinions and behavior of christian grammar schools and public grammar schools students than with vocational school students. Christian religiosity and interest in new religious and spiritual movements within the roman-catholic church were evident in the opinions and behavior of christian school students. The students of public grammar schools tended beside christianity also towards non-christian religiosity, particularly towards buddhism and hinduism; but a plenty of high school students were near to atheism, quasireligion or syncretism. Materialism was observed with the most of vocational school students, otherwise their tendencies were similar to those of grammar school students.

ANNOTATION

Schlüsselwörter:	Adoleszenz	Psychologie der Religion
	Kirche	Religionswissenschaft
	konfessionelles Gymnasium	Religiosität
	Fragebogen	Dialog
	Gymnasium	Soziologie
	Orientierung an Werten	Soziologie der Religion
	Identität	Spiritualität
	Jugend	Mittelschule
	Religion	Fachschule
	neue religiöse und spirituelle	Bewegungen
	Bürgerschaftliche Erziehung	Student
	Prävention	Freizeit
	Psychologie	Sozialwissenschaften

Einfluss der gegenwärtigen religiösen Bewegungen auf die Mittelschuljugend

In der postmodernen Gesellschaft ist es möglich, eine neue Offenheit gegenüber den religiösen und spirituellen Interessen zu beobachten, besonders bei Jugendlichen, die die soziale, kulturelle, ethische und psychologische Konflikte am intensivsten empfinden. In der Zeit der Adoleszenz suchen Jugendliche die Verankerung von Werten, sie sind sehr empfindlich und gefühlssensitiv. Während der Suche nach befriedigenden Antworten auf existenzielle, spirituelle und religiöse Fragen, lernen sie ihre Einzigartigkeit, Möglichkeiten und auch Einschränkungen kennen; sie empfinden ihre Identität. Sie begegnen traditionellen und neuen religiösen und spirituellen Bewegungen. Die Neuheit und Ungewohnheit der neuen religiösen und spirituellen Bewegungen erfüllt die Bedürfnisse der Adoleszenten sich zu unterscheiden und von der Welt der Erwachsenen unabhängig zu sein und gleichzeitig ihre eigene Stelle in der Welt zu finden. Es ist möglich, dass sie eine Zeit lang in einer religiösen Gruppe bleiben, in den meisten Fällen gehen sie aber bald (manchmal sehr bald) weg. Diese Erfahrung (Begegnung oder kurzer Aufenthalt in einer religiösen Gruppe) wird eine Inspiration in dem spirituellen Leben und Suche nach sich selbst. Die Schule spielt eine wichtige Rolle bei Formung der kultivierten Meinungen und Einstellungen der Adoleszenten

gegenüber den traditionellen und neuen religiösen und spirituellen Bewegungen und zu ihren Mitgliedern. Im Bildungs- und Erziehungsprozess hält die Schule für wichtig, dass sie wahre Informationen über Religionen und neuen religiösen Bewegungen mit allen ihren positiven und negativen Einflüssen vermittelt; sie legt Akzent auf den Respekt gegenüber dem Mensch und Menschheit, auf die Entwicklung des Dialogs. Sie unterstützt das tolerante Zusammenleben der verschiedenen Kulturen und Religionsbekenntnissen.

Der Bestandteil der Dissertation ist auch Umfrage, die sich mit der Lösung des folgenden Problems beschäftigt: Welche Gruppen in ausgewählten Mittelschulen interessieren sich für Religion und sind denn von der Wirkung der neuen religiösen und spirituellen Bewegungen beeinflussbar? Die Ergebnisse zeigen, dass an konfessionellen und auch öffentlichen Gymnasien treten die Äußerungen der Religiosität im Benehmen der Studenten mehr auf, als bei Fachschulstudenten. An konfessionellen Gymnasien war in den Ansichten und Benehmen der Studenten die christliche Religiosität und Interesse an neuen religiösen und spirituellen Bewegungen innerhalb der katholischen Kirche sichtbar. Bei den Studenten der öffentlichen Gymnasien zeigte sich außer Christentum auch außerchristliche Religiosität, nämlich Buddhismus und Hinduismus. Zugleich gibt es aber auch eine Menge der Gymnasiasten, die Ateismus, quasi-religiöse und synkretische Ansichten vertreten. Fast alle Studenten der Fachschulen waren dem Materialismus nahe, sonst konnte man dieselbe Orientation als bei der Gymnasiasten beobachten.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

1. Prameny

SAK, P. *Proměny české mládeže. Česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha : Petrklíč, 2000. 291 s. ISBN 80-7229-042-8.

SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce. Sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha : Svoboda Servis, 2004. 240 s. ISBN 80-86320-33-2.

ŠTAMPACH, O. I. *Na nových stezkách ducha. Přehled a analýza současné religiozity*. Praha : Vyšehrad, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7429-060-2.

VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*. Praha : Grada, 2010. 243 s. ISBN 978-80-247-2468-3.

2. Sociologie náboženství, religionistika, teologie

ABGRALL, J. *Mechanismus sekt*. Přel. : J. Holý. Praha : Karolinum, 2000. 253 s. Přel. z : La mécanique des sectes. ISBN 80-7184-774-7.

BARRETT, D. *Sekty, kultury & alternativní náboženství*. Přel. : M. Volná. Praha : Ivo Železný, 1998. 411 s. Přel. z : Sects, Cults Sects & Alternative Religions. ISBN 80-240-0066-0.

BLAŽEK, R., a kol. *Nebezpečí sekt*. Brno : Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002. 239 s. ISBN 80-86568-07-5.

BLEY, S., aj. *Malý slovník sekt: sekty a nová náboženská hnutí v kontextu tradičních církví*. Přel. : A. Sirovátková. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1994. 143 s. Přel. z : Erste Auskunft „Sekten“. Okkultismus. Esoterik. Neurreligiositat. ISBN 80-7192-246-3.

BÜCHNER, B. *Co máme vědět o sektách*. Praha : Amulet, 1999. 127 s. Přel. z : Das Sektenfragebuch. ISBN 80-862999-02-3.

DILLON, M. (ed.) *Handbook of the Sociology of Religion*. Cambridge : Cambridge University Press, 2003. 471 s. ISBN 0-521-80624-0.

DOLISTA, J.; TŮMA, J. *Problematika a prevence „nových náboženských hnutí*. Brno : Marek, 2010. 145 s. ISBN 978-80-87127-25-4.

EBAUGH, H. R. (ed.) *Handbook of Religion and Social Institutions*. New York : Springer, 2006. 432 s. ISBN 0-387-23788-7.

ENORTH, R., aj. *Průvodce sektami a novými náboženstvími*. Přel. : M. Koldinský. Praha : Návrat domů, 1994. 187 s. Přel. z : A Guide to Cutts and New Religions. ISBN 80-85495-29-5.

FRASSETTO, M.; DONIGER, W. (eds.) *Britannica Encyclopedia of World Religions*. Chicago : Encyclopaedia Britannica, Inc., 2006. 1234 s. ISBN 978-1-59339-491-2.

FUNKE, K., aj. *Malý slovník sekt*. Přel. : A. Sirovátková. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998. 144 s. Přel. z : Erste Auskunft „Sekten“. ISBN 80-7192-246-3.

- GITT, W. *Hledání východiska: náboženství, sekty, křesťanství*. Ostrava : Tandem, 1995. 156 s. Přel. z : Und die Anderen Religionen? ISBN 3-89397-775-9.
- HASSAN, S. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Přel. : J. Čulík. Brno : Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994. 286 s. Přel. z : Combatting Cult mind control. ISBN 80-85880-03-2.
- HOLM, N. G. *Úvod do psychologie náboženství*. Přel. : K. Balcar. Praha : Portál, 1998. 160 s. Přel. z : Religionspsychologins grunder. ISBN 80-7178-217-3.
- HORA, L. *Problematika tzv. alternativní religiozity a jejího podílu na formování životní orientace mládeže*. Praha : Karolinum, 2000. 228 s. ISBN 80-7184-106-4.
- HOŠEK, P. *A bohové se vracejí. Proměny náboženství v postmoderní době*. Jihlava : Mlýn, 2012. 141 s. ISBN 978-80-86498-48-5.
- JANDOUREK, J. *Úvod do sociologie*. 2. vyd. Praha : Portál, 2009. 231 s. ISBN 978-80-7367-644-5
- LUŽNÝ, D. *Nová náboženská hnutí*. Brno : Masarykova univerzita, 1997. 181 s. ISBN 80-120-1645-0.
- LUŽNÝ, D. *Náboženství a moderní společnost*. Brno : Masarykova univerzita, 1999. 183 s. ISBN 80-120-2224-8.
- LUŽNÝ, D. *Nová náboženství a sekty. Extremismus*. Praha : MŠMT ČR, 1999. 32 s. Bez ISBN.
- MISAUEROVÁ, A.; VOJTÍŠEK, Z. *Dětství a sekta*. Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 28 s. ISBN 80-86991-83-0.
- NEŠPOR, Z. R. (ed.) *Jaká víra? Současná česká religiozita a spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství*. Praha : Sociologický ústav akademie věd České republiky, 2004. 115 s. ISBN 80-7330-061-3.
- NEŠPOR, Z. R.; LUŽNÝ, D. *Sociologie náboženství*. Praha : Portál, 2007. 231 s. ISBN 978-80-7367-251-5.
- NEŠPOR, Z. R. *Příliš slabí ve víře*. Praha : Kalich, 2010. 214 s. ISBN 978-80-7017-147-9.
- NOVOTNÝ, T.; VOJTÍŠEK, Z. *Základní orientace v nových náboženských směrech*. Praha : Oliva, 1994. 47 s. ISBN 80-901634-4-0.
- NOVOTNÝ, T., a kol. *Zneužití náboženství. Pokus o nové chápání sekt*. Praha : Oliva, 1996. 24 s. ISBN 80-85942-22-4.
- PARTRIDGE, Ch. (ed.) *Encyklopedie nových náboženství: nová náboženská hnutí, sekty a alternativní spiritualita*. Přel.: Z. Vojtíšek. Praha : Knižní klub, 2006. 466 s. Přel. z : Encyclopedia of new religions. ISBN 80-242-1605-1.
- PORTERFIELD, K.-M. *O sektách*. Přel. : P. Remeš, aj. Praha : Lidové noviny, 1997. 173 s. Přel. z : Straight talk about cults. ISBN 80-7106-233-2.
- QUESNELL, M. D. *Co si myslíme, čemu věříme a kdo jsme*. Přel. : J. Vaněk. Praha : Academia, 2002. 209 s. Přel. z : What we think, what we believe, what we are. ISBN 80-200-1078-5.
- ŠTAMPACH, O. I. *Nástin religionistiky*. Praha : Portál, 2008. 237 s. ISBN 987-80-7367-384-0.
- ŠTAMPACH, O. I. *Náboženství v dialogu*. Praha : Portál, 1998. 205 s. ISBN 80-7178-168-1.

TYCHO, A. P. *Tak mnoho cest*. 1. vyd. Olomouc : Spolek moravských nakladatelů, 2001. ISBN 80-238-7253-2.

VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak ji porozumět*. Praha : Beta Books, 2007. 210 s. ISBN 978-80-86851-64-8.

VOJTÍŠEK, Z. *Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství*. Brno : L. Marek, 2005. 233 s. ISBN 80-86263-69-X.

VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. Praha : Portál, 2004. 440 s. ISBN 80-7178-798-1.

VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*. 2. vyd. Hradec Králové : Gaudeamus, 1999. 151 s. ISBN 80-7041-099-X.

VOJTÍŠEK, Z.; DUŠEK, P.; MOTL, J. *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Praha : Portál, 2012. 231 s. ISBN 978-80-262-0088-8.

3. Pedagogika, psychologie, sociální pedagogika, pedagogika volného času

ADELSON, J. (ed.) *Handbook of adolescent psychology*. New York : Willey, 1980. 624 s. ISBN 978-80-4710-3793-4.

BALÍK, J. *Na cestě s mladými*. Praha : Paulínky, 2004. 503 s. ISBN 80-86025-76-4.

ČINČERA, J., a kol. *Tři cesty k pedagogice volného času*. Brno : Tribun EU, 2009. 129 s. ISBN 978-80-7399-611-6.

ERIKSON, E. H. *Identity. Youth and Crisis*. New York : W. W. Norton & Company, 1968. 336 s. ISBN 0-393-31144-9.

FOWLER, W. J. *Stages of Faith. The Psychology of Human Development and the Quest for Meaning*. 9. vyd. San Francisco : Harper, 1995. 352 s. ISBN 978-0-06-06286-6.

HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha : Univerzita Karlova, 2003. 105 s. ISBN 80-7290-128-1.

HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času. Současné trendy*. Praha : Portál, 2008. 240 s. ISBN 978-80-7367-473-1.

HAVLÍK, R.; KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha : Portál, 2002. 174 s. ISBN 80-7178-635-7.

KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ. *Bílá kniha Evropské komise. Nový podnět pro evropskou mládež*. Praha : MŠMT, 2002. 95 s. ISBN 80-86033-74-0.

KRAUS, B. *Sociální aspekty výchovy*. 2. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999. 165 s. ISBN 80-7041-135-X.

KRAUS, B., a kol. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno : Paido, 2006. 156 s. ISBN 80-7315-125-1.

KRAUS, B.; HRONCOVÁ, J. *Sociální patologie*. Hradec Králové : Gaudeamus, 2007. 325 s. ISBN 987-80-7041-896-3.

KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie smysluplnosti existence. Otázky na vrcholu života*. Praha : Grada, 2006. 204 s. ISBN 80-247-1370-5.

- MACEK, P. *Adolescence*. 2. uprav. vyd. Praha : Portál, 2003. 141 s. ISBN 80-7178-747-7.
- MACEK, P.; TYRLÍK, M.; ŠIRŮČEK, J. (eds.) *Sebepojetí a identita v adolescenci : sociální a kulturní kontext*. Brno : Masarykova univerzita, 2010. 144 s. ISBN 978-80-210-5107-2.
- MARTINEK, M. *Ztracená generace?* Praha : Trinitas, 2006. 219 s. ISBN 80-86885-14-3.
- MÜHLPACHR, P. *Sociopatologie*. Brno : Masarykova univerzita, 2008. 194 s. ISBN 978-80-210-4550-7.
- NÁRODNÍ INSTITUT DĚTÍ A MLÁDEŽE MŠMT. *Mládež České republiky*. Informační publikace o dětech a mládeži v ČR. Praha : Česká rada dětí a mládeže, 2008. 29 s. ISBN 978-80-254-5793-1.
- NĚMEC, J., a kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 2002. 119 s. ISBN 80-7315-012-3.
- PÁVKOVÁ, J., a kol. *Pedagogika volného času*. Praha : Portál, 1999. 229 s. ISBN 80-7178-295-5.
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika : věda o edukačních procesech*. Praha : Portál, 1997. 495 s. ISBN 80-7178-170-3.
- ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 2. přeprac. vyd. Praha : Portál, 2004. 390 s. ISBN 80-7178-829-5.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-309-0.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha : Portál, 2008. 870 s. ISBN 978-80-7367-414-4.
- VESELÁ, J. *Některé problémy mládeže na začátku nového tisíciletí*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2003. 117 s. ISBN 80-7194-558-7.

4. Ostatní konzultovaná literatura

- ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*. Přel. : K. Šprunk. Praha : Zvon, 1996. 292 s. Přel. z : Einführung in die Ethik. ISBN 80-7113-111-3.
- BUBER, M. *Názory*. Přel. : A. Bláhová. Praha : Nakladatelství Franze Kafky, 1996. 77 s. Přel. z : Einsichten. ISBN 80-85844-25-7.
- BUBER, Ma. *Problém člověka*. Přel. : M. Skovajsa. Praha : Kalich, 1997. 158 s. Přel. z : Das Problem des Menschen. ISBN 80-7017-109-X.
- BUBER, M. *JÁ a TY*. Přel. : J. Navrátil. Praha : Kalich, 2005. 164 s. Přel. z : Ich und Du. ISBN 80-7017-020-4.
- FRANKL, V. E. *Vůle ke smyslu*. Přel. : W. Jochmann. Brno : Cesta, 1994. 212 s. Přel. z : Der Wille zum Sinn. ISBN 80-85139-29-9.
- FRANKL, F. V. *Člověk hledá smysl. Úvod do logoterapie*. Přel. : Z. Trlík. Praha : Psychoanalytické nakladatelství, 1994. 88 s. Přel. z : Man's Search Meaning. ISBN 80-90-1601-4-X.
- GUTMANN, A. (ed.) CH. T. *Multikulturalismus. Zkoumání politiky uznání*. Přel. : A. Bakešová. Praha : Filosofia, 2001. 183 s. Přel. z : Multiculturalism. ISBN 80-7007-161-3.
- VRÁNA, K. *Dialogický personalismus*. Praha: Zvon, 1996. 63 s. ISBN 80-7113-173-3.

WELSCH, W. *Postmoderna – pluralita jako etická a politická hodnota*. Přel. : B. Horyna. Praha : KLP, 1993. 58 s. Přel. z : Postmoderne – Pluralität als ethischer und politischer Wert. ISBN 80-901508-4-5.

5. Učební texty a učebnice

BARTONÍČKOVÁ, K., a kol. *Občanský a společenskovední základ – přehled středoškolského učiva*. Dotisk 1. vyd. Brno : Computer Press, 2011. 272 s. ISBN 978-80-251-2631-8.

BLÁŽKOVÁ, M., a kol. *Odmaturuj! ze společenských věd, TESTY*. Brno : DIDAKTIS, 2008. 160 s. ISBN 978-80-7358-118-3

BRÁZDA, R., a kol. *Společenské vědy pro střední školy - 4. díl*. Učebnice. Brno : DIDAKTIS, 2011. 95 s. ISBN 978-80-7358-175-6.

BRÁZDA, R., a kol. *Společenské vědy pro střední školy - 4. díl*. Pracovní sešit. Brno : DIDAKTIS, 2011. 104 s. ISBN 978-80-7358-176-3.

BRÁZDA, R., a kol. *Společenské vědy pro střední školy - 4. díl*. Průvodce pro učitele. Brno : DIDAKTIS, 2011. 184 s. ISBN 978-80-7358-177-0.

DUDÁK, V., a kol. *Občanská nauka pro střední odborné školy*. Dotisk 1. vyd. Praha : SPN, 2008. 328 s. ISBN 80-7235-233-4.

DVOŘÁK, J., a kol. *Odmaturuj! ze společenských věd*. 1. aktualiz. vyd. Brno : DIDAKTIS, 2008. 256 s. ISBN 978-80-7358-122-0.

FUJDA, M.; KLOCOVÁ, E.; KUNDT, R. (eds.) *Identity v konfrontaci. Multikulturní výchova pro učitele/učitelky SŠ a ZŠ*. Brno : Masarykova univerzita, 2011. 445 s. ISBN 978-80-210-5558-2.

JIRÁSKOVÁ, V. *Občan v demokratické společnosti*. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 1999. 311 s. ISBN 80-85-850-78-8.

LENCZ, L., a kol. *Etická výchova, metodický materiál 2*. Praha : LUXPRESS, 2005. 92 s. ISBN 80-7130-116-7.

VALENTA, M. *Občanská nauka pro střední odborné školy (I)*. Praha : SPN, 1999. 183 s. ISBN 80-7235-080-3.

ZUBÍKOVÁ, Z.; DRÁBOVÁ, R. *Společenské vědy v kostce pro střední školy*. 2. dotisk 1. vyd. Praha : Nakladatelství Fragment, 2008. 188 s. ISBN 978-80-253-0190-6.

6. Internetové zdroje

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Sčítání lidí, domů a bytů v r. 1991. Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03--obyvatelstvo_hlasicí_se_k_jednotlivým_církvím_a_náboženským_společnostem>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Sčítání lidí, domů a bytů z r. 2001. Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/ a_náboženským_společnostem>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Sčítání lidí, domů a bytů v r. 2011. Obyvatelstvo podle věku, náboženské víry a pohlaví* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/A10032AAAF/\\$File/OBCR604.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/A10032AAAF/$File/OBCR604.pdf)>.

HORSKÁ, V. *Pojetí vzdělávacího oboru Občanský a společenskovední základ v RVP GV* [online]. [cit. 2010-12-09]. Dostupné na www: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/596/pojeti-vzdelavaciho-oboru-obcansky-a-spolecenskovedni-zaklad-v-rvp-gv.html/>>.

INSOMA. *Spiritualita a mládež*. Grant MŠMT, 1997, 1998 [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=4&d_1=research&d_2=spirit>.

MINISTERSTVO KULTURY ČR. *Data registrace církví a náboženských společností a svazů církví a náboženských společností* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <<http://www.mkcr.cz/cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/registrace-a-evidence/data-registrace-cirkvi-a-nabozenskych-spolecnosti-a-svazu-cirkvi-a-nabozenskych-spolecnosti-11263/>>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. [cit. 2010-12-09]. Dostupné na www: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 23-51-H/01 Strojní mechanik* [online]. [cit. 2010-12-09]. Dostupné na www: <<http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>>.

ŘEŠETKOVÁ, V. *Rizika sekt a sektářství*. Bakalářská práce, obhájená na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně v roce 2011. [online]. [cit. 2010-12-02]. Dostupné na www: <<http://theses.cz/id/4gxxjx/>>.

SAK, P. *Globalizace a nová spiritualita*. Příspěvek na mezinárodní konferenci *Výchovu rozumem obohatit o rozměr srdce a úcty ke všemu živému*, Praha 12.-14. září 2003. [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=paper&d_2=global_spirit>.

SAK, P. *Proměny volného času a zaostávání pedagogiky* [online]. [cit. 2012-12-09]. Dostupné na www: <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=paper&d_2=2006_06a>.

SAK, P. *Mládež a naděje* [online]. [cit. 2012-12-09]. Dostupné na www: <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=article&d_2=mladez_a_nadeje>.

SAK, P. *Protikladné trendy ve vývoji spirituality a sekularizace české společnosti a mladé generace* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=article&d_2=sekularita_spiritualita>.

<<http://astrocafe.centrum.cz/clanky/2012/12/6/clanky/velky-horoskop-na-rok-2013/>>, [cit. 2013-01-06].

<<http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/40536-etnocentrismus>>, [cit. 2012-12-09].

<www.horoskopy.cz>, [cit. 2013-01-06].

<<http://www.horoskop.cz/horoskopy-2013/>>, [cit. 2013-01-06].

<www.varianty.cz>, [cit. 2012-12-09].

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha 1: Data registrace církví a náboženských společností a svazů církví a náboženských společností
- Příloha 2: Příslušnost k tradičním a novým náboženským a duchovním směrům u středoškolské mládeže na základě výsledků ze *Scítání lidí, domů a bytů* v r. 2001 a 2011
- Příloha 3: Dotazník
- Příloha 4: Kontingenční tabulky k výsledkům druhého třídění

Příloha 1: Data registrace církví a náboženských společností a svazů církví a náboženských společností²⁷⁶

1. Církev a náboženské společnosti registrované podle zákona č. 308/1991 Sb.

Č.	Název církve, náboženské společnosti	Datum rozhodnutí MK, (č.j.)	Datum registrace, resp.recepce (rok 1991)
1.	Apoštolská církev	—	1989
2.	Bratrská jednota baptistů	—	1951
3.	Církev adventistů sedmého dne	—	1951(1952-56 odňato)
4.	Církev bratrská	—	1951
5.	Církev československá husitská	—	1920
6.	Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů	—	1. 3. 1990 *
7.	Církev řeckokatolická	—	recepce z Rakouska-Uherska(1950-68 odňato)
8.	Církev římskokatolická	—	recepce z Rakouska-Uherska
9.	Českobratrská církev evangelická	—	recepce z Rakouska-Uherska
10.	Evangelická církev a. v. v ČR	—	recepce z Rakouska-Uherska
11.	Evangelická církev metodistická	—	1951
12.	Federace židovských obcí v ČR	—	recepce z Rakouska-Uherska
13.	Jednota bratrská	—	recepce z Rakouska-Uherska
14.	Křesťanské sbory	—	1956
15.	Luterská evangelická církev a. v. v ČR	19. 1. 1995(č.j. 360/95)	19. 1. 1995
16.	Náboženská společnost českých unitářů	—	1930
17.	Náboženská společnost Svědkové Jehovovi	1. 9. 1993(č.j. 8475/1993)	1. 9. 1993
18.	Novoapoštolská církev	—	1956
19.	Pravoslavná církev v českých zemích	—	recepce z Rakouska-Uherska
20.	Slezská církev evangelická a. v.	—	recepce z Rakouska-Uherska
21.	Starokatolická církev v ČR	—	recepce z Rakouska-Uherska

* registrace na základě usnesení Vlády ČR ze dne 21. 2. 1990 č. 51. 2. Církev a náboženské společnosti registrované podle zákona č. 3/2002 Sb.

²⁷⁶ MINISTERSTVO KULTURY ČR. *Data registrace církví a náboženských společností a svazů církví a náboženských společností* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <http://www.mkcr.cz/cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/registrace-a-evidence/data_registrace-cirkvi-a-nabozenskych-spolecnosti-a-svazu-cirkvi-a-nabozenskych-spolecnosti-11263/>.

2. Círky a náboženské společnosti registrované podle zákona č. 3/2002 Sb.

Č.	Název církve, náboženské společnosti	Datum rozhodnutí MK, (č.j.)	Datum registrace
22.	Církev Křesťanská společenství	19. 6. 2002(č.j. 4563/2002-22)	20. 6. 2002
23.	Obec křesťanů v České republice	3. 9. 2002(č.j. 8213/2002-23)	4. 9. 2002
24.	Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny, Hnutí Hare Krišna	21.11.2002(č.j. 11830/2002-24)	21.11. 2002
25.	Česká hinduistická náboženská společnost	25.11.2002(č.j. 11597/2002-25)	25. 11. 2002
26.	Ústředí muslimských obcí	30. 8. 2004(k č.j. 4874/2004)	17. 9. 2004
27.	Ruská pravoslavná církev, podvorje patriarchy moskevského a celé Rusi v České republice	2. 5. 2007(k č.j. 15996/2006)	26. 5. 2007
28.	Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü	16. 5. 2007(k č.j. 12449/2006 OC)	8. 6. 2007
29.	Višva Nirmala Dharma	25. 6. 2007(č.j. 13654/2006)	14. 7. 2007
30.	Církev živého Boha	27. 11. 2007(k č.j. 8009/2007)	15. 12. 2007
31.	Církev Nová naděje	12. 8. 2009(č.j. MK 5577/2009 OC)	3. 9. 2009
32.	Církev Slovo života	15.7. 2010 č.j. MK 11623/2010 OC	6.8. 2010
33.	Církev víry	30.4. 2012 č.j. MK 24865/2012 OC	22. 5. 2012

3. Svazy církví a náboženských společností registrované podle zákona č. 3/2002 Sb.

Č.	Název svazu církve a náboženské společnosti	Datum rozhodnutí MK, (č.j.)	Datum registrace
1.	Vojenská duchovní služba	31. 1. 2005(k č.j. 21427/2004)	4. 2. 2005
2.	Ekumenická rada církví v České republice	29. 6. 2005(č.j. 9519/2005)	19. 7. 2005

4. Podané návrhy na registraci církve a náboženské společnosti svazu církví a náboženských společností

Č.	Název církve, náboženské společnosti	Datum podání návrhu, (č.j.)
1.	Ukrajinská pravověrná řecko – katolická církev	25.5.2011 (č.j. MK 28574/2011 OC)
2.	Církev husitská	7. 11. 2011 (č.j. MK 57984/2011 OC)
3.	Církev Svatého Řehoře Osvětitel	1.8. 2012 (č.j. MK 50823/2012 OC)
4.	Církevní združení Jednota sv. Klimenta	20.8. 2012 (č.j. MK 53743/2012 OC)
5.	Armáda spásy	6. 9. 2012 (č.j. MK 57223/2012 OC)

5. Církev a náboženské společnosti, které nebyly registrované podle zákona č. 3/2002 Sb.

Č.	Název církve, náboženské společnosti	Datum rozhodnutí MK, (č.j.)	Datum nabytí právní moci rozhodnutí MK
1.	Ekumenická církev svatého Jana Jeruzalémského, řádu rytířů Rhodosu a Malty	23. 10. 2002(k č.j. 4059/2002)	25. 10. 2002
2.	Ukrajinská řeckokatolická církev	26. 5. 2004 (rozhodnutí ministra kultury o zamítnutí rozkladu)(k č.j. 8843/2004)	3. 6. 2004
3.	Židovské Centrum Chai	30. 8. 2004(k č.j.7240/2004)	20. 9. 2004
4.	Arménská apoštolská pravoslavná církev	12. 9. 2006(k č.j.3038/2006)	20. 6. 2006
5.	Církev Nový Život	16. 2. 2010(č.j. MK 1696/2010 OC)	27. 2. 2010
6.	Církev husitská	17. 10. 2011 (č.j. MK 51556/2011 OLP)	26. 10. 2011
7.	Pivní církev	28. 6. 2012 (č.j. MK 42335/2012 OC)	19. 7. 2012

Příloha 2: Příslušnost k tradičním a novým náboženským a duchovním směrům u středoškolské mládeže na základě výsledků ze *Sčítání lidí, domů a bytů* v r. 2001 a 2011²⁷⁷

Tradiční a nové náboženské a duchovní směry	r. 2001		r. 2011	
	n_i	f_i (%)	n_i	f_i (%)
Anglikánské církve	11	0,01	2	0,003
Apoštolská církev	290	0,21	387	0,67
Bratrská jednota baptistů	227	0,17	180	0,31
Budhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü	registrace od r. 2007		233	0,41
Církev adventistů sedmého dne	535	0,39	440	5,95
Církev bratrská	653	0,48	727	1,26
Církev československá husitská	1283	0,94	578	1,01
Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů v ČR	78	0,06	50	0,09
Církev Křesťanská společenství	226	0,16	540	0,94
Církev řeckokatolická	199	0,15	290	0,50
Církev římskokatolická	114058	83,14	40251	70,00
Církev sjednocení (moonisté)	1	0,001	2	0,003
Církev živého Boha	registrace od r. 2007		32	0,06
Česká hinduistická náboženská společnost	registrace od r. 2002		23	0,04
Českobratrská církev evangelická	3630	2,65	1598	2,78
Evangelická církev a v. v ČR	649	0,47	193	0,34
Evangelická církev metodistická	87	0,06	80	0,14
Federace židovských obcí v ČR	74	0,05	37	0,06
Hnutí Grálu	nepřihlásil se nikdo		1	0,002
Hnutí Nového věku (New Age)	nepřihlásil se nikdo		nepřihlásil se nikdo	
Jednota bratrská	191	0,14	108	0,19
Křesťanské sbory	462	0,34	168	0,29
Lutherská evangelická církev a.v. v ČR	320	0,23	141	0,25
Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny	33	0,02	39	0,07
Náboženská společnost českých unitářů	3	0,002	1	0,002
Náboženská společnost Svědkové Jehovovi	1419	1,03	629	1,09
Novoapostolská církev v ČR	26	0,02	96	0,17
Obec křesťanů v České republice	registrace od r. 2002		28	0,05
Pravoslavná církev v českých zemích	854	0,62	761	1,32
Ruská pravoslavná církev, podvorje patriarchy moskevského a celé Rusi v ČR	registrace od r. 2007		266	0,46
Scientologická církev	10	0,01	17	0,03
Slezská církev evangelická a. v.	851	0,62	403	0,70
Starokatolická církev v ČR	47	0,03	46	0,08
Ústředí muslimských obcí	registrace od r. 2004		102	0,18
Višva Nirmala Dharma	registrace od r. 2007		90	0,16
Nepřesně uvedené křesťanské církve	nebylo vykázáno		2814	4,89
Budhismus	764	0,56	181	0,31
Esoterismus	nepřihlásil se nikdo		nepřihlásil se nikdo	
Hinduismus	124	0,09	8	0,01
Islám	199	0,15	103	0,18
Judaismus	nepřihlásil se nikdo		36	0,06
Věřící mládež ve věku 15-19 let, vykazující náboženskou příslušnost	137 181	100,00	57 509	100,00

²⁷⁷ Tab. Zpracována na základě podkladů z:

1. ČSÚ. *Sčítání lidí, domů a bytů* v roce 2001. *Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <[http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/D60030FC73/\\$File/41320510.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/D60030FC73/$File/41320510.pdf)>.
2. ČSÚ. *Sčítání lidí, domů a bytů* v roce 2011. *Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/A10032B40F/\\$File/OBCR606.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/A10032B40F/$File/OBCR606.pdf)>.

Příloha 3: Dotazník

Dobrý den,

jsem studentkou postgraduálního studia na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého Olomouc. Zpracovávám disertační práci, ve které se věnuji **problematicke nových náboženských a duchovních směrů, jejich působení a rizikům.**

Ráda bych Vás požádala o vyplnění několika následujících otázek. Otázku si nejprve pozorně přečtete a pokuste se na ni odpovědět podle uvedených pokynů. **Odpověď označte křížkem buď v rubrice hodnocení, nebo podle pokynů u otázky.**

Dotazník je anonymní a údaje z něho nebudou nijak zneužity, použiji je pouze ve své disertační práci.

1. *Jak byste charakterizoval(-a) svůj světový názor?*

Vyberte JEDNU z nabízených možností, která nejlépe vyjadřuje Váš názor.

		Hodnocení
1.	Jsem nevěřící, svět má materiální povahu, nevěřím v nic, co by nemělo svoji příčinu ve hmotném světě.	
2.	Nevěřím v Boha, ale věřím v existenci jevů, které nelze materialisticky vysvětlit.	
3.	Věřím v osobního Boha, který stvořil svět a zasahuje do jeho běhu.	
4.	Věřím v osobního Boha, který stvořil svět, ale dále do něho nezasahuje, svět se řídí svými zákony.	
5.	Věřím v duchovní podstatu světa, Nejvyšší princip (Boha) však nechápu osobně. Není nic mimo Boha, veškeré bytí existuje pouze v Bohu.	
6.	Jiný názor, uveďte:.....	
7.	Nevím, nepřemýšlel(-a) jsem o tom.	

2. *Kde lze především nalézt Boha (Nejvyšší princip, transcendentno apod.)?*

Vyberte JEDNU z nabízených možností, která nejlépe vyjadřuje Váš názor.

		Hodnocení
1.	Sám v kostele.	
2.	V kostele při mši či jiném obřadu.	
3.	Ve společenství stejně věřících.	
4.	Ve společnosti kněze.	
5.	Při studiu Bible či jiné knihy.	
6.	V přírodě.	
7.	V sobě.	
8.	Nikde.	

3. *Věříte, že se mohou vyskytovat nadpřirozené jevy?* PROSÍM O ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU!

		Rozhodně ANO	Pravděpodobně ANO	Nevím	Pravděpodobně NE	Rozhodně NE
1.	Předvídaní: Věříte, že někteří věštcí mohou předvídat budoucnost?					
2.	Amulety: Věříte, že amulety pro štěstí občas přinášejí štěstí?					
3.	Horoskop: Věříte, že hvězdné znamení při narození nebo horoskop může ovlivnit běh života člověka?					
4.	Léčitelé: Věříte, že někteří léčitelé mají léčitelské schopnosti od Boha?					
5.	Zázraky: Věříte na náboženské zázraky?					
6.	Andělé, démoni: Věříte, že existují andělé a démoni?					

4. *Praktikoval(-a) jste někdy některou z uvedených forem duchovního a náboženského života? Pokud ano, jak často? PROSÍM O ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU!*

		Nikdy	Pouze několi- krát	Dříve často, ale již dlouho ne	Alespoň 1x za rok	Alespoň 1x za měsíc	Alespoň 1x za týden	Každý den
1.	Alchymie							
2.	Astrologie							
3.	Cvičení jógy							
4.	Cvičení taiči							
5.	Četba náboženské a duchovní literatury							
6.	Dodržování příkazů církve, sekty, duchovního společenství							
7.	Duchovní osobní vedení knězem, duchovním učitelem, vůdcem							
8.	Důsledné uplatňování principu lásky a dobra ve vlastním myšlení a jednání							
9.	Magie							
10.	Mravné chování a život							
11.	Modlitba – v duchu či nahlas vyslovená							
12.	Opakování manter							
13.	Silvova metoda kontroly mysli							
14.	Účast na náboženských obřadech							
15.	Zlatá mysl a Modrá alfa							

5. *Jaký máte názor na posmrtný život?*

Vyberte JEDNU z nabízených možností, která nejlépe vyjadřuje Váš názor.

		Hodnocení
1.	Smrtí člověka jeho existence končí, po smrti nic neexistuje.	
2.	Existuje posmrtný život.	
3.	Věřím, že je život po smrti a věřím v poslední soud a vzkříšení.	
4.	Po smrti se může člověk znovu narodit jako jiný člověk na tomto světě.	
5.	Po smrti se může člověk znovu narodit v jakékoli formě života (i nehmotné) na tomto světě nebo kdekoli jinde.	
6.	Jiný názor, uveďte:.....	
7.	Nevím, nepřemýšlel(-a) jsem o tom.	

6. *Kdo podle Vás byl Ježíš?*

Vyberte JEDNU z nabízených možností, která nejlépe vyjadřuje Váš názor.

		Hodnocení
1.	Boží Syn	
2.	Velký duchovní vůdce a učitel	
3.	Místní politický a náboženský fanatik	
4.	Vůbec neexistoval.	
5.	Nevím, kdo to byl.	
6.	Jiná odpověď:	

7. Jaký význam pro lidstvo a jeho duchovní vývoj mají podle Vašeho názoru uvedené osobnosti?

PROSÍM O ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU!

		osobnost neznám	silně negativní	negativní	nevím, nemohu posoudit	pozitivní	silně pozitivní
1.	Abd-ru-shin						
2.	Apoštol Pavel						
3.	Buddha						
4.	Dalajláma						
5.	Charles Taze Rosel						
6.	Jan Hus						
7.	Ježíš						
8.	Kalvín						
9.	La Vey						
10.	Ether						
11.	Mohamed						
12.	Mojžíš						
13.	Moon						
14.	Papež Benedikt XVI.						
15.	Prabhupáda						
16.	R. Maharishi						

8. Považujete se za stoupence-přivřence nebo zajímáte se o některý z následujících náboženských a ideových směrů? PROSÍM O ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU!

		Rozhodně NE	NE	NEVÍM	ANO	Rozhodně ANO
1.	Ateismus					
2.	Buddhismus					
3.	Hinduismus					
4.	Islám					
5.	Judaismus					
6.	Katolictví					
7.	Protestantismus					

9. Zajímáte se o některý z následujících nových náboženských a duchovních směrů?

PROSÍM O ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU!

		NEZNÁM	Rozhodně NE	NE	NEVÍM	ANO	Rozhodně ANO
1.	Fokoláre						
2.	Hnutí charismatické obnovy						
3.	Světlo-Život						
4.	Neokatechumenát						
5.	Letniční hnutí						
6.	Hnutí grálu						
7.	Hnutí sjednocení (moonisté)						
8.	Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů						
9.	Svědkové Jehovovi						
10.	Křesťanská věda						
11.	Antroposofie						
12.	Esoterika						
13.	Satanismus						
14.	Hnutí Hare Kršna						
15.	Jóga						
16.	Transcendentální meditace						
17.	Buddhismus Diamantové cesty Karma Kagjü						

10. Odkud se dovídáte informace o nových náboženských a duchovních směrech? (množství získaných informací se pokuste vyjádřit pomocí stupnice: 5 = nejvíce, 1= nejméně)

PROSÍM O ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU ZAKROUŽKOVÁNÍM ČÍSLA NA ŠKÁLE!

		Hodnocení
1.	Literatura	1 – 2 – 3 – 4 – 5
2.	Časopisy	1 – 2 – 3 – 4 – 5
3.	Internet	1 – 2 – 3 – 4 – 5
4.	Televize	1 – 2 – 3 – 4 – 5
5.	Rozhlas	1 – 2 – 3 – 4 – 5
6.	Rozhovory v rodině	1 – 2 – 3 – 4 – 5
7.	Rozhovory se spolužáky, kamarády	1 – 2 – 3 – 4 – 5
8.	V rámci výuky ve škole	1 – 2 – 3 – 4 – 5

11. Podávají uvedené zdroje objektivní informace o nových náboženských a duchovních směrech? (míru objektivitu pokuste se vyjádřit pomocí stupnice: 5 = přinášejí nejvíce objektivní informace, 1= nejméně objektivní)

PROSÍM O ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU ZAKROUŽKOVÁNÍM ČÍSLA NA ŠKÁLE!

		Hodnocení
1.	Literatura	1 – 2 – 3 – 4 – 5
2.	Časopisy	1 – 2 – 3 – 4 – 5
3.	Internet	1 – 2 – 3 – 4 – 5
4.	Televize	1 – 2 – 3 – 4 – 5
5.	Rozhlas	1 – 2 – 3 – 4 – 5
6.	Rozhovory v rodině	1 – 2 – 3 – 4 – 5
7.	Rozhovory se spolužáky, kamarády	1 – 2 – 3 – 4 – 5
8.	V rámci výuky ve škole	1 – 2 – 3 – 4 – 5

12. Jak na tyto informace reagujete? Vyberte JEDNU z nabízených možností, která nejlépe vyjadřuje Váš názor.

		Hodnocení
1.	Nezajímají mě.	
2.	Vyvolávají ve mně negativní odezvu.	
2.	Upoutají mou pozornost, ale více o nich nepřemýšlím.	
3.	Přemýšlím o nich.	
4.	Přemýšlím o nich a aktivně se snažím získat další informace.	
5.	Uvažuji o ztotožnění se s myšlenkami některého nového náboženského a duchovního směru.	

13. Setkal(-a) jste se osobně s člověkem, který je/ byl stoupencem nového náboženského a duchovního směru? Vyberte JEDNU z nabízených možností.

		Hodnocení
1.	ANO	
2.	NE	

14. Pokud ANO, kterého nového náboženského a duchovního směru si myslíte, že byl stoupencem (název)?

15. Pokud ANO – jak a čím na Vás zapůsobil? Doplňte dle své zkušenosti:

16. Které skupiny lidí, se domníváte, jsou novými náboženskými a duchovními směry nejvíce ovlivnitelné? (míru nebezpečí se pokuste vyjádřit pomocí stupnice: 5 = nejvíce jsou ovlivnitelní, 1= nejméně ovlivnitelní)

PROSÍM O ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU ZAKROUŽKOVÁNÍM ČÍSLA NA ŠKÁLE!

		Hodnocení
1.	Děti	1 – 2 – 3 – 4 – 5
2.	Dospívající	1 – 2 – 3 – 4 – 5
3.	Vysokoškoláci	1 – 2 – 3 – 4 – 5
4.	Nezaměstnaní	1 – 2 – 3 – 4 – 5
5.	Pracující	1 – 2 – 3 – 4 – 5
6.	Stáří lidé	1 – 2 – 3 – 4 – 5
7.	Lidé s handicapem (zdravotním, sociálním...)	1 – 2 – 3 – 4 – 5

17. Proč podle Vás se lidé stávají stoupenci nového náboženského a duchovního směru?

(5 = faktor se uplatňuje nejvíce, 1= nejméně)

PROSÍM O ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU ZAKROUŽKOVÁNÍM ČÍSLA NA ŠKÁLE!

		Hodnocení
1.	Uspokojení vlastních náboženských potřeb	1 – 2 – 3 – 4 – 5
2.	Uspokojení potřeby společenství, přijetí druhými, přátelství	1 – 2 – 3 – 4 – 5
3.	Uspokojení potřeby kvalitní rodiny	1 – 2 – 3 – 4 – 5
4.	Uspokojení potřeby bezpečí	1 – 2 – 3 – 4 – 5
5.	Uspokojení potřeby žít zdravým životem	1 – 2 – 3 – 4 – 5
6.	Uspokojení potřeby být chápán jako osobnost	1 – 2 – 3 – 4 – 5
7.	Hledání smyslu života a odpovědi na existenční otázky	1 – 2 – 3 – 4 – 5
8.	Hledání řešení problémů osobních, rodinných, sociálních	1 – 2 – 3 – 4 – 5
9.	Ulehčení v odpovědnosti za rozhodnutí	1 – 2 – 3 – 4 – 5

18. Myslíte si, že nové náboženské a duchovní směry mohou mít negativní vliv na jedince a společnost?

Vyberte JEDNU z nabízených možností.

		Hodnocení
1.	ANO	
2.	NE	
3.	NEVÍM	

19. Pokud ANO, v čem podle Vás spočívají negativní vlivy nových náboženských a duchovních směrů?

(5 = faktor se uplatňuje nejvíce, 1= nejméně) PROSÍM O ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU ZAKROUŽKOVÁNÍM ČÍSLA NA ŠKÁLE!

		Hodnocení
1.	Izolace od společnosti	1 – 2 – 3 – 4 – 5
2.	Vytváření závislosti stoupenců na systému myšlení, vůdci a jeho organizaci	1 – 2 – 3 – 4 – 5
3.	Snižování lidské důstojnosti	1 – 2 – 3 – 4 – 5
4.	Omezování osobní svobody	1 – 2 – 3 – 4 – 5
5.	Názorová netolerance	1 – 2 – 3 – 4 – 5
6.	Přesvědčení o vlastní výlučnosti, dokonalosti (povýšenost nad druhé)	1 – 2 – 3 – 4 – 5
7.	Ohrožení zdraví a života členů	1 – 2 – 3 – 4 – 5
8.	Propagace násilí, páchaní kriminality (daňové úniky, nekalé finanční transakce)	1 – 2 – 3 – 4 – 5
9.	Snahy získat hospodářský a politický vliv ve společnosti	1 – 2 – 3 – 4 – 5

Prosím o sdělení ještě několika údajů o Vás, které mi spolu s informacemi od dalších účastníků ve výzkumu pomohou při jeho zpracování

A) Navštěvujete:

Gymnázium	
Gymnázium církevní	
Střední odbornou školu	

B) Kolik je Vám let:

15 let	
16 let	
17 let	
18 let	
19 let	

C) Jste:

muž	
žena	

Děkuji za úplné a pravdivé vyplnění dotazníku a za čas, který jste tomu věnoval/a.

V Olomouci dne 21. března 2011

Dr. Marta Hošťálková

Příloha 4: Kontingenční tabulky k výsledkům druhého třídění

1 KT (typ SŠ : víra v nadpřirozené jevy), z-skóre pro jednotlivá pole KT a znaménková schémata pro KT: Tab. 30.1.1 – 30.6.3

Tab. 30.1.1 KT (typ SŠ : víra v nadpřirozené jevy - předvídání , věštci)

Předvídání, věštci	CG	G	SOŠ	Σ
1 Rozhodně NE	37 (26)	26 (29)	19 (27)	82
2 NE	61 (42)	45 (46)	25 (43)	131
3 Nevím	14 (20)	36 (23)	14 (21)	64
4 ANO	34 (44)	48 (49)	56 (45)	138
5 Rozhodně ANO	39 (53)	51 (59)	78 (55)	168
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 55,279 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,416$$

Tab. 30.1.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Předvídání - věštci	CG	G	SOŠ
1	2,20	-0,57	-1,58
2	3,13	-0,20	-2,87
3	-1,42	2,87	-1,57
4	-1,54	-0,11	1,63
5	-2,06	-1,15	3,20

Tab. 30.1.3 Znaménkové schéma pro KT

Předvídání - věštci	CG	G	SOŠ
1	+	0	0
2	++	0	--
3	0	++	0
4	0	0	0
5	-	0	++

Tab. 30.2.1 KT (typ SŠ : víra v nadpřirozené jevy - amulety pro štěstí)

Amulety pro štěstí	CG	G	SOŠ	Σ
1 Rozhodně NE	33 (22)	23 (24)	12 (22)	68
2 NE	64 (38)	38 (43)	19 (40)	121
3 Nevím	23 (31)	44 (35)	32 (33)	99
4 ANO	33 (41)	49 (46)	48 (43)	130
5 Rozhodně ANO	32 (52)	52 (58)	81 (54)	165
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 68,177 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,458$$

Tab. 30.2.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Amulety pro štěstí	CG	G	SOŠ
1	2,51	-0,21	-2,24
2	4,28	-0,76	-3,42
3	-1,54	1,57	-0,11
4	-1,33	0,47	0,82
5	-2,95	-0,87	3,80

Tab. 30.2.3 Znaménkové schéma pro KT

Amulety pro štěstí	CG	G	SOŠ
1	+	0	-
2	+++	0	---
3	0	0	0
4	0	0	0
5	--	0	+++

Tab. 30.3.1 KT (typ SŠ : víra v nadpřirozené jevy - horoskopy)

Horoskopy	CG	G	SOŠ	Σ
1 Rozhodně NE	46 (20)	12 (22)	5 (21)	63
2 NE	58 (30)	29 (33)	7 (31)	94
3 Nevím	26 (22)	31 (24)	12 (23)	69
4 ANO	29 (50)	57 (56)	72 (52)	158
5 Rozhodně ANO	26 (63)	77 (70)	96 (66)	199
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 157,072 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,652$$

Tab. 30.3.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Horoskopy	CG	G	SOŠ
1	5,92	-2,22	-3,52
2	5,30	-0,75	-4,42
3	0,89	1,37	-2,29
4	-3,12	0,16	2,90
5	-4,95	0,85	3,99

Tab. 30.3.3 Znaménkové schéma pro KT

Horoskopy	CG	G	SOŠ
1	+++	--	---
2	+++	0	---
3	0	0	--
4	--	0	++
5	---	0	+++

Tab. 30.4.1 KT (typ SŠ : víra v nadpřirozené jevy - léčitelé)

Léčitelé	CG	G	SOŠ	Σ
1 Rozhodně NE	19 (28)	26 (31)	43 (29)	88
2 NE	34 (36)	47 (40)	32 (37)	113
3 Nevím	65 (65)	72 (73)	69 (68)	206
4 ANO	22 (23)	28 (26)	23 (24)	73
5 Rozhodně ANO	45 (33)	33 (36)	25 (34)	103
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 20,173 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,259$$

Tab. 30.4.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Léčitelé	CG	G	SOŠ
1	-1,73	-0,94	2,67
2	-0,32	1,16	-0,88
3	-0,05	-0,10	0,15
4	-0,25	0,44	-0,22
5	2,22	-0,58	-1,58

Tab. 30.4.3 Znaménkové schéma pro KT

Léčitelé	CG	G	SOŠ
1	0	0	++
2	0	0	0
3	0	0	0
4	0	0	0
5	+	0	0

Tab. 30.5.1 KT (typ SŠ : víra v nadpřirozené jevy - zázraky)

Zázraky	CG	G	SOŠ	Σ
1 Rozhodně NE	15 (37)	45 (41)	57 (39)	117
2 NE	21 (47)	58 (52)	68 (48)	147
3 Nevím	17 (31)	56 (34)	24 (32)	97
4 ANO	59 (34)	23 (38)	26 (36)	108
5 Rozhodně ANO	73 (36)	24 (40)	17 (38)	114
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 148,762 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,638$$

Tab. 30.5.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Zázraky	CG	G	SOŠ
1	-3,75	0,59	3,08
2	-3,91	0,88	2,94
3	-2,55	3,83	-1,45
4	4,35	-2,54	-1,66
5	6,32	-2,66	-3,47

Tab. 30.5.3 Znaménkové schéma pro KT

Zázraky	CG	G	SOŠ
1	---	0	++
2	---	0	++
3	-	+++	0
4	+++	-	0
5	+++	--	---

Tab. 30.6.1 KT (typ SŠ : víra v nadpřirozené jevy - andělé, démoni)

Andělé, démoni	CG	G	SOŠ	Σ
1 Rozhodně NE	8 (30)	49 (33)	36 (31)	93
2 NE	12 (34)	62 (38)	34 (36)	108
3 Nevím	9 (32)	44 (35)	47 (33)	100
4 ANO	67 (44)	31 (49)	42 (46)	140
5 Rozhodně ANO	89 (45)	20 (50)	33(47)	142
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 162,178 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,660$$

Tab. 30.6.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Andělé, démoni	CG	G	SOŠ
1	-4,06	2,90	1,00
2	-3,92	3,99	-0,27
3	-4,15	1,50	2,52
4	3,52	-2,74	-0,63
5	6,81	-4,46	-2,10

Tab. 30.6.3 Znaménkové schéma pro KT

Andělé, démoni	CG	G	SOŠ
1	---	++	0
2	---	+++	0
3	---	0	+
4	+++	--	0
5	+++	---	-

2 KT (typ SŠ : praxe duchovního a náboženského života), z-skóre pro jednotlivá pole KT a znaménková schémata pro KT: Tab. 31.1.1 – 31.13.3

Tab. 31.1.1 KT (typ SŠ : praxe duchovního a náboženského života - astrologie)

Astrologie	CG	G	SOŠ	Σ
1 Nikdy	146 (121)	146 (134)	88 (125)	380
2 Pouze několikrát	21 (21)	29 (23)	16 (22)	66
3 Dříve často, ale již dlouho ne	0 (5)	5 (6)	11 (5)	16
4 Alespoň 1x za rok	11 (18)	10 (20)	35 (18)	56
5 Alespoň 1x za měsíc	4 (10)	8 (12)	21 (11)	33
6 Alespoň 1x za týden	3 (6)	2 (6)	13 (6)	18
7 Každý den	0 (4)	6 (5)	8 (5)	14
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = \mathbf{88,441} \quad \chi^2_{0,05} (12) = \mathbf{21,026} \quad C_{\text{norm}} = \mathbf{0,513}$$

Tab. 31.1.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Astrologie	CG	G	SOŠ
1	2,60	1,15	-3,75
2	0,01	1,20	-1,25
3	-2,26	-0,28	2,51
4	-1,63	-2,24	3,92
5	-2,02	-1,08	3,10
6	-1,14	-1,74	2,92
7	-2,12	0,48	1,58

Tab. 31.1.3 Znaménkové schéma pro KT

Astrologie	CG	G	SOŠ
1	++	0	---
2	0	0	0
3	-	0	+
4	0	-	+++
5	-	0	++
6	0	0	++
7	-	0	0

Tab. 31.2.1 KT (typ SŠ : praxe duchovního a náboženského života – cvičení jógy)

Cvičení jógy	CG	G	SOŠ	Σ
1 Nikdy	132 (111)	117 (124)	102 (136)	351
2 Pouze několikrát	26 (46)	69 (91)	49 (47)	144
3 Dříve často, ale již dlouho ne	8 (9)	9 (10)	11 (9)	28
4 Alespoň 1x za rok	8 (8)	5 (9)	13 (9)	26
5 Alespoň 1x za měsíc	5 (7)	2 (8)	15 (7)	22
6 Alespoň 1x za týden	5 (3)	2 (3)	1 (3)	8
7 Každý den	1 (1)	2 (1)	1 (1)	4
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = \mathbf{42,703} \quad \chi^2_{0,05} (12) = \mathbf{21,026} \quad C_{\text{norm}} = \mathbf{0,369}$$

Tab. 31.2.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Cvičení jógy	CG	G	SOŠ
1	2,17	-0,71	-1,41
2	-3,03	2,66	0,24
3	-0,30	-0,29	0,59
4	-0,09	-1,39	1,53
5	-0,75	-2,08	2,90
6	1,55	-0,49	-1,01
7	-0,24	0,49	-0,28

Tab. 31.2.3 Znaménkové schéma pro KT

Cvičení jógy	CG	G	SOŠ
1	+	0	-
2	--	++	0
3	0	0	0
4	0	0	0
5	0	-	++
6	0	0	0
7	0	0	0

Tab. 31.3.1 KT (typ SŠ : praxe duchovního a náboženského života – cvičení taiči)

Cvičení taiči		CG	G	SOŠ	Σ
1	Nikdy	16 (155)	171 (172)	154 (161)	488
2	Pouze několikrát	16 (20)	25 (22)	22 (21)	63
3	Dříve často, ale již dlouho ne	0 (1)	2 (1)	0 (1)	2
4	Alespoň 1x za rok	3 (3)	6 (4)	2 (4)	11
5	Alespoň 1x za měsíc	3 (5)	0 (5)	12 (5)	15
6	Alespoň 1x za týden	0 (0)	0 (0)	1 (0)	1
7	Každý den	0 (1)	2 (1)	1(1)	3
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 27,398 \quad \chi^2_{0,05} (12) = 21,026 \quad C_{\text{norm}} = 0,300$$

Tab. 31.3.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Cvičení taiči	CG	G	SOŠ
1	0,76	-0,13	-0,62
2	-0,91	0,59	0,28
3	-0,80	1,54	-0,81
4	-0,26	1,08	-0,86
5	-0,81	-2,31	3,19
6	-0,56	-0,59	1,17
7	-0,98	0,91	0,01

Tab. 31.3.3 Znaménkové schéma pro KT

Cvičení taiči	CG	G	SOŠ
1	0	0	0
2	0	0	0
3	0	0	0
4	0	0	0
5	0	-	++
6	0	0	0
7	0	0	0

Tab. 31.4.1 KT (typ SŠ : praxe duchovního a náboženského života - četba náb. a duch. literatury)

Četba náb. a duch. literatury		CG	G	SOŠ	Σ
1	Nikdy	45 (76)	78 (84)	116 (79)	239
2	Pouze několikrát	28 (51)	90 (57)	42 (53)	160
3	Dříve často, ale již dlouho ne	14 (11)	9 (12)	12 (12)	35
4	Alespoň 1x za rok	30 (17)	16 (19)	9 (18)	55
5	Alespoň 1x za měsíc	36 (18)	7 (20)	13 (18)	56
6	Alespoň 1x za týden	19 (7)	2 (7)	0 (7)	21
7	Každý den	13 (5)	4 (6)	0 (6)	17
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 158,070 \quad \chi^2_{0,05} (12) = 21,026 \quad C_{\text{norm}} = 0,653$$

Tab. 31.4.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Četba	CG	G	SOŠ
1	-3,80	-0,76	4,52
2	-3,34	4,68	-1,54
3	0,88	-0,97	0,14
4	3,05	-0,79	-2,18
5	4,39	-2,92	-1,29
6	4,81	-2,00	-2,65
7	3,29	-0,82	-2,38

Tab. 31.4.3 Znaménkové schéma pro KT

Četba	CG	G	SOŠ
1	---	0	+++
2	---	+++	0
3	0	0	0
4	++	0	-
5	+++	--	0
6	+++	-	--
7	++	0	-

Tab. 31.5.1 KT (typ SŠ : praxe duchovního a náboženského života - dodržování příkazů církve...)

Dodržování příkazů církve		CG	G	SOŠ	Σ
1	Nikdy	36 (113)	160 (126)	160 (117)	356
2	Pouze několikrát	21 (19)	26 (21)	12 (19)	59
3	Dříve často, ale již dlouho ne	4 (6)	2 (6)	12 (6)	18
4	Alespoň 1x za rok	1 (3)	6 (4)	3 (3)	10
5	Alespoň 1x za měsíc	2 (1)	2 (1)	0 (1)	4
6	Alespoň 1x za týden	44 (16)	2 (17)	3 (16)	49
7	Každý den	77 (28)	8 (31)	2 (29)	87
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 302,952 \quad \chi^2_{0,05} (12) = 21,026 \quad C_{\text{norm}} = 0,827$$

Tab. 31.5.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Dodržování příkazů církve	CG	G	SOŠ
1	-8,06	3,44	4,42
2	0,54	1,15	-1,71
3	-0,72	-1,74	2,51
4	-1,22	1,32	-0,16
5	0,65	0,49	-1,15
6	7,31	-3,74	-3,32
7	9,63	-4,21	-5,11

Tab. 31.5.3 Znaménkové schéma pro KT

Dodržování příkazů církve	CG	G	SOŠ
1	---	+++	+++
2	0	0	0
3	0	0	+
4	0	0	0
5	0	0	0
6	+++	---	---
7	+++	---	---

Tab. 31.6.1 KT (typ SŠ : praxe duchovního a náboženského života - duch. osobní vedení knězem...)

Duch. osobní vedení knězem		CG	G	SOŠ	Σ
1	Nikdy	77 (131)	156 (146)	179 (136)	412
2	Pouze několikrát	24 (15)	18 (17)	5 (15)	47
3	Dříve často, ale již dlouho ne	17 (10)	12 (11)	1 (10)	30
4	Alespoň 1x za rok	15 (9)	10 (10)	4 (10)	29
5	Alespoň 1x za měsíc	29 (10)	0 (11)	2 (10)	31
6	Alespoň 1x za týden	23 (10)	8 (11)	1 (11)	32
7	Každý den	0 (1)	2 (1)	0 (1)	2
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 154,731 \quad \chi^2_{0,05} (12) = 21,026 \quad C_{\text{norm}} = 0,648$$

Tab. 31.6.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Duch. osobní vedení knězem	CG	G	SOŠ
1	-5,34	1,00	4,25
2	2,38	0,35	-2,70
3	2,44	0,43	-2,85
4	1,93	-0,08	-1,81
5	6,16	-3,34	-2,59
6	4,07	-0,99	-2,97
7	-0,80	1,54	-0,81

Tab. 31.6.3 Znaménkové schéma pro KT

Duch. osobní vedení knězem	CG	G	SOŠ
1	---	0	+++
2	+	0	--
3	+	0	--
4	0	0	0
5	+++	---	--
6	+++	0	--
7	0	0	0

Tab. 31.7.1 KT (typ SŠ : praxe duchovního a náboženského života - důsledné uplatňování lásky...)

Důsledné uplatňování lásky		CG	G	SOŠ	Σ
1	Nikdy	12 (55)	72 (61)	90 (57)	174
2	Pouze několikrát	9 (28)	48 (31)	31 (29)	88
3	Dříve často, ale již dlouho ne	2 (5)	6 (6)	9 (6)	17
4	Alespoň 1x za rok	4 (10)	6 (11)	22 (11)	32
5	Alespoň 1x za měsíc	31 (18)	14 (20)	13 (19)	58
6	Alespoň 1x za týden	35 (20)	18 (23)	11 (21)	64
7	Každý den	92 (48)	42 (53)	16 (49)	150
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 194,620 \quad \chi^2_{0,05} (12) = 21,026 \quad C_{\text{norm}} = 0,707$$

Tab. 31.7.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Důsledné uplatňování lásky	CG	G	SOŠ
1	-6,11	1,42	4,55
2	-3,67	3,12	0,38
3	-1,47	0,00	1,44
4	-1,95	-1,59	3,56
5	2,98	-1,46	-1,42
6	3,32	-0,99	-2,24
7	6,72	-1,58	-4,97

Tab. 31.7.3 Znaménkové schéma pro KT

Důsledné uplatňování lásky	CG	G	SOŠ
1	---	0	+++
2	---	++	0
3	0	0	0
4	0	0	+++
5	++	0	0
6	+++	0	-
7	+++	0	---

Tab. 31.8.1 KT (typ SŠ : praxe duchovního a náboženského života - magie)

Magie		CG	G	SOŠ	Σ
1	Nikdy	154 (141)	148 (157)	142 (146)	444
2	Pouze několikrát	22 (20)	28 (23)	14 (21)	64
3	Dříve často, ale již dlouho ne	4 (10)	16 (11)	11 (10)	31
4	Alespoň 1x za rok	2 (6)	6 (7)	12 (7)	20
5	Alespoň 1x za měsíc	0 (3)	4 (4)	7 (4)	11
6	Alespoň 1x za týden	2 (3)	2 (3)	4 (3)	8
7	Každý den	1 (2)	2 (2)	2 (2)	5
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 27,110 \quad \chi^2_{0,05} (12) = 21,026 \quad C_{\text{norm}} = 0,298$$

Tab. 31.8.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Magie	CG	G	SOŠ
1	1,27	-0,83	-0,40
2	0,38	1,16	-1,57
3	-1,88	1,54	0,25
4	-1,73	-0,40	2,12
5	-1,87	0,06	1,78
6	-0,34	-0,49	0,84
7	-0,47	0,18	0,28

Tab. 31.8.3 Znaménkové schéma pro KT

Magie	CG	G	SOŠ
1	0	0	0
2	0	0	0
3	0	0	0
4	0	0	+
5	0	0	0
6	0	0	0
7	0	0	0

Tab. 31.9.1 KT (typ SŠ : praxe duchovního a náboženského života - mravné chování a život)

Mravné chování a život		CG	G	SOŠ	Σ
1	Nikdy	4 (44)	48 (49)	86 (45)	138
2	Pouze několikrát	9 (23)	40 (26)	24 (24)	73
3	Dříve často, ale již dlouho ne	10 (7)	8 (7)	3 (7)	21
4	Alespoň 1x za rok	11 (9)	2 (10)	16 (10)	29
5	Alespoň 1x za měsíc	8 (15)	8 (17)	31 (15)	47
6	Alespoň 1x za týden	41 (25)	24 (28)	14 (26)	79
7	Každý den	102 (62)	76 (69)	18 (65)	196
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 203,268 \quad \chi^2_{0,05} (12) = 21,026 \quad C_{\text{norm}} = 0,719$$

Tab. 31.9.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Mravné chování a život	CG	G	SOŠ
1	-6,25	-0,11	6,26
2	-3,00	2,86	-0,01
3	1,30	0,21	-1,50
4	0,60	-2,60	2,10
5	-1,81	-2,14	4,00
6	3,25	-0,76	-2,41
7	5,34	0,86	-6,14

Tab. 31.9.3 Znaménkové schéma pro KT

Mravné chování a život	CG	G	SOŠ
1	---	0	0
2	--	++	0
3	0	0	0
4	0	--	+
5	0	-	+++
6	++	0	-
7	+++	0	---

Tab. 31.10.1 KT (typ SŠ : praxe duchovního a náboženského života - modlitba)

Modlitba		CG	G	SOŠ	Σ
1	Nikdy	15 (68)	74 (75)	124 (70)	213
2	Pouze několikrát	19 (36)	58 (41)	38 (38)	115
3	Dříve často, ale již dlouho ne	12 (11)	16 (12)	7 (12)	35
4	Alespoň 1x za rok	17 (12)	8 (13)	13 (13)	38
5	Alespoň 1x za měsíc	19 (12)	15 (13)	4 (13)	38
6	Alespoň 1x za týden	46 (21)	17 (23)	3 (22)	66
7	Každý den	57 (25)	18 (28)	3 (26)	78
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 228,429 \quad \chi^2_{0,05} (12) = 21,026 \quad C_{\text{norm}} = 0,750$$

Tab. 31.10.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Modlitba	CG	G	SOŠ
1	-6,80	-0,16	6,86
2	-2,99	2,82	0,02
3	0,27	1,04	-1,35
4	1,44	-1,50	0,14
5	2,02	0,43	-2,43
6	5,58	-1,34	-4,10
7	6,62	-1,87	-4,58

Tab. 31.10.3 Znaménkové schéma pro KT

Modlitba	CG	G	SOŠ
1	---	0	+++
2	--	++	0
3	0	0	0
4	0	0	0
5	+	0	-
6	+++	0	---
7	+++	0	---

Tab. 31.11.1 KT (typ SŠ : praxe duchovního a náboženského života – opakování manter)

Opakování manter		CG	G	SOŠ	Σ
1	Nikdy	174 (169)	182 (188)	177 (176)	533
2	Pouze několikrát	3 (11)	18 (12)	13 (11)	34
3	Dříve často, ale již dlouho ne	3 (1)	0 (1)	0 (1)	3
4	Alespoň 1x za rok	2 (1)	2 (1)	0 (1)	4
5	Alespoň 1x za měsíc	0 (1)	2 (1)	0 (1)	2
6	Alespoň 1x za týden	2 (2)	2 (2)	2 (2)	6
7	Každý den	1 (0)	0 (0)	0 (0)	1
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 23,520 \quad \chi^2_{0,05} (12) = 21,026 \quad C_{\text{norm}} = 0,278$$

Tab. 31.11.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Opakování manter	CG	G	SOŠ
1	0,44	-0,56	0,13
2	-2,39	1,75	0,54
3	2,10	-1,03	-0,99
4	0,65	0,49	-1,15
5	-0,80	1,54	-0,81
6	0,07	-0,08	0,02
7	1,21	-0,59	-0,57

Tab. 31.11.3 Znaménkové schéma pro KT

Opakování manter	CG	G	SOŠ
1	0	0	0
2	-	0	0
3	+	0	0
4	0	0	0
5	0	0	0
6	0	0	0
7	0	0	0

Tab. 31.12.1 KT (typ SŠ : praxe duchovního a náboženského života – Silvova metoda)

Silvova metoda		CG	G	SOŠ	Σ
1	Nikdy	183 (173)	188 (193)	174 (179)	545
2	Pouze několikrát	1 (5)	2 (5)	12 (5)	15
3	Dříve často, ale již dlouho ne	0 (3)	10 (4)	0 (3)	10
4	Alespoň 1x za rok	1 (0)	0 (0)	0 (0)	1
5	Alespoň 1x za měsíc	0 (1)	2 (1)	2 (1)	4
6	Alespoň 1x za týden	0 (2)	2 (2)	3 (2)	5
7	Každý den	0 (1)	2 (1)	1 (1)	3
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 42,810 \quad \chi^2_{0,05} (12) = 21,026 \quad C_{\text{norm}} = 0,370$$

Tab. 31.12.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Silvova metoda	CG	G	SOŠ
1	0,91	-0,40	-0,49
2	-1,73	-1,44	3,19
3	-1,79	3,45	-1,82
4	1,21	-0,59	-0,57
5	-1,13	0,49	0,60
6	-1,26	0,18	1,06
7	-0,98	0,91	0,01

Tab. 31.12.3 Znaménkové schéma pro KT

Silvova metoda	CG	G	SOŠ
1	0	0	0
2	0	0	++
3	0	---	0
4	0	0	0
5	0	0	0
6	0	0	0
7	0	0	0

Tab. 31.13.1 KT (typ SŠ : praxe duchovního a náboženského života - účast na náb. obřadech)

Účast na náb. obřadech		CG	G	SOŠ	Σ
1	Nikdy	5 (74)	106 (82)	121 (76)	232
2	Pouze několikrát	11 (30)	50 (34)	34 (31)	95
3	Dříve často, ale již dlouho ne	13 (10)	12 (11)	5 (10)	30
4	Alespoň 1x za rok	47 (29)	18 (33)	27 (30)	92
5	Alespoň 1x za měsíc	22 (11)	10 (13)	4 (12)	36
6	Alespoň 1x za týden	79 (29)	10 (32)	1 (30)	90
7	Každý den	8 (3)	0 (3)	0 (3)	8
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 303,525 \quad \chi^2_{0,05} (12) = 21,026 \quad C_{\text{norm}} = 0,827$$

Tab. 31.13.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Účast na náb. obřadech	CG	G	SOŠ
1	-8,56	2,86	5,47
2	-3,58	2,92	0,50
3	1,14	0,43	-1,57
4	3,38	-2,62	-0,62
5	3,16	-0,77	-2,31
6	9,68	-3,98	-5,40
7	3,44	-1,69	-1,63

Tab. 31.13.3 Znaménkové schéma pro KT

	CG	G	SOŠ
1	---	++	+++
2	---	++	0
3	0	0	0
4	+++	--	0
5	++	0	-
6	+++	---	---
7	+++	0	0

3 KT (typ SŠ : názor na význam osobností duchovního a náboženského života pro lidstvo a jeho duchovní vývoj), z-skóre pro jednotlivá pole KT a znaménková schémata pro KT: Tab. 34.1.1 – 34.13.3

Tab. 34.1.1 KT (typ SŠ : názor na význam osobností duchovního a náboženského života pro lidstvo a jeho duchovní vývoj – Abd-ru-shin)

Abd-ru-shin	CG	G	SOŠ	Σ
1 Neznám	161 (151)	146 (168)	169 (157)	476
2 Silně negativní	5 (3)	3 (4)	2 (3)	10
3 Negativní	6 (4)	4 (5)	3 (4)	13
4 Nevím	12 (26)	53 (29)	18 (27)	83
5 Pozitivní	1 (0)	0 (0)	0 (0)	1
6 Silně pozitivní	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 39,743 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,357$$

Tab. 34.1.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Abd-ru-shin	CG	G	SOŠ
1 Neznám	0,94	-2,03	1,14
2 Silně negativní	1,03	-0,28	-0,71
3 Negativní	0,93	-0,28	-0,62
4 Nevím	-2,86	4,49	-1,83
5 Pozitivní	1,21	-0,59	-0,57
6 Silně pozitivní	0,00	0,00	0,00

Tab. 34.1.3 Znaménkové schéma pro KT

Abd-ru-shin	CG	G	SOŠ
1 Neznám	0	-	0
2 Silně negativní	0	0	0
3 Negativní	0	0	0
4 Nevím	--	+++	0
5 Pozitivní	0	0	0
6 Silně pozitivní	0	0	0

Tab. 34.2.1 KT (typ SŠ : názor na význam osobností duchovního a náboženského života pro lidstvo a jeho duchovní vývoj – apoštol Pavel)

Apoštol Pavel	CG	G	SOŠ	Σ
1 Neznám	1	44	41	86
2 Silně negativní	1	0	2	3
3 Negativní	1	12	2	15
4 Nevím	15	82	104	201
5 Pozitivní	125	65	26	216
6 Silně pozitivní	42	3	17	62
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 232,031 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,755$$

Tab. 34.2.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Apoštol Pavel	CG	G	SOŠ
1 Neznám	-5,15	2,54	2,44
2 Silně negativní	0,05	-1,03	1,02
3 Negativní	-1,73	2,92	-1,33
4 Nevím	-6,47	1,39	4,94
5 Pozitivní	7,26	-1,39	-5,71
6 Silně pozitivní	5,12	-4,12	-0,77

Tab. 34.2.3 Znaménkové schéma pro KT

Apoštol Pavel	CG	G	SOŠ
1 Neznám	---	+	+
2 Silně negativní	0	0	0
3 Negativní	0	++	0
4 Nevím	---	0	+++
5 Pozitivní	+++	0	---
6 Silně pozitivní	+++	---	0

Tab. 34.3.1 KT (typ SŠ : názor na význam osobností duchovního a náboženského života pro lidstvo a jeho duchovní vývoj - Buddha)

Buddha		CG	G	SOŠ	Σ
1	Neznám	0 (17)	10 (19)	43 (17)	53
2	Silně negativní	8 (4)	2 (4)	2 (4)	12
3	Negativní	14 (7)	5 (8)	3 (7)	22
4	Nevím	58 (69)	59 (77)	101 (72)	218
5	Pozitivní	84 (69)	92 (77)	41 (71)	217
6	Silně pozitivní	21 (19)	38 (22)	2 (20)	61
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 141,830 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,626$$

Tab. 34.3.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Buddha		CG	G	SOŠ
1	Neznám	-4,16	-2,05	6,21
2	Silně negativní	2,16	-1,09	-0,99
3	Negativní	2,67	-1,00	-1,59
4	Nevím	-1,43	-2,21	3,68
5	Pozitivní	1,94	1,88	-3,85
6	Silně pozitivní	0,38	3,61	-4,11

Tab. 34.3.3 Znaménkové schéma pro KT

Buddha		CG	G	SOŠ
1	Neznám	- - -	-	+ + +
2	Silně negativní	+	0	0
3	Negativní	+ +	0	0
4	Nevím	0	-	+ + +
5	Pozitivní	0	0	- - -
6	Silně pozitivní	0	+ + +	- - -

Tab. 34.4.1 KT (typ SŠ : názor na význam osobností duchovního a náboženského života pro lidstvo a jeho duchovní vývoj - Dalajláma)

Dalajláma		CG	G	SOŠ	Σ
1	Neznám	3 (10)	14 (11)	13 (10)	30
2	Silně negativní	0 (2)	2 (2)	3 (2)	5
3	Negativní	6 (4)	4 (4)	2 (4)	12
4	Nevím	93 (80)	61 (89)	99 (83)	253
5	Pozitivní	61 (66)	86 (74)	62 (69)	209
6	Silně pozitivní	22 (23)	39 (26)	13 (24)	74
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 40,314 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,360$$

Tab. 34.4.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Dalajláma		CG	G	SOŠ
1	Neznám	-2,13	1,05	1,00
2	Silně negativní	-1,26	0,18	1,06
3	Negativní	1,13	-0,12	-0,99
4	Nevím	1,53	-3,26	1,86
5	Pozitivní	-0,69	1,51	-0,88
6	Silně pozitivní	-0,31	2,57	-2,35

Tab. 34.4.3 Znaménkové schéma pro KT

Dalajláma		CG	G	SOŠ
1	Neznám	-	0	0
2	Silně negativní	0	0	0
3	Negativní	0	0	0
4	Nevím	0	- -	0
5	Pozitivní	0	0	0
6	Silně pozitivní	0	+	-

Tab. 34.5.1 KT (typ SŠ : názor na význam osobností duchovního a náboženského života pro lidstvo a jeho duchovní vývoj - Charles Taze Russel)

Charles Taze Russel	CG	G	SOŠ	Σ
1 Neznám	159 (145)	130 (161)	168 (151)	457
2 Silně negativní	6 (3)	3 (4)	2 (4)	11
3 Negativní	6 (4)	5 (4)	1 (4)	12
4 Nevím	12 (26)	50 (29)	20 (27)	82
5 Pozitivní	2 (5)	14 (6)	1 (6)	17
6 Silně pozitivní	0 (1)	4 (1)	0 (1)	4
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = \mathbf{64,354} \quad \chi^2_{0,05} (10) = \mathbf{18,307} \quad C_{\text{norm}} = \mathbf{0,446}$$

Tab. 34.5.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Charles Taze Russel	CG	G	SOŠ
1 Neznám	1,34	-2,91	1,66
2 Silně negativní	1,35	-0,45	-0,86
3 Negativní	1,13	0,37	-1,49
4 Nevím	-2,81	4,01	-1,38
5 Pozitivní	-1,47	3,28	-1,95
6 Silně pozitivní	-1,13	2,18	-1,15

Tab. 34.5.3 Znaménkové schéma pro KT

Charles Taze Russel	CG	G	SOŠ
1 Neznám	0	--	0
2 Silně negativní	0	0	0
3 Negativní	0	0	0
4 Nevím	--	0	0
5 Pozitivní	0	++	0
6 Silně pozitivní	0	+	0

Tab. 34.6.1 KT (typ SŠ : názor na význam osobností duchovního a náboženského života pro lidstvo a jeho duchovní vývoj - Jan Hus)

Jan Hus	CG	G	SOŠ	Σ
1 Neznám	0 (9)	10 (10)	17 (9)	27
2 Silně negativní	0 (1)	2 (1)	2 (1)	4
3 Negativní	2 (4)	9 (5)	2 (4)	13
4 Nevím	11 (38)	41 (42)	67 (39)	119
5 Pozitivní	145 (105)	102 (117)	83 (109)	330
6 Silně pozitivní	27 (29)	42 (32)	21 (30)	90
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = \mathbf{92,380} \quad \chi^2_{0,05} (10) = \mathbf{18,307} \quad C_{\text{norm}} = \mathbf{0,523}$$

Tab. 34.6.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Jan Hus	CG	G	SOŠ
1 Neznám	-2,95	0,15	2,74
2 Silně negativní	-1,13	0,49	0,60
3 Negativní	-1,05	2,06	-1,11
4 Nevím	-4,50	-0,17	4,60
5 Pozitivní	4,35	-1,51	-2,73
6 Silně pozitivní	-0,30	1,86	-1,63

Tab. 34.6.3 Znaménkové schéma pro KT

Jan Hus	CG	G	SOŠ	Σ
1 Neznám	--	0	++	
2 Silně negativní	0	0	0	
3 Negativní	0	+	0	
4 Nevím	---	0	+++	
5 Pozitivní	+++	0	--	
6 Silně pozitivní	0	0	0	

Tab. 34.7.1 KT (typ SŠ : názor na význam osobností duchovního a náboženského života pro lidstvo a jeho duchovní vývoj - Ježíš)

Ježíš	CG	G	SOŠ	Σ
1 Neznám	0 (4)	6 (5)	7 (4)	13
2 Silně negativní	0 (1)	2 (1)	2 (1)	4
3 Negativní	2 (5)	8 (5)	5 (5)	15
4 Nevím	6 (34)	38 (38)	64 (36)	108
5 Pozitivní	31 (69)	97 (77)	91 (72)	219
6 Silně pozitivní	146 (71)	55 (79)	23 (74)	224
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 209,686 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,727$$

Tab. 34.7.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Ježíš	CG	G	SOŠ
1 Neznám	-2,04	0,66	1,32
2 Silně negativní	-1,13	0,49	0,60
3 Negativní	-1,27	1,18	0,03
4 Nevím	-4,98	-0,03	4,92
5 Pozitivní	-4,92	2,39	2,37
6 Silně pozitivní	9,48	-2,92	-6,32

Tab. 34.7.3 Znaménkové schéma pro KT

Ježíš	CG	G	SOŠ
1 Neznám	-	0	0
2 Silně negativní	0	0	0
3 Negativní	0	0	0
4 Nevím	---	0	+++
5 Pozitivní	---	+	+
6 Silně pozitivní	+++	--	---

Tab. 34.8.1 Kontingenční tabulka (typ SŠ : názor na význam osobností duchovního a náboženského života pro lidstvo a jeho duchovní vývoj - Kalvín)

Kalvín	CG	G	SOŠ	Σ
1 Neznám	15 (54)	52 (60)	102 (56)	169
2 Silně negativní	1 (2)	5 (2)	1 (2)	7
3 Negativní	32 (18)	18 (20)	6 (18)	56
4 Nevím	121 (86)	79 (95)	70 (89)	270
5 Pozitivní	10 (19)	36 (21)	13 (19)	59
6 Silně pozitivní	6 (7)	16 (8)	0 (7)	22
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 146,052 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,633$$

Tab. 34.8.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Kalvín	CG	G	SOŠ
1 Neznám	-5,54	-1,05	6,53
2 Silně negativní	-0,82	1,61	-0,86
3 Negativní	3,43	-0,41	-2,94
4 Nevím	4,13	-1,84	-2,18
5 Pozitivní	-2,05	3,38	-1,48
6 Silně pozitivní	-0,37	2,97	-2,71

Tab. 34.8.3 Znaménkové schéma pro KT

Kalvín	CG	G	SOŠ
1 Neznám	---	-	+++
2 Silně negativní	0	+	0
3 Negativní	+++	0	--
4 Nevím	+++	-	-
5 Pozitivní	-	+++	0
6 Silně pozitivní	0	++	--

Tab. 34.9.1 KT (typ SŠ : názor na význam osobností duchovního a náboženského života pro lidstvo a jeho duchovní vývoj – La Vey)

La Vey	CG	G	SOŠ	Σ
1 Neznám	158 (127)	108 (141)	134 (132)	400
2 Silně negativní	3 (2)	2 (2)	1 (2)	6
3 Negativní	11 (6)	7 (7)	2 (7)	20
4 Nevím	13 (41)	69 (46)	47 (42)	129
5 Pozitivní	0 (5)	12 (6)	5 (6)	17
6 Silně pozitivní	0 (3)	8 (4)	3 (4)	11
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 74,198 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,475$$

Tab. 34.9.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

La Vey	CG	G	SOŠ
1 Neznám	3,12	-3,22	0,22
2 Silně negativní	0,80	-0,08	-0,70
3 Negativní	1,86	-0,03	-1,80
4 Nevím	-4,53	3,61	0,72
5 Pozitivní	-2,33	2,46	-0,25
6 Silně pozitivní	-1,87	2,09	-0,33

Tab. 34.9.3 Znaménkové schéma pro KT

La Vey	CG	G	SOŠ
1 Neznám	++	--	0
2 Silně negativní	0	0	0
3 Negativní	0	0	0
4 Nevím	---	+++	0
5 Pozitivní	-	+	0
6 Silně pozitivní	0	+	0

Tab. 34.10.1 KT (typ SŠ : názor na význam osobností duchovního a náboženského života pro lidstvo a jeho duchovní vývoj - Luther)

Luther	CG	G	SOŠ	Σ
1 Neznám	13 (30)	33 (34)	50 (32)	96
2 Silně negativní	0 (2)	4 (2)	2 (2)	6
3 Negativní	12 (9)	10 (10)	7 (10)	29
4 Nevím	121 (86)	65 (95)	84 (89)	270
5 Pozitivní	34 (44)	66 (49)	38 (45)	138
6 Silně pozitivní	5 (14)	28 (16)	11 (14)	44
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 76,430 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,481$$

Tab. 34.10.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Luther	CG	G	SOŠ
1 Neznám	-3,25	-0,16	3,36
2 Silně negativní	-1,38	1,29	0,02
3 Negativní	0,93	-0,08	-0,83
4 Nevím	4,13	-3,40	-0,57
5 Pozitivní	-1,54	2,58	-1,15
6 Silně pozitivní	-2,43	3,20	-0,93

Tab. 34.10.3 Znaménkové schéma pro KT

Luther	CG	G	SOŠ
1 Neznám	--	0	+++
2 Silně negativní	0	0	0
3 Negativní	0	0	0
4 Nevím	+++	---	0
5 Pozitivní	0	--	0
6 Silně pozitivní	-	++	0

Tab. 34.11.1 KT (typ SŠ : názor na význam osobností duchovního a náboženského života pro lidstvo a jeho duchovní vývoj - Mohamed)

Mohamed		CG	G	SOŠ	Σ
1	Neznám	11 (13)	14 (14)	16 (14)	41
2	Silně negativní	15 (15)	17 (17)	16 (16)	48
3	Negativní	28 (30)	31 (34)	36 (31)	95
4	Nevím	109 (93)	80 (103)	103 (96)	292
5	Pozitivní	19 (28)	50 (31)	19 (29)	88
6	Silně pozitivní	3 (6)	14 (7)	2 (6)	19
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 40,569 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,361$$

Tab. 34.11.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Mohamed		CG	G	SOŠ
1	Neznám	-0,56	-0,13	0,69
2	Silně negativní	-0,06	0,01	0,05
3	Negativní	-0,40	-0,46	0,87
4	Nevím	1,85	-2,52	0,76
5	Pozitivní	-1,73	3,48	-1,90
6	Silně pozitivní	-1,24	2,83	-1,71

Tab. 34.11.3 Znaménkové schéma pro KT

Mohamed		CG	G	SOŠ
1	Neznám	0	0	0
2	Silně negativní	0	0	0
3	Negativní	0	0	0
4	Nevím	0	-	0
5	Pozitivní	0	0	0
6	Silně pozitivní	0	0	0

Tab. 34.12.1 KT (typ SŠ : názor na význam osobností duchovního a náboženského života pro lidstvo a jeho duchovní vývoj - Mojžíš)

Mojžíš		CG	G	SOŠ	Σ
1	Neznám	1 (14)	20 (16)	24 (15)	45
2	Silně negativní	0 (4)	10 (5)	3 (4)	13
3	Negativní	0 (4)	8 (5)	5 (4)	13
4	Nevím	23 (72)	76 (80)	128 (75)	227
5	Pozitivní	139 (73)	71 (81)	20 (76)	230
6	Silně pozitivní	22 (17)	21 (19)	12 (18)	55
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 213,663 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,732$$

Tab. 34.12.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Mojžíš		CG	G	SOŠ
1	Neznám	-3,56	1,04	2,42
2	Silně negativní	-2,04	2,53	-0,62
3	Negativní	-2,04	1,60	0,35
4	Nevím	-6,17	-0,51	6,60
5	Pozitivní	8,26	-1,23	-6,87
6	Silně pozitivní	1,11	0,36	-1,46

Tab. 34.12.3 Znaménkové schéma pro KT

Mojžíš		CG	G	SOŠ
1	Neznám	- - -	0	+
2	Silně negativní	-	+	0
3	Negativní	-	0	0
4	Nevím	- - -	0	+
5	Pozitivní	+	0	- - -
6	Silně pozitivní	0	0	0

Tab. 34.13.1 KT (typ SŠ : názor na význam osobností duchovního a náboženského života pro lidstvo a jeho duchovní vývoj - Moon)

Moon		CG	G	SOŠ	Σ
1	Neznám	28 (81)	99 (90)	127 (84)	254
2	Silně negativní	23 (17)	26 (19)	6 (18)	55
3	Negativní	24 (15)	16 (17)	7 (15)	47
4	Nevím	110 (69)	57 (76)	49 (71)	216
5	Pozitivní	0 (2)	4 (2)	3 (2)	7
6	Silně pozitivní	0 (1)	4 (1)	0 (1)	4
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 127,578 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,599$$

Tab. 34.13.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Moon		CG	G	SOŠ
1	Neznám	-6,31	1,06	5,12
2	Silně negativní	1,35	1,51	-2,89
3	Negativní	2,38	-0,15	-2,18
4	Nevím	5,33	-2,37	-2,80
5	Pozitivní	-1,49	0,97	0,46
6	Silně pozitivní	-1,13	2,18	-1,15

Tab. 34.13.3 Znaménkové schéma pro KT

Moon		CG	G	SOŠ
1	Neznám	- - -	0	+ + +
2	Silně negativní	0	0	- -
3	Negativní	+	0	-
4	Nevím	+ + +	-	- -
5	Pozitivní	0	0	0
6	Silně pozitivní	0	+	0

Tab. 34.14.1 KT (typ SŠ : názor na význam osobností duchovního a náboženského života pro lidstvo a jeho duchovní vývoj - papež Benedikt XVI.)

Benedikt XVI.		CG	G	SOŠ	Σ
1	Neznám	1 (12)	14 (14)	24 (13)	39
2	Silně negativní	0 (4)	8 (4)	4 (4)	12
3	Negativní	4 (13)	29 (14)	8 (14)	41
4	Nevím	21 (74)	71 (82)	140 (76)	232
5	Pozitivní	134 (66)	62 (73)	12 (69)	208
6	Silně pozitivní	25 (16)	22 (18)	4 (17)	51
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 276,207 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,802$$

Tab. 34.14.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Benedikt XVI.		CG	G	SOŠ
1	Neznám	-3,27	0,06	3,15
2	Silně negativní	-1,96	1,83	0,02
3	Negativní	-2,53	3,86	-1,52
4	Nevím	-6,56	-1,31	7,80
5	Pozitivní	8,89	-1,43	-7,27
6	Silně pozitivní	2,22	0,95	-3,17

Tab. 34.14.3 Znaménkové schéma pro KT

Benedikt XVI.		CG	G	SOŠ
1	Neznám	- -	0	- -
2	Silně negativní	-	0	0
3	Negativní	-	+ + +	0
4	Nevím	- - -	0	+ + +
5	Pozitivní	+ + +	0	- - -
6	Silně pozitivní	+	0	- -

Tab. 34.15.1 KT (typ SŠ : názor na význam osobností duchovního a náboženského života pro lidstvo a jeho duchovní vývoj - Prabhupáda)

Prabhupáda	CG	G	SOŠ	Σ
1 Neznám	140 (142)	139 (159)	170 (148)	449
2 Silně negativní	7 (3)	0 (3)	2 (3)	9
3 Negativní	20 (9)	8 (10)	1 (10)	29
4 Nevím	17 (27)	51 (30)	18 (28)	86
5 Pozitivní	0 (2)	4 (2)	1 (2)	5
6 Silně pozitivní	1 (2)	4 (2)	0 (2)	5
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = \mathbf{67,087} \quad \chi^2_{0,05} (10) = \mathbf{18,307} \quad C_{\text{norm}} = \mathbf{0,454}$$

Tab. 34.15.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Prabhupáda	CG	G	SOŠ
1 Neznám	-0,24	-1,83	2,11
2 Silně negativní	2,46	-1,79	-0,56
3 Negativní	3,59	-0,71	-2,79
4 Nevím	-2,02	3,84	-1,99
5 Pozitivní	-1,26	1,68	-0,50
6 Silně pozitivní	-0,47	1,68	-1,29

Tab. 34.15.3 Znaménkové schéma pro KT

Prabhupáda	CG	G	SOŠ
1 Neznám	0	0	+
2 Silně negativní	+	0	0
3 Negativní	+++	0	--
4 Nevím	0	+++	-
5 Pozitivní	0	0	0
6 Silně pozitivní	0	0	0

Tab. 34.16.1 KT (typ SŠ : názor na význam osobností duchovního a náboženského života pro lidstvo a jeho duchovní vývoj - R.Maharishi)

R.Maharishi	CG	G	SOŠ	Σ
1 Neznám	161 (151)	144 (168)	171 (157)	476
2 Silně negativní	6 (3)	0 (3)	3 (3)	9
3 Negativní	12 (5)	4 (6)	1 (6)	17
4 Nevím	5 (24)	54 (27)	17 (25)	76
5 Pozitivní	1 (1)	2 (1)	0 (1)	3
6 Silně pozitivní	0 (1)	2 (1)	0 (1)	2
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = \mathbf{75,260} \quad \chi^2_{0,05} (10) = \mathbf{18,307} \quad C_{\text{norm}} = \mathbf{0,478}$$

Tab. 34.16.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

R.Maharishi	CG	G	SOŠ
1 Neznám	0,94	-2,21	1,33
2 Silně negativní	1,87	-1,79	0,02
3 Negativní	2,86	-0,82	-1,95
4 Nevím	-3,98	5,36	-1,64
5 Pozitivní	0,05	0,91	-0,99
6 Silně pozitivní	-0,80	1,54	-0,81

Tab. 34.16.3 Znaménkové schéma pro KT

R.Maharishi	CG	G	SOŠ
1 Neznám	0	-	0
2 Silně negativní	0	0	0
3 Negativní	++	0	0
4 Nevím	---	+++	0
5 Pozitivní	0	0	0
6 Silně pozitivní	0	0	0

4 KT (typ SŠ : příslušnost nebo zájem o náboženské a ideová směry), z-skóre pro jednotlivá pole KT a znaménková schémata pro KT: Tab. 35.1.1 – 35.7.3

Tab. 35.1.1 KT (typ SŠ : příslušnost nebo zájem o náboženské a ideové směry - ateismus)

Ateismus		CG	G	SOŠ	Σ
1	Rozhodně NE	89 (52)	57 (58)	19 (54)	165
2	NE	62 (37)	32 (41)	22 (38)	116
3	Nevím	17 (18)	29 (20)	10 (18)	56
4	ANO	14 (48)	45 (53)	92 (50)	151
5	Rozhodně ANO	3 (30)	43 (34)	49 (31)	95
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = \mathbf{181,293} \quad \chi^2_{0,05} (8) = \mathbf{15,507} \quad C_{\text{norm}} = \mathbf{0,689}$$

Tab. 35.1.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Ateismus	CG	G	SOŠ
1	5,31	-0,18	-5,03
2	4,29	-1,46	-2,71
3	-0,19	2,11	-2,00
4	-5,11	-1,20	6,27
5	-5,08	1,68	3,26

Tab. 35.1.3 Znaménkové schéma pro KT

Ateismus	CG	G	SOŠ
1	+++	0	---
2	+++	0	--
3	0	+	-
4	---	0	+++
5	---	0	++

Tab. 35.2.1 KT (typ SŠ : příslušnost nebo zájem o náboženské a ideové směry - buddhismus)

Buddhismus		CG	G	SOŠ	Σ
1	Rozhodně NE	103 (92)	91 (102)	95 (95)	289
2	NE	61 (65)	55 (73)	90 (68)	206
3	Nevím	9 (11)	22 (12)	4 (12)	35
4	ANO	9 (15)	35 (17)	3 (15)	47
5	Rozhodně ANO	3 (2)	3 (2)	0 (2)	6
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = \mathbf{63,042} \quad \chi^2_{0,05} (8) = \mathbf{15,507} \quad C_{\text{norm}} = \mathbf{0,442}$$

Tab. 35.2.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Buddhismus	CG	G	SOŠ
1	1,28	-1,21	-0,02
2	-0,57	-2,23	2,86
3	-0,64	2,77	-2,24
4	-1,55	4,58	-3,21
5	0,80	0,61	-1,41

Tab. 35.2.3 Znaménkové schéma pro KT

Buddhismus	CG	G	SOŠ
1	0	0	0
2	0	-	++
3	0	++	-
4	0	+++	---
5	0	0	0

Tab. 35.3.1 KT (typ SŠ : příslušnost nebo zájem o náboženské a ideové směry - hinduismus)

Hinduismus		CG	G	SOŠ	Σ
1	Rozhodně NE	99 (92)	99 (103)	93 (96)	291
2	NE	73 (77)	78 (86)	93 (80)	244
3	Nevím	9 (9)	13 (10)	5 (9)	27
4	ANO	4 (6)	14 (7)	1 (6)	19
5	Rozhodně ANO	0 (1)	2 (1)	0 (1)	2
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 23,379 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,278$$

Tab. 35.3.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Hinduismus	CG	G	SOŠ
1	0,76	-0,42	-0,32
2	-0,54	-0,96	1,52
3	0,15	1,13	-1,32
4	-0,83	2,83	-2,11
5	-0,80	1,54	-0,81

Tab. 35.3.3 Znaménkové schéma pro KT

Hinduismus	CG	G	SOŠ
1	0	0	0
2	0	0	0
3	0	0	0
4	0	++	-
5	0	0	0

Tab. 35.4.1 KT (typ SŠ : příslušnost nebo zájem o náboženské a ideové směry - islám)

Islám		CG	G	SOŠ	Σ
1	Rozhodně NE	112 (118)	128 (131)	132 (123)	372
2	NE	68 (58)	58 (65)	58 (61)	184
3	Nevím	3 (4)	8 (4)	1 (4)	12
4	ANO	2 (4)	10 (5)	1 (4)	13
5	Rozhodně ANO	0 (1)	2 (1)	0 (1)	2
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 22,929 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,275$$

Tab. 35.4.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Islám	CG	G	SOŠ
1	-0,62	-0,34	0,96
2	1,33	-0,92	-0,35
3	-0,42	1,83	-1,49
4	-1,05	2,53	-1,59
5	-0,80	1,54	-0,81

Tab. 35.4.3 Znaménkové schéma pro KT

Islám	CG	G	SOŠ
1	0	0	0
2	0	0	0
3	0	0	0
4	0	+	0
5	0	0	0

Tab. 35.5.1 KT (typ SŠ : příslušnost nebo zájem o náboženské a ideové směry - judaismus)

Judaismus		CG	G	SOŠ	Σ
1	Rozhodně NE	89 (95)	115 (106)	96 (99)	300
2	NE	76 (74)	65 (82)	91 (76)	232
3	Nevím	13 (9)	12 (10)	3 (9)	28
4	ANO	5 (7)	14 (7)	2 (7)	21
5	Rozhodně ANO	2 (1)	0 (1)	0 (1)	2
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 28,225 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,304$$

Tab. 35.5.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Judaismus	CG	G	SOŠ
1	-0,69	0,97	-0,31
2	0,30	-2,02	1,79
3	1,39	0,68	-2,07
4	-0,65	2,43	-1,88
5	1,71	-0,84	-0,81

Tab. 35.5.3 Znaménkové schéma pro KT

Judaismus	CG	G	SOŠ
1	0	0	0
2	0	-	0
3	0	0	-
4	0	+	0
5	0	0	0

Tab. 35.6.1 KT (typ SŠ : příslušnost nebo zájem o náboženské a ideové směry - katolictví)

Katolictví		CG	G	SOŠ	Σ
1	Rozhodně NE	5 (53)	85 (59)	76 (55)	166
2	NE	15 (49)	48 (54)	91 (51)	154
3	Nevím	17 (14)	8 (15)	18 (14)	43
4	ANO	93 (49)	54 (54)	6 (50)	153
5	Rozhodně ANO	55 (21)	11 (24)	1 (22)	67
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 285,036 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,810$$

Tab. 35.6.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Katolictví	CG	G	SOŠ
1	-6,89	3,63	3,03
2	-5,06	-0,91	5,92
3	0,92	-1,87	1,03
4	6,66	-0,01	-6,54
5	7,45	-2,66	-4,57

Tab. 35.6.3 Znaménkové schéma pro KT

Katolictví	CG	G	SOŠ
1	---	+++	+++
2	---	0	+++
3	0	0	0
4	+++	0	---
5	+++	--	---

Tab. 35.7.1 KT (typ SŠ : příslušnost nebo zájem o náboženské a ideové směry - protestantismus)

Protestantismus	CG	G	SOŠ	Σ
1 Rozhodně NE	95 (94)	107 (104)	93 (97)	295
2 NE	70 (65)	55 (72)	80 (68)	205
3 Nevím	14 (20)	32 (22)	16 (20)	62
4 ANO	5 (6)	10 (6)	3 (6)	18
5 Rozhodně ANO	1 (1)	2 (1)	0 (1)	3
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = \mathbf{19,838} \quad \chi^2_{0,05} (8) = \mathbf{15,507} \quad C_{\text{norm}} = \mathbf{0,257}$$

Tab. 35.7.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Protestantismus	CG	G	SOŠ
1	0,16	0,30	-0,46
2	0,65	-2,19	1,62
3	-1,30	2,20	-1,00
4	-0,30	1,45	-1,21
5	0,05	0,91	-0,99

Tab. 35.7.3 Znaménkové schéma pro KT

Protestantismus	CG	G	SOŠ
1	0	0	0
2	0	-	0
3	0	+	0
4	0	0	0
5	0	0	0

5 KT (typ SŠ : zájem o nové náboženské a duchovní směry), z-skóre pro jednotlivá pole KT a znaménková schémata pro KT: Tab. 36.1.1 – 36.17.3

Tab. 36.1.1 KT (typ SŠ : zájem o nové náboženské a duchovní směry - Fokoláre)

Fokoláre		CG	G	SOŠ	Σ
1	Neznám	121 (117)	101 (130)	147 (122)	369
2	Rozhodně NE	32 (45)	88 (51)	23 (47)	143
3	NE	12 (14)	17 (16)	15 (14)	44
4	Nevím	11 (5)	0 (6)	6 (6)	17
5	ANO	7 (3)	0 (3)	1 (3)	8
6	Rozhodně ANO	2 (1)	0 (1)	0 (1)	2
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = \mathbf{84,427} \quad \chi^2_{0,05} (10) = \mathbf{18,307} \quad C_{\text{norm}} = \mathbf{0,503}$$

Tab. 36.1.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Fokoláre		CG	G	SOŠ
1	Neznám	0,40	-2,92	2,60
2	Rozhodně NE	-2,07	5,52	-3,66
3	NE	-0,53	0,37	0,14
4	Nevím	2,42	-2,46	0,17
5	ANO	2,81	-1,69	-1,01
6	Rozhodně ANO	1,71	-0,84	-0,81

Tab. 36.1.3 Znaménkové schéma pro KT

Fokoláre		CG	G	SOŠ
1	Neznám	0	--	++
2	Rozhodně NE	-	+++	---
3	NE	0	0	0
4	Nevím	+	-	0
5	ANO	++	0	0
6	Rozhodně ANO	0	0	0

Tab. 36.2.1 KT (typ SŠ : zájem o nové náboženské a duchovní směry - Hnutí charismatické obnovy)

Hnutí charismatické obnovy		CG	G	SOŠ	Σ
1	Neznám	123 (116)	96 (129)	146 (120)	365
2	Rozhodně NE	19 (42)	89 (47)	25 (44)	133
3	NE	12 (14)	18 (16)	14 (14)	44
4	Nevím	17 (8)	3 (9)	5 (8)	25
5	ANO	12 (4)	0 (5)	2 (5)	14
6	Rozhodně ANO	2 (1)	0 (1)	0 (1)	2
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = \mathbf{112,530} \quad \chi^2_{0,05} (10) = \mathbf{18,307} \quad C_{\text{norm}} = \mathbf{0,569}$$

Tab. 36.2.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

H. charismatické obnovy		CG	G	SOŠ
1	Neznám	0,74	-3,29	2,64
2	Rozhodně NE	-3,71	6,39	-2,95
3	NE	-0,53	0,63	-0,13
4	Nevím	3,24	-1,98	-1,13
5	ANO	3,60	-2,23	-1,22
6	Rozhodně ANO	1,71	-0,84	-0,81

Tab. 36.2.3 Znaménkové schéma pro KT

H. charismatické obnovy		CG	G	SOŠ
1	Neznám	0	--	++
2	Rozhodně NE	---	+++	--
3	NE	0	0	0
4	Nevím	++	-	0
5	ANO	+++	--	0
6	Rozhodně ANO	0	0	0

Tab. 36.3.1 KT (typ SŠ : zájem o nové náboženské a duchovní směry - Světlo-Život)

Světlo-Život		CG	G	SOŠ	Σ
1	Neznám	122 (113)	91 (126)	144 (118)	357
2	Rozhodně NE	20 (44)	92 (49)	26 (45)	138
3	NE	12 (14)	18 (16)	15 (15)	45
4	Nevím	12 (7)	5 (8)	6 (8)	23
5	ANO	10 (3)	0 (4)	1 (4)	11
6	Rozhodně ANO	9 (3)	0 (3)	0 (3)	0
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 118,479 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,581$$

Tab. 36.3.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Světlo-Život		CG	G	SOŠ
1	Neznám	0,91	-3,53	2,73
2	Rozhodně NE	-3,74	6,47	-3,00
3	NE	-0,61	0,53	0,05
4	Nevím	1,75	-1,10	-0,58
5	ANO	3,49	-1,98	-1,38
6	Rozhodně ANO	3,64	-1,79	-1,73

Tab. 36.3.3 Znaménkové schéma pro KT

Světlo-Život		CG	G	SOŠ
1	Neznám	0	---	++
2	Rozhodně NE	---	+++	--
3	NE	0	0	0
4	Nevím	0	0	0
5	ANO	+++	-	0
6	Rozhodně ANO	+++	0	0

Tab. 36.4.1 KT (typ SŠ : zájem o nové náboženské a duchovní směry - Neokatechumenát)

Neokatechumenát		CG	G	SOŠ	Σ
1	Neznám	114 (114)	100 (126)	144 (118)	358
2	Rozhodně NE	31 (46)	92 (52)	23 (48)	147
3	NE	15 (13)	11 (14)	14 (13)	39
4	Nevím	10 (7)	3 (8)	10 (8)	23
5	ANO	8 (3)	0 (3)	1 (3)	9
6	Rozhodně ANO	7 (2)	0 (2)	0 (2)	7
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 96,125 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,532$$

Tab. 36.4.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Neokatechumenát		CG	G	SOŠ
1	Neznám	0,04	-2,66	2,69
2	Rozhodně NE	-2,35	5,89	-3,78
3	NE	0,65	-0,84	0,23
4	Nevím	1,01	-1,81	0,89
5	ANO	3,05	-1,79	-1,14
6	Rozhodně ANO	3,21	-1,58	-1,52

Tab. 36.4.3 Znaménkové schéma pro KT

Neokatechumenát		CG	G	SOŠ
1	Neznám	0	--	++
2	Rozhodně NE	-	+++	---
3	NE	0	0	0
4	Nevím	0	0	0
5	ANO	++	0	0
6	Rozhodně ANO	++	0	0

Tab. 36.5.1 KT (typ SŠ : zájem o nové náboženské a duchovní směry – Letniční hnutí)

Letniční hnutí	CG	G	SOŠ	Σ
1 Neznám	121 (118)	101 (131)	149 (122)	371
2 Rozhodně NE	29 (46)	91 (51)	24 (47)	144
3 NE	24 (16)	10 (17)	15 (16)	49
4 Nevím	10 (5)	4 (6)	3 (6)	17
5 ANO	1 (1)	0 (1)	1 (1)	2
6 Rozhodně ANO	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 76,850 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,483$$

Tab. 36.5.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Letniční hnutí	CG	G	SOŠ
1 Neznám	0,34	-2,99	2,73
2 Rozhodně NE	-2,57	5,89	-3,55
3 NE	2,17	-1,78	-0,29
4 Nevím	1,99	-0,82	-1,10
5 ANO	0,46	-0,84	0,42
6 Rozhodně ANO	0,00	0,00	0,00

Tab. 36.5.3 Znaménkové schéma pro KT

Letniční hnutí	CG	G	SOŠ
1 Neznám	0	--	++
2 Rozhodně NE	--	+++	---
3 NE	+	0	0
4 Nevím	+	0	0
5 ANO	0	0	0
6 Rozhodně ANO	0	0	0

Tab. 36.6.1 KT (typ SŠ : zájem o nové náboženské a duchovní směry - Hnutí grálu)

Hnutí grálu	CG	G	SOŠ	Σ
1 Neznám	21 (80)	86 (89)	145 (83)	252
2 Rozhodně NE	108 (68)	92 (76)	15 (71)	215
3 NE	54 (28)	18 (31)	17 (29)	89
4 Nevím	0 (6)	6 (7)	13 (6)	19
5 ANO	2 (3)	4 (3)	2 (3)	8
6 Rozhodně ANO	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 209,009 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,726$$

Tab. 36.6.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Hnutí grálu	CG	G	SOŠ
1 Neznám	-7,10	-0,35	7,35
2 Rozhodně NE	5,12	1,97	-7,08
3 NE	4,97	-2,47	-2,33
4 Nevím	-2,47	-0,28	2,71
5 ANO	-0,34	0,70	-0,39
6 Rozhodně ANO	0,00	0,00	0,00

Tab. 36.6.3 Znaménkové schéma pro KT

Hnutí grálu	CG	G	SOŠ
1 Neznám	---		+++
2 Rozhodně NE	+++	0	---
3 NE	+++	+	-
4 Nevím	--	-	++
5 ANO	0	0	0
6 Rozhodně ANO	0	0	0

Tab. 36.7.1 KT (typ SŠ : zájem o nové náboženské a duchovní směry - Hnutí sjednocení (moonisté))

Hnutí sjednocení	CG	G	SOŠ	Σ
1 Neznám	5 (73)	82 (81)	142 (75)	229
2 Rozhodně NE	127 (82)	103 (91)	28 (85)	258
3 NE	52 (27)	15 (30)	18 (28)	85
4 Nevím	0 (3)	4 (3)	4 (3)	8
5 ANO	1 (1)	2 (1)	0 (1)	3
6 Rozhodně ANO	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 226,292 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,748$$

Tab. 36.7.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Hnutí sjednocení	CG	G	SOŠ
1 Neznám	-8,48	0,13	8,22
2 Rozhodně NE	5,38	1,35	-6,69
3 NE	4,93	-2,82	-1,94
4 Nevím	-1,60	0,70	0,84
5 ANO	0,05	0,91	-0,99
6 Rozhodně ANO	0,00	0,00	0,00

Tab. 36.7.3 Znaménkové schéma pro KT

Hnutí sjednocení	CG	G	SOŠ
1 Neznám	---	0	+++
2 Rozhodně NE	+++	0	---
3 NE	+++	--	0
4 Nevím	0	0	0
5 ANO	0	0	0
6 Rozhodně ANO	0	0	0

Tab. 36.8.1 KT (typ SŠ : zájem o nové náboženské a duchovní směry - Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů (mormoni))

Církev JK Svatých posledních dnů	CG	G	SOŠ	Σ
1 Neznám	2 (63)	58 (71)	140 (66)	200
2 Rozhodně NE	129 (88)	118 (98)	30 (91)	277
3 NE	52 (29)	22 (33)	18 (30)	92
4 Nevím	0 (2)	2 (2)	3 (2)	5
5 ANO	2 (2)	4 (2)	1 (2)	7
6 Rozhodně ANO	0 (1)	2 (1)	0(1)	2
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 243,982 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,768$$

Tab. 36.8.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Církev JK Svatých posledních dnů	CG	G	SOŠ
1 Neznám	-8,17	-1,61	9,70
2 Rozhodně NE	4,76	2,23	-6,98
3 NE	4,33	-1,90	-2,29
4 Nevím	-1,26	0,18	1,06
5 ANO	-0,15	0,97	-0,86
6 Rozhodně ANO	-0,80	1,54	-0,81

Tab. 36.8.3 Znaménkové schéma pro KT

Církev JK Svatých posledních dnů	CG	G	SOŠ
1 Neznám	---	0	+++
2 Rozhodně NE	+++	+	---
3 NE	+++	0	-
4 Nevím	0	0	0
5 ANO	0	0	0
6 Rozhodně ANO	0	0	0

Tab. 36.9.1 KT (typ SŠ : zájem o nové náboženské a duchovní směry – Svědkové Jehovovi)

Svědkové Jehovovi	CG	G	SOŠ	Σ
1 Neznám	0 (48)	18 (53)	132 (49)	150
2 Rozhodně NE	140 (107)	156 (119)	40 (111)	336
3 NE	44 (26)	20 (29)	18 (27)	82
4 Nevím	0 (2)	4 (2)	1 (2)	5
5 ANO	1 (3)	8 (4)	1 (3)	10
6 Rozhodně ANO	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 307,696 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,831$$

Tab. 36.9.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Svědkové Jehovovi	CG	G	SOŠ
1 Neznám	-7,20	-5,04	12,28
2 Rozhodně NE	3,58	3,83	-7,46
3 NE	3,61	-1,71	-1,77
4 Nevím	-1,26	1,68	-0,50
5 ANO	-1,22	2,38	-1,27
6 Rozhodně ANO	0,00	0,00	0,00

Tab. 36.9.3 Znaménkové schéma pro KT

Svědkové Jehovovi	CG	G	SOŠ
1 Neznám	---	---	+++
2 Rozhodně NE	+++	+++	---
3 NE	+++	0	0
4 Nevím	0	0	0
5 ANO	0	-	0
6 Rozhodně ANO	0	0	0

Tab. 36.10.1 KT (typ SŠ : zájem o nové náboženské a duchovní směry - Křesťanská věda)

Křesťanská věda	CG	G	SOŠ	Σ
1 Neznám	24 (59)	26 (66)	136 (61)	186
2 Rozhodně NE	119 (89)	134 (100)	29 (93)	282
3 NE	25 (25)	34 (28)	21 (26)	80
4 Nevím	13 (7)	5 (7)	3 (7)	21
5 ANO	2 (2)	3 (2)	2 (2)	7
6 Rozhodně ANO	2 (2)	4 (2)	1 (2)	7
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 214,663 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,734$$

Tab. 36.10.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Křesťanská věda	CG	G	SOŠ
1 Neznám	-4,81	-5,20	10,10
2 Rozhodně NE	3,39	3,78	-7,23
3 NE	-0,08	1,11	-1,07
4 Nevím	2,47	-0,89	-1,50
5 ANO	-0,15	0,34	-0,20
6 Rozhodně ANO	-0,15	0,97	-0,86

Tab. 36.10.3 Znaménkové schéma pro KT

Křesťanská věda	CG	G	SOŠ
1 Neznám	---	---	+++
2 Rozhodně NE	+++	+++	---
3 NE	0	0	0
4 Nevím	+	0	0
5 ANO	0	0	0
6 Rozhodně ANO	0	0	0

Tab. 36.11.1 KT (typ SŠ : zájem o nové náboženské a duchovní směry - Anthroposofie)

Anthroposofie	CG	G	SOŠ	Σ
1 Neznám	23 (74)	62 (82)	148 (77)	233
2 Rozhodně NE	115 (72)	90 (81)	23 (75)	228
3 NE	45 (33)	42 (37)	17 (34)	104
4 Nevím	1 (5)	10 (5)	4 (5)	15
5 ANO	0 (1)	2 (1)	0 (1)	2
6 Rozhodně ANO	1 (0)	0 (0)	0 (0)	1
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 193,456 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,706$$

Tab. 36.11.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Anthroposofie	CG	G	SOŠ
1 Neznám	-6,34	-2,42	8,73
2 Rozhodně NE	5,36	1,13	-6,44
3 NE	2,15	0,90	-3,04
4 Nevím	-1,73	2,05	-0,42
5 ANO	-0,80	1,54	-0,81
6 Rozhodně ANO	1,21	-0,59	-0,57

Tab. 36.11.3 Znaménkové schéma pro KT

Anthroposofie	CG	G	SOŠ
1 Neznám	---	-	+++
2 Rozhodně NE	+++	0	---
3 NE	+	0	--
4 Nevím	0	+	0
5 ANO	0	0	0
6 Rozhodně ANO	0	0	0

Tab. 36.12.1 KT (typ SŠ : zájem o nové náboženské a duchovní směry - Esoterika)

Esoterika	CG	G	SOŠ	Σ
1 Neznám	18 (43)	30 (48)	89 (45)	137
2 Rozhodně NE	112 (78)	98 (87)	35 (81)	245
3 NE	51 (37)	50 (42)	17 (39)	118
4 Nevím	0 (9)	10 (10)	18 (9)	28
5 ANO	2 (12)	13 (13)	22 (12)	37
6 Rozhodně ANO	2 (6)	5 (6)	11 (6)	18
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 166,210 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,666$$

Tab. 36.12.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Esoterika	CG	G	SOŠ
1 Neznám	-4,02	-2,76	6,80
2 Rozhodně NE	4,17	1,33	-5,48
3 NE	2,29	1,33	-3,63
4 Nevím	-3,00	0,03	2,91
5 ANO	-2,87	-0,02	2,84
6 Rozhodně ANO	-1,56	-0,54	2,09

Tab. 36.12.3 Znaménkové schéma pro KT

Esoterika	CG	G	SOŠ
1 Neznám	---	--	+++
2 Rozhodně NE	+++	0	---
3 NE	+	0	---
4 Nevím	--	0	++
5 ANO	--	0	++
6 Rozhodně ANO	0	0	+

Tab. 36.13.1 KT (typ SŠ : zájem o nové náboženské a duchovní směry - Satanismus)

Satanismus		CG	G	SOŠ	Σ
1	Neznám	0 (7)	8 (8)	14 (7)	22
2	Rozhodně NE	135 (101)	101 (112)	81 (104)	317
3	NE	46 (55)	65 (61)	63 (57)	174
4	Nevím	1 (9)	12 (10)	14 (9)	27
5	ANO	3 (11)	16 (12)	15 (11)	34
6	Rozhodně ANO	0 (3)	4 (3)	5 (3)	9
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 56,642 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,421$$

Tab. 36.13.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Satanismus		CG	G	SOŠ
1	Neznám	-2,66	0,08	2,53
2	Rozhodně NE	3,77	-1,16	-2,53
3	NE	-1,30	0,47	0,79
4	Nevím	-2,60	0,80	1,73
5	ANO	-2,39	1,16	1,15
6	Rozhodně ANO	-1,69	0,46	1,19

Tab. 36.13.3 Znaménkové schéma pro KT

Satanismus		CG	G	SOŠ
1	Neznám	--	0	+
2	Rozhodně NE	+++	0	-
3	NE	0	0	0
4	Nevím	--	0	0
5	ANO	-	0	0
6	Rozhodně ANO	0	0	0

Tab. 36.14.1 KT (typ SŠ : zájem o nové náboženské a duchovní směry - Hnutí Hare Kršna)

Hnutí Hare Kršna		CG	G	SOŠ	Σ
1	Neznám	0 (18)	24 (20)	33 (19)	57
2	Rozhodně NE	138 (93)	106 (104)	50 (97)	294
3	NE	47 (60)	60 (66)	81 (62)	188
4	Nevím	0 (10)	10 (11)	20 (10)	30
5	ANO	0 (4)	6 (5)	7 (4)	13
6	Rozhodně ANO	0 (0)	0 (0)	1 (0)	1
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = 111,151 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,566$$

Tab. 36.14.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Hnutí Hare Kršna		CG	G	SOŠ
1	Neznám	-4,32	0,88	3,34
2	Rozhodně NE	5,05	0,23	-5,21
3	NE	-1,73	-0,84	2,57
4	Nevím	-3,11	-0,19	3,25
5	ANO	-2,04	0,66	1,32
6	Rozhodně ANO	-0,56	-0,59	1,17

Tab. 36.14.3 Znaménkové schéma pro KT

Hnutí Hare Kršna		CG	G	SOŠ
1	Neznám	---	0	+++
2	Rozhodně NE	+++	0	---
3	NE	0	0	+
4	Nevím	--	0	++
5	ANO	-	0	0
6	Rozhodně ANO	0	0	0

Tab. 36.15.1 KT (typ SŠ : zájem o nové náboženské a duchovní směry - Jóga)

Jóga	CG	G	SOŠ	Σ
1 Neznám	0 (5)	6 (5)	9 (5)	15
2 Rozhodně NE	93 (70)	65 (78)	62 (72)	220
3 NE	42 (57)	64 (63)	73 (59)	179
4 Nevím	24 (21)	21 (23)	21 (22)	66
5 ANO	21 (27)	46 (30)	17 (28)	84
6 Rozhodně ANO	5 (6)	4 (7)	10 (6)	19
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 45,196 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,379$$

Tab. 36.15.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Jóga	CG	G	SOŠ
1 Neznám	-2,19	0,31	1,83
2 Rozhodně NE	2,96	-1,55	-1,31
3 NE	-2,07	0,10	1,93
4 Nevím	0,68	-0,49	-0,16
5 ANO	-1,12	3,07	-2,08
6 Rozhodně ANO	-0,42	-1,05	1,50

Tab. 36.15.3 Znaménkové schéma pro KT

Jóga	CG	G	SOŠ
1 Neznám	-	0	0
2 Rozhodně NE	++	0	0
3 NE	-	0	0
4 Nevím	0	0	0
5 ANO	0	++	-
6 Rozhodně ANO	0	0	0

Tab. 36.16.1 KT (typ SŠ : zájem o nové náboženské a duchovní směry - Transcendentální meditace)

Transcendentální meditace	CG	G	SOŠ	Σ
1 Neznám	6 (29)	35 (33)	51 (30)	92
2 Rozhodně NE	116 (79)	78 (88)	55 (82)	249
3 NE	38 (57)	64 (63)	77 (59)	179
4 Nevím	21 (14)	18 (16)	5 (14)	44
5 ANO	4 (4)	6 (4)	2 (4)	12
6 Rozhodně ANO	0 (2)	5 (2)	2 (2)	7
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 88,556 \quad \chi^2_{0,05} (10) = 18,307 \quad C_{\text{norm}} = 0,514$$

Tab. 36.16.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Transcendentální meditace	CG	G	SOŠ
1 Neznám	-4,40	0,45	3,86
2 Rozhodně NE	4,48	-1,15	-3,22
3 NE	-2,63	0,10	2,48
4 Nevím	1,91	0,63	-2,52
5 ANO	0,10	0,86	-0,99
6 Rozhodně ANO	-1,49	1,61	-0,20

Tab. 36.16.3 Znaménkové schéma pro KT

Transcendentální meditace	CG	G	SOŠ
1 Neznám	---	0	+++
2 Rozhodně NE	+++	0	--
3 NE	--	0	+
4 Nevím	0	0	+
5 ANO	0	0	0
6 Rozhodně ANO	0	0	0

Tab. 36.17.1 KT (typ SŠ : zájem o nové náboženské a duchovní směry - Buddhismus Diamantové cesty Karma Kagjü)

Buddhismus Diamantové cesty Karma Kagjü		CG	G	SOŠ	Σ
1	Neznám	8 (33)	35 (37)	61 (34)	104
2	Rozhodně NE	119 (88)	92 (98)	65 (91)	276
3	NE	48 (52)	54 (58)	62 (54)	164
4	Nevím	8 (7)	11 (7)	2 (7)	21
5	ANO	1 (4)	10 (4)	1 (4)	12
6	Rozhodně ANO	1 (2)	4 (2)	1 (2)	6
Σ		185	206	192	583

$$\chi^2 = \mathbf{80,808} \quad \chi^2_{0,05} (10) = \mathbf{18,307} \quad C_{\text{norm}} = \mathbf{0,493}$$

Tab. 36.17.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Buddhismus Diamantové cesty Karma Kagjü		CG	G	SOŠ
1	Neznám	-4,48	-0,30	4,71
2	Rozhodně NE	3,64	-0,61	-2,96
3	NE	-0,59	-0,55	1,14
4	Nevím	0,52	1,32	-1,88
5	ANO	-1,44	2,81	-1,49
6	Rozhodně ANO	-0,66	1,29	-0,70

Tab. 36.17.3 Znaménkové schéma pro KT

Buddhismus Diamantové cesty Karma Kagjü		CG	G	SOŠ
1	Neznám	- - -	0	+ + +
2	Rozhodně NE	+ + +	0	- -
3	NE	0	0	0
4	Nevím	0	0	0
5	ANO	0	+ +	0
6	Rozhodně ANO	0	0	0

6 KT (typ SŠ : zdroje informací o nových náboženských a duchovních směrech), z-skóre pro jednotlivá pole KT a znaménková schémata pro KT: Tab. 37.1.1 – 37.8.3

Tab. 37.1.1 KT (typ SŠ : zdroje informací o nových náboženských a duchovních směrech - literatura)

Literatura	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	43 (52)	46 (58)	75 (54)	164
2	48 (53)	52 (59)	67 (55)	167
3	34 (39)	64 (43)	24 (40)	122
4	33 (22)	22 (25)	15 (23)	70
5 (nejvíce)	27 (19)	22 (21)	11 (20)	60
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 48,922 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,393$$

Tab. 37.1.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Literatura	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-1,31	-1,65	3,00
2	-0,72	-0,96	1,70
3	-0,78	3,31	-2,65
4	2,33	-0,56	-1,71
5 (nejvíce)	1,85	0,18	-2,00

Tab. 37.1.3 Znaménkové schéma pro KT

Literatura	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	0	++
2	0	0	0
3	0	+++	--
4	+	0	0
5 (nejvíce)	0	0	+

Tab. 37.2.1 KT (typ SŠ : zdroje informací o nových náboženských a duchovních směrech - časopisy)

Časopisy	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	36 (45)	68 (51)	39 (47)	143
2	50 (42)	45 (47)	38 (44)	133
3	42 (43)	55 (48)	38 (44)	135
4	32 (30)	21 (33)	41 (31)	94
5 (nejvíce)	25 (25)	17 (28)	36 (26)	78
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 29,832 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,312$$

Tab. 37.2.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Časopisy	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-1,45	2,57	-1,23
2	1,25	-0,30	-0,91
3	-0,13	1,10	-1,01
4	0,41	-2,18	1,85
5 (nejvíce)	0,05	-2,06	2,08

Tab. 37.2.3 Znaménkové schéma pro KT

Časopisy	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	+	0
2	0	0	0
3	0	0	0
4	0	-	0
5 (nejvíce)	0	-	+

Tab. 37.3.1 KT (typ SŠ : zdroje informací o nových náboženských a duchovních směrech - Internet)

Internet	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	49 (32)	32 (36)	20 (33)	101
2	47 (32)	24 (36)	31 (34)	102
3	33 (36)	41 (40)	40 (38)	114
4	32 (42)	53 (46)	46 (43)	131
5 (nejvíce)	24 (43)	56 (48)	55 (44)	135
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 25,924 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,292$$

Tab. 37.3.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Internet	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	3,08	-0,64	-2,37
2	2,65	-2,07	-0,46
3	-0,55	0,12	0,41
4	-1,54	1,03	0,45
5 (nejvíce)	-2,99	1,25	1,64

Tab. 37.3.3 Znaménkové schéma pro KT

Internet	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	++	0	-
2	++	-	0
3	0	0	0
4	0	0	0
5 (nejvíce)	--	0	0

Tab. 37.4.1 KT (typ SŠ : zdroje informací o nových náboženských a duchovních směrech - televize)

Televize	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	36 (29)	30 (32)	25 (30)	91
2	48 (37)	34 (42)	36 (39)	118
3	42 (40)	44 (44)	40 (41)	126
4	35 (40)	46 (44)	43 (41)	124
5 (nejvíce)	24 (39)	52 (44)	48 (41)	124
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 16,970 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,238$$

Tab. 37.4.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Televize	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	1,36	-0,39	-0,93
2	1,78	-1,24	-0,48
3	0,33	-0,08	-0,24
4	-0,72	0,34	0,35
5 (nejvíce)	-2,53	1,29	1,16

Tab. 37.4.3 Znaménkové schéma pro KT

Televize	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	0	0
2	0	0	0
3	0	0	0
4	0	0	0
5 (nejvíce)	--	0	0

Tab. 37.5.1 KT (typ SŠ : zdroje informací o nových náboženských a duchovních směrech - rozhlas)

Rozhlas	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	48 (81)	152 (90)	56 (84)	256
2	43 (33)	15 (36)	45 (34)	103
3	40 (33)	20 (37)	44 (34)	104
4	35 (22)	7 (24)	27 (23)	69
5 (nejvíce)	19 (16)	12 (18)	20 (17)	51
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 120,469 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,585$$

Tab. 37.5.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Rozhlas	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-3,97	7,04	-3,33
2	1,86	-3,66	1,96
3	1,25	-2,85	1,72
4	2,85	-3,60	0,92
5 (nejvíce)	0,71	-1,44	0,79

Tab. 37.5.3 Znaménkové schéma pro KT

Rozhlas	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	---	+++	---
2	0	---	+
3	0	--	0
4	++	---	0
5 (nejvíce)	0	0	0

Tab. 37.6.1 KT (typ SŠ : zdroje informací o nových náboženských a duchovních směrech - rozhovory v rodině)

Rozhovory v rodině	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	31 (63)	85 (70)	82 (65)	198
2	36 (46)	44 (52)	66 (48)	146
3	38 (32)	45 (36)	19 (34)	102
4	43 (24)	18(27)	14 (25)	75
5 (nejvíce)	37 (20)	14 (22)	11 (20)	62
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 88,633 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,514$$

Tab. 37.6.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Rozhovory v rodině	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-4,25	1,92	2,21
2	-1,58	-1,11	2,70
3	1,02	1,54	-2,59
4	4,02	-1,69	-2,20
5 (nejvíce)	3,97	-1,72	-2,12

Tab. 37.6.3 Znaménkové schéma pro KT

Rozhovory v rodině	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	---	0	+
2	0	0	++
3	0	0	--
4	+++	0	-
5 (nejvíce)	+++	0	-

Tab. 37.7.1 KT (typ SŠ : zdroje informací o nových náboženských a duchovních směrech - rozhovory se spolužáky a kamarády)

Rozhovory se spolužáky	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	33 (54)	77 (60)	60 (56)	170
2	44 (48)	46 (53)	60 (49)	150
3	35 (35)	42 (39)	34 (37)	111
4	40 (29)	29 (32)	21 (30)	90
5 (nejvíce)	33 (20)	12 (22)	17 (20)	62
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = \mathbf{38,468} \quad \chi^2_{0,05} (8) = \mathbf{15,507} \quad C_{\text{norm}} = \mathbf{0,352}$$

Tab. 37.7.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Rozhovory se spolužáky	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-2,99	2,31	0,56
2	-0,54	-1,01	1,58
3	-0,04	0,46	-0,44
4	2,20	-0,51	-1,63
5 (nejvíce)	3,06	-2,16	-0,77

Tab. 37.7.3 Znaménkové schéma pro KT

Rozhovory se spolužáky	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	- -	+	0
2	0	0	0
3	0	0	0
4	+	0	0
5 (nejvíce)	++	-	0

Tab. 37.8.1 KT (typ SŠ : zdroje informací o nových náboženských a duchovních směrech - výuka ve škole)

Výuka ve škole	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	17 (30)	28 (34)	51 (32)	96
2	18 (28)	32 (31)	39 (29)	89
3	33 (38)	52 (43)	36 (40)	121
4	63 (43)	45 (48)	29 (45)	137
5 (nejvíce)	54 (44)	49 (49)	37 (46)	140
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = \mathbf{47,560} \quad \chi^2_{0,05} (8) = \mathbf{15,507} \quad C_{\text{norm}} = \mathbf{0,388}$$

Tab. 37.8.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Výuka ve škole	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-2,51	-1,05	3,54
2	-1,98	0,10	1,84
3	-0,90	1,47	-0,63
4	3,08	-0,51	-2,50
5 (nejvíce)	1,49	-0,07	-1,40

Tab. 37.8.3 Znaménkové schéma pro KT

Výuka ve škole	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-	0	+++
2	-	0	0
3	0	0	0
4	++	0	--
5 (nejvíce)	0	0	0

7 KT (typ SŠ : názor na objektivitu informací o nových náboženských a duchovních směrech) od informačních zdrojů, z-skóre pro jednotlivá pole KT a znaménková schémata pro KT: Tab. 38.1.1 – 38.8.3

Tab. 38.1.1 KT (typ SŠ : názor na objektivitu informací o nových náboženských a duchovních směrech od informačních zdrojů - literatura)

Literatura	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	13 (16)	18 (17)	18 (16)	49
2	15 (23)	19 (25)	37 (23)	71
3	36 (38)	41 (42)	43 (40)	120
4	58 (52)	61 (58)	46 (54)	165
5 (nejvíce)	63 (56)	67 (63)	48 (59)	178
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 18,007 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,245$$

Tab. 38.1.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Literatura	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-0,66	0,17	0,47
2	-1,62	-1,24	2,87
3	-0,35	-0,22	0,57
4	0,82	0,37	-1,19
5 (nejvíce)	0,91	0,55	-1,46

Tab. 38.1.3 Znaménkové schéma pro KT

Literatura	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	0	0
2	0	0	++
3	0	0	0
4	0	0	0
5 (nejvíce)	0	0	0

Tab. 38.2.1 KT (typ SŠ : názor na objektivitu informací o nových náboženských a duchovních směrech od informačních zdrojů - časopisy)

Časopisy	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	46 (37)	54 (41)	16 (38)	116
2	44 (40)	45 (45)	38 (42)	127
3	41 (50)	67 (55)	49 (52)	157
4	32 (25)	13 (28)	35 (26)	80
5 (nejvíce)	22 (33)	27 (36)	54 (34)	103
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 54,730 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,414$$

Tab. 38.2.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Časopisy	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	1,57	2,11	-3,72
2	0,60	0,02	-0,61
3	-1,31	1,63	-0,39
4	1,34	-2,94	1,73
5 (nejvíce)	-1,92	-1,61	3,55

Tab. 38.2.3 Znaménkové schéma pro KT

Časopisy	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	+	---
2	0	0	0
3	0	0	0
4	0	--	0
5 (nejvíce)	0	0	+++

Tab. 38.3.1 KT (typ SŠ : názor na objektivitu informací o nových náboženských a duchovních směrech od informačních zdrojů - Internet)

Internet	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	37 (37)	45 (41)	34 (38)	116
2	38 (36)	34 (40)	40 (37)	112
3	39 (48)	78 (54)	35 (50)	152
4	32 (32)	22 (35)	46 (33)	100
5 (nejvíce)	39 (33)	27 (36)	37 (34)	103
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 33,502 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,330$$

Tab. 38.3.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Internet	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0,03	0,65	-0,70
2	0,43	-0,92	0,53
3	-1,39	3,48	-2,23
4	0,05	-2,31	2,34
5 (nejvíce)	1,14	-1,61	0,54

Tab. 38.3.3 Znaménkové schéma pro KT

Internet	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	0	0
2	0	0	0
3	0	+++	-
4	0	-	+
5 (nejvíce)	0	0	0

Tab. 38.4.1 KT (typ SŠ : názor na objektivitu informací o nových náboženských a duchovních směrech od informačních zdrojů - televize)

Televize	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	41 (38)	65 (43)	15 (40)	121
2	33 (30)	35 (34)	28 (32)	96
3	42 (49)	66 (54)	45 (50)	153
4	34 (32)	23 (36)	45 (34)	102
5 (nejvíce)	35 (35)	17 (39)	59 (37)	111
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 67,048 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,454$$

Tab. 38.4.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Televize	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0,43	3,53	-4,08
2	0,47	0,19	-0,66
3	-0,98	1,70	-0,79
4	0,30	-2,24	2,03
5 (nejvíce)	-0,04	-3,67	3,83

Tab. 38.4.3 Znaménkové schéma pro KT

Televize	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	+++	---
2	0	0	0
3	0	0	0
4	0	-	+
5 (nejvíce)	0	---	+++

Tab. 38.5.1 KT (typ SŠ : názor na objektivitu informací o nových náboženských a duchovních směrech od informačních zdrojů - rozhlas)

Rozhlas	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	43 (55)	92 (61)	38 (57)	173
2	41 (33)	27 (37)	36 (34)	104
3	44 (47)	56 (53)	49 (49)	149
4	33 (29)	20 (32)	37 (30)	90
5 (nejvíce)	24 (21)	11 (24)	32 (22)	67
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 48,051 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,390$$

Tab. 38.5.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Rozhlas	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-1,69	4,17	-2,65
2	1,43	-1,66	0,31
3	-0,50	0,48	-0,01
4	0,85	-2,15	1,39
5 (nejvíce)	0,61	-2,66	2,16

Tab. 38.5.3 Znaménkové schéma pro KT

Rozhlas	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	+++	--
2	0	0	0
3	0	0	0
4	0	-	0
5 (nejvíce)	0	--	+

Tab. 38.6.1 KT (typ SŠ : názor na objektivitu informací o nových náboženských a duchovních směrech od informačních zdrojů - rozhovory v rodině)

Rozhovory v rodině	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	39 (53)	75 (59)	52 (55)	166
2	40 (40)	48 (45)	38 (41)	126
3	34 (36)	40 (40)	38 (37)	112
4	41 (31)	24 (35)	34 (33)	99
5 (nejvíce)	31 (25)	19 (28)	30 (26)	80
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 20,124 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,258$$

Tab. 38.6.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Rozhovory v rodině	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-1,98	2,25	-0,38
2	0,00	0,54	-0,56
3	-0,27	0,07	0,19
4	1,76	-1,91	0,25
5 (nejvíce)	1,14	-1,79	0,73

Tab. 38.6.3 Znaménkové schéma pro KT

Rozhovory v rodině	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-	+	0
2	0	0	0
3	0	0	0
4	0	0	0
5 (nejvíce)	0	0	0

Tab. 38.7.1 KT (typ SŠ : názor na objektivitu informací o nových náboženských a duchovních směrech od informačních zdrojů - rozhovory se spolužáky a kamarády)

Rozhovory se spolužáky	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	38 (44)	68 (49)	32 (45)	138
2	41 (46)	56 (51)	48 (48)	145
3	36 (39)	48 (43)	39 (41)	123
4	38 (30)	24 (33)	31 (31)	93
5 (nejvíce)	32 (27)	10 (30)	42 (28)	84
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 40,477 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,360$$

Tab. 38.7.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Rozhovory se spolužáky	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-0,91	2,88	-2,08
2	-0,77	0,70	0,04
3	-0,50	0,72	-0,25
4	1,60	-1,59	0,07
5 (nejvíce)	1,06	-3,71	2,79

Tab. 38.7.3 Znaménkové schéma pro KT

Rozhovory se spolužáky	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	++	-
2	0	0	0
3	0	0	0
4	0	0	0
5 (nejvíce)	0	---	++

Tab. 38.8.1 KT (typ SŠ : názor na objektivitu informací o nových náboženských a duchovních směrech od informačních zdrojů - výuka ve škole)

Výuka ve škole	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	32 (35)	29 (39)	48 (36)	109
2	28 (36)	37 (40)	47 (37)	112
3	29 (40)	53 (45)	44 (41)	126
4	47 (37)	41 (42)	30 (39)	118
5 (nejvíce)	49 (37)	46 (42)	23 (39)	118
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 30,903 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,317$$

Tab. 38.8.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Výuka ve škole	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-0,45	-1,59	2,09
2	-1,31	-0,42	1,72
3	-1,80	1,32	0,40
4	1,61	-0,11	-1,47
5 (nejvíce)	1,96	0,69	-2,63

Tab. 38.8.3 Znaménkové schéma pro KT

Výuka ve škole	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	0	+
2	0	0	0
3	0	0	0
4	0	0	0
5 (nejvíce)	+	0	--

8 KT (typ SŠ : ovlivnitelnost sociálních skupin novými náboženskými a duchovními směry), z-skóre pro jednotlivá pole KT a znaménková schémata pro KT: Tab. 43.1.1 – 43.7.3

Tab. 43.1.1 KT (typ SŠ : ovlivnitelnost sociálních skupin novými náboženskými a duchovními směry - děti)

Děti	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	53 (57)	65 (64)	63 (60)	181
2	41 (46)	50 (52)	55 (48)	146
3	30 (34)	46 (38)	32 (36)	108
4	32 (30)	34 (33)	28 (31)	94
5 (nejvíce)	29 (17)	11 (19)	14 (18)	54
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 17,611 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,242$$

Tab. 43.1.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Děti	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-0,62	0,14	0,46
2	-0,82	-0,23	1,04
3	-0,75	1,31	-0,62
4	0,41	0,14	-0,55
5 (nejvíce)	2,91	-1,88	-0,91

Tab. 43.1.3 Znaménkové schéma pro KT

Děti	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	0	0
2	0	0	0
3	0	0	0
4	0	0	0
5 (nejvíce)	++	0	0

Tab. 43.2.1 KT (typ SŠ : ovlivnitelnost sociálních skupin novými náboženskými a duchovními směry - dospívající)

Dospívající	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	25 (18)	13 (20)	19 (19)	57
2	32 (28)	22 (31)	34 (29)	88
3	43 (35)	30 (39)	38 (37)	111
4	44 (55)	73 (61)	56 (57)	173
5 (nejvíce)	41 (49)	68 (54)	45 (51)	154
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 23,030 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,276$$

Tab. 43.2.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Dospívající	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	1,65	-1,62	0,05
2	0,79	-1,68	0,96
3	1,35	-1,52	0,25
4	-1,55	1,60	-0,14
5 (nejvíce)	-1,18	1,93	-0,84

Tab. 43.2.3 Znaménkové schéma pro KT

Dospívající	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	0	0
2	0	0	0
3	0	0	0
4	0	0	0
5 (nejvíce)	0	0	0

Tab. 43.3.1 KT (typ SŠ : ovlivnitelnost sociálních skupin novými náboženskými a duchovními směry - vysokoškoláci)

Vysokoškoláci	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	13 (22)	33 (24)	22 (22)	68
2	25 (31)	39 (35)	34 (32)	98
3	26 (36)	44 (40)	43 (37)	113
4	61 (41)	31 (45)	36 (42)	128
5 (nejvíce)	60 (56)	59 (62)	57 (58)	176
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 28,723 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,306$$

Tab. 43.3.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Vysokoškoláci	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-1,88	1,87	-0,09
2	-1,12	0,77	0,31
3	-1,70	0,67	0,98
4	3,32	-2,20	-0,98
5 (nejvíce)	0,58	-0,43	-0,13

Tab. 43.3.3 Znaménkové schéma pro KT

Vysokoškoláci	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	0	0
2	0	0	0
3	0	0	0
4	+++	-	0
5 (nejvíce)	0	0	0

Tab. 43.4.1 KT (typ SŠ : ovlivnitelnost sociálních skupin novými náboženskými a duchovními směry - nezaměstnaní)

Nezaměstnaní	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	29 (22)	16 (24)	24 (23)	69
2	32 (33)	41 (36)	30 (34)	103
3	43 (53)	51 (59)	74 (55)	168
4	43 (43)	62 (48)	31 (45)	136
5 (nejvíce)	38 (34)	36 (38)	33 (35)	107
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 24,785 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,286$$

Tab. 43.4.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Nezaměstnaní	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	1,55	-1,73	0,27
2	-0,12	0,79	-0,69
3	-1,48	-1,15	2,64
4	-0,02	2,10	-2,14
5 (nejvíce)	0,72	-0,30	-0,39

Tab. 43.4.3 Znaménkové schéma pro KT

Nezaměstnaní	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	0	0
2	0	0	0
3	0	0	++
4	0	+	-
5 (nejvíce)	0	0	0

Tab. 43.5.1 KT (typ SŠ : ovlivnitelnost sociálních skupin novými náboženskými a duchovními směry - pracující)

Pracující	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	33 (56)	67 (62)	75 (58)	175
2	75 (66)	76 (73)	56 (68)	207
3	43 (37)	50 (41)	24 (39)	117
4	14 (13)	5 (15)	23 (14)	42
5 (nejvíce)	20 (13)	8 (15)	14 (14)	42
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 45,766 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,382$$

Tab. 43.5.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Pracující	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-3,18	0,69	2,41
2	1,22	0,36	-1,57
3	1,00	1,40	-2,42
4	0,19	-2,59	2,49
5 (nejvíce)	1,85	-1,80	0,05

Tab. 43.5.3 Znaménkové schéma pro KT

Pracující	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	--	0	+
2	0	0	0
3	0	0	-
4	0	--	+
5 (nejvíce)	0	0	0

Tab. 43.6.1 KT (typ SŠ : ovlivnitelnost sociálních skupin novými náboženskými a duchovními směry - staří lidé)

Staří lidé	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	67 (71)	83 (80)	75 (74)	225
2	61 (55)	43 (61)	68 (57)	172
3	21 (23)	32 (25)	18 (23)	71
4	17 (21)	29 (23)	19 (21)	65
5 (nejvíce)	19 (16)	19 (18)	12 (16)	50
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 16,337 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,233$$

Tab. 43.6.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Staří lidé	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-0,56	0,42	0,11
2	0,91	-2,41	1,59
3	-0,33	1,41	-1,14
4	-0,81	1,28	-0,53
5 (nejvíce)	0,80	0,32	-1,12

Tab. 43.6.3 Znaménkové schéma pro KT

Staří lidé	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	0	0
2	0	-	0
3	0	0	0
4	0	0	0
5 (nejvíce)	0	0	0

Tab. 43.7.1 KT (typ SŠ : ovlivnitelnost sociálních skupin novými náboženskými a duchovními směry - lidé s handicapem

Lidé s handicapem	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	19 (23)	33 (26)	22 (24)	74
2	26 (37)	42 (41)	48 (38)	116
3	63 (46)	43 (51)	39 (48)	145
4	39 (40)	42 (44)	44 (41)	125
5 (nejvíce)	38 (39)	46 (43)	39 (41)	123
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = \mathbf{18,338} \quad \chi^2_{0,05} (8) = \mathbf{15,507} \quad C_{\text{norm}} = \mathbf{0,247}$$

Tab. 43.7.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Lidé s handicapem	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-0,94	1,37	-0,49
2	-1,84	0,16	1,64
3	2,61	-1,20	-1,32
4	-0,11	-0,34	0,46
5 (nejvíce)	-0,17	0,40	-0,25

Tab. 43.7.3 Znaménkové schéma pro KT

Lidé s handicapem	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	0	0
2	0	0	0
3	+	0	0
4	0	0	0
5 (nejvíce)	0	0	0

9 KT (typ SŠ : důvody pro členství v novém náboženském a duchovním směru), z-skóre pro jednotlivá pole KT a znaménková schémata pro KT: Tab. 44.1.1 – 44.9.3

Tab. 44.1.1 KT (typ SŠ : důvody pro členství v novém náboženském a duchovním směru - uspokojení vlastních náboženských potřeb)

Náboženství	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	32 (25)	30 (28)	18 (26)	80
2	21 (22)	30 (24)	17 (22)	68
3	90 (73)	76 (82)	65 (76)	231
4	21 (34)	36 (38)	51 (36)	108
5 (nejvíce)	21 (30)	34 (34)	41 (32)	96
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 30,759 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,317$$

Tab. 44.1.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Náboženství	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	1,34	0,33	-1,66
2	-0,13	1,24	-1,16
3	2,09	-0,67	-1,36
4	-2,34	-0,36	2,67
5 (nejvíce)	-1,76	0,01	1,72

Tab. 44.1.3 Znaménkové schéma pro KT

Náboženství	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	0	0
2	0	0	0
3	+	0	0
4	-	0	++
5 (nejvíce)	0	0	0

Tab. 44.2.1 KT (typ SŠ : důvody pro členství v novém náboženském a duchovním směru – uspokojení potřeby společenství, přijetí druhými, přátelství)

Společenství	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	20 (17)	14 (19)	21 (18)	55
2	37 (34)	30 (38)	41 (36)	108
3	30 (53)	60 (59)	77 (55)	167
4	49 (43)	56 (48)	31 (45)	136
5 (nejvíce)	49 (37)	46 (41)	22 (39)	117
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 41,703 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,365$$

Tab. 44.2.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Společenství	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0,62	-1,25	0,69
2	0,48	-1,37	0,94
3	-3,31	0,14	3,12
4	0,92	1,20	-2,14
5 (nejvíce)	2,01	0,75	-2,76

Tab. 44.2.3 Znaménkové schéma pro KT

Společenství	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	0	0
2	0	0	0
3	- - -	0	++
4	0	0	-
5 (nejvíce)	+	0	--

Tab. 44.3.1 KT (typ SŠ : důvody pro členství v novém náboženském a duchovním směru - uspokojení potřeby kvalitní rodiny)

Rodina	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	21 (35)	32 (39)	57 (36)	110
2	23 (30)	28 (34)	44 (31)	95
3	93 (71)	96 (79)	35 (74)	224
4	27 (30)	30 (33)	37 (31)	94
5 (nejvíce)	21 (19)	20 (21)	19 (20)	60
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 59,229 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,429$$

Tab. 44.3.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Rodina	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-2,43	-1,14	3,56
2	-1,34	-0,99	2,34
3	2,77	2,04	-4,83
4	-0,53	-0,57	1,12
5 (nejvíce)	0,46	-0,27	-0,17

Tab. 44.3.3 Znaménkové schéma pro KT

Rodina	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-	0	+++
2	0	0	+
3	++	+	---
4	0	0	0
5 (nejvíce)	0	0	0

Tab. 44.4.1 KT (typ SŠ : důvody pro členství v novém náboženském a duchovním směru - uspokojení potřeby bezpečí)

Bezpečí	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	19 (21)	22 (23)	25 (22)	66
2	20 (26)	38 (29)	24 (27)	82
3	92 (71)	68 (79)	63 (73)	223
4	28 (35)	38 (39)	43 (36)	109
5 (nejvíce)	26 (33)	40 (36)	37 (34)	103
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 19,292 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,253$$

Tab. 44.4.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Bezpečí	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-0,43	-0,28	0,71
2	-1,21	1,72	-0,59
3	2,69	-1,31	-1,30
4	-1,16	-0,09	1,22
5 (nejvíce)	-1,20	0,62	0,54

Tab. 44.4.3 Znaménkové schéma pro KT

Bezpečí	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	0	0
2	0	0	0
3	++	0	0
4	0	0	0
5 (nejvíce)	0	0	0

Tab. 44.5.1 KT (typ SŠ : důvody pro členství v novém náboženském a duchovním směru - uspokojení potřeby žít zdravě)

Zdravý životní styl	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	56 (38)	42 (43)	23 (40)	121
2	56 (39)	40 (43)	27 (41)	123
3	52 (57)	70 (63)	57 (59)	179
4	11 (26)	24 (29)	47 (27)	82
5 (nejvíce)	10 (25)	30 (28)	38 (26)	78
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = \mathbf{67,794} \quad \chi^2_{0,05} (8) = \mathbf{15,507} \quad C_{\text{norm}} = \mathbf{0,456}$$

Tab. 44.5.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Zdravý životní styl	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	2,94	-0,12	-2,77
2	2,81	-0,55	-2,20
3	-0,67	0,90	-0,27
4	-3,01	-0,95	3,94
5 (nejvíce)	-3,03	0,48	2,48

Tab. 44.5.3 Znaménkové schéma pro KT

Zdravý životní styl	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	++	0	--
2	++	0	-
3	0	0	0
4	--	0	+++
5 (nejvíce)	--	0	+

Tab. 44.6.1 KT (typ SŠ : důvody pro členství v novém náboženském a duchovním směru - uspokojení potřeby být chápán jako osobnost)

Osobnost	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	35 (32)	28 (36)	38 (33)	101
2	31 (28)	30 (31)	26 (29)	87
3	26 (47)	68 (52)	53 (48)	147
4	82 (53)	38 (59)	47 (55)	167
5 (nejvíce)	11 (26)	42 (29)	28 (27)	81
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = \mathbf{57,071} \quad \chi^2_{0,05} (8) = \mathbf{15,507} \quad C_{\text{norm}} = \mathbf{0,422}$$

Tab. 44.6.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Osobnost	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0,54	-1,33	0,85
2	0,66	-0,14	-0,51
3	-3,15	2,33	0,69
4	4,18	-2,88	-1,13
5 (nejvíce)	-2,97	2,56	0,26

Tab. 44.6.3 Znaménkové schéma pro KT

Osobnost	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	0	0
2	0	0	0
3	--	+	0
4	+++	--	0
5 (nejvíce)	--	+++	0

Tab. 44.7.1 KT (typ SŠ : důvody pro členství v novém náboženském a duchovním směru – hledání smyslu života a odpovědi na existenční otázky)

Smysl života	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	14 (13)	10 (15)	18 (14)	42
2	12 (13)	14 (14)	14 (13)	40
3	23 (29)	26 (32)	42 (30)	91
4	52 (57)	76 (64)	53 (60)	181
5 (nejvíce)	84 (73)	80 (81)	65 (75)	229
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 16,900 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,237$$

Tab. 44.7.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Smysl života	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0,19	-1,27	1,13
2	-0,20	-0,04	0,23
3	-1,12	-1,12	2,26
4	-0,76	1,60	-0,90
5 (nejvíce)	1,42	-0,11	-1,29

Tab. 44.7.3 Znaménkové schéma pro KT

Smysl života	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	0	0
2	0	0	0
3	0	0	+
4	0	0	0
5 (nejvíce)	0	0	0

Tab. 44.8.1 KT (typ SŠ : důvody pro členství v novém náboženském a duchovním směru - hledání řešení problémů osobních, rodinných, sociálních)

Řešení problémů	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	25 (20)	10 (23)	29 (21)	64
2	21 (28)	30 (31)	38 (29)	89
3	22 (43)	68 (48)	47 (45)	137
4	94 (62)	54 (69)	46 (64)	194
5 (nejvíce)	23 (31)	44 (35)	32 (33)	99
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 63,993 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,445$$

Tab. 44.8.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Řešení problémů	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	1,06	-2,71	1,76
2	-1,40	-0,27	1,65
3	-3,39	2,94	0,29
4	4,37	-1,87	-2,37
5 (nejvíce)	-1,54	1,57	-0,11

Tab. 44.8.3 Znaménkové schéma pro KT

Řešení problémů	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	--	0
2	0	0	0
3	---	++	0
4	+++	0	--
5 (nejvíce)	0	0	0

Tab. 44.9.1 KT (typ SŠ : důvody pro členství v novém náboženském a duchovním směru - ulehčení odpovědnosti za rozhodnutí)

Odpovědnost	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	13 (23)	36 (25)	22 (23)	71
2	17 (29)	42 (32)	31 (30)	90
3	34 (43)	58 (48)	44 (45)	136
4	46 (43)	34 (48)	56 (45)	136
5 (nejvíce)	75 (48)	36 (53)	39 (49)	150
Σ	185	206	192	583

$$\chi^2 = 51,407 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,403$$

Tab. 44.9.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Odpovědnost	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-2,05	2,23	-0,29
2	-2,22	1,86	0,26
3	-1,45	1,50	-0,12
4	0,45	-2,12	1,74
5 (nejvíce)	4,14	-2,45	-1,55

Tab. 44.9.3 Znaménkové schéma pro KT

Odpovědnost	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-	+	0
2	-	0	0
3	0	0	0
4	0	-	0
5 (nejvíce)	+++	-	0

10 KT (typ SŠ : rizika negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů), z-skóre pro jednotlivá pole KT a znaménková schémata pro KT: Tab. 46.1.1 – 46.9.3

Tab. 46.1.1 KT (typ SŠ : rizika negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů - izolace od společnosti)

Izolace	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	22 (15)	11 (14)	2 (6)	35
2	14 (15)	17 (13)	3 (6)	34
3	24 (29)	23 (26)	20 (12)	67
4	33 (40)	42 (36)	16 (16)	91
5 (nejvíce)	64 (58)	48 (52)	22 (23)	134
Σ	157	141	63	361

$$\chi^2 = 19,300 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,319$$

Tab. 46.1.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Izolace	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	1,78	-0,74	-1,68
2	-0,21	1,04	-1,21
3	-0,99	-0,64	2,47
4	-1,11	1,14	0,03
5 (nejvíce)	0,82	-0,65	-0,30

Tab. 46.1.3 Znaménkové schéma pro KT

Izolace	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	0	0
2	0	0	0
3	0	0	+
4	0	0	0
5 (nejvíce)	0	0	0

Tab. 46.2.1 KT (typ SŠ : rizika negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů – vytváření závislosti stoupců na systému myšlení, vůdci a jeho organizaci)

Závislost	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	0 (2)	4 (2)	0 (1)	4
2	0 (5)	9 (5)	3 (2)	12
3	34 (31)	31 (28)	7 (13)	72
4	37 (39)	34 (35)	18 (16)	89
5 (nejvíce)	86 (80)	63 (72)	35 (32)	184
Σ	157	141	63	361

$$\chi^2 = 21,095 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,332$$

Tab. 46.2.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Závislost	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-1,32	1,95	-0,84
2	-2,30	2,01	0,63
3	0,50	0,57	-1,60
4	-0,29	-0,14	0,64
5 (nejvíce)	0,76	-1,17	0,53

Tab. 46.2.3 Znaménkové schéma pro KT

Závislost	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	0	0
2	-	+	0
3	0	0	0
4	0	0	0
5 (nejvíce)	0	0	0

Tab. 46.3.1 KT (typ SŠ : rizika negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů - snižování lidské důstojnosti)

Snižování lidské důstojnosti	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	0 (7)	10 (6)	5 (3)	15
2	10 (17)	23 (15)	6 (7)	39
3	56 (52)	44 (46)	19 (21)	119
4	35 (37)	34 (33)	16 (15)	85
5 (nejvíce)	56 (45)	30 (40)	17 (18)	103
Σ	157	141	63	361

$$\chi^2 = 24,835 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,359$$

Tab. 46.3.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Snižování lidské důstojnosti	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-2,58	1,72	1,48
2	-1,73	2,03	-0,31
3	0,64	-0,39	-0,40
4	-0,34	0,15	0,31
5 (nejvíce)	1,79	-1,71	-0,24

Tab. 46.3.3 Znaménkové schéma pro KT

Snižování lidské důstojnosti	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	--	0	0
2	0	+	0
3	0	0	0
4	0	0	0
5 (nejvíce)	0	0	0

Tab. 46.4.1 KT (typ SŠ : rizika negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů - omezování osobní svobody)

Omezování osobní svobody	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	0 (2)	5 (2)	0 (1)	5
2	8 (13)	18 (12)	4 (5)	30
3	54 (43)	37 (39)	8 (17)	99
4	32 (34)	33 (30)	13 (14)	78
5 (nejvíce)	63 (65)	48 (58)	38 (26)	149
Σ	157	141	63	361

$$\chi^2 = 28,968 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,385$$

Tab. 46.4.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Omezování osobní svobody	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-1,48	2,19	-0,94
2	-1,42	1,87	-0,54
3	1,78	-0,28	-2,29
4	-0,35	0,48	-0,17
5 (nejvíce)	-0,25	-1,46	2,44

Tab. 46.4.3 Znaménkové schéma pro KT

Omezování osobní svobody	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	+	0
2	0	0	0
3	0	0	-
4	0	0	0
5 (nejvíce)	0	0	+

Tab. 46.5.1 KT (typ SŠ : rizika negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů - názorová netolerance)

Názorová netolerance	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	0 (2)	5 (2)	0 (1)	5
2	23 (16)	12 (14)	2 (6)	37
3	13 (26)	37 (23)	10 (10)	60
4	25 (38)	44 (34)	18 (15)	87
5 (nejvíce)	96 (75)	43 (67)	33 (30)	172
Σ	157	141	63	361

$$\chi^2 = 51,541 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,500$$

Tab. 46.5.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Názorová netolerance	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-1,48	2,19	-0,94
2	1,76	-0,66	-1,77
3	-2,66	2,90	-0,15
4	-2,21	1,81	0,74
5 (nejvíce)	2,75	-3,27	0,57

Tab. 46.5.3 Znaménkové schéma pro KT

Názorová netolerance	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	+	0
2	0	0	0
3	--	++	0
4	-	0	0
5 (nejvíce)	++	--	0

Tab. 46.6.1 KT (typ SŠ : rizika negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů – přesvědčení o vlastní výlučnosti, dokonalosti...)

Výlučnost	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	0 (11)	20 (10)	5 (4)	25
2	0 (13)	25 (12)	6 (5)	31
3	22 (29)	32 (26)	12 (12)	66
4	78 (54)	26 (49)	21 (22)	125
5 (nejvíce)	57 (50)	38 (45)	19 (20)	114
Σ	157	141	63	361

$$\chi^2 = 75,139 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,587$$

Tab. 46.6.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Výlučnost	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-3,35	3,32	0,31
2	-3,74	3,77	0,26
3	-1,30	1,27	0,14
4	3,48	-3,51	-0,18
5 (nejvíce)	1,13	-1,04	-0,21

Tab. 46.6.3 Znaménkové schéma pro KT

Výlučnost	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	---	+++	0
2	---	+++	0
3	0	0	0
4	+++	---	0
5 (nejvíce)	0	0	0

Tab. 46.7.1 KT (typ SŠ : rizika negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů - ohrožení zdraví a života členů)

Ohrožení zdraví	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	12 (16)	16 (14)	8 (6)	36
2	19 (28)	33 (25)	12 (11)	74
3	58 (46)	36 (41)	11 (18)	95
4	32 (36)	37 (32)	14 (14)	83
5 (nejvíce)	36 (32)	19 (29)	18 (13)	73
Σ	157	141	63	361

$$\chi^2 = 20,934 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,331$$

Tab. 46.7.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Ohrožení zdraví	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-0,94	0,53	0,69
2	-1,74	1,66	0,25
3	1,95	-0,83	-1,76
4	-0,72	0,84	-0,13
5 (nejvíce)	0,79	-1,86	1,50

Tab. 46.7.3 Znaménkové schéma pro KT

Ohrožení zdraví	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	0	0
2	0	0	0
3	0	0	0
4	0	0	0
5 (nejvíce)	0	0	0

Tab. 46.8.1 KT (typ SŠ : rizika negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů – propagace násilí, páchaní kriminality...)

Násilí, kriminalita	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	22 (19)	17 (17)	4 (8)	43
2	25 (28)	33 (25)	6 (11)	64
3	65 (50)	40 (45)	10 (20)	115
4	14 (19)	23 (17)	7 (8)	44
5 (nejvíce)	31 (41)	28 (37)	36 (17)	95
Σ	157	141	63	361

$$\chi^2 = 48,410 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,486$$

Tab. 46.8.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Násilí, kriminalita	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0,78	0,05	-1,29
2	-0,56	1,66	-1,57
3	2,28	-0,78	-2,31
4	-1,21	1,44	-0,25
5 (nejvíce)	-1,71	-1,58	4,88

Tab. 46.8.3 Znaménkové schéma pro KT

Násilí, kriminalita	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	0	0	0
2	0	0	0
3	+	0	-
4	0	0	0
5 (nejvíce)	0	0	+++

Tab. 46.9.1 KT (typ SŠ : rizika negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů – snahy získat hospodářský a politický vliv ve společnosti)

Hospodářský a politický vliv	CG	G	SOŠ	Σ
1 (nejméně)	0 (15)	29 (14)	6 (6)	35
2	43 (34)	27 (31)	9 (14)	79
3	39 (48)	48 (43)	23 (19)	110
4	34 (32)	24 (29)	15 (13)	73
5 (nejvíce)	41 (28)	13 (25)	10 (11)	64
Σ	157	141	63	361

$$\chi^2 = 53,092 \quad \chi^2_{0,05} (8) = 15,507 \quad C_{\text{norm}} = 0,506$$

Tab. 46.9.2 Z-skóre pro jednotlivá pole KT

Hospodářský a politický vliv	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	-3,99	4,23	-0,04
2	1,55	-0,73	-1,31
3	-1,37	0,82	0,89
4	0,42	-0,88	0,64
5 (nejvíce)	2,60	-2,49	-0,36

Tab. 46.9.3 Znaménkové schéma pro KT

Hospodářský a politický vliv	CG	G	SOŠ
1 (nejméně)	- - -	+ + +	0
2	0	0	0
3	0	0	0
4	0	0	0
5 (nejvíce)	+ +	- -	0

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

PhDr. Marta Hošťálková, Th.D.

**Vliv různých směrů současné religiozity
na středoškolskou mládež**

Autoreferát k disertační práci

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Marcela Musilová, Ph.D.

OLOMOUC 2013

Autor: PhDr. Marta Hošťálková, Th.D.

Název práce: Vliv různých směrů současné religiozity
na středoškolskou mládež

Obor: Pedagogika

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Marcela Musilová, Ph.D.

Oponenti: Doc. PhDr. Jitka Skopalová, Ph.D.
Doc. ThDr. Ivan O. Štampach

Místo a termín obhajoby: PdF UP Olomouc

Místo vystavení disertační práce a posudků: PdF UP Olomou

Obsah

Úvod	264
1 Nástin současné náboženské scény České republiky	265
2 Religiozita středoškolské mládeže v České republice	268
3 Informovanost a kultivace postojů studentů středních škol k tradičním a novým náboženským a duchovním směrům	269
4 Vlastní pedagogický výzkum	270
Závěr	276
Resumé	278
Summary	279
Resümee	280
Seznam použitých pramenů a literatury	282
Přehled publikační činnosti autorky	289

Úvod

Česká společnost na začátku třetího tisíciletí se potýká s celou řadou politických, ekonomických, ekologických, vojensko-bezpečnostních a infromatických problémů. Mimořádná rychlost změn a jejich množství ve všech oblastech sociálního života, které se ale citelně dotýkají každého člověka, následně vyvolávají sociální, kulturní, morální a psychologické konflikty. Zvláště mládež vnímá citlivě a intenzivně destabilizaci, nepřehlednost a komplikovanost společenského systému a mezilidských vztahů. V období adolescence si totiž klade mladý člověk celou řadu důležitých otázek: kým jsem a jaký jsem, kam patřím a kam směřuji, jaké hodnoty jsou v mém životě nejvýznamnější. Při hledání uspokojivých odpovědí na existenciální, duchovní a náboženské otázky se setkává s tradičními a novými náboženskými a duchovními směry, které působí v České republice.

Tématem náboženské příslušnosti obyvatel ČR k různým náboženským směrům se zabývá celá řada výzkumů. V současné postmoderní společnosti se však již většinou neseťkáváme s ustálenými náboženskými identitami, ale velmi často s vícečetnými či sdílenými náboženskými identitami. Ve výzkumných šetřeních se zaměřením na mládež tuto změnu dosud postihl jen Petr Sak.²⁷⁸ Proto cílem disertační práce je zjistit, které směry současné religiozity ovlivňují českou středoškolskou mládež ve věku 15-19 let.

Disertační práce zahrnuje teoretickou a empirickou část. Teoretická část je zpracována především na základě metody obsahové analýzy (studium odborné domácí a zahraniční literatury a internetových zdrojů) a sekundární analýzy dat (výzkumy jiných autorů a institucí věnované zkoumané problematice). Součástí empirické části je výzkumné šetření kvantitativního a kvalitativního charakteru.

Teoretická část se člení do 3 okruhů: *Nástin současné náboženské scény České republiky*, *Religiozita středoškolské mládeže v České republice*, *Informovanost a kultivace postojů studentů středních škol k tradičním a novým náboženským a duchovním směrům*. Obsahem druhé části disertační práce, tj. empirické části, je realizovaný vlastní pedagogický výzkum, jehož podstatou je sběr dat, jejich analýza a vyhodnocení.

²⁷⁸ SAK, P. *Proměny české mládeže. Česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha : Petrklíč, 2000. 291 s. ISBN 80-7229-042-8.

SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce : Sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha : Svoboda Servis, 2004. 240 s. ISBN 80-86320-33-2.

Předkládaná disertační práce představuje skromný příspěvek k zmapování současné náboženské scény České republiky a religiozity středoškolské mládeže.

1 Nástin současné náboženské scény České republiky

Pojem „*religiozita*“, odvozený z latinského výrazu „*religio*“ (=„*náboženství*“), představuje podle I. O. Štampacha osobně prožívaný a sociálně (příp. institucionálně) vyjádřený vztah člověka k transcendentní skutečnosti.²⁷⁹ D. Václavík rozlišuje dvě základní dimenze současné religiozity, a to tradiční religiozitu, svázanou s náboženskými institucemi typu církve, a alternativní religiozitu, která se uskutečňuje mimo tradiční náboženské struktury a často nabývá charakteru privatizované, individualizované, synkretické zbožnosti.²⁸⁰ V disertační práci používáme termín „*religiozita*“ v pojetí I. O. Štampacha.

Termín „*náboženství*“ je v sociologii definován ze substantiálního a funkcionálního zřetele. Podle substantiálního pojetí existuje podstata, společná pro všechna náboženství. É. Durkheim, R. Otto, M. Eliade, aj. u náboženství pozorují skutečnosti profánní (světské) a sakrální (nadpřirozené), proto za podstatu všech náboženství považují sakrální. K základním prvkům náboženství kromě posvátna pak řadí spásu, rituály, existenci náboženského společenství atd. Předností tohoto přístupu je relativní jednoznačnost kritérií pro náboženství, nevýhodou je však jeho úzké zaměření na explicitní složku náboženství.²⁸¹

Sociologové J. M. Yinger, R. Stark, W. S. Bainbridge se domnívají, že náboženství sleduje úsilí lidí nalézt odpovědi na existenciální otázky po smyslu života, smrti a utrpení, zla a nespravedlnosti, na jejichž základě se formuje víra v překonání utrpení a zla po smrti. Výhodou tohoto přístupu je zohlednění též implicitních projevů víry, záporem je příliš široké definiční pole, které pojímá i ideologie (např. komunismus, nacionalismus) a mnoho aktivit.²⁸²

V disertační práci pod pojmem „*náboženství*“ jsou chápána „*tradiční náboženství*“: křesťanství, judaismus, buddhismus, hinduismus a islám, včetně etablovaných náboženství, která se místo od místa liší; pro tuto kategorii také používáme označení „*tradiční náboženské a duchovní směry*“.

²⁷⁹ Srov. ŠTAMPACH, I. O. *Na nových stezkách ducha. Přehled a analýza současné religiozity*. Praha : Vyšehrad, 2010, s. 16.

²⁸⁰ Srov. VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*. Praha : Grada, 2010, s. 141.

²⁸¹ Srov. LUŽNÝ, D. *Nová náboženská hnutí*. Brno : Masarykova univerzita, 1997, s. 22-23.

²⁸² Srov. NEŠPOR, Z.; LUŽNÝ, D. *Sociologie náboženství*. Praha : Portál, 2007, s. 19-20.

Vedle tradičních náboženství vznikají nové formy náboženského života a nová, především eklektická náboženství. Pro označení obou nových fenoménů se používá výraz „**nová náboženská hnutí**“ (angl. „*new religious movements*“, ustálená zkratka: „*NRM*“). Toto označení není zcela výstižné, protože se vždy nejedná o jasně vymezená náboženství, ale také o různé formy téže nenáboženské spirituality. Používaný výraz „**směr**“ pak zahrnuje jednak hnutí, které dosud nedosáhlo plného rozvoje a jehož sociální vyjádření je spíše volné a neformální, jednak tradiční náboženství s propracovanou organizací.²⁸³

V disertační práci proto používáme pojmy „**tradiční a nové náboženské a duchovní směry**“, uplatňujeme níže uvedenou jejich klasifikaci, včetně obsahového vymezení každé kategorie v dané publikaci:

- současnost tradičních náboženských směrů,
- atypické směry navazující na křesťanství,
- mimokřesťanské směry západního původu,
- mimokřesťanské směry východního původu,
- eklektické směry,
- kvazireligiózní směry.²⁸⁴

V současné době je Česká republika liberálně demokratickým státem uprostřed Evropy a dotýkají se jí stále více nejrůznější společenské problémy jako jiných západoevropských a severoamerických zemí, s kterými se, kromě svých vlastních spojených s historií a zejména s předcházejícím komunistickým systémem, musí vyrovnávat. Především čelí výzvám postmoderní kultury, především pluralismu a multikulturalismu.

Postmoderna popírá nárok na širokou platnost a obecnou pravdivost těchto velkých univerzálních konceptů moderny na jejich místo klade radikální „**pluralismus**“, mnohost rozdílných jazykových her, forem jednání, životních způsobů, koncepcí vědění, které koexistují vedle sebe bez nároku na výlučnost.²⁸⁵ Pluralismus představuje klíčovou pozici postmoderny²⁸⁶ a své odůvodnění nachází v životě samém, když „*život a lidskost existují principiálně v plurálu.*“²⁸⁷

²⁸³ Srov. ŠTAMPACH, I. O. *Na nových stezkách ducha. Přehled a analýza současné religiozity*, s. 18-19.

²⁸⁴ Srov. ŠTAMPACH, I. O. *Na nových stezkách ducha. Přehled a analýza současné religiozity*, s. 68.

²⁸⁵ Srov. ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*. Praha : Zvon, 1994, s. 187.

²⁸⁶ Srov. WELSCH, W. *Postmoderna. Pluralita jako etická a politická hodnota*. Praha : KLP, 1993, s. 20.

²⁸⁷ WELSCH, W. *Postmoderna. Pluralita jako etická a politická hodnota*, s. 39.

„*Multikulturalismus*“ představuje pozitivní koexistenci různých společenských a kulturních skupin se specifickými systémy institucí, tradic, významů, postojů a hodnot na území jednoho politického celku. V rámci multikulturního soužití by měly být respektovány kulturní zvláštnosti jednotlivých skupin a měla by být respektována jejich kulturní identita včetně jazyka, přičemž příslušníci těchto skupin by měli mít stejná práva a povinnosti vůči státu, ve kterém žijí. Multikulturalismus znamená též úsilí o vytvoření pluralitní společnosti zahrnující množství odlišných sociokulturních skupin. Soužití je založeno na principech tolerance, respektu, dialogu a konstruktivní spolupráce. Důležitou složkou a nástrojem multikulturalismu je interkulturní výchova.²⁸⁸

K postmoderní kultuře patří nová otevřenost pro náboženské a duchovní zájmy. Při pohledu na rozmanitost filozofických a etických koncepcí, náboženských a duchovních směrů, politických a ekonomických proudů se však nabízí otázka: Jak utvářet společný život na planetě Zemi? Jak vychovávat mladou generaci? Jaké hodnoty jí předat? Tato nepřehledná situace do jisté míry nahrává fundamentalistickým a sektářským skupinám, které nabízejí to, po čem dezorientovaní lidé touží: jistotu a řád.²⁸⁹

Po Sametové revoluci v listopadu 1989 následovala celá řada zásadních společenských, ekonomických a politických změn, jejichž součástí bylo i nové vymezení vztahu Čechů k náboženství, ale také hledání nového místa pro náboženství ve vznikající pluralitní společnosti.²⁹⁰

Kanonizace sv. Anežky České v r. 1989 a návštěva papeže Jana Pavla II. o rok později v Československu se staly manifestací síly křesťanství, především římskokatolické církve, a zároveň demonstrací odporu vůči nenáboženskému a proti náboženskému komunistickému režimu. Zdálo se, že česká víra byla v průběhu čtyřiceti let jeho vlády pouze potlačena a odsunuta do pozadí a že v 90. letech 20. stol. dojde k jejímu výraznému oživení.²⁹¹

Zároveň s příchodem náboženské svobody se rozvinuly na našem území nové náboženské a duchovní směry a nastala pluralizace české náboženské scény.

Vlna zájmu o náboženství a popularity církví během 90. let 20. stol. poměrně rychle zeslábla v důsledku působení celé řady obecných a specifických faktorů, které se vzájemně prolínaly.

²⁸⁸ Srov. www.varianty.cz, [cit. 2012-12-09].

²⁸⁹ Srov. HOŠEK, P. *A bohové se vracejí. Proměny náboženství v postmoderní době*. Jihlava : Mlýn, 2012, s. 72.

²⁹⁰ Srov. VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*. Praha : Grada, 2010, s. 130.

²⁹¹ Srov. NEŠPOR, Z. R. *Ústřední vývojové trendy současné české religiozity*. In NEŠPOR, Z. R. (ed.) *Jaká víra? Současná česká religiozita a spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství*. Praha : Sociologický ústav akademie věd České republiky, 2004, s. 23.

Na začátku třetího tisíciletí pokračuje pokles členů u tří velkých církví v ČR: Církev římskokatolická, Českobratrská církev evangelická, Církev československé husitské. Naopak, pozvolného nárůstu členů dosahují některé malé protestantské církve vyznavačského typu: Apoštolská církev, Církev bratrská, Církev Křesťanská společenství. Odliv členů je zřejmý také u nových náboženských a duchovních směrů, konkrétně u Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů v ČR a Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi. Podle Václavíka v poklesu věřících jako členů některé z církví nebo náboženských společností se projevuje proces odcírkevnění a náboženské detradicionalizace.²⁹² Většina Čechů se považuje za nenáboženské, ale zároveň připouští a dokonce se identifikuje s náboženskou interpretací světa a používá náboženské a duchovní praktiky.²⁹³

2 Religiozita středoškolské mládeže v České republice

Mladí lidé v období adolescence (životní období, vymezované v rozmezí 15 - 20 let)²⁹⁴ si kladou celou řadu důležitých otázek: kým jsem a jaký jsem, kam patřím a kam směřuji, jaké hodnoty jsou v mém životě nejvýznamnější. K náboženským otázkám (včetně otázek po smyslu života, po příčinách zla a možnosti jeho překonání, otázek týkajících se smrti apod.) jsou velmi vnímaví. Podle P. Říčana hledání a nalezení identity v období adolescence „*mívá náboženskou povahu*“²⁹⁵. Podle J. Křivohlavého zájem o duchovní hodnoty se dostává do popředí buď v situacích, ve kterých člověk prožívá ohrožení dosavadního řádu věcí a konfrontaci s něčím mimořádným a nevysvětlitelným, nebo v některých obdobích života,²⁹⁶ mj. též v období adolescence. M. Vágnerová poznamenává, že při hledání duchovní orientace mladého člověka se silně uplatňují existenciální motivy:

- potřeba smyslu a přesahu (transcendence) vlastního života;
- potřeba silných citových prožitků;
- potřeba akceptace a sociálního zakotvení;
- potřeba absolutně platných morálních pravidel;
- potřeba autority;

²⁹² Srov. VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*, s. 194.

²⁹³ VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*, s. 215-216.

²⁹⁴ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Portál, 2000, s. 253.

²⁹⁵ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 2. přeprac. vyd. Praha : Portál, 2004, s. 292.

²⁹⁶ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie smysluplnosti existence. Otázky na vrcholu života*. Praha : Grada, 2006, s. 141.

- potřeba protestu a úniku ze světa.²⁹⁷

Na začátku třetího tisíciletí se většina mladé generace neztotožňuje s nějakým náboženstvím jako systémem, ale na „duchovním trhu“, tvořeném nabídkou tradičních a nových náboženských a duchovních směrů, si vybírá různé spirituální prvky dle svého zájmu a potřeb; její religiozita je individualizovaná, obsahuje dimenzi niterného hledání a autentického směřování k transcendentnu a vychází z jejího osobního rozhodnutí.²⁹⁸ Z náboženských směrů má na minoritní skupiny mládeže největší vliv římskokatolická církev, relativně stoupá zájem o jógu a buddhismus.²⁹⁹

3 Informovanost a kultivace postojů studentů středních škol k tradičním a novým náboženským a duchovním směrům

V utváření a kultivaci názorů a postojů adolescentů k tradičním a novým náboženským a duchovním směrům a k jejich členům sehrává škola důležitou úlohu. V rámci multikulturní výchovy klade důraz na poznávání náboženství s respektem k jejich bohatství a originalitě, na vedení k úctě k člověku a lidstvu, na rozvoj komunikace a podporu soužití s příslušníky odlišných kultur a náboženských vyznání, založeném na náboženské toleranci.

V zaváděném *Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia MŠMT ČR*³⁰⁰ především vzdělávací obor *Občanský a společenskovědní základ*, začleněný do vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*, zahrnuje aplikované poznatky společenskovědních oborů (psychologie, sociologie, politologie, práva, teorie mezinárodních vztahů, filozofie, etiky a religionistiky), které mají význam pro orientaci žáků v sociální realitě a utváření mezilidských vztahů. Kromě zprostředkování poznatků rovněž sleduje kultivaci citové stránky osobnosti žáků, která se promítá do jejich každodenního chování a jednání; vymezeným vzdělávacím obsahem významně prolíná hodnotová výchova. Jeho vzdělávací obsah, uspořádaný do šesti tematických okruhů (*Člověk jako jedinec; Člověk ve společnosti; Občan ve státě; Občan a právo; Mezinárodní vztahy, globální svět; Úvod do filozofie a religionistiky*) akcentuje různé aspekty společenské reality a nabízí žákům co nejširší orientaci v klíčových oblastech

²⁹⁷ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. rozš. a přeprac. vyd. Praha : Portál, s. 702.

²⁹⁸ Srov. MARTINEK, M. *Ztracená generace?* Svitavy : Trinitas, 2006, s. 60-62.

²⁹⁹ Srov. SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*, s. 35.

³⁰⁰ MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Dostupné na www: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>.

lidského života.³⁰¹ V *Rámcových vzdělávacích programech pro střední vzdělávání MŠMT ČR*³⁰² se uvedeným problematikám věnuje průřezové téma *Občan v demokratické společnosti* a jeho oblasti: osobnost a její rozvoj; společnost – jednotlivci a společenské skupiny, kultura, náboženství; morálka, svoboda, odpovědnost, tolerance, solidarita.³⁰³

S výukou multikulturní výchovy mají učitelé dosud omezené zkušenosti. Navíc jim chybí solidní znalosti o jiných kulturách, náboženstvích, nových náboženských a duchovních směrech. Je proto nezbytné další vzdělávání učitelů v této problematice.

Většina hodnocených středoškolských učebnic pro výuku základů společenských věd a občanské nauky se věnuje otázkám tradičních a nových náboženských a duchovních směrů. Kromě zprostředkování informací studentům obsahuje podněty k zaujetí jejich vlastních postojů k daným problémům. V prezentaci hlavních světových náboženství není pozornost soustředěna jen na křesťanství, ale téměř stejný prostor je dán popisu všech ostatních. Ve všech učebnicích je hodnocen přínos náboženství pro život jednotlivce a společnosti a utváření kultury. V učebnicích, vydaných v 90. letech 20. století, převažuje negativní hodnocení nových náboženských a duchovních směrů, které se projevuje v jejich jednotném označení „*sekty*“ a v jednostranně zaměřeném výkladu na jejich sektářské rysy. Posun v pohledu na tyto směry je zřejmý ve vydaných učebnicích v prvním desetiletí 21. století, ve kterých se autoři snaží tuto látku s většími či menšími úspěchy předkládat objektivně: podporují pochopení názorů a jednání členů nových náboženských a duchovních směrů a vedou k náboženské toleranci.

4 Vlastní pedagogický výzkum

Výzkum se zabýval řešením problému: Které skupiny adolescentů z hlediska vybraných středních škol projevují zájem o náboženství a jsou ovlivnitelné působením nových náboženských a duchovních směrů?

³⁰¹ Srov. HORSKÁ, V. *Pojetí vzdělávacího oboru Občanský a společenskovední základ v RVP GV* [online]. [cit. 2010-12-09]. Dostupné na www: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/596/pojeti-vzdelavaciho-oboru-obcansky-a-spolecenskovedni-zaklad-v-rvp-gv.html>>.

³⁰² MŠMT ČR. *Rámcové vzdělávací programy pro odborné školy*. Dostupné na www: <<http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>>.

³⁰³ Např. MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro obor středního vzdělávání s výučním listem 23-51-H/01 Strojní mechanik* [online], s. 50. [cit. 2010-12-09]. Dostupné na www: <<http://zpd.nuov.cz/RVP/H/RVP%202351H01%20Strojni%20mechanik.pdf>>.

Cílem výzkumu bylo zjistit zájem středoškolské mládeže o náboženství a nové náboženské a duchovní směry, její všeobecnou informovanost v této oblasti a osobní zkušenosti s novými náboženskými a duchovními směry ve spojitosti s typem střední školy (tj. církevní gymnázium, gymnázium, střední odborná škola), kterou studuje.

Základní soubor tvořily střední školy v Olomouckém kraji, které nabízí aspoň jeden čtyřletý studijní obor, ukončený maturitní zkouškou. Z tohoto základního souboru jsme vybrali reprezentativní soubor (vzorek), u kterého zjišťujeme potřebné údaje v rámci výzkumného šetření.

Vzhledem k výzkumnému problému jsme zvolili stratifikovaný výběr. Všechny střední školy v Olomouckém kraji jsme rozdělili do podskupin: církevní gymnázia, veřejná gymnázia, střední odborné školy.

Z každé této podskupiny poté náhodně (mechanickým losováním) jsme vybrali Cyrilometodějské gymnázium Prostějov a Církevní gymnázium Německého řádu, s. r. o. v Olomouci (církevní gymnázia), Gymnázium Jakuba Škody Přerov a Gymnázium Jana Blahoslava v Přerově (veřejná gymnázia), Soukromou střední odbornou školu živnostenskou Přerov a Střední školu gastronomie a služeb Přerov (střední odborné školy).

Výzkumné šetření jsme prováděli mezi studenty všech ročníků vybraných středních škol a výzkumný vzorek (celkem 583 studentů) považujeme za dostačující a reprezentativní pro celý základní soubor.

Ke sběru dat jsme použili metodu kvantitativního výzkumu, který jsme realizovali pomocí dotazníků, jejichž účelem bylo získat od studentů středních škol informace o jejich mínění pomocí připravených otázek. Dále jsme prováděli kvalitativní výzkum ve formě volného rozhovoru s respondenty, který sloužil k objektivizaci dat získaných dotazníkem.

Kvantitativní výzkum (listopad 2010 – červen 2011)

Předvýzkum, uskutečněný v listopadu 2010 na Soukromé střední odborné škole živnostenské Přerov formou dotazníku u 49 studentů třetích ročníků, sledoval:

- získání nejfrekventovanějších typů odpovědí pro vytvoření položek uzavřeného nebo polouzavřeného typu;
- zjištění, zda otázky jsou položeny jasně, srozumitelně a jednoznačně;
- přesnější formulaci hypotéz.

Vlastní výzkum (duben – červen 2011) pak jsme prováděli osobně pomocí dotazníku u studentů církevních gymnázií v rámci výuky předmětu náboženství a na ostatních školách během výuky základů společenských věd.

Kvalitativní výzkum (duben 2010 – červen 2011) probíhal paralelně s kvantitativním výzkumem formou volného rozhovoru se studenty vybraných středních škol během výuky předmětů společenskovedního základu.

Shromážděná data jsme třídili, zpracovali a vyhodnotili. V rámci vyhodnocení jsme výsledky porovnávali s výsledky podobně zaměřených výzkumů.³⁰⁴

Ve výzkumném šetření bylo stanoveno šest hypotéz, které na základě zjištěných výsledků byly potvrzeny.

H₁: Projevy religiozity v názorech a chování středoškolské mládeže souvisí s typem střední školy, který studuje.

Potvrdilo se, že u studentů církevních gymnázií a rovněž veřejných gymnázií se více vyskytovaly projevy religiozity v jejich názorech a chování než u studentů středních odborných škol. Zjistili jsme, že tato skutečnost se odvíjí z rozdílného zaměření typů škol a z něho vyplývající různé hodinové dotace předmětů společenskovedního základu:

- Studenti církevních a veřejných gymnázií získávají v rámci studia všeobecný přehled poznatků a svým způsobem uvažování a prožívání při hledání vlastní identity vykazují schopnost hlubší životní reflexe. Studium na středních odborných školách je úzce svázáno již s určitou profesní orientací a zaměřením na ekonomické hodnoty a výkonnost.
- Předměty společenskovedního základu jsou více a s vyšší hodinovou dotací zastoupeny ve vzdělávacích programech veřejných gymnázií a církevních gymnázií (navíc ještě předmět náboženství neboli religionistika) než středních odborných škol.

³⁰⁴ Srov. INSOMA. *Spiritualita a mládež*. Grant MŠMT, 1997, 1998 [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na [www: <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=4&d_1=research&d_2=spirit>](http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=4&d_1=research&d_2=spirit).

Srov. SAK, P. *Globalizace a nová spiritualita*. Příspěvek na mezinárodní konferenci *Výchovu rozumem obohatit o rozměr srdce a úcty ke všemu živému*, Praha 12.-14. září 2003. [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na [www: <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=paper&d_2=global_spirit>](http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=paper&d_2=global_spirit).

Srov. ŘEŠETKOVÁ, V. *Rizika sekt a sektářství*. Bakalářská práce, obhájená na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně v roce 2011. [online]. [cit. 2010-12-02]. Dostupné na [www: <http://theses.cz/id/4gxxjx/>](http://theses.cz/id/4gxxjx/).

Prokázalo se, že v názorech a chování studentů církevních gymnázií byla zřejmá křesťanská religiozita a zájem o nové náboženské a duchovní směry uvnitř římskokatolické církve. U studentů veřejných gymnázií kromě křesťanství se projevila mimokřesťanská religiozita, konkrétně buddhismus a hinduismus; zároveň však značná část gymnazistů zastávala ateismus a názory kvazireligiózní a náboženského synkretismu. U téměř většiny studentů středních odborných škol kromě materialismu byla patrná orientace jako u značné části gymnazistů.

H₂: Povědomí o významu osobností náboženského a duchovního života a zájem o náboženství a o nové náboženské a duchovní směry u středoškolské mládeže je v závislosti na typu střední školy, který studuje.

Potvrdilo se, že u studentů církevních gymnázií a rovněž veřejných gymnázií se více projevuje zájem o náboženství a nové náboženské a duchovní směry než u studentů středních odborných škol.

Rovněž se prokázalo, že studenti církevních gymnázií měli zájem o nové náboženské a duchovní směry uvnitř římskokatolické církve. U studentů veřejných gymnázií kromě křesťanství se projevil zájem o buddhismus a hinduismus; zároveň však značná část gymnazistů zastává ateismus a názory kvazireligiózní a náboženského synkretismu. U téměř většiny studentů středních odborných škol byla zřejmá orientace k materialismu; zájem o náboženství a nové náboženské a duchovní směry byl minimální.

H₃: Využití informačních zdrojů, hodnocení objektivitu a reakce na informace o nových náboženských a duchovních směrech se u středoškolské mládeže liší v závislosti na typu střední školy, který studuje.

Potvrdilo se, že studenti církevních gymnázií a veřejných gymnázií získávali více informace o náboženstvích a nových náboženských a duchovních směrech v rámci školní výuky předmětů společenskovedního základu a více kriticky dokázali pracovat s informacemi v této oblasti zprostředkovanými médii, než studenti středních odborných škol, kteří čerpali údaje o náboženstvích a nových náboženských a duchovních směrech především z médií a bez náležitého kritického posouzení.

H₄: Zkušenost se setkáním s členem nových náboženských a duchovních směrů a její hodnocení středoškolskou mládeží je v závislosti na typu střední školy, který studuje.

Verifikovalo se, že více zkušeností se setkáním s členy nových náboženských a duchovních směrů měli studenti církevních gymnázií a veřejných gymnázií než studenti středních odborných škol. Studenti církevních gymnázií hodnotili pozitivně interakce s členy nových náboženských a duchovních směrů uvnitř římskokatolické církve, negativně pak se stoupenci atypických směrů vycházejících z křesťanství a mimokřesťanských hnutí. Studenti veřejných gymnázií byli ve svém hodnocení nových náboženských a duchovních směrů mimo římskokatolickou církev méně negativně vyhranění než studenti církevních gymnázií. Jelikož většina studentů středních odborných škol neprojevovala zájem o nové náboženské a duchovní směry, pak ani nestála o setkání s jejich členy; případná setkání pak vyhodnotila negativně.

H₅: V hodnocení ovlivnitelnosti sociálních skupin a důvodů pro členství v nových náboženských a duchovních směrech středoškolskou mládeží se uplatňuje typ střední školy, který studuje.

Prokázalo se, že v hodnocení ovlivnitelnosti sociálních skupin novými náboženskými a duchovními směry středoškolskou mládeží považovali studenti církevních gymnázií za nejvíce oslovitelné těmito směry dospívající a především vysokoškoláky, jelikož jsou si vědomi, že období adolescence je spojeno s hledáním identity, utvářením hodnotového systému a odpovědí na náboženské otázky. U gymnazistů a studentů středních odborných škol pak možnost oslovení novým náboženským a duchovním směrem byla spojena s lidmi, kteří trpí sociálním, zdravotním aj. handicapem, a v členství v tomto směru očekávají pomoc při řešení svých obtíží.

H₆: V připouštění možnosti negativních vlivů nových náboženských a duchovních směrů a jejich rizik pro jednotlivce a společnost středoškolskou mládeží se projevuje typ střední školy, který studuje.

Potvrdilo se, že studenti církevních gymnázií jednoznačně zastávali názory o negativním působení nových náboženských a duchovních směrů na jednotlivce a společnost a byli přesvědčení o rizicích členství v těchto hnutích. Názory studentů veřejných gymnázií

byli méně vyhraněné než u studentů církevních gymnázií, i když připouštěli negativní ovlivňování a rizika členství v nových náboženských a duchovních směrech. Studenti středních odborných škol potom si nebyli vědomi možných negativních vlivů a rizik členství v těchto hnutích. Za těmito rozdílnými přístupy pak opět byly skutečnosti rozdílného zaměření typů škol a z něho vyplývající různá hodinová dotace předmětů společenskovedního základu, kdy studenti církevních gymnázií a veřejných gymnázií v rámci školní získávali relevantní a objektivní přehled o nových náboženských a duchovních směrech.

Závěr

Cílem disertační práce bylo zjistit, které směry současné religiozity ovlivňují českou středoškolskou mládež.

V souvislosti se společenskými změnami v r. 1989 byl v České republice zaznamenán zvýšený zájem mladé generace o náboženství: Jejím značným sympatiím se těšilo křesťanství, zejména římskokatolická církev; pod vlivem mediální prezentace „života po životě“ a podobných témat oslovovala jóga, New Age, buddhismus a další náboženské a duchovní směry (z tradičních: protestantismus, judaismus a hinduismus; z nových: Transpersonální psychologie, Haré Kršna, anthroposofie, Svědci Jehovovi, Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů a scientologie). Její zájem kulminoval v letech 1992-1993. Od přelomu let 1993-1994 pak nastal permanentní pokles, který pokračuje.

Současná generace mladých lidí na začátku třetího tisíciletí je značně diferencovaná v důsledku neschopnosti odolávat dekultivačním tlakům společnosti, působícím především prostřednictvím médií. Většina z nich je materialisticky orientována. Na druhou stranu jsou minoritní skupiny s hlubokou religiozitou a z náboženských směrů má na ně největší vliv římskokatolická církev, pak jóga a buddhismus.

Snížení zájmu české mládeže o náboženství neznámá nutně pokles jejího zájmu o duchovní hodnoty a ústup víry jako vztahu k něčemu nebo někomu, co/kdo člověka přesahuje. Duchovní hodnoty a víra mohou být pro člověka významné bez vazby na církevní instituci, dogmatickou či etickou nauku nebo společný systém rituálů. Tento posun od společenské religiozity, vázané na institucionální církve (v českém prostředí ještě přistupuje nedůvěra k institucím obecně), k religiozitě individuální, vázané spíše na konkrétní náboženské obsahy a zkušenosti, je charakteristický pro současnou postmoderní společnost. Současná multikulturní společnost poskytuje širokou náboženskou nabídku, z které je možné si vybrat dle svého vlastního zaměření. Religiozita mládeže tak obsahuje dimenzi niterného hledání a autentického směřování k transcendentnu, vychází z jejího osobního rozhodnutí a nabývá individualizované podoby.

Realizovaný výzkum potvrdil výše uvedená tvrzení: U studentů církevních gymnázií a rovněž veřejných gymnázií se více vyskytovaly projevy religiozity v jejich názorech a chování než u studentů středních odborných škol. V názorech a chování studentů církevních gymnázií byla zřejmá křesťanská religiozita a zájem o nové náboženské a duchovní směry

uvnitř římskokatolické církve. U studentů veřejných gymnázií kromě křesťanství se projevila mimokřesťanská religiozita, konkrétně buddhismus a hinduismus; zároveň však značná část gymnazistů zastávala ateismus a názory kvazireligiózní a náboženského synkretismu. U téměř většiny studentů středních odborných škol kromě materialismu byla patrná orientace jako u značné části gymnazistů.

V procesu hledání a utváření identity adolescentů, zahrnující i náboženskou a hodnotovou orientaci, může škola sehrát významnou úlohu, když v rámci svého výchovného působení bude usilovat o rozšíření obzoru studentů pro hodnoty a vyšší cíle, které člověka přesahují. Člověk totiž žije pouze tehdy, když žije pro něco nebo pro někoho. Jeho konečným cílem nemá být pouze seberealizace, ale sebetranscendence.

Resumé

V současné postmoderní společnosti je možné pozorovat novou otevřenost vůči náboženským a duchovním zájmům, zvláště pak u mládeže, která sociální, kulturní, morální a psychologické konflikty prožívá nejvíce intenzivně. V období adolescence hledá své hodnotové zakotvení, je velmi vnímavá a emocionálně citlivá. Při hledání uspokojivých odpovědí na existenciální, duchovní a náboženské otázky poznává svou jedinečnost, své možnosti i omezení, zakouší svou identitu. Setkává se s tradičními a novými náboženskými a duchovními směry. Novost a nezvyklost nových náboženských a duchovních směrů splňuje potřebu adolescentů odlišit se a vymezit se vůči okolnímu světu dospělých a zároveň najít vlastní pozici ve světě. Možná, že nějakou dobu v některé náboženské skupině setrvají, ve většině případů však po čase (mnohdy velmi brzy) odcházejí. Tato zkušenost ze setkání nebo s krátkým pobytem v náboženské skupině se stává pak inspirací v duchovním životě a v hledání sebe sama. V utváření a kultivaci názorů a postojů adolescentů k tradičním a novým náboženským a duchovním směrům a k jejich členům sehrává škola důležitou úlohu. V procesu vzdělávání a výchovy v této oblasti klade důraz na zprostředkování pravdivých informací o náboženstvích a o pozitivních i negativních vlivech nových náboženských a duchovních směrů, na vedení k úctě k člověku a lidstvu, na rozvoj komunikace a podporu soužití s příslušníky odlišných kultur a náboženských vyznání, založeném na náboženské toleranci.

Výzkum, který je součástí disertační práce, se zabývá řešením problému: Které skupiny adolescentů z hlediska vybraných středních škol projevují zájem o náboženství a jsou ovlivnitelné působením nových náboženských a duchovních směrů? Výsledky ukázaly: U studentů církevních gymnázií a rovněž veřejných gymnázií se více vyskytovaly projevy religiozity v jejich názorech a chování než u studentů středních odborných škol. V názorech a chování studentů církevních gymnázií byla zřejmá křesťanská religiozita a zájem o nové náboženské a duchovní směry uvnitř římskokatolické církve. U studentů veřejných gymnázií kromě křesťanství se projevila mimokřesťanská religiozita, konkrétně buddhismus a hinduismus; zároveň však značná část gymnazistů zastávala ateismus a názory kvazireligiózní a náboženského synkretismu. U téměř většiny studentů středních odborných škol kromě materialismu byla patrná orientace jako u značné části gymnazistů.

Summary

Influence of various religious movements on secondary school students

In our postmodern society, we can observe a new openness to religious and spiritual interests, especially with young people who encounter the social, cultural, ethical and psychological conflicts most intensely. In the adolescent phase of life, young people look for embedding of their values, they are very open-minded and emotionally sensitive. They get to know their individuality, potential and limitations and to sense their identity when they seek satisfactory answers to existential, spiritual and religious questions. They meet traditional and new religious and spiritual movements. The newness and uncommonness of these movements fulfil their need to diversify and define themselves in the society of adults and at the same time to find their own place in the world. They may stay in a religious group for some time, but in most cases they leave after some time (often too soon). This experience (meeting or a short stay in a religious group) becomes an inspiration for their spiritual life and the search for their inner self. School plays an important role in forming and cultivating of opinions and attitudes to traditional and new religious and spiritual movements and towards their members. In the educational and learning process, there is a great emphasis placed on the intermediation of true information about positive and negative influences of new religious and spiritual movements, on the respect for other people and humankind, on the culture of dialogue and on the peaceful coexistence of diverse cultures and religious views based on religious tolerance.

The survey which is a part of this dissertation deals with this question: Which adolescent groups (of selected secondary schools) show interest in religion and therefore can be influenced by new religious and spiritual movements? The results showed that: the religiosity was more present in the opinions and behavior of christian grammar schools and public grammar schools students than with vocational school students. Christian religiosity and interest in new religious and spiritual movements within the roman-catholic church were evident in the opinions and behavior of christian school students. The students of public grammar schools tended beside christianity also towards non-christian religiosity, particularly towards buddhism and hinduism; but a plenty of high school students were near to atheism, quasireligion or syncretism. Materialism was observed with the most of vocational school students, otherwise their tendencies were similar to those of grammar school students.

Resümee

Einfluss der gegenwärtigen religiösen Bewegungen auf die Mittelschuljugend

In der postmodernen Gesellschaft ist es möglich, eine neue Offenheit gegenüber den religiösen und spirituellen Interessen zu beobachten, besonders bei Jugendlichen, die die soziale, kulturelle, ethische und psychologische Konflikte am intensivsten empfinden. In der Zeit der Adoleszenz suchen Jugendliche die Verankerung von Werten, sie sind sehr empfindlich und gefühlssensitiv. Während der Suche nach befriedigenden Antworten auf existenzielle, spirituelle und religiöse Fragen, lernen sie ihre Einzigartigkeit, Möglichkeiten und auch Einschränkungen kennen; sie empfinden ihre Identität. Sie begegnen traditionellen und neuen religiösen und spirituellen Bewegungen. Die Neuheit und Ungewohnheit der neuen religiösen und spirituellen Bewegungen erfüllt die Bedürfnisse der Adoleszenten sich zu unterscheiden und von der Welt der Erwachsenen unabhängig zu sein und gleichzeitig ihre eigene Stelle in der Welt zu finden. Es ist möglich, dass sie eine Zeit lang in einer religiösen Gruppe bleiben, in den meisten Fällen gehen sie aber bald (manchmal sehr bald) weg. Diese Erfahrung (Begegnung oder kurzer Aufenthalt in einer religiösen Gruppe) wird eine Inspiration in dem spirituellen Leben und Suche nach sich selbst. Die Schule spielt eine wichtige Rolle bei Formung der kultivierten Meinungen und Einstellungen der Adoleszenten gegenüber den traditionellen und neuen religiösen und spirituellen Bewegungen und zu ihren Mitgliedern. Im Bildungs- und Erziehungsprozess hält die Schule für wichtig, dass sie wahre Informationen über Religionen und neuen religiösen Bewegungen mit allen ihren positiven und negativen Einflüssen vermittelt; sie legt Akzent auf den Respekt gegenüber dem Mensch und Menschheit, auf die Entwicklung des Dialogs. Sie unterstützt das tolerante Zusammenleben der verschiedenen Kulturen und Religionsbekenntnissen.

Der Bestandteil der Dissertation ist auch Umfrage, die sich mit der Lösung des folgenden Problems beschäftigt: Welche Gruppen in ausgewählten Mittelschulen interessieren sich für Religion und sind denn von der Wirkung der neuen religiösen und spirituellen Bewegungen beeinflussbar? Die Ergebnisse zeigen, dass an konfessionellen und auch öffentlichen Gymnasien treten die Äußerungen der Religiosität im Benehmen der Studenten mehr auf, als bei Fachschulstudenten. An konfessionellen Gymnasien war in den Ansichten

und Benehmen der Studenten die christliche Religiosität und Interesse an neuen religiösen und spirituellen Bewegungen innerhalb der katholischen Kirche sichtbar. Bei den Studenten der öffentlichen Gymnasien zeigte sich außer Christentum auch außerchristliche Religiosität, nämlich Buddhismus und Hinduismus. Zugleich gibt es aber auch eine Menge der Gymnasiasten, die Ateismus, quasi-religiöse und synkretische Ansichten vertreten. Fast alle Studenten der Fachschulen waren dem Materialismus nahe, sonst konnte man dieselbe Orientation als bei der Gymnasiasten beobachten.

Seznam použitých pramenů a literatury

1. Prameny

SAK, P. *Proměny české mládeže. Česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha : Petrklíč, 2000. 291 s. ISBN 80-7229-042-8.

SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce. Sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha : Svoboda Servis, 2004. 240 s. ISBN 80-86320-33-2.

ŠTAMPACH, O. I. *Na nových stezkách ducha. Přehled a analýza současné religiozity*. Praha : Vyšehrad, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7429-060-2.

VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*. Praha : Grada, 2010. 243 s. ISBN 978-80-247-2468-3.

2. Sociologie náboženství, religionistika, teologie

ABGRALL, J. *Mechanismus sekt*. Přel. : J. Holý. Praha : Karolinum, 2000. 253 s. Přel. z : La mécanique des sectes. ISBN 80-7184-774-7.

BARRETT, D. *Sekty, kulty & alternativní náboženství*. Přel. : M. Volná. Praha : Ivo Železný, 1998. 411 s. Přel. z : Sects, Cults Sects & Alternative Religions. ISBN 80-240-0066-0.

BLAŽEK, R., a kol. *Nebezpečí sekt*. Brno : Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002. 239 s. ISBN 80-86568-07-5.

BLEY, S., aj. *Malý slovník sekt: sekty a nová náboženská hnutí v kontextu tradičních církví*. Přel. : A. Sirovátková. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1994. 143 s. Přel. z : Erste Auskunft „Sekten“. Okkultismus. Esoterik. Neurreligiositat. ISBN 80-7192-246-3.

BÜCHNER, B. *Co máme vědět o sektách*. Praha : Amulet, 1999. 127 s. Přel. z : Das Sektenfragebuch. ISBN 80-862999-02-3.

DILLON, M. (ed.) *Handbook of the Sociology of Religion*. Cambridge : Cambridge University Press, 2003. 471 s. ISBN 0-521-80624-0.

DOLISTA, J.; TŮMA, J. *Problematika a prevence „nových náboženských hnutí*. Brno : Marek, 2010. 145 s. ISBN 978-80-87127-25-4.

EBAUGH, H. R. (ed.) *Handbook of Religion and Social Institutions*. New York : Springer, 2006. 432 s. ISBN 0-387-23788-7.

ENORTH, R., aj. *Průvodce sektami a novými náboženstvími*. Přel. : M. Koldinský. Praha : Návrat domů, 1994. 187 s. Přel. z : A Guide to Cutts and New Religions. ISBN 80-85495-29-5.

FRASSETTO, M.; DONIGER, W. (eds.) *Britannica Encyclopedia of World Religions*. Chicago : Encyclopaedia Britannica, Inc., 2006. 1234 s. ISBN 978-1-59339-491-2.

FUNKE, K., aj. *Malý slovník sekt*. Přel. : A. Sirovátková. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998. 144 s. Přel. z : Erste Auskunft „Sekten“. ISBN 80-7192-246-3.

- GITT, W. *Hledání východiska: náboženství, sekty, křesťanství*. Ostrava : Tandem, 1995. 156 s. Přel. z : Und die Anderen Religionen? ISBN 3-89397-775-9.
- HASSAN, S. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Přel. : J. Čulík. Brno : Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994. 286 s. Přel. z : Combatting Cult mind control. ISBN 80-85880-03-2.
- HOLM, N. G. *Úvod do psychologie náboženství*. Přel. : K. Balcar. Praha : Portál, 1998. 160 s. Přel. z : Religionspsychologins grunder. ISBN 80-7178-217-3.
- HORA, L. *Problematika tzv. alternativní religiozity a jejího podílu na formování životní orientace mládeže*. Praha : Karolinum, 2000. 228 s. ISBN 80-7184-106-4.
- HOŠEK, P. *A bohové se vracejí. Proměny náboženství v postmoderní době*. Jihlava : Mlýn, 2012. 141 s. ISBN 978-80-86498-48-5.
- JANDOUREK, J. *Úvod do sociologie*. 2. vyd. Praha : Portál, 2009. 231 s. ISBN 978-80-7367-644-5
- LUŽNÝ, D. *Nová náboženská hnutí*. Brno : Masarykova univerzita, 1997. 181 s. ISBN 80-120-1645-0.
- LUŽNÝ, D. *Náboženství a moderní společnost*. Brno : Masarykova univerzita, 1999. 183 s. ISBN 80-120-2224-8.
- LUŽNÝ, D. *Nová náboženství a sekty. Extremismus*. Praha : MŠMT ČR, 1999. 32 s. Bez ISBN.
- MISAUEROVÁ, A.; VOJTÍŠEK, Z. *Dětství a sekta*. Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 28 s. ISBN 80-86991-83-0.
- NEŠPOR, Z. R. (ed.) *Jaká víra? Současná česká religiozita a spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství*. Praha : Sociologický ústav akademie věd České republiky, 2004. 115 s. ISBN 80-7330-061-3.
- NEŠPOR, Z. R.; LUŽNÝ, D. *Sociologie náboženství*. Praha : Portál, 2007. 231 s. ISBN 978-80-7367-251-5.
- NEŠPOR, Z. R. *Příliš slabí ve víře*. Praha : Kalich, 2010. 214 s. ISBN 978-80-7017-147-9.
- NOVOTNÝ, T.; VOJTÍŠEK, Z. *Základní orientace v nových náboženských směrech*. Praha : Oliva, 1994. 47 s. ISBN 80-901634-4-0.
- NOVOTNÝ, T., a kol. *Zneužití náboženství. Pokus o nové chápání sekt*. Praha : Oliva, 1996. 24 s. ISBN 80-85942-22-4.
- PARTRIDGE, Ch. (ed.) *Encyklopedie nových náboženství: nová náboženská hnutí, sekty a alternativní spiritualita*. Přel.: Z. Vojtíšek. Praha : Knižní klub, 2006. 466 s. Přel. z : Encyclopedia of new religions. ISBN 80-242-1605-1.
- PORTERFIELD, K.-M. *O sektách*. Přel. : P. Remeš, aj. Praha : Lidové noviny, 1997. 173 s. Přel. z : Straight talk about cults. ISBN 80-7106-233-2.
- QUESNELL, M. D. *Co si myslíme, čemu věříme a kdo jsme*. Přel. : J. Vaněk. Praha : Academia, 2002. 209 s. Přel. z : What we think, what we believe, what we are. ISBN 80-200-1078-5.

ŠTAMPACH, O. I. *Nástin religionistiky*. Praha : Portál, 2008. 237 s. ISBN 987-80-7367-384-0.

ŠTAMPACH, O. I. *Náboženství v dialogu*. Praha : Portál, 1998. 205 s. ISBN 80-7178-168-1.

TYCHO, A. P. *Tak mnoho cest*. 1. vyd. Olomouc : Spolek moravských nakladatelů, 2001. ISBN 80-238-7253-2.

VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak ji porozumět*. Praha : Beta Books, 2007. 210 s. ISBN 978-80-86851-64-8.

VOJTÍŠEK, Z. *Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství*. Brno : L. Marek, 2005. 233 s. ISBN 80-86263-69-X.

VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. Praha : Portál, 2004. 440 s. ISBN 80-7178-798-1.

VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*. 2. vyd. Hradec Králové : Gaudeamus, 1999. 151 s. ISBN 80-7041-099-X.

VOJTÍŠEK, Z.; DUŠEK, P.; MOTL, J. *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Praha : Portál, 2012. 231 s. ISBN 978-80-262-0088-8.

3. Pedagogika, psychologie, sociální pedagogika, pedagogika volného času

ADELSON, J. (ed.) *Handbook of adolescent psychology*. New York : Willey, 1980. 624 s. ISBN 978-80-4710-3793-4.

BALÍK, J. *Na cestě s mladými*. Praha : Paulínky, 2004. 503 s. ISBN 80-86025-76-4.

ČINČERA, J., a kol. *Tři cesty k pedagogice volného času*. Brno : Tribun EU, 2009. 129 s. ISBN 978-80-7399-611-6.

ERIKSON, E. H. *Identity. Youth and Crisis*. New York : W. W. Norton & Company, 1968. 336 s. ISBN 0-393-31144-9.

FOWLER, W. J. *Stages of Faith. The Psychology of Human Development and the Quest for Meaning*. 9. vyd. San Francisco : Harper, 1995. 352 s. ISBN 978-0-06-06286-6.

HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha : Univerzita Karlova, 2003. 105 s. ISBN 80-7290-128-1.

HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času. Současné trendy*. Praha : Portál, 2008. 240 s. ISBN 978-80-7367-473-1.

HAVLÍK, R.; KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha : Portál, 2002. 174 s. ISBN 80-7178-635-7.

KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ. *Bílá kniha Evropské komise. Nový podnět pro evropskou mládež*. Praha : MŠMT, 2002. 95 s. ISBN 80-86033-74-0.

KRAUS, B. *Sociální aspekty výchovy*. 2. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999. 165 s. ISBN 80-7041-135-X.

KRAUS, B., a kol. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno : Paido, 2006. 156 s. ISBN 80-7315-125-1.

KRAUS, B.; HRONCOVÁ, J. *Sociální patologie*. Hradec Králové : Gaudeamus, 2007. 325 s. ISBN 987-80-7041-896-3.

KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie smysluplnosti existence. Otázky na vrcholu života*. Praha : Grada, 2006. 204 s. ISBN 80-247-1370-5.

MACEK, P. *Adolescence*. 2. uprav. vyd. Praha : Portál, 2003. 141 s. ISBN 80-7178-747-7.

MACEK, P.; TYRLÍK, M.; ŠIRŮČEK, J. (eds.) *Sebepojetí a identita v adolescenci : sociální a kulturní kontext*. Brno : Masarykova univerzita, 2010. 144 s. ISBN 978-80-210-5107-2.

MARTINEK, M. *Ztracená generace?* Praha : Trinitas, 2006. 219 s. ISBN 80-86885-14-3.

MÜHLPACHR, P. *Sociopatologie*. Brno : Masarykova univerzita, 2008. 194 s. ISBN 978-80-210-4550-7.

NÁRODNÍ INSTITUT DĚTÍ A MLÁDEŽE MŠMT. *Mládež České republiky*. Informační publikace o dětech a mládeži v ČR. Praha : Česká rada dětí a mládeže, 2008. 29 s. ISBN 978-80-254-5793-1.

NĚMEC, J., a kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 2002. 119 s. ISBN 80-7315-012-3.

PÁVKOVÁ, J., a kol. *Pedagogika volného času*. Praha : Portál, 1999. 229 s. ISBN 80-7178-295-5.

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika : věda o edukačních procesech*. Praha : Portál, 1997. 495 s. ISBN 80-7178-170-3.

ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 2. přeprac. vyd. Praha : Portál, 2004. 390 s. ISBN 80-7178-829-5.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-309-0.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha : Portál, 2008. 870 s. ISBN 978-80-7367-414-4.

VESELÁ, J. *Některé problémy mládeže na začátku nového tisíciletí*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2003. 117 s. ISBN 80-7194-558-7.

4. Ostatní konzultovaná literatura

ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*. Přel. : K. Šprunk. Praha : Zvon, 1996. 292 s. Přel. z : Einführung in die Ethik. ISBN 80-7113-111-3.

BUBER, M. *Názory*. Přel. : A. Bláhová. Praha : Nakladatelství Franze Kafky, 1996. 77 s. Přel. z : Einsichten. ISBN 80-85844-25-7.

BUBER, M. *Problém člověka*. Přel. : M. Skovajsa. Praha : Kalich, 1997. 158 s. Přel. z : Das Problem des Menschen. ISBN 80-7017-109-X.

BUBER, M. *JÁ a TY*. Přel. : J. Navrátil. Praha : Kalich, 2005. 164 s. Přel. z : Ich und Du. ISBN 80-7017-020-4.

FRANKL, V. E. *Vůle ke smyslu*. Přel. : W. Jochmann. Brno : Cesta, 1994. 212 s. Přel. z : Der Wille zum Sinn. ISBN 80-85139-29-9.

FRANKL, F. V. *Člověk hledá smysl. Úvod do logoterapie*. Přel. : Z. Trlík. Praha : Psychoanalytické nakladatelství, 1994. 88 s. Přel. z: Man's Search Meaning. ISBN 80-90-1601-4-X.

GUTMANN, A. (ed.) CH. T. *Multikulturalismus. Zkoumání politiky uznání*. Přel. : A. Bakešová. Praha : Filosofia, 2001. 183 s. Přel. z: Multiculturalism. ISBN 80-7007-161-3.

VRÁNA, K. *Dialogický personalismus*. Praha: Zvon, 1996. 63 s. ISBN 80-7113-173-3.

WELSCH, W. *Postmoderna – pluralita jako etická a politická hodnota*. Přel. : B. Horyna. Praha : KLP, 1993. 58 s. Přel. z : Postmoderne – Pluralität als ethischer und politischer Wert. ISBN 80-901508-4-5.

5. Učební texty a učebnice

BARTONÍČKOVÁ, K., a kol. *Občanský a společenskovední základ – přehled středoškolského učiva*. Dotisk 1. vyd. Brno : Computer Press, 2011. 272 s. ISBN 978-80-251-2631-8.

BLAŽKOVÁ, M., a kol. *Odmaturuj! ze společenských věd, TESTY*. Brno : DIDAKTIS, 2008. 160 s. ISBN 978-80-7358-118-3

BRÁZDA, R., a kol. *Společenské vědy pro střední školy - 4. díl*. Učebnice. Brno : DIDAKTIS, 2011. 95 s. ISBN 978-80-7358-175-6.

BRÁZDA, R., a kol. *Společenské vědy pro střední školy - 4. díl*. Pracovní sešit. Brno : DIDAKTIS, 2011. 104 s. ISBN 978-80-7358-176-3.

BRÁZDA, R., a kol. *Společenské vědy pro střední školy - 4. díl*. Průvodce pro učitele. Brno : DIDAKTIS, 2011. 184 s. ISBN 978-80-7358-177-0.

DUDÁK, V., a kol. *Občanská nauka pro střední odborné školy*. Dotisk 1. vyd. Praha : SPN, 2008. 328 s. ISBN 80-7235-233-4.

DVOŘÁK, J., a kol. *Odmaturuj! ze společenských věd*. 1. aktualiz. vyd. Brno : DIDAKTIS, 2008. 256 s. ISBN 978-80-7358-122-0.

FUJDA, M.; KLOCOVÁ, E.; KUNDT, R. (eds.) *Identity v konfrontaci. Multikulturní výchova pro učitele/učitelky SŠ a ZŠ*. Brno : Masarykova univerzita, 2011. 445 s. ISBN 978-80-210-5558-2.

JIRÁSKOVÁ, V. *Občan v demokratické společnosti*. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 1999. 311 s. ISBN 80-85-850-78-8.

LENCZ, L., a kol. *Etická výchova, metodický materiál 2*. Praha : LUXPRESS, 2005. 92 s. ISBN 80-7130-116-7.

VALENTA, M. *Občanská nauka pro střední odborné školy (1)*. Praha : SPN, 1999. 183 s. ISBN 80-7235-080-3.

ZUBÍKOVÁ, Z.; DRÁBOVÁ, R. *Společenské vědy v kostce pro střední školy*. 2. dotisk 1. vyd. Praha : Nakladatelství Fragment, 2008. 188 s. ISBN 978-80-253-0190-6.

6. Internetové zdroje

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Sčítání lidí, domů a bytů v r. 1991. Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03--obyvatelstvo_hlasicí_se_k_jednotlivým_církvím_a_náboženským_společnostem>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Sčítání lidí, domů a bytů z r. 2001. Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/_a_náboženským_společnostem>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Sčítání lidí, domů a bytů v r. 2011. Obyvatelstvo podle věku, náboženské víry a pohlaví* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/A10032AAAF/\\$File/OBCR604.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/A10032AAAF/$File/OBCR604.pdf)>.

HORSKÁ, V. *Pojetí vzdělávacího oboru Občanský a společenskovední základ v RVP GV* [online]. [cit. 2010-12-09]. Dostupné na www: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/596/pojeti-vzdelavaciho-oboru-obcansky-a-spolecenskovedni-zaklad-v-rvp-gv.html/>>.

INSOMA. *Spiritualita a mládež*. Grant MŠMT, 1997, 1998 [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=4&d_1=research&d_2=spirit>.

MINISTERSTVO KULTURY ČR. *Data registrace církví a náboženských společností a svazů církví a náboženských společností* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <<http://www.mkcr.cz/cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/registrace-a-evidence/data-registrace-cirkvi-a-nabozenskych-spolecnosti-a-svazu-cirkvi-a-nabozenskych-spolecnosti-11263/>>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. [cit. 2010-12-09]. Dostupné na www: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 23-51-H/01 Strojní mechanik* [online]. [cit. 2010-12-09]. Dostupné na www: <<http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>>.

ŘEŠETKOVÁ, V. *Rizika sekt a sektářství*. Bakalářská práce, obhájená na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně v roce 2011. [online]. [cit. 2010-12-02]. Dostupné na www: <<http://theses.cz/id/4gxxjx/>>.

SAK, P. *Globalizace a nová spiritualita*. Příspěvek na mezinárodní konferenci *Výchovu rozumem obohatit o rozměr srdce a úcty ke všemu živému*, Praha 12.-14. září 2003. [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=paper&d_2=global_spirit>.

SAK, P. *Proměny volného času a zaostávání pedagogiky* [online]. [cit. 2012-12-09]. Dostupné na www: <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=paper&d_2=2006_06a>.

SAK, P. *Mládež a naděje* [online]. [cit. 2012-12-09]. Dostupné na www: <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=article&d_2=mladez_a_nadeje>.

SAK, P. *Protikladné trendy ve vývoji spirituality a sekularizace české společnosti a mladé generace* [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné na www: <http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=article&d_2=sekularita_spiritualita>.

<<http://astrocafe.centrum.cz/clanky/2012/12/6/clanky/velky-horoskop-na-rok-2013/>>, [cit. 2013-01-06].

<<http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/40536-etnocentrismus>>, [cit. 2012-12-09].

<www.horoskopy.cz>, [cit. 2013-01-06].

<<http://www.horoskop.cz/horoskopy-2013/>>, [cit. 2013-01-06].

<www.varianty.cz>, [cit. 2012-12-09].

Přehled publikační činnosti autorky

Monografie

P. Václav Kubiček jako katecheta a katechetik. 1. vyd. Olomouc, 2007. 152 s. ISBN 978-80-239-7754-7.

Monografii bylo uděleno „Čestné uznání rektora Univerzity Palackého Olomouc autorům vědeckých monografií“ za rok 2007.

Uveřejnění kapitoly ve vědecké monografii

HOŠŤÁLKOVÁ, Marta; SMÉKALOVÁ, Lucie; MALLINU, Jaroslava. *Hledání a nalézání identity v období adolescence pomocí zážitkových metod: ukázka z volnočasových aktivit v rozmezí metodiky a případové studie*, s. 29-35. In ČINČERA, J., KAPLÁNEK, M., SÝKORA, J. *Tři cesty k pedagogice volného času*. 1. vyd. Brno: Tribun EU, 2009. 129 s. ISBN 978-80-7399-611-6. Spoluautorství 50%.

Články v odborných periodikách

Mnichovská metoda v katechezi Václava Kubička. In Παιδαγωγός, časopis pro pedagogiku a s ní související vědy. [online], [akt. 1. 3. 2006], roč. 6., č. 1, s. 16-28. Dostupné na internetu: <<http://www.paidagogos.net>>. ISSN 1213-3809.

Příznivý ohlas sbírek kázání P. Václava Kubička na Slovensku. In *Studia Aloisiana*, Ročenka Teologickej fakulty Trnavskej univerzity 2006, s. 113-122. Trnava: Dobrá kniha, 2007. ISBN 978-80-7141-559-6.

Václav Kubiček, první vyučující katechetiky na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci. In *Studia Theologica*, 2007, roč. IX., č. 2, s. 79-85. ISSN 1212-8570. (*Studia theologica* jsou zařazena do databáze Central and Eastern European Library.)

Katecheze církve na Moravě v období Rakousko-Uherské monarchie. In *Studia Theologica*, 2008, roč. X., č. 2, s. 60-71. ISSN 1212-8570. (*Studia theologica* jsou zařazena do databáze Central and Eastern European Library.)

Podstata a kritéria katecheze po Druhém vatikánském koncilu ve světle dokumentu Všeobecné direktorium pro katechizaci z roku 1997. 10. výročí publikování dokumentu Directorium Generale pro Catechesi. In *Studia Aloisiana*, Ročenka Teologickej fakulty Trnavskej univerzity 2007, s. 101-108. Trnava: Dobrá kniha, 2008. ISBN 978-80-7141-600-5.

Předmět náboženství ve školské soustavě v období první Československé republiky. In *Studia Aloisiana*, Ročenka Teologickej fakulty Trnavskej univerzity 2007, s. 109-116. Trnava: Dobrá kniha, 2008. ISBN 978-80-7141-600-5.

Péče o spirituální potřeby umírajících. In *Ošetřovatelství. Teorie a praxe moderního ošetřovatelství*. Hradec Králové: Lékařská fakulta Univerzity Karlovy, 2009, sv. 11, č. 3-4, s. 41-43. ISBN 80-7309-050-3.

HOŠŤÁLKOVÁ, Marta; OPATRŇÁ, Marie. *Vzdělávání v klinické pastorační péči*. Olomouc : SOLEN, 2012. *Medicína pro praxi*, 2012, č. 9(10), s. 410–411. ISSN - 1214-8687.

Duchovní rozměr zdravotní péče. Olomouc : SOLEN, 2012. *Interní medicína pro praxi*, 2012, č. 14 (12), úvodník. ISSN 1212-7299.

Publikované recenze

MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. 152 s. ISBN 978-80-247-2310-5. In *Moderní vyučování*, 2010, č. 8, s. 23-24. ISSN 1211-6858.

DYTRTOVÁ, R.; KRHUTOVÁ, M. *Učitel - příprava na profesi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. 128 s. ISBN 978-80-247-2863-6. In *Pedagogika, časopis pro vědy o vzdělávání a výchově*, 2011, č. 3, s. 310-313. ISSN 0031-3815.

Příspěvky na konferencích, publikované ve sbornících

HOŠŤÁLKOVÁ, Marta; SMĚKALOVÁ, Lucie. *Prezentace výchovného systému Jana Boska s podněty pro uplatňování jeho hlavních zásad ve vychovatelské práci v současnosti*. In *Akční pole sociální práce II. Aktuální otázky sociální práce a sociální pedagogiky*, sborník příspěvků ze stejnojmenné konference konané 31. března 2008 na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého Olomouc, s. 124-131. ISBN 978-80-244-1913-8. Spoluautorství 60%.

SMĚKALOVÁ, Lucie; HOŠŤÁLKOVÁ, Marta. *Jan Bosco v kontextu pedagogického myšlení a význam jeho pojmu asistent v současnosti*. In *Akční pole sociální práce II. Aktuální otázky sociální práce a sociální pedagogiky*, sborník příspěvků ze stejnojmenné konference konané 31. března 2008 na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého Olomouc, s. 132-137. ISBN 978-80-244-1913-8. Spoluautorství 40%.

Rozvoj empatie jako předpokladu podporujícího osvojování sociálních kompetencí u dětí mladšího školního věku pomocí zážitkových metod. In SVATOŠ, T.; DOLEŽALOVÁ, J. (eds.) *Pedagogický výzkum jako podpora proměny současné školy. Sborník příspěvků z XVI. konference ČAPV*, konané 2.-4. 9. 2008 na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové v Hradci Králové. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 469-482. ISBN 978-80-7041-287-9.

Uznání kulturní identity v současné multikulturní společnosti. In *Acta Moralia Tyrnaviensia III., Identita a identifikácia z pohľadu etiky a morálnej filozofie*, sborník příspěvků ze stejnojmenné konference, pořádané dne 30. 9. 2008 Katedrou etiky a morálnej filozofie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity, 2008, s. 58-62. ISBN 978-80-8082-187-6.

Péče o duchovní dimenzi nemocných ve zdravotnických zařízeních. In DORKOVÁ, Z.; KRÁTKÁ, A. (eds.) *Sborník 1. konference k aplikované etice s mezinárodní účastí, Etické aspekty ošetrovatelské péče v teorii a praxi*, pořádané dne 13. 10. 2009 Ústavem aplikovaných společenských věd Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, Fakultou zdravotnictva Katolické univerzity v Ružomberku a Krajskou nemocnicí Tomáše Bati, a. s. Zlín, Českou asociací sester (sekce pedagogická) na FHS UTB ve Zlíně. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2009, s. 45-49. ISBN 978-80-7012-506-8.

Péče o spirituální potřeby umírajících. In KISVETROVÁ, H. (ed.) *Důstojné umírání II.*, sborník příspěvků ze stejnojmenné konference s mezinárodní účastí, pořádané Fakultou zdravotnických věd UP Olomouc dne 1. 12. 2009 v Olomouci. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2009, s. 35-40. ISBN 978-80-244-2381-4.

Proces uznání kulturní identity a autenticity v kontextu multikulturní a prosociální výchovy. In RYBIČKOVÁ, M.; HLADÍK, J. (eds.) *Škola v proměnách: Učitel – žák – učivo*. Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference, pořádané Českou pedagogickou společností a Fakultou humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která se konala 4.-5. 2. 2009 na FHS UTB ve Zlíně. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2009, s. 352-356. ISBN 978-80-7318-904-4.

Hlavní rysy péče rodiny o osobu postiženou demencí: případová studie. In KADLEC, T.; NOVÁKOVÁ, Z. (eds.) *Akční pole sociální práce III.* Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference, pořádané Pedagogickou fakultou UP Olomouc, která se konala na téže fakultě dne 19. 3. 2009. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta, Ústav pedagogiky a sociálních studií, 2009, s. 28-35. ISBN 978-80-244-2449-1.

Podpora církve nejen pěstounským rodinám prostřednictvím činnosti center pro rodinu: případová studie. In ŠVRČINOVÁ, L., aj. (eds.) *Problémy současné rodiny a náhradní rodinná péče*. Sborník příspěvků ze stejnojmenné mezinárodní konference, pořádané Ústavem pedagogiky a sociálních studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a Katedrou sociální práce Univerzity Mateja Bela v Banské Bystrici, která se konala na PdF UP v Olomouci ve dnech 24.-25. 6. 2009. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta, Ústav pedagogiky a sociálních studií, 2010, s. 482-489. ISBN 978-80-7399-8.

Reflexe dějin katecheze Římskokatolické církve v Čechách a na Moravě v období první Československé republiky. In MAČALA, P.; MAREK, P.; HANUŠ, J. (eds.) *Církve 19. a 20. století ve slovenské a české historiografii*. Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference, pořádané Katedrou historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, Katedrou historie Filozofické fakulty Katolické univerzity v Ružomberoku a Centrem pro studium demokracie a kultury v Brně, která se konala na FF KU v Ružomberoku ve dnech 22.-24. 4. 2009. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010, s. 260-270. ISBN 978-80-7325-218-2.

HOŠŤÁLKOVÁ, Marta; ZÁVODNÝ, Petr; BRETŠNAJDROVÁ, Milena; MATĚJKOVÁ, Miroslava T. *Klinická pastorační péče a její poskytování ve Fakultní nemocnici Olomouc* (anotace příspěvku). In *Olomouc kazuistická*. Sborník přednášek ze stejnojmenné konference, pořádané 1. interní klinikou LF UP a FN Olomouc a SOLEN, s. r. o., která se konala v Regionálním centru Olomouc dne 4. 11. 2010. Olomouc: Solen, 2010, s. 4. ISBN 978-80-87327-47-0.

Lidská důstojnost jako výchozí etický princip ve výchově i v současné postmoderní společnosti. In DOPITA, M.; ČECH, T. (eds.) *Etika ve vědách o výchově*. [CD ROM]. Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference, pořádané Českou pedagogickou společností a Ústavem pedagogiky a sociálních studií Pedagogické fakulty UP Olomouc ve dnech 10.-11. 2. 2010 na PdF UP Olomouc. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, s. 67-72. ISBN 978-80-244-2654-9.